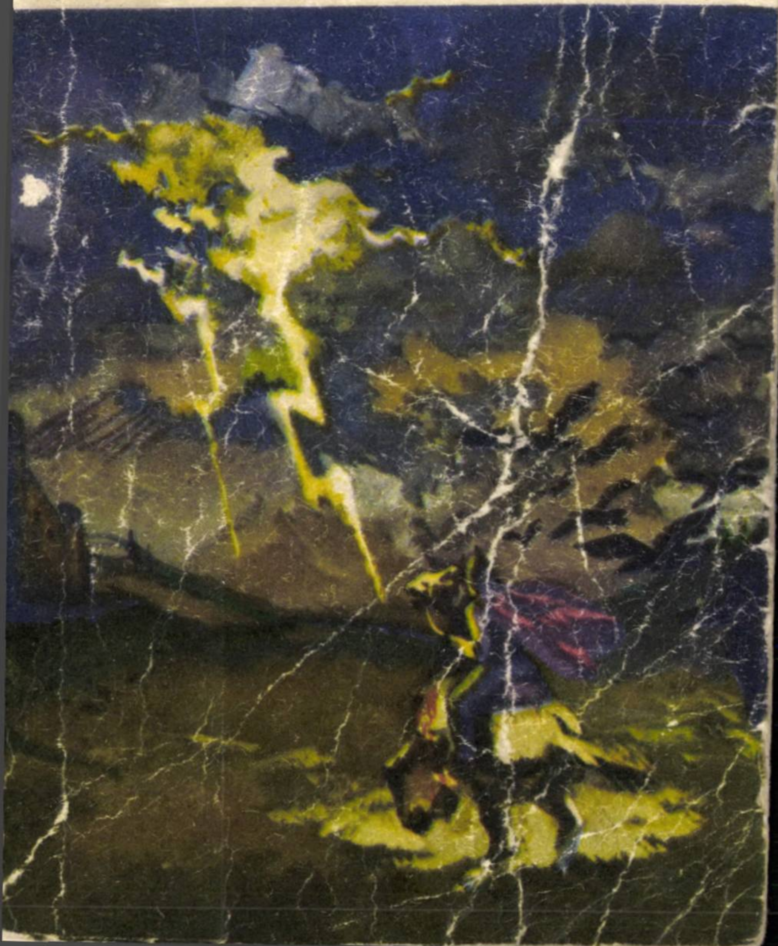
fondată in 1895
bpt
serie nouă

coşbuc

cîntece de vitejie

biblioteca
bpt
pentru toţi

Ilustrația copertei : *Braun Ladislau*

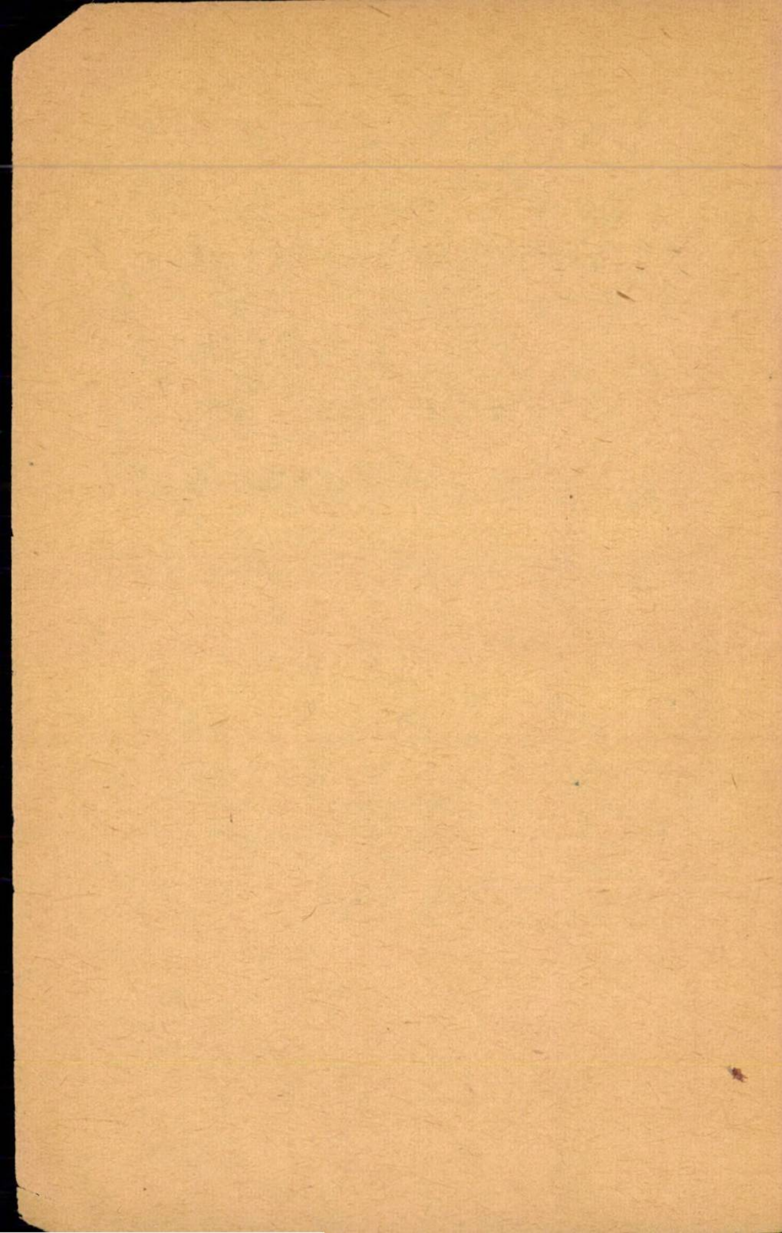
g. coșbuc

cîntece de vitejie

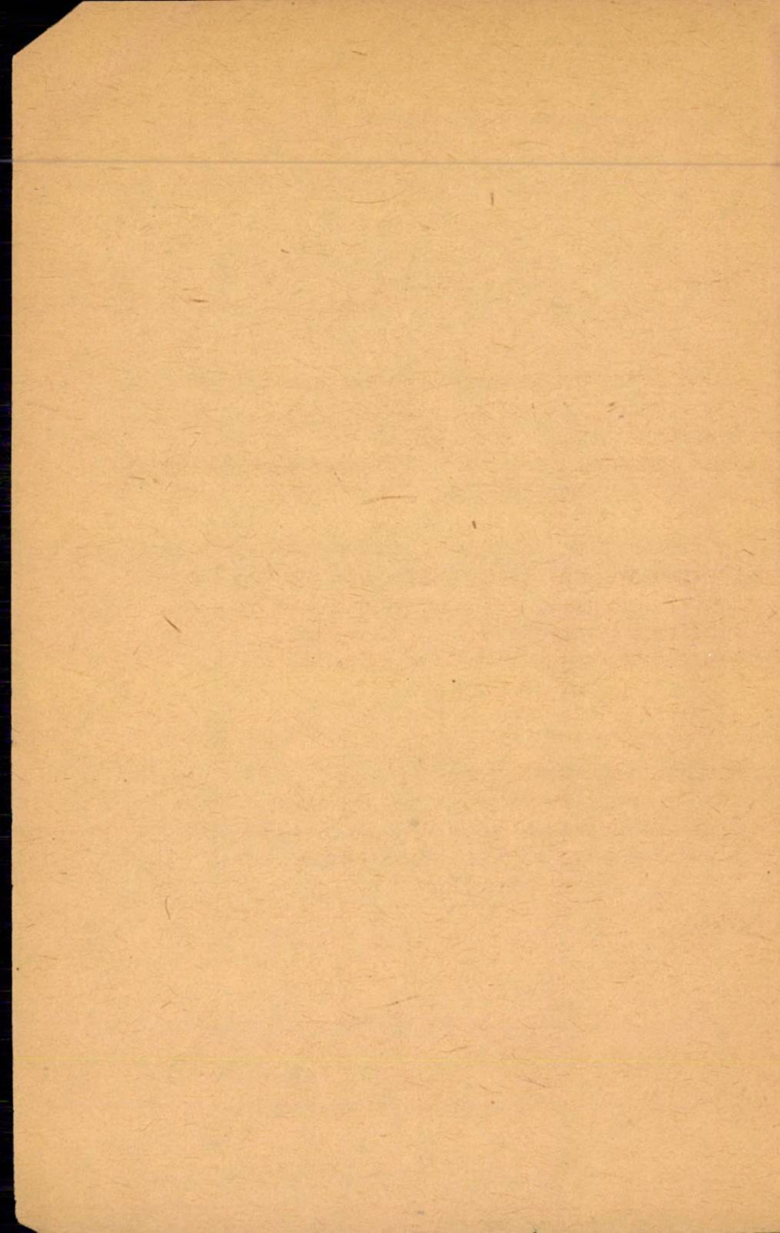
(POEZII, II)

1969

EDITURA PENTRU LITERATURĂ

CÎNTECE DE VITEJIE

CÎNTEC

Ţi-ai mînat prin veacuri turmele pe plai,
Din stejarul Romei tu, mlădiţă ruptă,
Şi-ţi cîntai amarul din caval şi nai.
Dar cumplit tu fost-ai cînd te-a dus în luptă
Ştefan şi Mihai.

Cînd ţi-or pune piedici duşmanii să cazi
Spada ta să fie şi de-acum, române,
Fulger care-aprinde, vînt ce rupe brazi,
Şi te-ncrede-a pururi că vei fi şi mîne
Tare cum eşti azi.

Sus ridică fruntea, vrednice popor !
Cîţi vorbim o limbă şi purtăm un nume,
Toţi s-avem o ţintă şi un singur dor —
Mîndru să se nalţe peste toate-n lume
Steagul tricolor !

(1904)

DOROBANȚUL

Străcurați prin plumbi și săbii, dorobanții drum deschid.
Inimoși s-azvîrl prin șanțuri și de-a valma sar pe zid.

Și era prin șanț pierire și văzduhul tremura,
Iar dincolo, prin redută, moartea cea de veci era.

Tropot de picioare multe, fum și abur ca-ntr-un iad,
Vuiet cum îl fac prin baltă cei ce-alunecă și cad.

Dar roiau mereu flăcăii răsăriți ca din pămînt,
Valuri ce-necau reduta, scufundîndu-se-n mormînt.

Unul singur în roirea de viteji, un dorobanț,
Zăbovea trudit pe-o scară, răsărit și el din șanț.

Cei sosiți, cu scări, în juru-i își făceau în grabă rost
Și treceau, urmîndu-i alții, iar el tot pe unde-a fost.

Apucase strîns cu dreapta parapetul, ca-n asalt,
Dar era prea slab, pesemne, zidul lunecos și nalt.

Iat-un căpitan, din urmă, aducînd în foc pe-ai lui,
Dă de el. — „Cu sîng, băiete ! Ce-ntîrzii de nu te sui ?"

El abia-și întoarce capul. — „N-am putere să mă urc.
Mă trudesc cu stînga numai ! Bată-l Dumnezeu de turc !"

— „Ţii în sîn, se vede, dreapta ! Pune dreapta ! N-o ţinea."
— „Cum n-aş pune-o, şi-i sub scară ! Uite-o jos şi calci pe ea."

Ajutîndu-i căpitanul, el se nalţă-ncet, încet,
Dă un chiot şi se nalţă, răsărind pe parapet.

Vede jos încăierarea luptătorilor voinici,
Un amestec orb ca-n cuibul răscolitelor furnici.

El înalţă-n vînt chipiul, strig-un nume drag şi sfînt
Şi-apoi sare de pe ziduri, în redută şi-n mormînt.

Ea era pămînt al nostru, smuls din sufletul turcesc,
Şi voia şi el să moară pe pămîntul românesc !

(1900)

DUNĂREA ŞI OLTUL

Dunărea vorbea cu Oltul :
— „Tu, copile drag al meu,
Zbuciumat tu vii la vale
    Tulbure mereu —
Plouă mult la voi la munte,
Sate şi cîmpii de-neci,
Ori ţi-e firea ta de-a rupe
    Maluri pe-unde treci ?"

— „Rup şi maluri cîteodată
Şi fac holdele de pier,
Iar cînd plouă mult la munte
Cap de om eu cer.
Dar nu-i asta, maică sfîntă,
Nu de asta-s tulburat,
Ci de cîte văd mi-e milă,
Maică, şi-i păcat!

Tu, pe unde-alergi prin lume,
Vezi şi ţări, şi munţi frumoşi,
Neamuri ce-şi vorbesc ferice
Graiul din strămoşi.
Toate laudă pe Domnul,
Libere-a trăi cum vor,
Vesele fiind de viaţa
Şi de soarta lor.

Vezi şi-aci poporul nostru
Cel din veac adus pe-aici,
Sprintene şi mîndre fete
Şi flăcăi voinici.
Şi ţi-e dragă ţara asta
De români, căci te iubesc —
Dar tu nu cunoşti de-a-ntregul
Neamul românesc!

Eu de unde vin, mîhnitul,
Furios spre şes scobor,
Căci, de unde vin, e spaimă,
Groază şi fior.
Tot români sînt şi pe-acolo,
Neam din veac pe-aici adus,

Dar pe gîtul lor şi astăzi
    Jugul este pus.

Ei n-au voie să-şi vorbească
Graiul strămoşesc ce-l au,
Iar în coasta lor de-a pururi
    Suliţele stau.
Sfînta libertate este
Nume gol pe-al lor pămînt:
Cei nedrepţi sînt cei puternici,
    Singuri au cuvînt!

Ah, de mila lor eu, maică,
Vin aşa de tulburat,
Şi de ciudă pe duşmanii
    Cei ce l-au călcat.
Iar de-nec şi mal, şi oameni,
Nu mai ştiu ce fac nici eu,
Că mă simt de-atîta jale
    Tulbure mereu!"

(1903)

PENTRU LIBERTATE

Plîngem, da, că prea ne doare!
Nu pe noi! Crescuţi în chin
Ne-amintim de-un cer cu soare
Şi-l cunoaştem cel puţin!
Plîngem pe copii, sărmanii,
Că-ntr-al temniţii mormînt

Îşi încep în noapte anii,
Neştiind ce-i soare sfînt.
Plîngem, da, şi strîns ne strîngem
Lîng-olaltă, cîţi sîntem,
Dar să ştiţi că nu ne plîngem
Ca nebunii cari se tem.

Robi, meniţi prin jocul sorţii,
Noi ai chinului am fost,
Însă nu, şi nu, ai morţii !
Nu cătăm noi adăpost
Nici în milă, nici în rugă ;
Asta cear-o de la voi
Cel ursit să fie slugă —
Dar n-o cereţi de la noi !
Vom răbda, privind în faţa
Orişicui, şi-a orice chin,
Că noi ştim că-i multă viaţa
Şi în noi, şi-n cei ce vin.

Blăstemaţi pieri-vor regii
Cari s-abat din drumul drept —
Ne-aţi adus stricarea legii
Şi ne staţi cu mîna-n piept.
O, şi-n loc s-aveţi ruşine,
Vă mîndriţi cu ce-aţi adus :
Dar puterea, ştiţi voi bine,
Nu vi-a dat-o Cel-de-sus,
Nici eternul Domn ! Vi-e dată
De-un vremelnic din Infern !
Deci vi-e binecuvîntată
Şi la voi va fi-n etern !

Lumile-au văzut mirate
Cît de mult iubirăţi voi
Şuierul de bici ce bate
Făr'de milă oameni goi?
Dar şi pentru noi rămîne
Timp — ah, cine poate şti!
Şuierul acesta mîne
Cînt al lui Tirteu[1] va fi!
Iar din lanţul ce-azi ne strînge
Pot să iasă spăzi, şi pot
Spăzile să vadă sînge,
Nu de-al nostru însă tot!

Şi sfîrşitul tău veni-va
Azi ori mîne, ori mai apoi!
Şi-o să poţi tu sta-mpotriva
Poate-a celor mai vro doi,
Dar mai tari prin răzbunare
Şi prin ura lor turbaţi?
O să fii destul de tare,
Tot potopul să-l abaţi?
Eu nu chem această vreme,
Dar tiranul braţ al tău
Face totul ca s-o cheme,
Rău îngrămădind pe rău.

(1903)

[1] Poet liric grec (secolul al VII-lea î.e.n.), care i-a însufleţit cu cîntecele sale de război pe spartani, ducîndu-i la victorie.

— „Vine, tată, Oltul mare ;
Malul stîng de-abia-l zăresc."
— „Las' să vie Oltul mare,
Că, români de cînd trăiesc,
Oltul tot la piept ne are
Şi-i al nostru şi ne ştie
Şi nu bate cu mînie
Malul cel băsărăbesc.
Vine mare, las' să vie,
Că ni-e sol dumnezeiesc."

— „Vine, tată, Oltul mare,
Brazi trăsniţi rostogolind."
— „Las' să vie Oltul mare,
Căci tătarii-ncoace tind,
Dar li-e Oltul în cărare
Şi n-au inimă să-l treacă
Şi speriaţi se-ntorc şi pleacă,
Cu noi horă nu se prind.
Las' să vie, că-i îneacă,
Neamul nostru mîntuind."

— „Vine, tată, Oltul mare,
Şi cu sînge-amestecat."
— „Las' să vie Oltul mare,
Că mulţimi de oşti tătare
El pe mal a apucat.
Lifte poartă, lifte duce,
Lifte, bată-i sfînta cruce ;
Oltul capul le-a mîncat !
Las' să vie, să-i apuce,
Că ni-e scut de Domnul dat."

(1903)

Domnul sfînt să ne iubească,
Şi-al său Duh ocrotitor
Plin de pace să plutească
Peste Ţara Românească
Şi-al românilor popor!

Noi prin vremi ce ne-ncercară
Altă *armă* n-am avut,
Numai dragostea de ţară
Ce strămoşii ne-o lăsară,
Şi pe sfîntul Domn de *scut*.

Dar ne-a fost destul atîta!
Fruntea sus, voi, fraţi ai mei!
Astfel Cerul hotărît-a
Să se nalţe amărîta
Ţară, prin puterea ei!

Mai făţiş, mai fără veste
Ne-aţi lovit, duşmani de voi!
Dar ce-a fost, a fost poveste!
Dragoste de ţară este
Şi mai tare-acum în noi.

Şi de cine ne-o fi teamă?
Mult a fost, să vă răbdăm,
Nebăgaţi de voi în seamă —

Astăzi ştiţi voi cum ne cheamă,
Dacă nu, să vă-nvăţăm!

Numai Domnul ne iubească
Şi-al său Duh ocrotitor
Plin de pace să plutească
Peste Ţara Românească
Şi-al românilor popor!

(1902)

OLTENII LUI TUDOR

Vine-un chiot dinspre munte,
Vine freamăt din păduri —
Tudor domnul vine-n frunte,
Cu mulţimea de panduri!
Iar din Jiu, din apă sfîntă,
Iese cîntec vitejesc,
Şi cu glas de surle cîntă
Tot poporul românesc.

Las' să-i sune surle-n ţară,
Să-şi adune-olteni destui,
Ţara s-o vedem noi iară
Veselă pe urma lui —
Mîndra patrie română
Nu supt braţ de oameni slabi,
Ci voinică şi stăpînă
Cum a fost sub Basarabi.

Zboară corbi pe sus, băiete,
Cîrduri negre se-nvîrtesc,
Şi se zbat de-atîta sete
Şi de foame să izbesc :
N-au s-aştepte-oltenii rugă
Să le dea de hrană-n văi —
Oh, ciocoi, te-ajung în fugă
Toţi răzbunătorii tăi !

Cine vrea părtaş să fie
Dreptului pe-acest pămînt
După Tudorin să vie !
Că-i trimis de Domnul sfînt
Să ne scape-acum odată
De ciocoi, căci Dumnezeu
Însuşi s-a pornit să-i bată,
Cum ne bat şi ei mereu.

Ridicaţi, români, Dreptăţii
Steag cu sfîntul George-acum !
Sfintei Legi şi Libertăţii
Faceţi-i odată drum !
Cine nu-i cu voi să ştie
Că izbit va fi de voi,
De cei straşnici în mînie
Şi din leagăn de eroi.

Domnul Tudor să trăiască !
Sus cu toţii, pui de lei,
Pentru Ţara Românească,
Pentru drepturile ei !
A-mbrăcat cămaşa morţii
Domnul Tudor, ca Hristos,

Dar schimba-va pasul sorţii,
Va trînti tiranii jos!

(1903)

SARINDAR

Iar Matei în baltă stete
Pînă-n zori, în stuf ascuns,
Frigul nopţii l-a pătruns
Şi prin suflet spaimă-i dete
Că pierirea l-a ajuns.

— „Dumnezeule-al puterii,
Vezi-mă-n ce stare sunt!
Fă să scap de-acest mormînt,
Depărtîndu-mi ianicerii,
Şi mă leg cu jurămînt

Că scurgînd această baltă,
Chiar pe locul unde zac
Mănăstire am să fac,
Mîndră, veselă şi naltă,
Şi cu aur am s-o-mbrac."

Turcii însă-l căutară
Şi-altă zi, şi nencetat,
Iar Matei în stuf a stat
Şi-altă noapte, mai amară,
Mort de foame şi-nsetat.

— „Dat-ai prin Hristos, Părinte,
Cele nouă fericiri!
Scapă-mă de prigoniri
Şi-ţi voi ridica, preasfinte,
Tot pe-atîtea mănăstiri!"

Ruga nu i-a fost primită
Nici acum, şi-a stat Matei
Ocolit de agarei[1]
Înc-o noapte-aşa cumplită,
Şi plîngea, gîndind la ei:

— „Vai, Părinte-al îndurării,
Depărteaz-acest pahar,
Şi, scăpînd dintr-un amar,
Mănăstiri voi face ţării
Cîte slujbe-n sărindar."

Şi-apoi fu, că tot plecară
Nechemaţii venetici.
Iar Matei a strîns voinici
Şi-a gonit pe turci din ţară
Şi-a-ngropat şi mulţi aici.

Iar pe locul unde-n baltă
El ascuns trei nopţi a stat,
Sfînt locaş a ridicat
Pe colin-acum înaltă,
După cum s-a şi jurat.

[1] *Agareu (agarean)* — păgîn.

Şi apucat-a să clădească
Alte nouă, rînd pe rînd,
Şi i-a dat şi Domnul gînd
Într-o zi să le sfinţească,
Toate-acelaşi hram avînd.

Iar în urmă ridicat-a
Un altar după altar,
Domnului cel sfînt ca dar —
Cel din urmă dîndu-l gata
I-a pus nume Sărindar.

(1903)

ZECE MAI

În ziua cea sfîntă şi mare
La zece-ale lunii lui mai,
Se vede-o ciudat-arătare
Pe-un deal de la Plevna, pe-un plai!

Cînd zorile-ncep să s-arete
Acolo-n tăcutele văi,
Din groapă ies moartele cete,
De-a pururi jăliţii flăcăi.

Ei vin de prin locuri pe care
Ca vechile răni le cunoşti,
Pe unde-au stat şanţuri odată
Redute, şi taberi, şi oşti.

Striviți și cu mînile rupte
Și galbeni ca-n jalnicul loc
În ziua sălbatecei lupte
Cînd bieții pieriseră-n foc.

Fac roată și-o rugă murmură,
Iar Valter și Șonțu, și toți
Mai-marii ce-n frunte căzură
Stau jalnici acolo-ntre soți.

Și stau cum stă omul ce-ascult
Și nici o mișcare nu fac;
Așteaptă cu grijă și spaimă
Un semn de departe și tac.

Deodată ei capul ridică,
Dau chiot și-n zare privesc
Spre țara din care ieșiră,
Spre scumpul pămînt românesc —

Și-ascultă, căci tunul azi cîntă
Departe-n iubitul pămînt,
Puternic ca-n ziua luptării,
Dar altfel de cîntec mai sfînt.

Vi-e teamă că n-o să mai cînte,
Că moartea vă fuse-n zadar —
Dar țara trăiește! Iar tunul
Ce limpede-o spune și rar!

Şi-ascultă... iar ţara-i departe,
Sunt dealuri la mijloc şi văi,
Şi rîul cel mare-i desparte
De mame pe bieţii flăcăi.

Şi moartea cea veşnică-nchise
Pe urmă-le tristele-i porţi,
Dar moartea lor viaţă ne dete:
Ferice de asemenea morţi!

Iar ce-or fi şoptind ei pe vreme
Ce-ascultă cîntarea de tun
Eu nu ştiu, căci nimeni nu poate
Pe morţi să-i audă ce spun.

Dar cred că se roagă, sărmanii:
— „Noi liberi pe voi v-am făcut,
Iar Tatăl din cer să vă aibă
De-a pururi sub sfîntul său scut!"

(1901)

MORTUL DE LA PUTNA

Iar la Putna-n mănăstire,
Noaptea din tăcut mormînt
Iese-n plină strălucire
Ştefan cel viteaz şi sfînt.
Lespedea ce-au pus-o popii
Peste groapă,-ncet se dă

Îndărăt şi-n fundul gropii
Ştefan plin de pace stă.
Dar se nalţă-ncet eroul
Deşteptat din lungu-i somn,
Luminat e-ntreg cavoul
Şi sumeţ viteazul domn.

Albu-i coif străluce-n lună,
Iar pe zale-i joacă zări
De lumini ce se-mpreună
Ca-ntr-un basm cu arătări.
Lunga suliţă şi-o poartă
Răsucind-o-n mîndru chip —
Eu credeam că-i umbră moartă
Ce se mişcă pe nisip,
Dar e viu ! Acum ridică
Ochii săi, parc-ar lăsa
Peste-o oaste inimică
Toată vrăjmăşia sa.

Apoi stă plecat şi-ascultă ;
Poate-aude spre Hotin
Vuiet şi-alergare multă
De poloni şi turci ce vin,
Poate-aude oşti tătare
Şi năvală peste Prut,
Ori sosind din depărtare
Peste munte i-a trecut
Regele Matei ! Voi, cete
De cazaci şi de săcui,
Dumnezeu acum vă dete
Gata iar pe mîna lui !

Sună zornăit de zale,
Strigăt mare de război,
Ard Moldova noastră-n cale
Cîţi duşmani şi vechi, şi noi.
Ştefan tremură-n mînie.
Iese din tăcutul schit —
Luna-n ceruri, argintie,
Cu nori negri s-a-nvelit,
Şi cumplit din bucium sună
Ştefan-vodă ; ca un nor
Ies oşteni şi iuţi s-adună
Roată lîngă domnul lor.

Iat-o, oastea lui voinică,
Toţi cei buni şi tari ai săi !
Ştefan spada şi-o ridică
Şi porneşte-n sîrg spre văi.
Luna tot mai mult s-ascunde,
Tot mai negri nori plutesc,
Şi din văi grozav răspunde
Buciumul moldovenesc.
Se tot duce, duce-n noapte
Zgomotul în jos spre Prut,
Mai lăsînd în urmă şoapte
Din furtuna ce-a trecut.

E pustiu la mînăstire,
Gol mormîntul cel deschis !
Toate-au fost o nălucire,
Toate repezi ca-ntr-un vis.
Nu ştiu bine-n care parte,
Ştefane, te-ai dus cu oşti,
Ştiu că tu te-ai dus departe,
Şi duşmanii ţi-i cunoşti !

Bate-i, Ştefane, părinte,
Spulberă-i de pe pămînt:
Chiar şi mort învaţă-i minte,
Cine eşti şi-ai tăi ce sunt.

(1903)

STEMA ŢĂRII

Ca un zimbru-ntărîtat
Cînd a prins pămîntu-n coarne,
Tot ce-n drumul lui a stat
Gata să răstoarne —
Ca un zimbru-ntărîtat
Moldoveanul s-a luptat
Cu potop de litve.

Ca un leu sfîşietor
Cînd cuprins de-arcaşi se vede,
Prin mulţimea de popor
Trăsnet se repede —
Ca un leu sfîşietor
A sărit olteanu-n zbor
Pintr-un iad de
latini.

Iar munteanul ce-a avut
Cuib pe apa Dîmboviţii,
Ca vulturu-n munţi crescut
Apărînd răpiţii
Pui ai săi — făcut-a scut

Țării lui și-a abătut
Negrul nor de hoarde.

„Zimbru și vultur, și leu
Fui cînd mi-a călcat păgînul
Patria și dreptul meu."
Și va fi românul
Și de-acum român mereu,
Zimbru și vultur și leu
Și viteazul lumii.

(1903)

FRAGMENT EPIC

Iar pe lumea ceealaltă scoborînd acum flăcăii
Cei căzuți la Vid pe dealuri și pe șesuri la Vidin,
Cîți sosesc pe rînd în stoluri, adunați în gura văii
Stau s-aștepte alte gloate cîte se vedeau că vin.
Unii șterg de iarba udă cîte-o sabie-ncruntată,
Din pulpana hainei alții sîngele dușman îl storc,
Și se laudă cu toții și vorbesc cu toții-odată
Precum fac biruitorii din războaie cînd se-ntorc.

Cînd văzur-această gloată, toți acei ce-ndușmăniră
Pe români de-a lungul vremii, plini de spaim-au tresărit
Resfirîndu-se prin noapte, precum fumul se resfiră,
Și din margini mai spre margini se topeau necontenit.
Cu genunchii plini de tremur și cu gheața morții-n gură,

Morți erau de-a doua oară, ca-ntr-al Orcului noian
Luptătorii din Mikene cînd îngălbeniți văzură
Strălucind prin noapte coiful comandantului troian.

Dar ai noștri, morți de veacuri, cîți pieriră prin
războaie,
Apărînd a lor credință și pămîntul românesc,
Stau cu ochii țintă-n noapte și-al lor mijloc îl îndoaie
Ca s-apropie privirea de minunea ce-o zăresc:
Văd români, și-aud cuvinte românești! De-ai lor cu
toții!
Umilit venea, iar astăzi ce trufaș acest popor —
Și-ndrăznind dintîi o seamă, vin sfioși să-și vadă
soții,
Tot mai mulți, cu toții-n urmă s-au pornit din
noaptea lor.

Și precum în neastîmpăr pasări grabnice cu zborul
Se tot strîng de pretutindeni toamna ca să plece-n
stol,
Astfel s-adunau românii și sporea mereu poporul
Celor morți, umplînd de vuiet cîmpul mai-nainte gol.
S-a mișcat acum de-a valma toată lumea-n locuința
Umbrelor, sunînd ca marea și-ntr-un zbucium
nentrerupt,
Iar de-atîta nor de duhuri ce-și vedea prin glas ființa
Se părea că-i românească toată lumea dedesubt.

Străbătînd genuni cu mersul, nesfîrșită li-e venirea,
Ca potopul de puternici și nebiruiți ca el —
Cîți pieriră făr' de urmă copleșiți de năvălirea
Asiei, și-arcași cu glugă din cîmpiile lui Gel,

Cîţi au înroşit cu sînge rîuri mari şi-ascunse plaiuri,
Cînd prin văile bulgare Ioniţ-avea locaş,
Şi frumosul grai al nostru printre bîlbîite graiuri
Şi-l păstrau, murind sub steagul ducilor de Făgăraş.

Iată-i, înşişi vin în frunte cei ce-au cîrmuit norodul,
Principii din munţi şi banii cu viteze fiare-n scut,
Şi cu Negru-vod-alături vine Dragoş voievodul,
Unul fost la Olt de pază, celălalt străjer la Prut.
Şi-Alexandru-al cărui nume şi-astăzi codrii-l mai îngînă,
Tînăr şi părînd ca Hector cel cu coif fluturător,
Cînd cu suliţa-i grozavă, falnic răsucind-o-n mînă,
Sare-n mîndru-i car şi umple cîmpii Troiei de omor.

Trăsnet-al mîniei noastre, Mircea, tu iuţeşte-ţi paşii,
Adă-ţi gloatele ce-n clipa bine-potrivitei vremi
Prins-au fulgerul cu palma! Braţ, ce pustiind vrăjmaşii,
Dunărea ca soţ de luptă, munţii te-ai trudit să-i chemi.
Ce vei fi gîndit tu, Mircea, cînd vedeai pornit cum vine
Peste munţi şi peste ape, ca furtuna, Ilderim?
Vai, putem noi azi pricepe sufletul ce-a fost în tine,
Mai avem simţire-n inimi ca-ndeajuns să te slăvim?

Iar dincolo vine-n goană cel ce-n numărate zile
A clintit temeiul lumii şi-a oprit şi vremea-n loc,
Cel cu nume sfînt de-Arhanghel — cu-al tău nume, Mihaile,
Tot ca tine de puternic şi cu sabie de foc.
Munţii se retrag din cale-i, iar protivnica sa bardă

Intră-n fier ca-n lemnul putred, pui din oltenescul leu!
Foc de n-ar mai fi, şi lege, ca nimic să nu mai ardă,
Foc ar naşte iar pe lume ochii-acestui Prometeu.

Şi cu el Fărcaş şi Stoica, şi-nvîrtindu-şi buzduganul
Doi Buzeşti, ducînd şi spaimă şi-al pieririi-ngheţ cu ei!
Spuie Neajlovul, Sinane, cîte oşti pierdu sultanul,
Şi Şelimberul să spuie cum ţi-a fost, nebune-Andrei?
Amurat, ţi-aduci aminte cum sosi grăbit odată
Şi era să-ţi spargă poarta ca să-ţi intre-n Ţarigrad?
Şi ce cale-avea să facă! Dar s-a tînguit vrodată
Fulgerul că-i drum departe de la nor pînă la brad?

Iată-l însă cel din cuibul pus de-oştenii teutonici,
Ştefan, turnul de-apărare al românilor, venind
Suflet mînios şi-n toată strălucirea cîtă-n cronici
Scrisă e c-a fost pe vremea cînd el, ţara străjuind,
A făcut din oaste-un munte şi-a-nhăţat şi regi de plete
Şi, arînd de ciudă cîmpul, puse-n jug duşmanii lui —
Pe mănunchiul spadei sale, mîna lui tot caldă stete,
Căci el nu ştiuse-n viaţă cum s-anină spada-n cui.

El şi-aici e-ntreg în arme şi purcede-aprins pe cale,
Parc-a pururi vede-n faţă Racova şi Podu-Nalt,
Iar de vuietul mulţimii şi de coifuri şi de zale
Tremură, răzbit de spaimă, tot tărîmul celălalt.
El şi-aici e vîntul iernii, şi duşmanii săi sunt pleava!

Urcă munţi fără de plaiuri, trece Dunări fără
pod —
Faceţi loc ! Sosesc ca rîul luptătorii din Suceava,
Trec voinicii cei năprazníci ai lui Ştefan voievod !

Şi Ion Cumplitul vodă, jalnic schilăvita strajă
A Moldovei, scut puternic al poporului de rînd,
Şi nenfricoşatul Ţepeş, Petru Rareş a lui Majă,
Vin cu toţii de prin noapte, gloate-n urmă-le-a-
ducînd.
Şi hatmani şi capi de oaste — daţi-mi voie acum
o sută
De vieţi, ca să am vreme să-i numesc aici pe toţi !
Şi tu, neam român, tu astăzi stai cu inima pierdută,
Făr' de zei te crezi pe lume şi pustiu tu te socoţi.

Iată-ţi gloria de veacuri ! Umbre mari din lumea
moartă,
Ah, că n-am eu glas de tunet ca să pot să le rechem —
Ne avem şi noi Olimpul, şi pe-a veşniciei poartă
Am intrat şi noi ; şi-ntr-însul zei fără de moarte-
avem !
Ce-ţi aluneci plini de jale ochii umezi pe ruine,
Neam al nostru, ca să judeci drumul schimbătoarei
sorţi ?
Soarele din noapte iese, din mormînt puterea vine :
Naşterea cea viitoare ne e-n lumea celor morţi.

(1901)

PE DEALUL PLEVNEI

E-n amurg. Pe deal bulgarul
Liniştit îşi mînă carul.

Roţile nu ştiu că plînge
Dealul, pe-unde omul mînă ;
Nu ştiu boii, că-n ţărînă,
Pe-unde trec, e numai sînge.

Noaptea-ncet, încet scoboară,
Lilieci prin aer zboară.

Pe-unde-a fost cumplire-odată
Doarme-acum întreaga fire,
Peste-un iad de zvîrcolire
Cade-o pace-ntunecată.

Numai luna e pe lanuri —
Dar mai sus, pe sub rădanuri [1],

Unde-a curs fierbinte plumbul,
Duhuri vin din vreme-n vreme,
Cît e noaptea-n dealuri geme
Şi se zbuciumă porumbul.

(1900)

---

[1] *Rădan (redan)* — lucrare de fortificaţie, în formă de unghi.

„Fie-a voastră-ntreaga ţară,
Şi de cereţi, vă mai dăm,
Numai daţi-ne voi graiul
Neamului" — şi se sculară
Să ne vremuiască traiul
Cîţi duşmani aveam pe lume!
Graiul ni-l cereau anume,
Să-l lăsăm!

Dar nestrămutaţi strămoşii
Tot cu arma-n mîni au stat:
Au văzut şi munţi de oase,
Şi de sînge rîuri roşii,
Dar din ţara lor nu-i scoase
Nici potop şi nici furtună.
Graiul lor de voie bună
Nu l-au dat!

Astăzi stăm şi noi la pîndă,
Graiul vechi să-l apărăm;
Dar pe-ascuns duşmanii cată
Să ni-l fure, să ni-l vîndă.
Dacă-n vreme tulburată
Nu ne-am dat noi graiul ţării,
Azi, în ziua deşteptării,
Cum să-l dăm?

Repezi trec cu vifor anii,
Ispitind puterea ta,

Neam român ! Cu ură mare
Vor căta mereu duşmanii
Graiului român pierzare ;
Dar să piară ei cu toţii ;
Nu l-am dat, şi nici nepoţii
Nu-l vor da !

(1901)

DE PROFUNDIS[1]

Pe sub dealurile Plevnei
Doarme spaima şi fiorul,
Soarele-şi ascunde faţa
Şi-ngrozit se-ntoarce norul
Să se ducă-ntr-alte părţi.
O, a fost acolo-n vale
Moarte şi pierire-odată,
Iar amara ei cumplire
Scrisă vreme-ndelungată
Povesti-se-va prin cărţi.

Umblă mai încet cu plugul,
Tu, ţăranule, cu grapa,
Poartă-te să dai ţărîna
Mai deoparte-ncet cu sapa
Pe colnice cu porumb —
Poate unde scurmi pămîntul
Tu să vezi că iese sînge,
Plugul tău să dezvelească

[1] Din adîncuri (lat.).

Vrun voinic ce-n groapă plînge
Zbuciumat de spăzi şi plumb.

Au venit din munţi cu soare
Şi din văi întunecate,
Au lăsat pustii acasă
Stîne şi cîmpii şi sate
Şi-au trecut grozavul rîu.
Moarte ! Tu aveai cu tine
Tot alaiul spaimei tale :
Spune tu, putut-ai, moarte,
Să opreşti voinicii-n cale,
Să le pui mîniei frîu ?

Pe sub dealuri pe la Plevna
Doarme spaima şi fiorul —
Plin de grije şi-n tăcere
Să străcoară călătorul
Prin pustiul loc de-omor.
Eu mă tem de-un semn, de-o şoaptă,
Căci din gropile tăcute
Vor ieşi cei morţi cu vuiet,
Sute-n luptă iar cu sute,
Repetînd pierirea lor !

(1902)

CAROL ROBERT

Stăpînul ţării feudale
Rîdea de Basarab, pe cale

Venind cu sutele de-arcaşi
Turnaţi în zale.
Ce-i pentru-aceşti viteji ostaşi
O ţară largă de trei paşi?

— „Sărmanul vodă, cum îl cheamă,
O fi-n pămînt acum de teamă!
Ce minte-o să-l învăţ: Să-l fac
Să ţie seamă
Că eu sunt eu, şi nu mă-mpac
C-un biet ca el, cioban sărac!

Uitat-a că-i născut să fie
Păstor de oi şi slugă mie?
De barbă însă am să-l scot
Din vizunie.
Ce cîni îl apără? Socot
Să-l spînzur cu pe cîni cu tot!

Curînd, flăcăi! E plin paharul!
Auzi ce-mi scrie-acum tîlharul —
Dar cine crede el c-ar fi
Maghiarul?"
Şi regele rîzînd s-opri
Şi-aceste vorbe le citi:

„Mărite crai! Îţi spui prin carte,
Că veşnic dinspre-a noastră parte
Vrem binele! Suntem cei foşti
Şi mai departe.
Şi-acum tu uiţi că ne cunoşti
Şi-alergi în strîngere de oşti!

Eu sunt mai slab. Zic eu de mine.
Vi-am dat hăraci, că se cuvine,
Pe plac eu multe v-am făcut,
Să fie bine.
Voi Severinul l-aţi bătut:
Vi-l las, măcar eu n-aş fi vrut!

Dar o rugare eu ţi-aş face.
Să mi te-ntorci în bună pace,
Să te fereşti, măria-ta,
De drumu-ncoace.
Că mai pe-aproape de veţi da
Nici unul viu nu veţi scăpa!"

De hohote vuit-a malul;
S-a dat cu spaimă-n lături calul
Lui Robert. — „Tomo, fii stăpîn,
Că-ţi pierzi Ardealul!
Nu-i prost românul că-i bătrîn,
E prost că-i minte de român!"

Şi-aşa rîzînd, în zi de vară,
Frumoasele lor oşti intrară
Adînc prin munţii româneşti,
Adînc spre ţară.
O, nu ţi-aduc vulturii veşti,
Roberte,-n drum ca să te-opreşti?

Căci iată, colo, la strîmtoare,
S-aude-un corn de vînătoare
Şi multe-apoi chiuituri
Răsunătoare.

Se umple codru-ntreg de guri
Şi ies românii din păduri.

Jucîndu-şi coiful alb pe creste
Ei vin, şi nu le prinzi de veste,
Năvalnic cad şi iuţi răsar
Ca din poveste.
Ei intră-n desetul maghiar
Şi unde-ajung, îl lasă rar.

O, bieţi maghiari, striviţi în vale!
Ce mîndri-aţi mai venit pe cale,
Atîtea sute de arcaşi
Turnaţi în zale!
Cum pier acum aceşti ostaşi
În ţara largă de trei paşi!

Şi fala lor uitînd-o toată
Mureau zdrobiţi, şi ca să poată
Să-şi scape capul, rupţi şi goi
Fugeau în gloată.
O, şi la ziua cea de-apoi
Vor rîde-aceste văi de voi!

Tu-n gînd bolboroseai o rugă
Şi nu gîndeai decît la fugă,
Şi-n spate, rege, tu ţi-ai pus
Vestmînt de slugă —
Un gînd nebun mi te-a adus
Şi-acum te bate Cel-de-sus!

Venit-a Dumnezeu să certe
Mîndria ta, Carol Roberte!
De nimeni n-ai voit s-asculţi,
Cel-sfînt te ierte!
Din pilda ta cunoaştem mulţi
Că ştiu şi regii-umbla desculţi!

(1903)

GOLIA TICALOSUL

La Cahul, pe cîmpie, din marginea poienii
Se-ntinseră-n coloane de luptă moldovenii,
Şi-aveau cu ei pe vodă, iubitul domn al lor.
Iar Golia, el plecat-a din faptul dimineţii
Prin vale să-şi reverse din lături călăreţii
Ca vînturi iuţi ce scurmă şi-mpart cumplitul nor.

Iar cînd veni şi vremea să urle-n zare tunul,
Mişcatu-s-au românii cu miile, ca unul —
O lamur-a Moldovei prin sutele de ani!
Dar Golia ticălosul alt gînd avea cu soţii,
Şi-n suliţi ridicîndu-şi căciulele cu toţii,
Lăsînd cîmpia noastră, trecură la duşmani.

O clipă stete vodă cu inima trăsnită.
Întors apoi, strigat-a spre oastea-nmărmurită,
Pe Golia arătîndu-l cu pumnii, cu-amîndoi:
— „Oşteni ai ţării mele! priviţi-l cum se duce,
El vinde sfînta ţară şi vinde sfînta cruce,
Mă vinde, ticălosul, pe mine şi pe voi!“

Cumplit se-ntoarse vodă cu-ntreaga sa mînie
Spre partea de-unde Golia venea cu duşmănie
Spre fraţii săi, în fruntea grozavilor spahii.
— „Să daţi fără de milă, că-i inimă de fiară!
Să piar-acum pămîntul! Moldova-ne să piară,
Dar Golia-ntîi de toate să piar-acum, copii!"

Şi nu vedeau românii nici moartea cum le iese
În drum, şi nici potopul de turci ce-i încinsese,
Vedeau numai pe Golia, pe scosul lor din minţi.
Şi neputînd mai iute să-l stingă de pe lume,
Rosteau cu glasul urei becisnicul lui nume,
Prin gemete scrîşnite strivindu-i-l în dinţi.

O, Golia, tu! Pîndit-ai aşa de-amară vreme!
Dar toate ale ţării şi plîngeri, şi blesteme
Ajungă-te de-a pururi, şi n-ai mai fi trăit!
Dar iată-le, pornite din suliţi şi din gură —
Smintiţii tăi la Cahul cîineşte-aici căzură,
Căzuşi şi tu, mişele, tu cel ce i-ai smintit!

Călcau spahiii-n goană pe barba ta bătrînă,
Iar pumnii-n loc de aur strîngeau în ei ţărînă
Şi-n gură-ţi s-adunase şi sînge, şi pămînt,
Să-nece-n tine, Golio, mai repede suflarea!
Aşa sfîrşit să aibă în veci de veci trădarea,
Iar lupii fie-i preoţi şi gura lor mormînt!

Adînc în noaptea nopţii şi-n iadul cel din urmă,
În care-al iernii viscol suflarea nu şi-o curmă
Nicicînd, stau prinşi în gheaţă ai lumilor mişei;
Grozavă li-e durerea, şi vecinică li-e truda —

De-a stînga ţipă Cain, de-a dreapta urlă Iuda,
Iar tu, tu, goale Golio, te vaieţi între ei !

(1902)

CÎNTEC

Ţar-avem şi noi sub soare,
Şi-o rîvnesc duşmani destui,
Dar prin vremi asupritoare
N-am lăsat-o nimănui.
E bogată, zici ! Vezi bine,
E bogată, căci în ea
Multe inimi sunt, străine,
Şi-i frumoasă, că-i a mea.
Dacă-i mică, nu-i de-ocară,
Căci viteji în ea mai sunt,
Şi-apoi şi la noi în ţară
Creşte fierul din pămînt :
Cînd voim, îl ştim culege,
Ştim cum să izbim cu el
Cînd duşmani lipsiţi de lege
Vin spre noi cu gînd mişel.

Steag avem şi noi, străine,
Şi-l iubim cu jurămînt.
Ziua răului cînd vine,
Ce frumos se zbate-n vînt !
E frumos şi steagul vostru,
Dar pe-al nostru de-l privesc,
Tot mai mîndru este-al nostru,
Şi mai sfînt, că-i românesc.

Rupt de-asprimile furtunii
Răscolite de duşmani
L-au purtat cinstit străbunii
Prin atît amar de ani.
De ne cheamă azi la moarte,
Veseli mergem la război :
Să de-a Domnul să ni-l poarte
Şi nepoţii tot ca noi !

Ştim şi noi o lege sfîntă,
Şi de mii de ani acum
Stăm cu ochii tot spre ţintă,
Mergem toţi pe-acelaşi drum.
Pentru sfînta lege-a crucii,
Pentru limba ce-o vorbim :
Ce de-oţel pe săbii lucii
Pus-am noi de cînd trăim !
Ştie Dumnezeu de-i bine,
Ori de facem vrun păcat —
Dar noi ştim c-aşa e bine
Să ţinem ce-am apucat.
Pentru lege, pentru limbă,
Noi cu gura prindem foc :
Numai vîntul se tot schimbă,
Însă munţii stau pe loc.

Sunt şi neamuri mai cu nume,
Mai vestite la război :
Or fi multe poate-n lume
Cîte n-au ajuns la noi.
Dar noi ştim ce ne-nvăţară
Cei ce-au fost, şi cînd rostim
Vorba sfîntă „neam şi ţară“,
Noi, străine, tresărim.

Pentru cel ce ne iubeşte,
Tot ce-avem noi dăm cu drag,
Dar cînd neamul ni-l huleşte
Şi vrăjmaş ne vine-n prag,
Mii de oşti cu el s-aducă :
Noi suntem români destui —
Cînd de piept cu noi s-apucă,
Aibă-l ceru-n mila lui !

(1900)

CÎNTECUL REDUTEI

În redută numai lei ;
Uite-i, mă, başibuzucii,
Eu de-aici le-aud papucii !
Dar mai mare peste ei
Cine mi-e ? Vrun Strîmbă-Lemne ?
Cică şi mai şi, pesemne,
Unul, Ciaca-Paca-bei.

Cîte cinci pe-un ban să-i vinzi.
Că sunt toţi oşteni pe-alesul,
De viteji le saltă fesul,
Pitulaţi pe după grinzi.
Se-ntind, nene, de căldură
De le-ajung genunchii-n gură —
Maşala [1], cu ei te prinzi ?

Ce te uiţi tu, că sunt goi ?
Aşa-i turcu-n vitejie,

[1] Bine, bravo, de minune (turc.).

Zvîrle haina ca să fie
Sprinten-foc, cînd e-n război.
Dîrdîiesc din dinţi, mă, vere,
Lasă-i, mă, că-şi fac putere
Dinţilor, să muşte-n noi.

Şi-ntr-o zi — să vezi acu —
Dete-Osman porunci să-i puie
Tălpilor la cizme cuie,
Şi-apoi, ce-o fi fost, ce nu,
Că sări pe băţ călare
Şi-alergînd în fuga mare
Drept la Vàdin [1] s-abătu.

Strig-Osman : — „Păsat vă fac!
Încurcaţi pe-aicea treaba,
Şi-mi mîncaţi pilaf degeaba —
Vă tai ciorba, vă dezbrac!
Ahmet, Mahmet, cum te cheamă,
Tu cam tremuri, bag de seamă,
Sari, curînd, că-ţi viu de hac!"

Turcii, toţi, gîndeau : „Poftim!
Să dezbraci p-un gol ca napul —
Cu ce-şi bate paşa capul!"
Şi-i strigară : — „Cioc selim! [2]"
Dar temîndu-se de vorba
Că Osman le taie ciorba,
Au mai zis : — „Sărim, sărim!"

---

[1] Localitate în Bulgaria, situată pe malul Dunării.
[2] Foarte bine! (Turc.)

Şi-au sărit cei lei de turci
Care cum putea mai iute :
Vin românii spre redute,
Şi să stai să-i mai încurci ?
Căpitanii-şi pierd şalvarii,
Fac mătănii ghinărarii,
Că-i la deal, şi-i greu să-l urci.

Noi strigam atunci din tun :
— „Ce fugiţi, ca-n groaza furcii ?
Nu vă vin din urmă turcii !
Staţi, şi daţi-ne tutun."
Ei de stat n-au stat nici unul,
Dar ne-au azvîrlit tutunul,
C-aşa-i turcul, suflet bun...

Acest cîntec îl făcui
Eu, căprarul Păvăloaie,
Stînd de strajă noaptea-n ploaie,
Şi gîndeam : „Tu rîzi şi spui,
Şi tu n-ai cămaşă-n spate !
Las' că prind pe-Osman, măi frate,
Şi-am să-mbrac cămaşa lui !"

(1898)

POVESTEA CĂPRARULUI

Cînd ne-au respins de la movilă,
Căzurăm mulţi pe-acele lunci.

Şi-ntreg un regiment atunci,
De ce-a văzut, a plîns de milă.

În şiruri strînse şi-mproşcînd
Necontenit cu foc mulţimea,
Se da-ndărăt dorobănţimea,
Loc turcilor pe şes făcînd.
Curgea şi mult şi iute focul,
Iar între-ai noştri şi vrăjmaşi
Erau cel mult optzeci de paşi –
Dar noi lăsam cu palma locul.

Şi iată-n urma tuturor
Un biet căprar, avînd un frate
Ucis, s-opri să-l ieie-n spate,
Şi-apoi spre şir porni cu zor.
Dar lunecînd pe iarba udă,
Fiind şi slab, căzu-n curînd.
Iar noi strigam să intre-n rînd,
El a rămas, nevrînd s-audă.

La ochi cu puşca l-am văzut,
Îngenuncheat acolo-n cale,
Trăgînd spre-arapii ce din vale
Veneau mereu. O, n-am crezut
Că omul în mînie poate
S-azvîrle-aşa de mult omor,
Că plumbii-n deznădejdea lor
Curg rîu ! Dar azi le cred pe toate.

Iar noi ne-ndepărtam mereu,
Şi i-am strigat de-a multa oară
Că e nebun, că stă să moară,
Şi e păcat de Dumnezeu.
Nevrînd să-l lase pe cîmpie,
Şi să-l aducă neputînd,
El sta cu mortul, dus de-un gînd :
Străjer răzbunător să-i fie !

Dar turcii vin, tot vin, un roi,
Şi tot mai larg li-e-n urmă pasul —
Acum nici nu ne-aude glasul,
Acum el e pierdut de noi.
Treizeci de paşi mai au nizamii.
Au cincisprezece, zece-acum —
Şi-aştepţi pe-ai tăi, plîngînd pe drum,
Tu suflet pustiit al mamii !

Dar iată-l, cade ! L-a lovit
Pesemne-un plumb din multa ploaie ;
Pe spate-acum, murind, se-ndoaie,
Dar l-am văzut cum s-a-nvîrtit
Spre frate-său, căzînd deodată
Cu faţa-n jos, părînd c-ar vrea
Să-l apere pe mort aşa —
Şi-atunci coloana-naintată

A turcilor, sosind puhoi,
I-a şi cuprins, urmîndu-şi goana,
Şi i-a-necat apoi coloana
Şi nu i-am mai văzut apoi.
Înfiorat şi-acum îmi bate
Cu jale inima, cînd scriu —

Strivit de turci, să mori de viu,
Veghind la capul unui frate!

Cînd ne-am retras pe-acele lunci,
Respinşi de-Osman de la movilă,
Un regiment întreg, de milă,
A plîns de ce-a văzut atunci!

(1898)

COLOANĂ DE ATAC

Porniserăm din văi adînci,
Şi ne tîram acum pe brînci

Să nu ne prind-Osman de veste
Că năzuim la deal spre creste,

Căci veste de-ar fi prins ai săi,
Noi n-am mai fi ieşit din văi.

Şi-aşa cu-ncredere vegheată,
Noi răsărim pe deal deodată.

Ne văd păgînii, sar pe zid,
Potop de foc spre noi deschid.

Dar noi prin foc o rupem iute,
Crezîndu-ne pe sub redute.

Şi nu eram ! Vedeam de sus
Că altfel e de cum ne-au spus,

Că pîn-acolo-i lungă cale,
O rîpă-n drum şi-adîncă vale.

O clipă ca-mpietriţi am stat ;
Maiorul însă-a şi plecat,

Şi ne-am făcut cu toţii cruce :
Ei, ducă-ne-n ce foc ne-o duce !

La vale,-acum, pe rîpi curînd —
Un rînd e mort, mai moare-un rînd.

Cad bombele-n pămînt şi scurmă,
Şi altele mai vin pe urmă ;

Ca grindina şi plumbii cad,
Se-ntunecă şi-i vai ca-n iad !

Şi-un plumb veni cumplit cu zborul,
Şi fără glas căzu maiorul.

Dar noi prin foc o rupem iute,
Crezîndu-ne pe sub redute.

Şi nu eram ! Vedeam de sus
Că altfel e de cum ne-au spus,

Că pîn-acolo-i lungă cale,
O rîpă-n drum şi-adîncă vale.

O clipă ca-mpietriţi am stat ;
Maiorul însă-a şi plecat,

Şi ne-am făcut cu toţii cruce :
Ei, ducă-ne-n ce foc ne-o duce !

La vale,-acum, pe rîpi curînd —
Un rînd e mort, mai moare-un rînd.

Cad bombele-n pămînt şi scurmă,
Şi altele mai vin pe urmă ;

Ca grindina şi plumbii cad,
Se-ntunecă şi-i vai ca-n iad !

Şi-un plumb veni cumplit cu zborul,
Şi fără glas căzu maiorul.

Atunci un ofiţer înalt,
Cu spada-n vînt, iar celălalt

Trăgînd mereu din carabină,
Săriră-n front ; iar pe colină

Noi după dînşii, cot la cot,
Suiam orbiş, noi, leatul tot.

Cît ai clipi, muream o sută,
Muream mai mulţi, că din redută

Nu plumbi curgeau, ci rîu de foc
Şi linii-ntregi cădeau pe loc.

Şi-un căpitan, cel nalt, sărmanul,
Căzuse vîrfuind mormanul,

Iar celălalt, acel ce-ochea,
Muri trăsnit în faţa mea.

Căci uite-aşa văzui de bine
Pe-un turc bătrîn ochind spre mine,

Iar bietul căpitan, nu-ş' cum,
Se puse morţii drept în drum.

Am dat să-l prind ca să nu cadă,
Şi-atunci căzui cu el grămadă —

Şi vezi, şi-acum mi-e capul prost,
Că nu-nţeleg nici azi ce-a fost :

M-am pomenit la şanţ deodată,
Şi-o cîrp-aveam la cap legată.

De ce şi cînd, de mîna cui ?
Şi-atîta drum eu cînd făcui ?

Voiam să-ntreb, n-aveam pe cine,
Căci tot străini pe lîngă mine,

Dar cîrpa, or'ce taină-avea,
Atîta ştiu c-a fost a mea —

Şi-acu la şanţ ! Noi rupem lanţul
Şi scoborîm de-a valma şanţul,

Sărim şi noi, şi turcii sar
Şi-i moarte-n şanţ, e vai ş-amar.

Ne batem ca-n pierzarea minţii,
Cu pumnii dăm, muşcăm cu dinţii,

Şi piept la piept ne zvîrcolim,
Străbatem repezi şi răzbim.

Închid de veci nizamii gura,
Iar noi îi dăm pe rîpi de-a dura.

Ieşim apoi, ca duşi de vînt,
Pe faţa negrului pămînt,

Pe lături ne-ntărim şiragul :
Şi iat-un căpitan cu steagul

În fruntea noastră drum făcu :
— „Ura, băieţi, acu-i acu !"

Roiesc turbaţi pe zid păgînii,
Sub zid se-ndeas-orbiş românii

Şi-aruncă scări, răzbesc prin fum,
Străbat mereu făcîndu-şi drum.

— „Trăsniţi, copii, tot după mine !"
Noi trăsnet după el, vezi bine.

Şi iată-l, căpitanu-i sus.
Pe meterez un braţ a pus,

Dar şapte turci pe el săriră,
Şi şapte săbii-l şi loviră,

Şi-al optulea, un turc bărbos,
Izbi turbat de sus în jos

În piept cu patul puştii, fiara —
Şi-atunci pocnind se rupse scara,

Şi bietul căpitan căzu
Pe spate-n şanţ, şi-atîta fu.

Căci s-adunau păgînii gloată
Şi-un om era reduta toată,

Şi-ntregul parapet un fes,
Atîta se-ngloteau de des.

Cădeam ca frunzele de brumă,
Iar sîngele curgea cu spumă.

Nici loc să stai, nici drum să treci
Şi fum de puşcă, să te-neci.

Şi ce-am văzut atunci — minune —
Şi-n groapa morţilor voi spune!

Nici chip de-acu să mergi în foc,
Nici chip să stai sub zid pe loc.

Se dete semn atuncea oastei
Să părăsească clinul coastei;

Şi ne-am retras departe-n văi,
Striviţi, o mînă de flăcăi,

Flămînzi şi uzi, şi-ntorşi din cale,
Cu sufletul topit de jale.

(1900)

O SCRISOARE DE LA MUSELIM-SELO

Măicuţă dragă, cartea mea
    Găsească-mi-te-n pace!
Pe-aici e vînt şi vreme grea,
    Şi-Anton al Anei zace
De patru luni, şi-i slab şi tras,
    Să-l vezi, că-ţi vine plînsul,
Că numai oasele-au rămas
    Şi sufletul dintr-însul.

Apoi, să ştii c-a fost război
    Şi moarte-aici, nu şagă:
Cădeau pe dealuri, dintre noi,

Ca frunza, mamă dragă.
Şi-acolo-n deal, cum fulgera,
Un plumb simţii că vine
Şi n-avu loc, cît larg era,
Decît în piept la mine.

Mi-e bine-acum, şi-aşa socot,
Că nu va trece luna
Şi-oi fi scăpat de-aici de tot,
Dar vezi, te rog, de una :
Să nu mai faci cum ai făcut,
S-aduni la tine satul,
De veselă că ţi-ai văzut
Acasă iar băiatul !

Să vezi pe-aici şi ciungi, şi-ologi !
Cristos să-i miluiască !
Tu mergi la popa-n sat să-l rogi
O slujbă să-mi citească.
Puteri de nu vei fi avînd
De plată, vorba-i lasă
Că-i voi lucra o zi, oricînd,
La-ntorsul meu acasă.

Pe Nuţu vi-l lăsasem mic,
Cu creştetul cît masa —
O fi acum ştrengar voinic
Şi vă răstoarnă casa ?
Făcutu-i-aţi şi lui la fel
Căciulă, cum am vrut-o ?
Aveam o piele-n pod, de miel,
Doar nu veţi fi vîndut-o ?

Nevestei mele să-i mai spui
Să-mi cumpere o coasă,
Cea veche nu ştiu : este,-ori nu-i,
Şi-o fi acum şi roasă
De cînd rugina scurmă-n ea.
Să-mi văd, o, dare-ar sfîntul,
Cum cade iarba-n faţa mea
Şi-mi bate-n plete vîntul !

Ea lupte-se cum biet o şti,
C-aşa ne dete soartea,
Că şi noi ne-am luptat pe-aci
Cu greul şi cu moartea ;
Dar l-a ajuns şi pe harap
Blestemele şi plînsul,
Că noi i ne-am ţinut de cap
Şi-ntrarăm după dînsul.

Şi i-am făcut, măicuţă, vînt,
L-am scos de tot din ţară,
Măcar stetea pe sub pămînt
Şi nu ieşea pe-afară.
Şi-am prins şi pe-mpăratul lor,
Pe-Osman nebiruitul,
Că-l împuşcase-ntr-un picior
Şi-aşa i-a fost sfîrşitul.

Păi, ne ţinea pesemne proşti,
Să-şi joace hopa-tropa,
Că nu puteam să batem oşti !
Dar poate taica popa
V-a spus de prin gazeturi tot —
El cum şi-a dat juncanii ?

Acum i-aş cumpăra, să pot,
Dar nu mai am, azi, banii.

Mă doare-n piept, dar nu să ţip,
Şi-aşa mi-e dor de-acasă,
Şi-aş vrea să plec, dar nu e chip,
Că vodă nu mă lasă.
Dar uite, nu e nu ştiu cît
O lună chinuită,
Şi-o să te strîng de după gît,
Măicuţa mea iubită...

. . . .

Aşa mi-a spus Ion să-ţi scriu,
Iubească-ţi-l pămîntul!
Şi-am tot lăsat, pîn-a fost viu,
Şi-mi ţin acum cuvîntul.
Să te mîngîie Dumnezeu,
C-aşa e la bătaie —
Şi-am scris această carte eu,
Căprarul Nicolae.

(1901)

RAPORT

(Luarea Griviţei, la 30 august 1877)

La ceasul trei pornirăm iuţi,
Dar ne-am întors în văi bătuţi.

Din nou am dat asalt erou,
Dar ne-am întors bătuţi din nou.

De-al treilea rînd deschis-am drum,
Dar n-am bătut-o nici acum.

Ne-am dus de-a patra oar-apoi
Şi-acum răzbim şi-i batem noi.

Ne-ar şi fi fost ruşine-amar
De ne-am fi dus şi-acu-n zădar.

(1898)

PODUL LUI TRAIAN

Colo surele ruine
Către Dunăre privesc
Cum tot vine apa, vine —
Martori vremilor trecute,
Cît sunt astăzi de tăcute,
Numai inimi-i vorbesc.

Eu mă uit pe apa sură
Încreţit-abia de vînt;
Apa lîngă mal murmură.
Trec şi vremile nainte,
Trec şi-aducerile-aminte,
Cum trec toate pe pămînt.

Au pierit acele glorii,
Şi-alte-asemeni nu se nasc —

Ah, dar iată luptătorii
Scutul lor cum îl aruncă,
Sapă, cum le-a dat poruncă
Meşterul de la Damasc [1].

Grinzile de grinzi se leagă
Peste munţii de granit,
Lespezi peste bîrne-ncheagă
Viaduct pe bolţi enorme
Şi-uriaşele lui forme
Parc-ajung pînă-n zenit.

Şi din cîte-avea ţinuturi
Roma-n stăpînirea sa,
Iuţi oşteni ascunşi sub scuturi
Vin ca apa răvărsată,
Cum potopul tău odată,
Iahve, peste lumi vărsa.

Podul îşi îndoaie fierul
Sub atîţi legionari,
Tubele-nspăimîntă cerul!
Istre,-acum te baţi în spume!
Mulţi văzuşi tu tari în lume,
Însă nu pe cei mai tari!

Cine va mai sta-mpotriva
Leului roman de-acum?

[1] *Apolodor din Damasc* (cca. 60—125 e.n.) — arhitect şi inginer roman. A construit podul peste Dunăre de la Drubeta (Turnu-Severin).

Care fulger, stăvili-va
Goana răzbunării sale?
Ai voinci, tu, Decebale,
Să opreşti furtuna-n drum?

Ori ai tăi sunt cei ce-n gloate
Ies din codri-ntunecaţi?
De pe cîte rîuri toate
Vin la moarte ca la nuntă
Cu topoare-n mîni, şi-nfruntă
Şapte rînduri de-mpăraţi!...

Ah! visez. Eu la ruine
Şi la Dunăre privesc,
Cum tot vine apa, vine.
Ele stau ruine mute
Martori vremilor trecute,
Numai inimii-i vorbesc.

(1903)

PAŞA HASSAN

Pe vodă-l zăreşte călare trecînd
Prin şiruri, cu fulgeru-n mînă.
În lături s-azvîrle oştirea păgînă,
Căci vodă o-mparte, cărare făcînd,
Şi-n urmă-i se-ndeasă, cu vuiet curgînd,
Oştirea română.

Cu tropote roibii de spaimă pe mal
Rup frînele-n zbucium şi saltă ;
Turcimea-nvrăjbită se rupe deolaltă
Şi cade-n mocirlă, un val după val,
Iar fulgerul Sinan, izbit de pe cal,
Se-nchină prin baltă.

Hassan de sub poala pădurii acum
Lui Mihnea-i trimite-o poruncă :
În spatele-oştirii muntene s-aruncă
Urlînd ianicerii, prin flinte şi fum,
Dar paşa rămîne alături de drum,
Departe de luncă.

Mihai îi zăreşte şi-alege vro doi,
Se-ntoarce şi pleacă spre gloată,
Ca volbura toamnei se-nvîrte el roată
Şi intră-n urdie [1] ca lupu-ntre oi,
Şi-o frînge degrabă şi-o bate napoi
Şi-o vîntură toată.

Hassan, de mirare, e negru-pămînt ;
Nu ştie de-i vis, ori aieve-i,
El vede cum zboară flăcăii Sucevei.
El vede că Bogdan e suflet de vînt
Şi-n faţă-i puterile turcilor sînt
Tăriile plevei.

Dar iată-l ! E vodă, ghiaurul Mihai !
Aleargă năvală nebună.

---

[1] *Urdie (ordie)* — oaste otomană.

Împrăştie singur pe cîţi îi adună,
Cutreieră cîmpul, tăind de pe cai —
El vine spre paşă : e groază şi vai,
Că vine furtună.

— „Stai, paşă, o vorbă de-aproape să-ţi spun,
Că nu te-am găsit nicăirea“ —
Dar paşa-şi pierduse şi capul, şi firea !
Cu frîul pe coamă el fuge nebun,
Că-n gheară de fiară şi-n gură de tun
Mai dulce-i pieirea.

Sălbatecul vodă e-n zale şi-n fier
Şi zalele-i zuruie crunte,
Gigantică poart-o cupolă pe frunte,
Şi vorba-i e tunet, răsufletul ger,
Iar barda-i din stînga ajunge la cer,
Şi vodă-i un munte.

— „Stai, paşă ! Să piară azi unul din noi !“
Dar paşa mai tare zoreşte ;
Cu scările-n coapse fugaru-şi loveşte
Şi gîtul i-l bate cu pumnii-amîndoi ;
Cu ochii de sînge, cu barba vîlvoi
El zboară şoimeşte.

Turbanul îi cade şi-l lasă căzut ;
Îşi rupe cu mîna vestmîntul,
Că-n largile-i haine se-mpiedică vîntul,
Şi lui i se pare că-n loc e ţinut ;

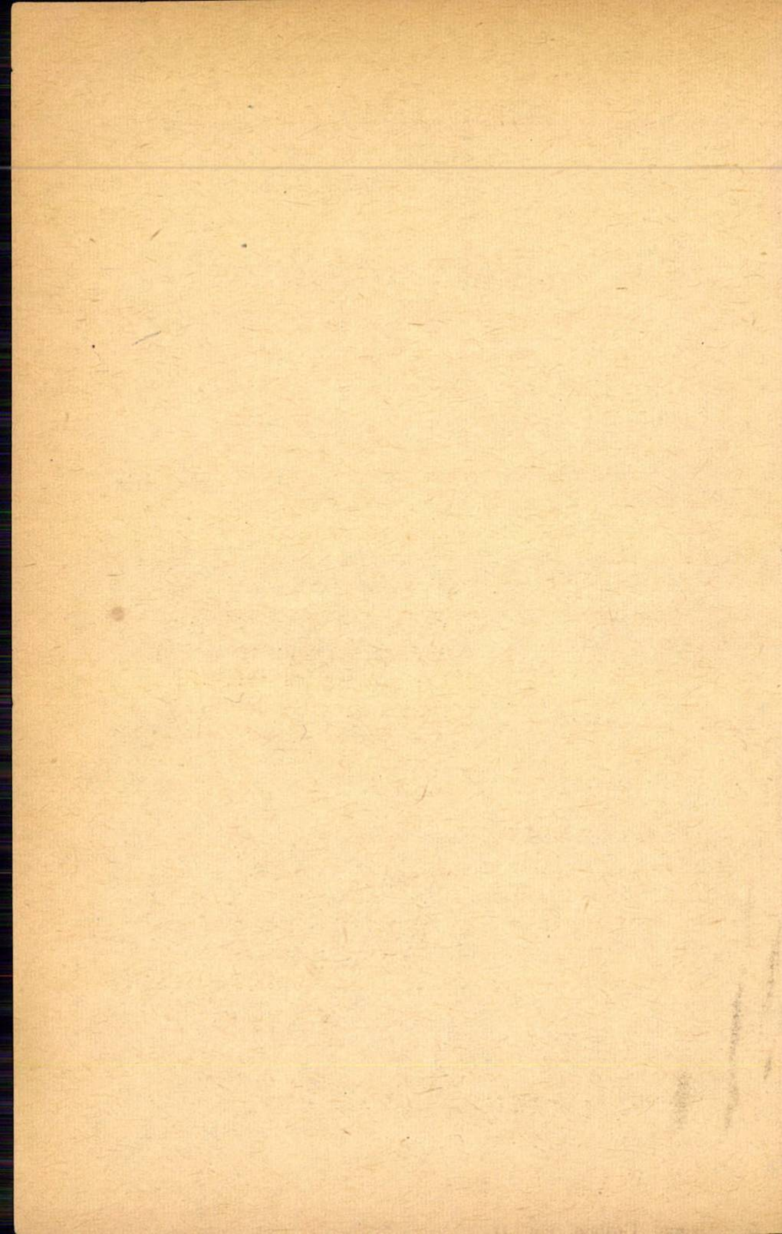
Aleargă de groaza pieirii bătut,
Mănîncă pămîntul.

Şi-i dîrdîie dinţii şi-i galben-pierit !
Dar Alah din ceruri e mare !
Şi-Alah îi scurtează grozava-i cărare,
Căci paşa-i de taberi aproape sosit !
Spahiii din corturi se-ndeasă grăbit,
Să-i deie scăpare.

Şi-n ceasul acela Hassan a jurat
Să zacă de spaimă o lună,
Văzut-au şi beii că fuga e bună
Şi bietului paşă dreptate i-au dat,
Căci vodă ghiaurul în toţi a băgat
O groază nebună.

(1894)

NEPUBLICATE ÎN VOLUME

FILOSOFII ŞI PLUGARII

(după o poveste poporală)

Cu-ai săi sfetnici de la curte craiul s-a pornit odată,
Ca să facă p-o cîmpie o primblare-ndatinată.
Sfetnicii, nouă la număr, povesteau, şi fiecare
Înşira cîte-o legendă, cîte-un basm ori o-ntîmplare ;
Craiul însă, dus pe gînduri, n-asculta vorbele lor,
Ci, tăcut, îşi păzea drumul călărind încetişor.
Sfetnicii, dacă văzură cum că craiul mereu tace —
Îl lăsară-n dragă voie, să gîndească orice-i place,
Iară între ei se-ntinse ciorobor [1] şi mare sfat :
Cine este oare-n lume omul cel mai învăţat ?
După o dispută lungă, după sfaturi fără nume,
După ce critică totul, ce este şi nu-i în lume,
Aduc la conclus, în fine, că pe-acest rotund pămînt
Cei mai înţelepţi în toate dînşii sînt. Ah, dînşii sînt !
Cum ? S-ocupă din juneţă numai cu filosofie ;
Logica-i o jucărie pentru minţile lor ! Fie,
Că ştiinţa-i vastă, însă ei în degetul cel mic
O posed toată ; în fine, nu e pe lume nimic
Lucru nenţeles de dînşii ; toate, toate-s bagatele :
Ştiu de-a rostul pe Sofocle, tot aşa pe-Aristotele ;
Fiecare dintre dînşii, chiar pe cînd era copil,
Cetea din Homer, din Plato, din Ovidiu şi Vergil !
Se pricep la *Corpus juris* [2], la *Pandecte* [3]. Ce mai vrei?

[1] Ceartă, ciorăvăială.
[2] *Corpus juris civilis* — culegere de drept civil (lat.).
[3] *Pandectes* — tratat didactic de drept (lat.).

Chiar şi-n ştiinţa lui Pliniu [1] — nu poţi să găseşti
ca ei !
Apropo ! Am zis că dînşii s-au disputat. Să se ştie
Că ei, ca toţi „filosofii lipsiţi de filosofie",
Au zbierat, au făcut larmă, încît craiul, deşteptat
Din gînduri, atent la toate a privit şi-a ascultat.
Zîmbea craiul, dar în urmă şi-a pierdut răbdarea.
„Drace !
Ei mai înţelepţi în toate, chiar ca Dumnezeu s-ar
face !"
Astfel cugeta în sine, apoi, zise tare : — „Eu,
Pe-al meu sceptru, tot de aur, şi pe-ntreg poporul
meu,
Jur că-nţelepciunea voastră este numai vorbă goală :
Sînteţi proşti ca cel din urmă prost ce nu ştie de
şcoală !
Un plugar fără ştiinţă — şi pe asta pun rămas —
E în stare să vă-nvîrte şi să vă poarte de nas !"
— „Un plugar ! sfetnicii strigă, un plugar mai mult
să ştie ?!
Iartă-ne pentru-ndrăzneală, dar vorbeşti o nebunie !"
— „Nebunia cîteodată îşi are înţelesul său :
O să facem dar o probă şi mă jur pe Dumnezeu,
Că de n-oi avea dreptate, vă dau vouă-a mea crăime
Şi mai mult, ca om cuminte să nu mă mai ţină nime!"

Sfetnicii rîdeau în taină de tot ce craiul vorbea,
Dar în sînul lor mînie fără de capăt ardea.
Ce batjocură ! O, Doamne ! Un plugar şi-un sfetnic
mare
Puşi în cumpăna ştiinţii ! Puşi acu-n asemănare !...

---

[1] *Caius Plinius Secundus*, supranumit „cel Bătrîn" sau „Naturalistul" (23—79) — scriitor latin, autor al unei monumentale compilaţii intitulate *Istoria naturală*.

Glumind, craiul zice-atuncea : — „Ştiu că nu v-a
căzut bine,
Dar aşa îmi este firea : voi mă ştiţi destul de bine !
Am glumit numai ! În urmă eu v-aş da vouă un sfat,
Adecă — să-ntoarcem caii, să plecăm iar spre palat."

Alergînd preste cîmpie, au zărit în calea lor
Un moşneag arînd, deoparte. Soarele cam binişor
S-a-nclinat către sfinţite, dar moşneagu-abia arasă
Cîteva brazde. La dînsul, craiul cu sfetnicii pasă.
— „Noroc bun, om d-omenie !" zice craiul salutînd.
— „Să trăieşti cu sănătate !" răspunde moşneagul
blînd.
Sfetnicii zîmbeau ironic şi priveau la vîjul [1], care
Curios stătea pe brazdă, căutînd la fiecare
Dintre filosofi. În urmă, craiul iar a cuvîntat :
— „Ei, bătrîne, eşti cam leneş ! Prea de tîrziu te-ai
sculat !"
Vîjul, răsucind mustaţa, din fundul inimii geme :
— „Nu mă mai mustra degeaba ! M-am sculat destul
devreme,
M-am sculat, cinstite doamne, deodat' cu-a zorilor
foc,
Dar mi-a-mblat cruciş norocul, bată-l pacostea noroc!"
Craiul, ascultînd, cu jale : — „Ce să faci ! Aşa-i sub
soare !
Dar te rog spune-mi, moşnege, lat e drumul nostru
oare ?
Mare de n-ar fi ! Altmintrea până la viaţă nu-i ?"
Vîjul îi răspunde-ndată : — „Pune-ţi, doamne,
grija-n cui !
Drumu-i mic, fără putere, cam aşa ca-n miez de vară:
La primejdie n-ajunge din potcoavă până-n scară !"

---

[1] *Vîj* — bătrîn, moşneag.

Vîjul tace ; craiul rîde ; sfetnicii se fac ocol :
Pentru dînşii, cum se vede, caută vîjul numa-n gol !
— „Moşule, mai spune-mi una ! Văd bine că eşti slab tare,
Însă nişte oi cu lapte, să le mulgi ai fi în stare ?"
Zise craiul, şi cu zîmbet către sfetnici lung privi,
Şi-apoi vîjului, cu stîngul, una pe ascuns ochi.
Vîjul pricepu-ntrebarea, deci ochind şi el o dată,
Zice : — „Doamne, ce mai vorbă ! Pare că-i din drum luată !
Fost-am eu voinic pe lume, cînd eram în vremea mea,
Toţi feciorii de pe sate pe mine mă cunoştea.
Dar acum... hăi, n-avea grije, că-s voinic, mă simţ acasă,
Măcar că soarele trece după dealuri ! Nici că-mi pasă!
Pot să mulg oile, doamne, de la asta nu mă trag ;
Chiar berbeci încă ţi-aş mulge, de ţi-ar fi mai mare drag !
Însă, n-am cu dor pe nime să-mi deie berbecii-n strungă !"
— „Fii pe pace ! zise craiul, şi noroc o să te-ajungă !
M-oi face eu păcurarul ; bagă numai seamă bine !
Rămas bun, moşnege dragă !" — „Dumnezeu fie cu tine !"
După ce se-ndepărtară, craiul zise : — „Aţi văzut
Ce moşneag cuminte-acesta ? Aşadar că v-a plăcut ?"
Sfetnicii toţi într-o gură prind a rîde : — „Ce cuvinte !

Să ne placă un om, care nu e, zău, de loc cuminte,
E nebun ! Atîta-i totul !... La-ntrebarea cea dintîi
A răspuns moşneagul bine, a vorbit cu căpătîi ;
Însă cît şi-a deschis gura la a doua întrebare —
Am văzut pe loc că dînsul logică firească n-are,
Nu cunoaşte nici sintaxa, nici grămatica, în fine,
N-a vorbit nimic pe cale şi nimic n-a răspuns bine !

Nici măria-ta-ntrebarea bine de tot nu i-ai pus,
Dar, apoi, dînsul răspunse cît se poate de confus !
La-ntrebarea cea de-a treia, am văzut că el vorbeşte
Lucruri nemaipomenite, simplamente buiguieşte :
Noi după-atîta ştiinţă şi de-nvăţătură-amar,
N-am cetit ca să se poată mulge şi berbecii chiar !"

Regele uimit întreabă : — „Cum ? Dar vîjul a vorbit
Foarte bine, şi pe cale, şi destul de lămurit !
Nu l-aţi priceput ?" — „Nu !" strigă sfetnicii ca mai
naínte.
Atunci, o idee mare trecu regelui prin minte.
— „Nu l-aţi priceput ?! Ei bine ! Vom vedea cine-i
nebun.
Ascultaţi dar toţi acuma ce doresc şi vreau să spun :
Dacă nu-mi veţi şti da seamă de tot ce-am vorbit
acuma
Cu bătrînul de pe brazdă, atunci, las deoparte
gluma —
Şi pe toţi, pe toţi vă spînzur ! Mă jur pe cerescul
soare
Că deşi sînteţi voi sfetnici, vă pun în spînzurătoare!"
Craiul a zis aste vorbe rezolut, aprins şi tare,
Apoi apucă îndată singur pe-o altă cărare.

Sfetnicii, la aste vorbe, au încremenit pe loc :
Pe crai bine cunoscîndu-l, îl ştiau pară de foc.
Ce vor face ? Mîne craiul îi va pune-n furci înalte,
Dacă n-or şti să explice întrebările schimbate !
— „Lucrul naibii ! Nu-i de şagă ! E un «ce»
periculos !
Vorbele vîjului fură anapoda şi pe dos ;
Apoi în întreaga lume *non datur* [1] filosofie,

---

[1] Nu există (lat.).

Vorbe, nonsensuri ca astea, a le tălmăci să ştie!"
Sfetnicii, sîrmani-acuma, înghiţeau la boroboţi:
Au intrat, precum se vede, într-un „corn de capră"
toţi!
— „Doamne-acum! nimic n-ajută, zic nimic
psihologie,
În zadar ar veni Criton, cu-o nouă apologie;
În zadar şi-ar pune vorba cel cu *tandem usque*[1] chiar;
Hipocrat să-şi sfarme capul, şi-ar fi totul în zadar.
Cum? S-a mai cetit vrodată prin Tit Liviu Patavinul,
Prin Salustiu Crisp, prin Tacit, sau prin Xenofon
elinul,
Că popoarele vechimii, celţi, romani, latini ori grecii,
Sau ilirii, sciţii, persii — şi-ar fi muls cîndva
berbecii?"
Şi-au sfărmat capul, sărmanii, au cercat în mii de
părţi,
Au cetit prin lexicoane, prin gramatici şi-alte cărţi,
Au ţinut consiliu mare; sfătuiescu-se, s-adună.
Însă, vai, „*Frustra conatur cui Deus non...*" [2] pace
bună!
Bolboresc şi schimbă feţe, zor de spaimă mi-i apucă!
Ultima speranţă, numai, este că ei să se ducă
La moşneag şi să-l întrebe că ce naiba-a povestit
Cu măria-sa, cu craiul. Bravo! Iacă-au nimerit!
Dar — era mare ruşine, că ei, domni cu-nvăţătură,
Capul să şi-l plece-n faţa unui vîj de pe-arătură!
Cam şod [3] lucru-i, zău, acesta! Dar altceva ce să
faci?
Bine-a zis cine-a zis asta: de nevoie mînci colaci!
Astfel, sfetnicii aşteaptă pănă ce-nnoptează bine,

---

[1] Pînă cînd (lat.).
[2] „În zadar se străduieşte cel căruia zeul îi este potrivnic..." (lat.).
[3] Curios, nostim.

Ca nu cumva din tîmplare să-i zăpsească oarecine,
Apoi se duc toţi la casa unde moşneagul şedea
(Pe care, nu ştiu de unde, unul din ei o ştia).
Aci, dînşii bat la uşă şi să între cer în casă.
Bătrînul cam fără voie şi cu mare greu îi lasă.
— „Bună seara!“ — „Seara bună! Vai de mine ce păcat,
Ce năcaz vă poartă oare, de umblaţi noaptea prin sat?!“
Sfetnicii i-au spus năcazul. — „Te rugăm dar şi ne-ajută,
Căci de nu, viaţa noastră mîne în zori de zi-i pierdută!“
Vorbeau cam sfiiţi, sărmanii: se temeau, temeau amar,
Că s-a supărat moşneagul şi-i va da pe uşă-afar'.
Dar moşneagul e cuminte: şti' să-nvîrtă bine jocul.
Şi cînd are ac şi aţă, coasă-al dracului cojocul.
Hăi! Era şiret ca vulpea; se-nvîrteşte-ntr-un picior;
Ca ciuperca stînd în mijloc astfel le vorbeşte lor:
— „Vai de mine şi de mine! Boieri mari, din sfetnicie,
Năcazul care vă roade, greu năcaz trebe să fie!
Nu s-a pomenit sub soare lucru-aşa de minunat:
De la un plugar să ceară sfetnicii vorbă şi sfat,
Nici nu s-a pomeni-n lume cît va fi iarnă şi vară!“
Mai umblă vîjul prin casă, mai rîde şi zice iară:
— „Haida de! Glumă să fie, chiar de-ar fi aşa cum nu-i
Şi-aţi ajunge păn' la vorba şi sfatul ţăranului:
Totuşi nu v-aş putea spune (deşi mi-aş face pomană)
Omul cîte mai vorbeşte, fără ca să bage seamă!
Apoi, sînt bătrîn şi-aminte nu mai pot toate să ţin:
Alta-i mintea cea de tinăr, alta mintea de bătrîn!“
Sfetnicii priveau în faţă la moşneag cu grije mare.
Oare-l criticau şi-acuma? Ce fel de logică are?

Nu-i poveste! Chiar de cumva bătrînu-ar fi cuvîntat
Nonsensuri cît Himalaia, dînşii n-ar fi observat:
Logica nu-şi are locul, cînd dă omul de năcaz,
Iar frica oricînd te face să uiţi cum că eşti viteaz!
— „Dar, bătrîne! Ştim noi totul, domnia-ta numai
explică!"
— „N-aveţi gust rău, cum se vede, aşa numai pe
nimică.
Ia scoateţi pungile-afară, ca să văd pe ce vorbesc!"
Sfetnicii privesc prin casă, apoi la moşneag privesc,
Şi-i promit cincizeci de galbeni, pentru osteneală! Fie,
Că aruncă-atîta aur numai pentru-o nebunie!
Însă dracu-i drac şi-n ceruri! Vîjul clătina din cap
Şi gîndea: „Am prins pe dracul, deci să-l ţin, ca să
nu-l scap!"
Apoi răsucind mustaţa, zice resolut, în fine:
— „Banii-s scumpi, însă viaţa e mai scumpă la
oricine!
Dragii mei, sînteţi pesemne, azi, pe dungă de cuţit,
N-am ce face! Cu bani — totul; cu nimica —
nicidecît!
Daţi-mi trei sute de galbeni fiecare şi-apoi poate
Că mi s-a deschide gura, ca să vă tîlmăcesc toate!"

Era pretensiv moşneagul, dar din faţă-i se cetea
Cum că el nimic nu lasă din cele ce pretindea!
Trei sute de galbeni! Doamne! Trebe multă
chibzuială
Până să te-nduri a face aşa jertfă colosală.
Sfetnicii de altădată, auzind atare ton,
Ar fi exclamat în pripă: „*Magna petis, Phaëton!*" [1]
Dar acum se-ndestuliră c-un „brr" lung, mai lung
de-un cot

---

[1] „Ceri mult, Phaëton!" (Lat.)

Şi fără să reflecteze, pungile afară-şi scot.
„Una salus restat victis“ [1] : a număra cît de iute
Galbenii rotunzi ! Ce sumă ! De nouă ori tot trei sute!
Asudau sărmanii sfetnici fără voie numărînd ;
Iar vîjul ţinea revistă de norocul său rîzînd.
— „Acuma sîntem la cale, vorbeşte vîjul îndată,
Grăbind să-şi adune banii şi să-i pună sub lăcată,
Apoi zice cu-ngîmfare şi cu un ironic rîs :
Ei ! dar spuneţi-mi acuma, ce-a zis craiul, cum a zis ?“
Unul dintre sfetnici prinde vorba : — „Prima întrebare
A fost că de ce eşti leneş şi te scoli tîrziu ? Îmi pare
Că ai răspuns : «Cinstite doamne ! m-am sculat devreme, dar
Norocul mi-a stat în contră şi-mi fu totul în zadar !»
Aste vorbe le-nţelegem : te-ai sculat cam tîrzior
Şi-ai avut acasă ceartă, cu vro fată sau fecior !“
Bătrînul ocheşte-atuncea, zicînd : — „Ştiţi voi foarte bine
Să tîlmăciţi lucrul, însă nu aşa cum se cuvine.
N-aveţi căpătîi la gînduri... Craiu-adecă m-a-ntrebat
Că de ce-am fost oare leneş ? De ce nu m-am însurat?
Eu să am feciori acuma, ei să-mi umble pe ogor,
Nu eu, care[-s] slab de zile şi în groapă c-un picior !
I-am răspuns : O, doamne, doamne ! Mă-nsurai de tînăr încă,
Să am razăm şi sprijoană, cînd voi fi la vîrstă-adîncă,
Dar pesemne-a vrut norocul să nu-mi dea cale şi drum,
Toţi feciorii mei sub glie zac înmormîntaţi acum !
Dar a doua întrebare cum a fost ?! Băgaţi de seamă !
Aţi avut un rîu să treceţi ? Mare-a fost ? Craiu-avea teamă

[1] „Învinşilor le rămîne o singură scăpare“ (lat.).

Că va fi adînc ; de-aceea m-a-ntrebat dacă-i afund.
Să-i minţesc n-am vrut, deci, iacă, craiului aşa-i
răspund :
Fii pe pace ! Nu-i primejdie, căci e săc ca-n miez de
vară,
Apa de-abia o s-ajungă pănă într-a şelii scară !
Cea din urmă întrebare tot pe-aceeaşi cale vine,
Voi deşi n-aţi înţeles-o, craiul a-nţeles-o bine !
M-a ochit craiul adecă, şi rîzînd m-a întrebat,
C-aş putea nişte oiţe să le mulg ? I-am cuvîntat :
Nu oi, numai, ci berbeci chiar aş putè să mulg, dar
iată,
Nu-i cine să-i deie-n staul !... Asta ne-a fost vorba
toată...
Apoi, de, precum se vede, craiu-i om, dar om la loc,
I-a fost milă de-alde mine şi mi-a făcut azi noroc !"
Tace vîjul, lin cu mîna fruntea şi-o mai netezeşte,
Mai tuşind, mai dînd cu capul, în urmă aşa vorbeşte :
— „Acum eu stau la mulsoare şi vă mulg de bani
cum vreu :
Voi sînteţi dară berbecii pe cari i-am înţeles eu !..."
— „Noi berbeci ?!" strigă deodată sfetnicii
plini de mirare,
Fulmen, tonitra et ventum ! [1] „Noi berbeci ? noi la
mulsoare ?
Joe din Olimp şi Pluto din Tartar ! Voi lari, penaţi,
Semizei, nimfe şi graţii, şi voi, furii, ascultaţi !
Unde s-a văzut vreodată un atare lucru ! Drace !
Hic crudelis, haec malitia, hoc malumque ! [2] Punct şi
pace !"
Astfel zbiară, dar se-nmoaie, pleacă feţele-n pămînt ;
Iese unul după altul, făr' de-a zice vrun cuvînt.
Noaptea-ntreagă nu durmiră de năcaz, crepau de
ciudă,

---

[1] Fulger, tunete şi vînt ! (Lat.)
[2] Iată omul crud, iată viclenia, iată răul ! (Lat.)

Cum ? Deşi totul e taină, dar putea lumea s-audă
Şi-atunci cu filosofia dînşii au rămas pe jos !
„Dracu să se vîre-n rege, dar în moşneag mai
vîrtos!..."

Dimineaţa până-n ziuă ei la rege s-au grăbit.
Regele c-un zîmbet dulce, dar ironic, i-a primit.
— „Ce-aţi visat, dragii mei sfetnici ? Aşa-i dar c-aţi
durmit bine ?
Aţi văzut chiar pe Sofocle, pe jupîn Plato, şi-n fine
Aţi întins o conversare cu Omer măria-sa ?
Fericit e muritorul care se poate visa
Discutînd cu Aristotel de berbeci şi de cîrlani,
Despre dreptul filosofic în numărarea de bani !
Ce mai spune păscălia ? [1] şi planeţii cum o duc ?
Saturn, cum s-aude-n ţară, şi-a fost pierdut un papuc,
Fu silit dar să rămînă acasă şi să citească
Cîntul douăzeci şi patru din *Odiseea* grecească ?
Ah, uitam... ce-i cu bătrînul cel de ieri ? Ce-aţi
tîlmăcit ?
Desigur Pallas Atene totul v-a descoperit !"
Sfetnicii ard de mînie. Unul dintre dînşii-ncepe
Să spună c-acele vorbe aşa şi-aşa le pricepe.
Craiul, care ştie totul, glumind, iarăşi i-a-ntrebat :
— „Conversarea cu Apolo cam cîţi galbeni v-a
costat ?"
Sfetnicii tăceau ca *piscis in torente* [2] ; tăceau, dar
Nu puteau de ciudă multă nici să respire măcar.

Craiul, serios atuncea, dezbrăcîndu-şi ironia :
— „Vedeţi, dragii mei, acuma ce-ajunge filosofia ?

[1] *Păscălie* — carte populară astrologică, cu ajutorul căreia superstiţioşii cred că pot ghici viitorul.
[2] Peştele în şuvoi (lat.).

N-am făcut lucrul acesta din răutate, de loc,
Nici din glumă, ca astfel să-mi pot bate de voi joc.
Nu ! — Voința mi-a fost numai să v-arăt că omul
știe
Să trăiască-n lumea mare și făr' de filosofie !
Am voit să v-arăt cum că și plugaru-i om isteț,
Chiar așa de-nțelept poate, tocmai precum voi sînteți !
Am voit să v-arăt numai ce nebuni ați fost anume,
Cînd v-ați numit muritorii cei mai înțelepți din
lume !...
Nu-mi pasă ! Pe-Omer, pe Plato cetiți-i dacă puteți ;
Dați de cap cu Herodotul, ori cu capul de păreți,
Lui Vergil îi faceți ode, invitîndu-l cu plăcere
La un prînz bogat, de gală, ori la o tură de bere —
Nu-mi pasă ! — Însă de-aceea, vă spun drept, că-mi
pasă mult :
Nu vă lăudați știința ; asta nu pot s-o ascult !
Nu acela-i om cu minte, care tot mereu vorbește
Despre-nțelepciunea multă, nu acel ce se fălește
Că de rost știe pe Plato, nu acela e mintos —
Ci acel ce cu-umilință tace, ține capul mai în jos !
Cest din urmă-i om cu minte, cel dintîi o tidvă seacă :
Spicul gol de grîu se nalță, cel plin însă-n veci se
pleacă !
În urmă să știți și-aceea, că sînt mulți dintre plugari,
Ageri, cumpeniți la fire ca oricare cărturari.
Nu filosofia-l face pe om înțelept sub soare,
Ci mintea cea sănătoasă, cîștigată cu sudoare,
De-aceea nicicînd plugarul nu-l luați în rîs de sus :
În oala acoperită nu știe nimeni ce-i pus !"

Cluj
(1884)

BLĂSTĂM DE MAMĂ

Legendă poporală din giurul Năsăudului

I

Frunză verde tulburea,
Avea Lena — nici ca ea —
Trei feciori frumoşi avea ;
Trei feciori şi-o fată mare
Lena cea veselă are.
Trei feciori ca nişte zmei,
De-a dragul să cauţi la ei,
Iar copila rîzătoare,
Subţirea şi-ncîntătoare,
Ruptă dintr-un raz de soare :
Mult cu mă-sa sămăna,
Deci Lenuţă-o boteza,
Pe numele maică-sa.
Cîţi feciori au fost prin ţară,
Toţi venit-au să o ceară,
Mîndri şi viteji feciori
Venit-au ca peţitori.
Dar Lenuţa, ţi-e mirare,
Răspundea la fiecare
Că-i prea tînără şi-aşa
Încă nu s-a mărita.
Mai la urmă s-arătară
Peţitori din altă ţară :
Doi feciori, ca două flori.
Lenuţa cît ce-i vedea
Mamei sale-aşa zicea :
— „Vezi, iubită maica mea !
Din voinicii aceşti doi,
Cari au venit azi la noi,
Mie-mi place unul tare

Şi la mers, şi la căutare,
Că-i înalt şi subţirel
Şi m-aş duce după el!"
Dar Lena pe gînduri sta;
Gîndurile-o frămînta
Şi cu jale cuvînta:
— „Draga mea, Lenuţă fată!
Fiind aşa-ndepărtată
Dor de tine-o să m-apuce,
La mine cin' te-a aduce!?"
Doi fii ai Lenei strigau
Şi din gură cuvîntau:
— „Pe Lenuţa nu o da
Şi de noi n-o strămuta!"
Dar feciorul cel mai mic,
Constantin, copil voinic,
Lăcrima din ochi cu jale
Şi-aşa-i zise mamei sale:
— „Nu eşti, mamă, cu dreptate
Nici la soră, nici la frate!
Că sîntem doară trei fraţi,
Toţi crescuţi ca nişte brazi
Şi noi ţi-om putea aduce
Pe Lenuţa ta cea dulce!...
Ascultă, mamă iubită,
Pe Lenuţa o mărită.
N-o lăsa nemăritată,
Fire-ar cît de-ndepărtată:
Căci, de te-a ajunge dor
Io-ţi rămîn doară fecior,
Eu la dînsa duce-m-oi,
Acasă aduce-o-voi."
Şi Lena se-nduplеca,
Pe Lenuţa-o mărita.

II

Dar a fost ce-a fost să fie,
C-au dat boale şi urgie
Şi-a dat Dumnezeu cel sfînt
Vremuri grele pe pămînt.
Şi de multă răutate
Mureau oamenii pe sate
Şi-au murit şi trei feciori,
Ai Lenuţii frăţiori :
Constantin încă-a murit,
Gîndul nu şi l-a-mplinit.
Lena singură rămase,
Fără de feciori în casă :
De dor o inimă arsă.
Şi ea, biata, supărată,
De jale multă sfărmată,
Se ducea pe-al lor mormînt
Şi se văieta plîngînd,
Şi plîngea şi suspina
Şi din suflet cuvînta :
— „Dragii mei ! D-al vostru dor
Stau pe gîndul să mă-omor,
Fie-vă somnul uşor !"
De-altă dată blăstăma
Şi blăstămînd cuvînta :
— „Constantine, Constantine !
Blăstămat să fii de mine !
Blăstămat de mamă-ta
Că ai dat pe soră-ta !
Fraţii tăi mie-mi striga :
Pe Lenuţa nu o da !
Tu ai dat-o, blăstămate,
Pe hotare-ndepărtate ;
Dar te blastăm blăstăm greu
Din tot sufleţelul meu :

Pămîntul nu te primească,
Ţărna nu te mai voiască,
Lutu-afară te izbească,
Căci de dorul Lenuţii
Rumpu-mi firul vieţii !"
Astfel dînsa blăstăma
Şi-azi, şi mîni, şi-alaltă mîni
Şi zile şi săptămîni.
Şi de multul blăstămat,
Vai, blăstămul s-a legat.

III

Într-un amurgit de seară,
Constantin ieşi afară
Din groapă, galbin la faţă,
Cu trup rece ca de gheaţă.
El plîngea şi lăcrima
Şi cu jale cuvînta :
— „Duce-m-aş că-s blăstămat,
Dar nu pot că-s îngropat,
Duce-m-aş că maica cere,
Dar nu pot, că n-am putere ;
Nici am cal, nici căpeneag[1] ;
N-am pe lume om cu drag,
Căci oricine m-a vedea
S-a-nfrica, s-a spăria,
Făcîndu-şi răpede cruce...
Nici la mama nu m-oi duce,
Căci m-a blăstămat măicuţa,
Că eu i-am dat pe Lenuţa !"
Şi cum sta şi cugeta,
Gîndurile-l asuda,
El prin lacrămi se ruga :

[1] Manta cu glugă.

— „Sălaş [1], mîndru sălăşel,
Fă-te-un şoim de căluşel,
Şi tu, pînză din sălaş,
Fă-te un căpenegaş,
Şi tu, cruce, schimbă-te,
Spadă de fier fă-mi-te,
Iar tu, Doamne, mă învie,
Dă-mi putere astăzi mie :
La Lenuţa duce-m-oi,
Acasă aduce-o-voi."
Dumnezeu l-a ascultat :
Putere de viu i-a dat ;
Sălaşul l-a ascultat :
Şi-ntr-un cal s-a preschimbat ;
Giolgiu-n căpeneag îndată,
Crucea-n spadă de fier, lată.
Constantin suie călare
Şi porneşte-n fuga mare ;
Şi fugea calul ca vîntul,
De-abia atingea pămîntul,
Şi zbura, dar nu glumea.
Ci ca dorul se ducea,
Căci stăpînul îi zicea :
— „Zboară, murgule, cu mine,
Căci zbor alături cu tine.
Zboară, murgule, pe cale,
Căci zbor pe urmele tale !"
Şi murguţul, pui păgîn,
Duce-se cu-al său stăpîn,
Încît n-a fost bine seară,
Cînd ei îşi descălecară,
La Lenuţa-n altă ţară.

---

[1] Sicriu.

6

IV

Lenuţa cît ce-a zărit
P-al său frăţişor iubit,
Din grai dulce i-a vorbit :
— „Constantine, Constantine,
Spune-mi dacă-i rău sau bine ;
Nouă ani, vezi; au trecut,
Că pe voi nu v-am văzut,
Ba nici veşti nu mi-aţi trimis,
Nice carte nu mi-aţi scris !"
Constantin a cuvîntat :
— „De cînd tu te-ai măritat
Rău nimic nu s-a-ntîmplat :
Sîntem sănătoşi acasă,
Mama încă-i sănătoasă.
Veste nouă n-am ce-ţi spune,
Totuşi îţi aduc veşti bune :
Fraţii noştri se-nsurară,
Dar ei pe gînd se luară,
La nuntă nu te chemară !
Eu ţi-s frate mai cu dor,
Şi fiindcă eu mă-nsor,
Am grăbit aici ; de-i vrea,
Vino dar la nunta mea !"
Astfel zise Constantin
Cu glasul de jale plin,
Din ochi lacrămi îi cădea
Şi suspine-l năpădea ;
Dar Lenuţa-l cunoştea
Şi de nou l-a întrebat :
— „Spune-mi, frate,-adevărat
De mă chemi la veselie,
Să mă-mbrac a bucurie,

Să-mi pun struţ[1] roşu şi dalb
Şi cai suri la hinteu[2] alb;
Dar de mă chemi la jelane,
Eu să-mbrac de jale haine;
Să iau cai şi hinteu negru
Să pornim, frate, pe-ntregu!"
— „Ba io-ţi spun drept, soră, ţie,
Că te chem la veselie."
Şi ea mîndru s-a gătat,
Haine albe şi-a luat
Şi-apoi ambii au plecat
Pe cărarea cea mai lată
De voinici codreni călcată,
Pe cărarea cunoscută
De codreni voinici bătută.
Iar pe cale cum mergeau
Pasările-i urmăreau,
Munţii răi din grai grăiau:
— „De cînd soarele e soare
Şi pe cîmpuri floarea-i floare,
Şi de cînd e lumea lume
N-a mai fost aşa minune:
Să meargă viul cu mortu
Tot alăturea cu codru,
Să meargă viul aproape
Cu cel mort, ieşit din groape!
Alelei! minune mare,
Viu cu mortul p-o cărare!"
Constantin bine-auzea,
Lenuţa nu-nţelegea,
Dar glumind aşa zicea:
— „Auzi, frate Constantine,
Ce vorbesc munţii de tine?!"

---

[1] Buchet de flori.
[2] Trăsură.

Constantin din greu gemînd
Îi răspunde-aşa zicînd :
— „Lasă-i, soră, să vorbească,
Minţile să-şi prăpădească ;
Ei să fie cu cîntatul,
Noi să fim cu ascultatul,
Ei păzească-şi cîntecul
Cum păzim noi umbletul !"
Asta-n seamă n-o băgară,
Calea lor că şi-o urmară.
Patru zile lungi de vară
Ei au tot călătorit,
Puţintel au odihnit.

V

Cînd a fost a cincea zi,
Soarele cînd răsări,
Au zărit şi satul lor,
Plin de negură şi nor.
Cînd aproape-au fost de sat,
Constantin a cuvîntat :
— „Lenuţă ! Cu-al tău căruţ
Vină mai cîtelenuţ [1],
Căci eu cu-al meu căluşor
O să merg mai tărişor,
Ca să dau mamii de ştire
Să-ţi facă bună primire,
Să-ţi deschiză porţile,
Să-ţi aştearnă mesele,
Să-ţi umplă paharele !"
Şi el frîu calului da,
Calul îşi împintena

[1] Încetinel.

Şi-ntr-o fugă alerga,
Nu la mă-sa, pe cuvînt,
Ci de-a dreptul la mormînt.
Aci a descălecat
Şi din gură-a cuvîntat :
— „Cal crescut sub glii ierboase,
Sălaş strîngător de oase !
Dusu-m-ai şi m-ai adus
Şi pe cale, şi pe sus,
Şi-ai făcut un mare bine
Pentru mama, pentru mine,
Pentru mamă, pentru fată,
Pentru mine totodată !
Şi tu, căpeneag iubit,
Pînză albă de-nvălit,
Şi tu, spadă lucitoare,
Crucea mea de la picioare :
Ne-a sosit vremea, sosit,
Să-ntrăm de unde-am ieşit !
Tu, cal bun năzdrăvănaş,
Schimbă-ţi trupul în sălaş,
Şi tu, spadă lucitoare,
Fă-te cruce la picioare,
Şi tu, căpeneag iubit,
Fă-te pînză de-nvălit,
Iar tu, Doamne, Doamne sfînt,
Dă-mi iar locul din mormînt,
C-am scăpat de ce fu greu,
Împlinit-am gîndul meu :
La Lenuţa dusu-m-am,
Acasă adus-o-am !"
Dumnezeu l-a ascultat,
Pămîntul s-a despicat,
Lutul iar s-a ridicat :
Constantin era-ngropat.

VI

Şi Lenuţa cît ce-ntra
În sat, mult se minuna,
Căci erau toate schimbate,
Toate de jale sfărmate,
Dar mai mult s-a minunat
Cînd acasă c-a aflat
Porţile stricate, rele,
De puteai sări prin ele,
Staulul stricat şi gol,
Iarba mare prin ocol.
Ea sărmana aştepta
Că fraţii vor alerga
În prag a o-ntîmpina,
Dar nimeni nu s-a ivit:
„Constantin n-a fi venit."
Ea la uşă se răpede,
Uşa încuiată-o vede;
Deci începe ca să bată
În cea uşă încuiată:
— „Lasă-mă, mămucă, lasă,
Lasă-mă să între-n casă,
Că îţi sînt iubita fată,
Lenuţa cea-ndepărtată!"
Mă-sa din casă, plîngînd,
O alungă blăstămînd:
— „Du-te-n foc şi-n cîte rele,
N-amărî zilele mele,
Du-te-n foc, te du d-aci
Şi nu mă batjocori!
Trei feciori eu am avut,
Pe toţi trei i-am pus sub lut,
Pe toţi trei i-am pus sub glie,
Sfîntul Dumnezeu să-i ştie!
Iar Lenuţa, scumpa-mi fată,

Măritată-i, măritată,
Într-o ţară depărtată :
N-oi vedea-o niciodată !
Însă fie blăstămat
Cine o a-ndepărtat !"
Dar Lenuţa nu-nceta,
Tot bătea şi se ruga :
— „Lasă-mă să întru, lasă !"
Şi mă-sa cu greu o lasă,
Şi pe scaun o punea
Şi la dînsa cum privea,
Pe Lenuţa-o cunoştea.
— „Draga mea şi-a mamii floare :
Nu mă-ncred, că tu eşti oare ?
Oh, că nice n-am visat
Că te-oi mai vedea vrodat' !"
Şi plîngînd, Lena spunea
Cîte-a mai suferit ea :
— „A dat sfîntul Dumnezeu
Multe boale şi mult rău
Şi-au murit feciorii mei,
Şi-am rămas fără de ei !
Măcar tu, scumpa mea fată,
De nu erai măritată
Într-o ţară-ndepărtată !...
Mi-ar fi traiul mai uşor
Şi mi-aş mai uita de dor ;
Tu m-ai ajuta pe mine,
Eu m-aş bucura de tine !
Dar să fie blăstămat
Cine mi te-a-ndepărtat :
Pămîntul să nu-l primească,
Ţărna să nu-l mai voiască,
Lutu-afară să-l izbească !"
Lenuţa se-nfiora,
Reci fiori o-mpresora

Şi cu glas rupt cuvînta :
— „Vezi, măicuţă,-ai blăstămat
Şi blăstămul s-a legat !
Constantine, Constantine,
Cum m-ai amăgit pe mine
Ca să plec pe drum cu tine !"
Şi spunea măicuţii sale
Cum a venit ea pe cale,
Cum Constantin o aduse
Şi cîte mai cîte-i spuse.
Lena-atunci se-nfiora
Şi cum sta, cum asculta,
Lacrămile-o îneca,
Trupu-ntreg îi tremura,
Minţile-i se tulbura,
Fruntea i se înnora,
Pe Lenuţa săruta
Şi i-a zis cu glas înfrînt :
— „Haid, Lenuţă, la mormînt,
Haid, Lenuţă, să grăbim
La morminte-n ţintirim !"

VII

La mormînt dacă sosiră,
Jos pe el se prăvăliră
Şi-ncepură-a lăcrima
Şi din gură-a cuvînta :
— „Constantine, ieşi afară,
Vină, Constantine, iară ;
Mai ieşi, dragă Constantine,
Că ni-e dor, ni-e dor de tine !"
Pămîntul însă rîdea,
Groapa de rîs hohotea ;
Constantin amar gemea.

— „Ieşi din groapă şi vorbeşte,
Spune şi ne povesteşte
Cum trăieşti în groapă, cum ?
Vină şi ne spune-acum !
Vină să ne vezi macar,
Vină, Constantine, iar !“
Pămîntul nebun rîdea,
Groapa de rîs hohotea,
Lutul glumind răspundea :
— „Nu te mai ruga de mine,
Blastămă, Lenă, mai bine,
Nu te tot ruga mereu :
Ce-i al nostru, nu-i al tău !“
Pămîntul mereu rîdea,
Groapa de rîs hohotea,
Lutul nencetat glumea.
— „Morminte, nu fi păgîn,
Slobozi-mi pe Constantin ;
Oh, nu fi, morminte, rău,
Slobozi-mi copilul meu,
Ori macar dă-i glas, morminte,
Pentru cîteva cuvinte !“
Pămîntul atunci tăcea,
Groapa nimic nu vorbea,
Constantin din greu zicea :
— „Oh, mamă, tu eşti de vină,
Că n-am pace şi odihnă,
Că n-am loc nici în mormînt,
Că n-am stare sub pămînt.
Nici sînt mort, nici cu viaţă,
Nici sînt foc şi nice gheaţă,
Nici în groapă nu pot fi,
Nici afar' nu pot ieşi,
Căci m-ai blăstămat, măicuţă,
Pentru scumpa ta Lenuţă :
Pămîntul nu mă primească,

Țărna să nu mă iubească,
Lutu-afar' să mă izbească ;
Lutu-afară m-a izbit,
Țărna m-a batjocorit,
Pămîntul m-a prigonit !...
Mamă, dacă-mi vrei tu bine,
Fă-l acuma pentru mine
Și-mi dezleagă blăstămul,
Că-mi apasă sufletul !"
Lena din suflet ofta,
Gînduri grele o mustra
Și ea, biata, cuvînta :
— „Dragul meu ! Să fii iertat
Și de blăstăm dezlegat.
Însă... fie blăstămat
Pămîntul, că nu m-ascultă,
Bată-l jalea mea cea multă,
Și nu te mai lasă-afară,
Bată-l jalea mea amară !"
Țărna-atuncea tremura,
Lutul mînios urla ;
Pămîntul se despica :
— „Nu-i destul c-ai blăstămat
Pe-un copil nevinovat,
Acum mă blastămi pe mine,
Blastămu-te eu pe tine !
Căci n-ai inimă de mamă,
Nu ți-e sufletul de seamă,
Nici ești vrednică sub soare
Să mori cum tot omul moare,
Ci pămîntul prin urgie
Să te înghiță de vie !"
Țărna-n lături se-mprăștia,
Pămîntul se deschidea ;
Lena din mormînt zicea :
— „Blăstămată să fiu eu,

Vai, pentru blăstămul meu!
Şi ca mine pe vecie
Fie blăstămată, fie
Orice mamă s-ar afla
Pe copil a-şi blăstăma!
Fie dînsa blăstămată,
N-aibă pace niciodată,
N-aibă prapori la-ngropare,
Nici popă la comîndare!
Vai de-aceea mamă care
Blastămă fără mustrare
Pe copilul ei, căci ea
Blastămă pe fiul său,
Dar pe dînsa Dumnezeu!..."

(1885)

PE PĂMÎNTUL TURCULUI

Nu era în sat nevastă ca frumoasa Veronica:
Tînără şi vorbăreaţă, silitoare ca furnica,
Din neam bun, cu zestre multă; tinărel bărbat avea,
Şi cu el în armonie şi-nţelegere trăia.
Constantin era din fire blînd şi pacinic pe tot locul:
Om cu gînduri; urea foarte strugurii, pipa şi jocul,
Dar era cap de ispravă, cîntăreţ, şi se credea
Fericit, ştiind prea bine că nevastă-sa-l iubea —
Şi din astă cauză dînsul nu ştia decît să tacă,
Iar nevasta-i putea face orişice voia să facă.
Într-o toamnă-au ieşit ambii la holdă, la secerat.
Lanul era chiar pe lîngă drumul ţării aşezat!
Deci mirare nu-i că ochii nevestei din cînd în cînd
Rătăceau pe drum, să vadă cine naiba-o fi trecînd.

— „Tu, bărbate!... Vai de mine! of, priveşte cine trece!
Lasă snopul în năpaste, seca-i-ar viaţa să-i sece!"
Constantin ridică ochii. Un flăcău tînăr trecea,
Nalt ca fagul, lat în spate. — „Eşti nebună, draga mea!"
Zise Constantin. -- „Ce vorbă?! Eu, nebună! O, bărbate!
Un voinic frumos, ca ăsta, nu găseşti în şepte sate;
Vezi cît de-ndesat păşeşte şi cît e de subţirel?
Să-l sorbi într-un picur de-apă şi să fugi flămînd cu el!
Mult e tînăr! Ca o fragă! Şi se vede de-omenie!
Cît e de frumos!... Bărbate, ce gîndeşti, de und' să fie?"
Constantin vorbeşte-n glumă: — „Eu-l cunosc destul de bine!
Cum? Tu nu ştii unde merge: nu ştii tu de unde vine?!"
Nevasta e în uimire: — „D-apoi eu n-am cum să ştiu;
De-l cunosc, bată-mă dragul şi-a minunilor să fiu!"
Cam rîzînd el mai adaugă: — „Nu-l cunoşti? Destul de rău!
E drumar şi doarme noaptea chiar în pod la noi." — „Ba, zău,
Chiar în podul nostru doarme? Veronica iar întreabă,
Dar la noapte?" — „Tot acolo", răspunde bărbatu-n grabă.

Ambii tac. Nevasta-ncepe planuri tainice: „O, drace!
El doarme la noi şi asta n-am ştiut-o! Cum aş face
Ca să mă-ntîlnesc cu dînsul! Nu ştiu ce plan aş afla!...

A ! te-am prins, măi Constantine !" Ea gîndea ; el şuiera.
— „Vai, bărbate, rău mă doare mijlocul ! Bat-o s-o bată
Holdă, căci m-apucă junghiuri stînd aici mereu plecată !
Arde-mi capul şi obrajii, pare că-s pusă pe foc !
Vai de mine şi de mine, nu pot săcera de loc !"
Şi suspină şi se plînge şi se vaietă nevasta :
„Doamne, de cînd sînt pe lume n-am păţit una ca asta !"
Începînd să verse lacrimi, geme şi oftă din greu,
Tînguindu-se amarnic că nu poate sta de rău.
În sfîrşit : — „Oh, bărbăţele, nu pot sta — mă duc acasă,
Căci durerea mă topeşte şi junghiul nu mă mai lasă !
Doar va şti cumătra Floare ceva leac ! — mă duc la ea !"
Constantin cu jale multă la Veronica privea :
— „Du-te, scumpa mea, dar du-te ! Numai să nu fii beteagă !
Căci tu eşti aşa de bună şi atîta-mi eşti de dragă !
Du-te dar !" Biata nevastă, suspinînd printre fiori,
N-aşteaptă să-i spună popa predica de două ori,
Ci se-mbrobodeşte bine şi prin vaiete porneşte :
Face-un pas şi stă, şi iarăşi face-un pas şi iar s-opreşte,
Tot aşa păn' ce-ncorda[1] după-un deal. Acu-i de ea !
Se ducea ca vîntuită, căci bărbatul n-o vedea.
Constantin, cum zic, la holdă a rămas. Nevestei sale
I-a spus cum că nu-şi va face atîta năcaz şi cale
Să mai meargă — peste noapte — ci va rămînea la cîmp :
Căci e cam departe holda, pierzi pe drum atîta timp.

[1] *A încorda* — a ocoli.

Ei ! această hotărîre a lui Constantin era
Bună pentru Veronica ; de minune îi venea ;
„Doamne, mulţumescu-ţi, Doamne ! Cît e de frumos
şi bine,
Că mi-e cam prostuţ bărbatul şi acasă nu mai vine !
El crede că io-s bolnavă, ba încă bolnavă rău —
Bată-l crucea ca pe dracul, căci, vai, mult e nătărău !
Ce socoţi ? Voi merge-acasă, am să fac plăcinte
bune,
Mai frig şi-o găină grasă, am s-aduc vinars de prune
Şi-apoi o să chem în casă pe voinicul din podeţ...
Vai de mine, mult plăteşte un om harnic şi isteţ !"
Astfel povestea nevasta singură pe drum mergînd
Şi păşea ca opt de tare,
Iar acasă ajungînd,
Face foc, plăcinte coace şi vinars din crîcimă-aduce :
Nu ştia în graba-i mare de ce naiba să s-apuce !
Vesel rîde, ba se-nschimbă în haine sărbătoreşti :
Nu e oare-o sărbătoare c-un voinic să te-ntîlneşti ?
Scurt grăind : le face toate cum fac oamenii isteţi.
După ce-nserează bine, pune scara la podeţ
Şi se urcă-ncet pe scară. Aoleo ! De altă dată
Nu s-ar fi suit nevasta în podeţ nice legată,
Dar acum suie de zboară. Mamă, mămulica mea !
Iute-ncepe ca să caute, prin podeţ. Cum mai zîmbea
Şi cerca şi ici şi colo pînă-n urmă se bufneşte
De-un om. Ca trăsnită sare şi-n sîn repede scuipeşte :
— „Sfinte Iacob şi Procopi ! Mare mucenic Trofim
Şi toţi sfinţii din biserici, pe cari îi blagoslovim !
Sfinte Filip cu ceaslovul, sfinte arhanghel Gavrilă,
Tălălău, Maxim, Păncrate, Avacum şi Ezechilă !
Cuvioasă Paraschivă, sfinţi apostoli, mucenici !
Cruce-n frunte, frunte-n cruce, că-i ucigă-l crucea-
aici !

Piei ! Sătană ! fugi în codri ! fugi în pietri ! piară-ţi
glasul !"...
Atîte şi mai pe-atîte vorbe goale-au răsărit
Pe buzele Veronichii. Diavolul, cel pitulit,
Murmură şi plin de teamă zice : — „Iartă,
jupîneasă,
Io-s drumar, mă culc aice, căci mi-e greu să viu în
casă !"
Cu mînie prefăcută strigă dînsa : — „Ce drumar ?
Doar drumaru-n pod nu doarme ? Hoţ şi lotru,
şi tălhar !
Că m-am spăriat de tine de-am răcit până la glesne,
Batăr că eu n-am năravul să mă spariu aşa lesne !"
El se roagă plin de milă ; ea pe-ncetişor devine
Tot mai blîndă, mai domoală, până ce-i vorbeşte-n
fine :
— „D-apoi, bade, vino-n casă, căci vezi cum e frig
aci !"
Străinul încet răspunde : — „Aş veni, cum n-aş veni,
Dar vă cad spre greutate : nu s-a mînia bărbatul ?"
— „Nu, bădiţă ! Nu-i acasă. N-ar mai fi să calce
satul !
Vină-n casă fără teamă, că-i un mut şi-un nătărău :
Cel mai nătărău din ţară şi lumea lui Dumnezeu !"
Dar străinul nu voieşte din podeţ să se coboare
Nice pentru lumea toată. — „Vai, nătîng eşti,
bădişoare !
Vină deci ! Vei mînca ceva, am plăcinte, şi — vei
bea !"
— „Nu cobor, nu, chiar un munte de plăcinte de-ai
avea !"
— „Dar de-aduc aci vro două, vei mînca ?"
Străinu-n fine :
— „De-i aduce, bine-i face, dacă nu, iar va fi
bine !"

Pe loc Veronica pleacă şi s-arunca, dragii mei,
Pe fuştei, sărind degrabă cîte patru-cinci fuştei ;
Zboară,-aleargă şi se duce, ca de duhul rău purtată,
Şi se-ntoarce-n cîtă vreme baţi cu fălcile o dată.
Omul meu o ia vulpeşte, şi a sale-mbucături,
S-ajungea una pe alta pe grumaz, prin călcături.
Mai la capăt zice dînsul : — „Mi-aş lua două plăcinte,
Care-au mai rămas, în traistă, vreu să am ceva merinde,
Căci plec mîne dimineaţă." — „Mîne seară unde-i fi ?"
Îl întreabă Veronica. — „Dar eu nu ştiu, poate-aci !"
Des-de-dimineaţă pleacă cel voinic la drum. În fine
Se făcu ziuă şi timpul „prînzului cel mare" vine.
Veronica-şi ia coşarca : pune borş şi-un mălai rău
Şi-apoi pleacă, ca să ducă de prînz la bărbatul său.
Cînd a fost de holdă-aproape, se cîrligă de spinare,
Prinde-a geme, scapă lacrimi, blăstămînd în gura mare
Toate boalele din lume. — „Vai, bărbate, stau să mor !
Am dureri de cap, am junghiuri, toate oasele mă dor !
Mă dor ochii şi grumazii : tusă, trochnă [1] şi lingoare,
Lîngă ele, friguri, junghiuri de la cap păn' la picioare !
Numai Dumnezeu mă ştie cum trăiesc, ca vai de mine !
Ah, vezi cît sînt de pierită ? Nu mă vezi tu, Constantine ?
Nici n-am fost în stare măcar de mîncare să îţi fac,
Căci de ieri, de pe-astă vreme, mă tot vaiet, plîng şi zac !"

---

[1] *Trochnă (troahnă)* — răceală, guturai.

Constantin cu jale multă, blînd, îi zice : — „Văd, iubită,
Că eşti galbină ca ceara şi ca floarea de pierită :
Dar te du acasă, dragă, şi te culcă, nu lucra !"
Ea se-ntinde şi-l cuprinde şi-apoi prinde-a-l săruta :
— „Bun eşti tu, bun, Constantine, ah, cum te iubesc pe tine !
Şi-i aşa că eu ţi-s dragă ? Drag îmi eşti tu, Constantine —
Dar deseară, bărbăţele, vei veni acasă ?" — „Nu !"
Şi nevasta printre lacrimi murmura : „Vai, prost eşti tu !"
Ce să mai spun ? Veronica merge-acasă, face iară
Foc, plăcinte şi friptură, precum a făcut aseară.
Străinul drumar bea, mîncă, însă e posomorît,
Nu vorbeşte, deci nevasta l-a-ntrebat numaidecît :
— „Eşti bolnav doară, bădiţă, ori eşti supărat pe mine ?"
Străinul suspină, geme : — „Supărat ? De ce — pe tine ?...
Draga mea, spune-mi cu dreptul, place-ţi ţie Constantin ?"
Veronica rîde dulce, bate-n pălmi şi scuipă-n sîn :
— „Vai, mănînce-l vîrcolacii şi l-ar bate nouă stele,
Bată-l praporul şi crucea şi blăstămul maicei mele !
De poznit el n-are capăt şi ca dînsul nu găseşti
Mai năprui, mai rău la gură, prin trei ţări împărăteşti !
Sfada-n gură-i cînd se culcă şi cu ea-n gură se scoală :
Murmură şi mi se-nhoalbă, de stă să mă bage-n boală !

Tot la cleşte-i scapă ochii, la cociorbă [1], la corbaci [2],
Cît de spaimă întră-n mine şeptezeci de mii
de draci!
De-i fac zamă — se răsteşte, dînd vina că nu-i
sărată;
De-i pun sare — el înjură, că-i zama slatină toată!
De fac foc, el toarnă apă peste el; de merg în sat,
Mă pîndeşte pe tot locul, nu vorbesc cu vrun
bărbat.
De-aduc apă, el o varsă ori o toarnă preste mine:
Pentru el nimica-n lume nu-i făcut cum se cuvine!
Pune-mi nume de ocară, şi mă face «pui de drac»
Şi într-adevăr, bădiţă, şti-mă Domnul ce să fac!
Io-s o mută şi-o tîndală şi dorm ziua pe picioare,
Că mă vaiet ziua-ntreagă! E cuminte dînsul oare?
Io-s o leneşă, nu mătur, vasele-n veci nu le spăl;
Io-mi ţin ibovnici anume şi-l batjocoresc şi-nşel.
Că mi-e pînza nebilită [3] şi ţăsută-n lătunoi [4];
Că n-am torturi, că n-am gheme, că n-am ragilă;
apoi
Că-mi stau fustele prin poduri de trei ani
nerăschirate;
Nu ştiu ţese, nu ştiu coase, cu suveica nu ştiu bate;
Că nu iau acul în mînă, să-i prind cămaşa măcar,
Că stau toată ziua-n casă şi nu ies de loc pe-afar'
Să port grijă ca găzdoaie, ba de gîşte, ba de raţă,
Ba de — uliul le mănînce! Ba îmi spune verde-n faţă
Că-mi fac sărbători anume şi nu lucru niciodată:
Vinerea, că-i sfînta Vineri; lunea, că nu mi s-arată;
Cine lucră-n zi de miercuri, îl mănîncă lupii; iar

---

[1] *Cociorbă (cociorvă)* — unealtă constînd dintr-o scîndurică triunghiulară sau în formă de semicerc înfiptă la capătul unui băţ lung cu care se scoate jarul sau cenuşa din sobă.
[2] Gîrbaci.
[3], [4] Pînză nealbită şi ţesută cu rărituri, cu găuri.

Marţi deseară e Marţolea [1]; joia-i a lui Han-tătar!
Sîmbăta-ntreagă mă piepten. Apoi, bată-le norocul!
Alte sărbători am Focă, şi Dochie cu cojocul,
Alexie, Dric de iarnă, Miercurea de la miez-post,
Sfîntul Urs, sfîntă Lupoaică: apoi nu-i bărbatul prost?
Şi-mi tot spune, şi-mi tot cîntă şi-mi tot bate zăpistracul [2],
Iar eu tac, de nu tac — Doamne — minteni mă-ntîlnesc cu dracul!
Că, vai, multe boale-n lume ne-a dat sfîntul Dumnezeu,
Dar nu-i boală cu primejdii ca bărbatul nătărău!"
Străinul rîdea cu dulce ascultînd pe Veronica
Şi cît a ţinut „elogiul" n-a borborosit nimica.
— „Aşadar, ţie nu-ţi place Constantin?" — „Nu-i de vorbit!"
— „Atunci, dragă Veronică, ştire-ai tu ce-am socotit?
Eu ţi-s drag şi tu mi-eşti dragă, astfel n-ar fi cu bănat
Tu să-ţi strîngi hainele tale şi să fugi de la bărbat!
Constantin rămînă-n pace, bată-se măcar de scară,
Căci noi mîne dimineaţă o să fim în altă ţară,
Unde nu-i nici răutate şi nici o nevoie nu-i:
Auzit-ai tu vrodată de «Pămîntul turcului»?!"
Hop, copilă! Veronica nu-şi dă timp de cugetare,
Ci cu multă bucurie rîde lung şi-n gura mare:
— „O! mă duc, mă duc, bădiţă, cu tine şi-n iad mă duc!"
Şi-apoi rîde şi iar rîde şi se face toată huc.

[1] Personaj fantastic, care umblă în noaptea de marţi spre miercuri pe la casele oamenilor, pedepsind femeile pe care le găseşte lucrînd (în mitologia populară).
[2] *Zăpistrac* — probabil spată, piesă de la războiul de ţesut; *a bate* (cuiva) *zăpistracul* — a bate pe cineva la cap.

Ambii se cobor în casă. — „Să aprindem dar lumina,
Să ni se zărească-n casă!" — „N-o aprinde, bat-o vina,
Căci se poate prin fereastră să ne vadă cineva!
Caută-n grabă tot ce-ţi trebe, poartă-te dar şi nu sta!"
Şi nevasta caută haine şi-ntr-un sac afund le bagă,
Caută perini, cergi şi ţoale şi le pune-ntr-o desagă.
— „Ici am perini de la mama, ici năfrămi — le-am cumpărat
De la jidov, eu anume — n-am nimic de la bărbat.
Nouă zadii [1], trei alese toate-n păr de Cătălina,
Am un şurţ — bat-o nevoia! — nu mi l-a adus vecina,
De cînd i l-am dat la clacă! De la soacra eu n-am ţol;
Ţolul meu e de la mama, deci rămînă patul gol!
Eu strîng tot, nu las nimica!" — „Strînge dar şi nu vorbi!
Dar ia ceva de merinde, că asta mai bună-a fi!"
După ce s-au pus la cale, cel străin mai zice: — „Na,
Cu degraba eram gata să uităm aici ceva...
Pe la noi sînt cam puţine mori, acolo nu se poate
Să macini mălai, iubito, făr' cu mare greutate.
Dar cum văd se află-n tindă o morişcă: n-ar fi rău
S-o luăm cu noi! În urmă vom pleca cu Dumnezeu!"
Şi nevasta pune-n spate cea desagă cu vestminte
Şi cu piatra de morişcă; străinul pleacă nainte,
Duce traista cu mîncare: el mergea cam tărişor,
Neavînd povară-n spate, putea merge pe uşor,
Iar nevasta păşea-n silă: se-ndoiau genunchii ei,
Răsufla ca-n oara morţii, căci desagii erau grei.

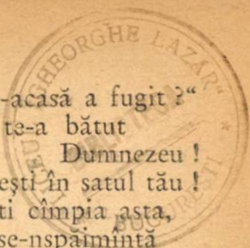
[1] *Zadie* — catrinţă.

— „Vino, dragă, numai vino!“ — „Ah, cît pot, iubite, vin,
Dar te duci, te duci prea tare!“ Şi vicleanul de străin
O tot duce preste dealuri, dar o poartă tot cu fuga ;
Ea se roagă, să mai steie, dar nu i s-ascultă ruga.
— „Vino, dragă, păşi mai iute!“ Cîte dealuri au trecut,
Cîte văi şi cîte rîpe şi cît loc necunoscut!
Ce ţară-i Ţara turcească! N-are drumuri bătucite!
Umbli numai d-a mandela[1] pe cărări nepomenite!
Măcar de n-ai fi să porţi, ah! piatra, vai! dar ce să faci!
Dragostea aşa te poartă! Cinci strigoi şi şepte draci!
În urmă-au ajuns în pace pînă într-un vîrf de coastă.
— „Vezi, iubită Veronică, d-aci-ncolo-i ţara noastră!“
Ea suspină sub povară. — „Vai, să ne-odihnim aci!“
— „Ba nu, scumpo, vină numai, căci îndată vom sosi!“
Duplică străinul paşii, iar nevasta se topeşte
De-ostenită şi-l tot roagă ca să stea. El se răsteşte :
— „Draci cu sucnă[2]! Hm, ori vină cumsecade, ori te lasă!“
— „Dar nu pot!“ — „Atunci, nebună, de ce n-ai şezut acasă?!“
Ce să facă Veronica? S-a rugat de-atîtea ori,
Iar el zbiară. Lin cu mîna şterge fruntea de sudori
Şi păşeşte, scăpînd lacrămi.
Ziua nu era departe ;
Aurora se ivise. — „Acest cîmp ne mai desparte
Numai, scumpă Veronică, de «Pămîntul turcului».
Trebue deci să merg acuma pîn' la graniţă, să spui

---

[1] *A umbla de-a mandela* — a umbla fără rost.
[2] Fustă.

Celora ce stau la vamă c-o să trec în altă ţară."
El se duce, ea rămîne. — „Am ajuns în pace dară!
Strigă biata Veronică, punîndu-şi desagii jos.
Ce păduri mai sînt p-aice, vai de noi, ce cîmp
frumos!"
Şi fiind prea obosită, pune capul pe desagă
Şi-aşteptînd — pe-ncet adoarme.
A trecut acum de şagă!
Soarele-i sus. Păcurarii scot turmele de la stîni
La păşune. — „La ce naiba latră tîlharii de cîni?"
Se-ntreabă rîzînd păstorii. — „Măi, priveşte, cum
stau roată
Colo pe răzor şi urlă de răsună valea toată!
Sfinte Trandavela! Oare nu-i sătana printre ei?
Haideţi să vedem pe dracul! Pe picior, băieţii mei!"
Fug copiii pe cîmpie, ca mînaţi de vînt să vadă,
„Ce minune-i oare-acolo..." Cine-ar fi putut să
creadă
Că sătana-i o nevastă, ce-i culcată-n cîmp aci,
Durmind dusă. — „Halo, drace, d-apoi asta ce-o
mai fi!
Priviţi, măi, sub cap desagii! Ce mai poznă şi
minune!"
Şi glumeau, glumeau păstorii, repetînd rîsuri nebune.
O privesc cu de-amănuntul şi-n urmă la cale vin!
Bre! Dar asta-i Veronica, nevasta lui Constantin!
Toţi se miră, ce să fie, deci o deşteptară-n fine.
Ea se nalţă somnoroasă: — „Doamne, Doamne, ce-i
cu mine?
Unde-i badea cel de-aseară? Dar voi ce lucraţi
aici?
Pentru ce-aţi fugit de-acasă?" Se miră bieţii voinici.
Şi o-ntreabă plini de grije: — „Cine a fugit
de-acasă?
Ce bade?" Nevasta-ncepe ea să zbiere mînioasă:
— „Badea, care astă-noapte şi ieri-noapte a durmit

În podeț la noi ? Și care cu min' de-acasă a fugit ?"
Păcurarii zic : — „Ești beată, ori te-a bătut
Dumnezeu !
Unde-ai fugit tu ast' noapte, căci tu ești în satul tău !
Nu cunoști tu doară bine, nu cunoști cîmpia asta,
Că-i din jos de sat ?" Se miră, ba se-nspăimîntă
nevasta,
Lung privește-n giur de sine : cine ști' ce-a cugetat,
Căci pune desagii-n spate și pornește către sat.
„Bată-l stelele și luna și blăstămul meu să-l bată !
N-aibă-n lume bucurie nici de mamă, nici de tată ;
Vai, ucigă-l sfînta cruce, că rău m-a batjocurit :
M-a purtat pe cîte coaste și la capăt a fugit !
Am bătut, oh, numai calea mînzului ! Sperlă și pară !
M-a făcut de rîs la lume, de batjocură la țară !...
Satu-ntreg până deseară de pățita mea va ști.
Ce mișel ! vrînd ca să-și bată joc de mine, m-amăgi
Să fugim în altă țară, unde nu-i rău, numai bine.
Unde cînii mă lătrară și păstorii-au rîs de mine !
Ba mi-a pus desagii-n spate, plini de haine, ba mi-a
dat
Și morișca, mincinosul, și pe dealuri m-a purtat,
Moartă sînt de oboseală ! Bată-l stelele și luna
Și-l ajungă tot blăstămul veci de veci și-ntotdeauna !
Ba fugi și cu merinde și cu traistă ! Mama mea !"
Și mergînd tot înspre casă în ăst chip se jăluia.
Era timpul cînd să ducă demîncare la bărbat.
Ia coșarca, pune-ntr-însa tot ce biata-a mai aflat
Prin casă și pleacă. „Doamne, cum să dau față cu
dînsul ?
Dar de cumva știe toate ? !" Și-o-neca jalea și
plînsul.
Constantin cît ce-o zărește, prinde-a rîde-n voie
bună :

— „Odihnit-ai astă-noapte ? Somnul bun puteri adună !
Mi-ai adus de prînz, nevastă ? Doară n-or fi chiar plăcinte ?
De-o mîncare-aşa de bună nici nu mi-a trecut prin minte.
Pentru ce vii cu coşarca ? Ori n-ai trăisti, iubita mea ?"
Constantin rîde ; nevasta ca păretele tăcea.
— „Tot beteagă eşti, drăguţă ? Ori de ce eşti aşa mută
Ca o piatră de morişcă ? Te ştiam eu mai limbută !
Haide de, glumele-s bune : gluma place orişicui,
Dar tu taci, parcă eşti, Doamne, din «Pămîntul turcului !»"
Vede Veronica bine că bărbatul ştie toate,
Dar de unde ştie ? Biata nu ştia că-acel străin
De ast' noapte fu chiar însuşi bărbatul ei, Constantin !
Tremura dar Veronica şi-nnegrea şi-ngălbinea.
Dară Constantin, cuminte, el singur se sfătuia :
„De-i voi spune că eu însumi am făcut-o de minune,
S-a-ndrăci cu mult mai tare : deci mai bine nu-i voi spune !
Totuşi o să-i cînt troparul pe glas douăzeci şi trei,
Ca să ştie dînsa bine cum că io-s vlădica ei !"
Deci tuşind o ia de mînă şi-i vorbeşte cu mînie :
— „Ştii tu cum zice diacul din ceaslov, la cununie ?
Zice-aşa : «Femeia trebe să se teamă de bărbat
Şi de frica lui să umble toată noaptea pe sub pat».
Dar tu ţi-ai uitat de-aceasta, nu ţi-a stat în gînd diacul,
Căci de-o zi, de două numai, s-a vîrît în tine dracul !
Dar aibi grije, căci pe dracul să-l alungi uşor se poate :
Domnul îl scotea cu «vorba», eu cu «cleştele»-l voi scoate !

Ai fugit în altă ţară ? Goală casa mi-ai lăsat,
Clevetindu-mă-n tot chipul ? Nu te-ai temut de păcat ?
Bagă minte-n cap, nevastă, şi nu te juca cu focul,
Că de-i face-a doua oară, o să-ţi sune rău cojocul!..."
A tăcut Constantin. Dînsa, încă stînd, numai tăcea ;
Nu ştiu ce gîndea, sărmana, destul numai că gîndea,
Şi scăpînd cîteva lacrămi, a privit cu-nduioşare
Spre bărbat, privirea asta însămna : să-mi dai iertare !
Nu ştiu ce-a urmat de-aici ; cum au mai trăit, n-am veste,
Însă ştiu atîta cum că...
Am gătat cu-a mea poveste.

Cluj, 1885

ANGELINA

Baladă din Albania

Ca *Dumitru*-n albanime
Mai viteaz nu era nime,
Nici la braţ mai viguros,
Nici la umblet mai frumos :
Era înger la iubire,
Zmeu era la războire ;
Între fete curcubeu,
La bătăi trăsnet şi leu.
El cu dragii săi tovarăşi
La război pornit-a iarăşi,
Dar pe drumul lat şi-ntins
L-a cuprins un dor pe cale :
Dorul *Angelinei* sale.
Şi el zice către fraţi :

— „Dragii mei ! Voi m-aşteptaţi,
Pănă-n seară, pănă-n noapte,
Pănă mîne-seară poate,
Păn' mă duc la draga mea,
Căci nu pot de dor de ea !“
Astfel zise lin şi blînd
Şi-apoi pleacă şuierînd
Pe poteca mult bătută,
Care duce la palută !

La palat dacă-a sosit
Porţile-nchise-a găsit.
„Ce-i aceasta ? Niciodată
N-a fost poarta sub lăcată,
Şi-acum pentru-ntîia oară
Geme poarta sub zăvoară ? !“
Greu uimit d-aceste, el
Bate-n poartă-ncetinel.
Vine-o babă şi-l priveşte,
De pe zid apoi vorbeşte :
— „Ce tot baţi ? Mergi înapoi !
N-ai să cauţi nimic la noi !“

Şi *Dumitru*, greu mîhnit
De răspunsul ce-a primit,
Bate-n poartă cu piciorul,
Sparge poarta cu toporul.
Întră-n casă şi gemea ;
Căci în casă ce vedea ?
Un fecior — oh, bată-l vina —
Ţinea-n braţe pe-*Angelina*,
Şi glumea, şi-o dismierda
Şi cu foc o săruta.

Trist *Dumitru* geme, zbiară
Şi-n mînia lui amară
Prinde lemnul sclipicios :
Angelina cade jos,
Crud bolboroseşte-n sînge,
Lin ofteazä şi se stînge.
— „Viperă cu două limbi !
Astăzi juri şi mîni te schimbi !
Astăzi juri pentru-a-nşela,
Mîne-nşeli pentru-a jura :
Deci să moară mişeleşte
Inima care minţeşte !"
Apoi crunt şi desperat
Către tînăr s-a-nturnat :
— „Vezi cadavrul !... Duplă crimă...
Este chiar a ta victimă...
Sîn zdrobit de două ori...
Pleacă fruntea... taci şi... mori !"
Barda fulgera prin aer :
Un suspin înfrînt şi-un vaier,
Şi-un fecior tinăr, frumos,
Mort de bardă cade jos.

Ucigaşul lung priveşte
Sîngele cum abureşte
Şi tăcut ca fierul stînd
El se pare tremurînd :
Simte-ale mustrării icuri
Şi din gene-i lunec picuri,
Iar în urmă s-a plecat,
Trupurile-a ridicat
Şi-aşteptînd pănă deseară,
Cu ele-a grăbit la moară
Şi la ţărm groapă săpa,
Acolo le-nmormînta.

Şi de-atunci *Dumitru* n-are
Linişte şi zi cu soare;
Şi d-atunci mereu plîngea
Lîngă moară şi zicea:
— „Moară! pentru orişicine
Macină făina bine!
Căci copila ce-am ucis
A fost singurul meu vis,
A fost blîndă cum e steaua
Şi mai albă decît neaua!
Macină făina bine,
Moară, pentru orişicine!
Căci voinicul ucis azi
A fost nobil şi viteaz!"

Şi pe locul unde fu
Tînăru-ngropat, crescu
Un cipres cu frunză lată;
Unde-a fost dînsa-ngropată,
Au crescut viţe de vii.
Şi d-atunci prin bătălii
Toţi la chiparos s-adun
Şi pe rane frunză pun:
Căci e frunza fermecată,
Vindecă ranele-ndată.
Iar la vie rînd pe rînd
Curg bolnavii, căci gustînd
Fructul viţei fermecate
Iar le dă lor sănătate.

Cluj, octomvrie 1885

ATQUE NOS ![1]

Iarna, cînd e lungă noaptea, s-adun finii şi
cumetrii
Şi-apoi povestesc de-a dragul, stînd pe laviţele
vetrii,
Despre crai cu steamă-n frunte, despre lei şi
paralei...
Oh ! că mult îmi place mie să mă pun la sfat cu ei
Şi s-ascult ale lor vorbe, s-admir faptă glorioasă,
Să-mi încurc în minte firul din povestea cea
frumoasă,
Să văd ce distăinuieşte frazul cel îndătinat :
„Cică-a fost, ce-a fost odată, cică-a fost un
împărat".
Oh, îmi place mult povestea, căci poporul se
descrie
Singur el pe sine însuşi în poveşti — şi-mi place mie
S-ascult pe popor, ca astfel să observ cum s-a
descris ;
Ascultîndu-l, fără voie, parcă mă cuprinde-un vis,
Şi-atunci eu mă pierd pe-ncetul pe-ale fantaziei
maluri :
Văd cu ochii plăsmuirea vecinicelor idealuri
Şi a tuturor acelor tipuri vii, pe cari le-avem
Şi pe-a căror frunte pus-am mitologic diadem ;
Văd cu ochii tot aceea ce-a creat în zeci de veacuri
Imaginaţiunea noastră : văd înamorate lacuri,
Văd cîmpii cu ierbi de aur, stele văd, cari
povestesc,
Brazi cu gemet, văi cu lacrimi, flori, ce sub privire
cresc,
Văd zăbrele şi prin neguri văd crăieştile palute !...

---

[1] Dar şi noi ! (Lat.)

Apoi parcă tot înăint, prin regiuni necunoscute
Şi prin lumi de-alegorie ; pe cărări cu trandafiri
Văd şi-ntîmpin tot ce-n mituri a născut întipuiri.
Văd pe Acleton, vestitul, văd palatul său de glajă [1],
Recunosc pomul sub care Arghir a durmit ca strajă,
Pre cînd a venit Elena cu porumbii după ea.
Toţi satirii din poveste trec pe dinaintea mea
Şi-mi fac semn ; văd pe-o cîmpie trei draci, cu
mînii turbate,
Şi pe-o măgură piezişă eu zăresc Neagra-Cetate.
Basmul fiiului Medenii, prin sublimă-alegorie,
Tăinuieşte adevăruri de vieţi, căci basmul ştie
Sub un ideal s-ascundă palide realităţi.
Şi de cîte ori văd basmul lui Arghir, de-atîte dăţi
Troienesc însumi convingeri, că poporul, care-m-
bracă
Într-o haină-aşa de caldă gîndiri reci, poate să facă
Mult, şi poate să se nalţe pajură de pe pămînt :
Omul află fericire nu numa-n negrul mormînt !

Văd pe Pipăruş-viteazul trecînd muntele de aur,
Şi-l văd cum se războieşte c-un nedumerit [2] bălaur,
Monstru, care-aruncă flacări dintr-un piept
impancerat [3].
Văd pe-acest voinic cum cearcă trei copile
de-mpărat
Şi cercîndu-le-n tot locul, zmei pe sub pămînt
alungă,
Lumea galbină-o străbate din o dungă-n altă
dungă :

---

[1] Sticlă.
[2] Neîmblînzit.
[3] *A impancera* — a implătoşa.

Că-i fecior născut din babă şi-ntr-un an creşte
ca-n trei,
El aruncă buzduganul ca şi-un măr, ucide zmei,
Şi-apoi, urmărit în urmă de curagi şi de norocuri,
El, pe-o pajură călare părăsind aceste locuri,
Capătă pe cea mai mică fată de-mpărat soţie...
Pipăruş-viteaz! Curagiul întrupat în vitejie!
Tip eroic, suflet nobil şi-n veci braţ neostenit,
Tu porţi flamură de-nvingeri! Susţinut de-a
tale-ncrederi,
Eşti rubin mitologiei: cap încoronat cu iederi!

Văd apoi pe-mpărat-Roşiu şi pe Verdele-mpărat,
Văd zăbrelele, pe care cest din urmă le-a durat
Pentru fată-sa, căci fata la părinţi fu numai una
Şi era de tot frumoasă: p-a ei frunte juca luna
Şi-i juca prin dezmierdare soarele pe tipul ei
Şi-i jucau pe cei doi umeri doi d-argint luceferei!
Văd pe sfînta Luni în codru, păzind tainicele
bercuri [1]
Cu izvor de apă-vie; văd apoi pe sfînta Miercuri
Povestind cu şepte stele; adunînd neguri şi ploi
Şi-mpărţind viscole-n lume, eu zăresc pe sfînta Joi.
Aci văd pe sfînta Vineri, lîngă muntele de glajă,
Culegînd flori de boscoane [2], ierbi de farmec
pentru vrajă
Şi-n poveşti cu Zodiacul ţinînd sfîntul Soare-n loc;
Văd pe sfînta Marţi cum rîde şi descîntă de noroc,
Şi-alungînd pe baba Dochie, dezvăleşte primăveara,
Şi pe fete mai isteţe le-nspăimîntă cu Marţi-seara.
Babe meştere, urmate de-un stol greu de vrăjituri,
Ele ştiu să profeţească prin descîntătoare guri

[1] *Berc* — dumbravă.
[2] Farmece, vrăji.

Şi prin visuri întreite ani din soartea omenească
Dacă omul prin rugi drepte s-a legat ca să
posteascǎ !

Văd apoi Cîmpul-vieţii cu mohor acoperit ;
Văd poiana fericirii şi, cu pasul liniştit,
Văd cum trece prin poiană o fantasm', o copiliţă,
Purtînd flori de mac în mînă, pe sîn flori de
tămîiţă
Şi-mpletiţi în păr de aur purtînd tainici trandafiri.
Ea-i comoară de frumseţe, simbol dulce de iubiri
Şi-i un tip de poezie, farmec de-admirare sfîntă :
Ea-i Ileana Cosintiana, din cosiţă-i floarea cîntă !
Sub serinele-i surîsuri, ierni se schimbă-n primăveri ;
P-a ei urmă azi renvie crinul veştezit de ieri ;
Şi de drag, soarele-n cale stă pe loc şi mi-o priveşte
Şi cînd pleacă, beat el pleacă şi trei zile buiguieşte ;
Şi cînd ea-ngînă vrun cîntec, greu tresare prin fiori
Cerul înflorit cu stele, cîmpul înstelat cu flori,
Ea-i născută-n faptul zilei şi-n restimp de lună-
nouă
Şi se culcă-n pat de aur, şi se scaldă-n rîu de rouă,
Şi-i copilă descîntată cu trei roze-n bobocei,
Pentru ca să-nnebunească lumile de dragul ei !

Văd apoi pe Făt-frumosul trist cum măsură poiana,
Căci de mult iubeşte dînsul pe Ileana Cosintiana
Şi de dorul ei lăsat-a doi părinţi, şi-apoi pribeag
Rătăcit-a zi şi noapte preste ţări, şi de-al ei drag
El plîngînd încălecase pe Cal-galben de sub soare,
Căci e nezdravăn din fire acest cal, ştie să zboare
Prin văzduh, până ce lasă stelele-ndărătul său !...

Făt-Frumos şi Cosintiană ! O, cu tot ce Dumnezeu
A lăsat frumos şi nobil şi fermecător în lume,
V-a-nzestrat pe voi poporul, inimi blînde cu blînd
nume,
Şi-a făcut din voi sub soare tip perfect de
frumuseţi !
În voi personificate stau ascunse două vieţi
De-ncîntare fără margini : vulturească fantazie
V-a creat şi întreite facultăţi de poezie.
Vi-a depus un tron de aur p-un pămînt de-ntipuiri !

Văd apoi zîne maestre şi văd alte năluciri :
Pe Zorilă şi Murgilă, cari grăbesc să mi se culce
La cele trei urzitoare, lîngă tău[1] de lapte dulce ;
Văd pe gingăşa din Dafin ; mă-ntîlnesc cu paraleii
Şi văd falnica pădure, unde-n curţi s-adună zmeii,
Făcînd sfaturi, cum să fure vro copilă de-mpărat ;
Apoi văd pămîntu-n care munţii-n capete se bat ;
Apoi văd pe Cenuşotcă, prinzînd pureci la trăsură ;
Şi văd pe-a zmeilor mamă flacări aruncînd din
gură ;
Şi văd Ceasul-rău de noapte, povestind cu-al său
nepot,
Şi-apoi văd pe mult vestitul Statu-Palmă-Barbă-Cot ;
Şi-apoi văd pe Surgă-Murgă mîncînd mazere pe
veatră
Şi mai văd pe Strîmbă-Lemne sfătuind cu Sfarmă-
Piatră !

Aici văd pajuri măreţe, sub a căror adăpost
Voinic-înflorit devine mai frumos de cum a fost ;

[1] Baltă, lac.

Văd şi pe Leagănă-Munţii, şi văd pe Uşor-ca-Vîntul,
Pe N-Aude, pe Nu-Vede şi pe Na-Greu-ca-Pămîntul ;
Văd aici pe Mama-Nopţii, iele văd şi văd moroi
Şi văd pe Fata-Pădurii cu lungi taberi de strigoi.
Văd apoi Gerul în straie trecînd pe hotarul Ciumii ;
Văd pe Foametea şi-n urmă mă bufnesc de Toarta-Lumii,
Eu de-aici mergînd la vale prin păduri de siminic,
Eu ajung în ţara unde, cînd scuipeşti, scuipi în nimic !

Tipurile drăgălaşe toate-mi trec pe dinainte
Şi-mi revoacă-un veac de aur, plin de farmec dulce-n minte,
Şi-mi revoacă timpuri bune, zile de vieţi senine :
Şi-atunci amintiri duioase se trezesc rîzînd în mine,
Şi-atunci gîndurile mele îndărăt prin secoli trec,
Şi, zburînd prin Capitoliu, se opresc pe-Olimpul grec.
Aici văd zeii-n consiliu, văd tritoni şi minotauri,
Văd ciclopi c-un ochi în frunte, văd eroi încinşi cu lauri
Şi văd toate-acele tipuri de greceşti mitologii,
Pe cari le-a creat avîntul exaltatei fantazii.
Şi privind adînc la ele, îmi par toate-a fi asemeni
Cu-ale noastre tipuri ; toate îmi par rude, îmi par gemeni :
Şi-ncet tipurile sfinte de mitologii greceşti
Se-ncuscrează cu-ale noastre fantazii de prin poveşti
Tot mai mult şi tot mai tare, tot mai strîns, până ce-n fine
Din subiectele-nrudite un subiect comun devine !
Din Helada rătăcit-a mitul vechilor eroi,

Şi p-o cale-ndreptăţită s-a prelins până la noi,
Pentru ca să mărturească sîngele cu grea dovadă.
Din splendoarea ei cea veche, ne-a păstrat vechea Heladă
Stol de basme şi credinţă, snop de tipuri, cari trăiesc
Tainic înrădăcinate prin poporul românesc
Şi cari numai cu viaţa deodată-au să se scurgă.
Poliphemos recunoaşte frate bun pe Surgă-Murgă
Şi se bucură că-şi află ochiul ars de Odiseu ;
Pipăruş-viteaz îşi află prototipul în Teseu :
Ăst din urmă războieşte cu giganţi şi minotauri !
Cel dintîi, pe-aceea cale, cu zmei negri şi bălauri.
Regi eleni din timpul mitic, cu-a lor fapte de mirat,
Mai trăiesc în basmul nostru pe la Verdele-mpărat ;
Şi trăiesc în basmul nostru fantaziile păgîne,
Căci din graţii şi zeiţă şi din nimfe-am făcut zîne,
Iar din Mars, din Zeus, din Venus, din Mercur creat-am noi
Sfîntă Marţi şi sfîntă Vineri, sfîntă Miercuri, sfîntă Joi !
Oedip încă mai trăieşte cu-al său mit ; în infinituri
Se-ntîlnesc în tradiţiune şi-n nenumărate mituri
Harpie şi Griphi de spaimă ; în sălbatecii noşti zmei
Afli taberi de Chimere şi-un popor de Briarei !
Iat-aci pe Făt-frumosul, iat-aci pe Cosintiana :
Dînsul nu-i decît Apolo, dînsa nu-i decît Diana ;
El un Adonis ce-adoarme Deliae[1] pe braţul său,
Ea-i Elena cea frumoasă, fiică de-a lui Tyndareu !
Soartea noastră-i profeţită prin eterne urzitoare,
N-au murit Lachesis, Cloto, Atropos n-a murit oare ?...

---

[1] Unul din numele zeiţei Diana.

*

Ah, îmi place mult povestea, căci poporul se descrie
Singur el pe sine însuşi în poveşti şi-mi place mie
S-ascult pe popor, ca astfel să observ cum s-a descris!
Ascultîndu-l, fără voie parcă mă cuprinde-un vis
Şi zăresc poporul nostru, cu zîmbire drăgălaşe
Legănat cu-acelaşi leagăn şi-nfăşat cu-aceleaşi faşe
Ca şi vrednicii războinici de la Tibru şi Olimp!
Atunci ambiţiuni curate mă-nfăşoară şi mă-nghimp;
Simţesc strîmt atunci pămîntul pentru dezlipite ramuri,
Cari născutu-s-au din sînul unor domnitoare neamuri;
Şi-mi vine să-mi înalţ fruntea şi s-o scutur veselos
Şi să strig în lumea largă: „*Et in Arcadia nos!*" [1]

Cluj, februarie 1886

FATA CRAIULUI DIN CETINI

Un colţ întreg de lume s-a fost înspăimîntat
De spada şi curajul lui Tabără-mpărat,
Domn mare şi puternic din Ţara cu nenorii.
El trece-n şir de taberi cum trec secerătorii
Prin holdele răscoapte; cu braţul său robust
Deschide-o cale lată pe unde-i drum îngust
Şi zboară fortunatec prin rîndurile dese
Şi-n veci cu biruinţă din grele taberi iese.

---

[1] „Şi noi am fost în Arcadia!" (Lat.) Parafrazare după epigraful celebrului tablou al lui Poussin *Păstorii din Arcadia.*

Deci dusu-mi-s-a veste prin lume şi prin ţări
Şi s-a pierdut în umbră de-albastre-ndepărtări
Că, de-ai cerca prin lume de-a lungul şi de-a latul,
Voinic nu poţi să afli ca Tabără-mpăratul!
Dar totodată veste şi vorbă s-a pornit,
Că Tabără-i om dosnic [1] şi-i trist necontenit,
Şi cît e ziua dînsul cu nimeni nu vorbeşte,
Cît parcă ceva-l doare şi nu ştiu ce-i lipseşte;
Că-i tot mereu pe gînduri şi-i vecinic supărat.
Dar pentru ce?... De-aceea, că bietul împărat
Avea trei fii războinici, ca nimeni pe sub stele,
Frumoşi în zi de pace şi tari în zile grele,
Şi demni de-un tată, care e demn de-ai săi feciori:
Era Voinic-Zorilă, copil născut în zori,
Braţ greu la bătălie şi trăsnet la izbîndă;
Era mezinul Grangur, om bun, inimă blîndă,
Milos; şi era fiul din urmă, Trandafir,
Frumos ca o poveste, isteţ ca un Arghir!
Aşa erau feciorii: iar Tabără-mpăratul,
Din inimă iubindu-i pe unul ca pe altul,
Sta-n cumpănă şi-n gînduri, şi mult îmi chibzuia,
Şi mult îşi bătea capul, căci dînsul nu ştia
La care dintre principi să lase-mpărăţia?
Din ei care-i mai vrednic? În care-i vitejia
Mai mult înoţălită? Un suflet creştinesc,
Menit pentru mărirea de tron împărătesc,
Şi-o inimă domoală în care fiu trăieşte?
O minte mai vicleană pe care-l fericeşte?
Din ei care-i mai vrednic? — Iubindu-i pe tustrei,
El nu putea s-aleagă pe nici unul din ei,
Iar neputînd s-aleagă, era tot trist, sărmanul,
Şi tot pe gînduri grele cu lunile şi anul!

[1] Ursuz.

Dar iată, veste mare prin lumi s-a străcurat,
Că-n Meştera-Cetate, la Crai-Încetinat,
Vorbesc stelele noaptea cu florile-n grădină
Şi dorul şi-l desmeardă pe-un fir de rocoină,
Pe-un snop de vîzdogele, pe-o creangă de bujor :
Căci are craiul fată frumoasă ca un dor
Din zile cu speranţă, cu obraji ca trandafirii
Şi-aşa de drăgălaşă ca patima iubirii !
Ea poartă haină-albastră şi poartă păr de aur
Şi-i albă ca zăpada din zilele lui faur,
Şi-o fată mai plăcută, prin şepte ţări crăieşti,
Ca dalba Viorică nu-i modru să-ntîlneşti !
Ea şede-ntr-o ferestră-n a turnului zăbrele,
Purtînd pe cap cunună de-albastre viorele —
Şi-aşa mi s-a prins fata, şi-aşa mi s-a jurat,
Că dintre toţi voinicii primi-va de bărbat
Pe-acel ce va fi-n stare
S-ajungă la fereastra zăbrelei, din călare,
Luîndu-i de pe frunte cununa cea de flori !...
Şi-n dar' mi se-ncercară vitejii peţitori,
Căci nici unul nu poate să facă vitejie,
Să capete pe fata crăiască de soţie !
Pe loc ce vestea fetei lui Crai-Încetinat
Ajunse pîn'la curtea lui Tabără-mpărat,
Acesta prinde suflet şi iar înveseleşte,
Şi plin de bucurie feciorilor vorbeşte :
— „O, dragii tatii ! Astăzi eu-s vesel mult, căci eu
Voi şti din voi pe care să-l las în locul meu !
Grăbiţi tustrei la craiul din Meştera-Cetate
Şi-acel ce-aduce fata, acela va domni !"...
Aşa vorbi-mpăratul şi dulce-apoi zîmbi.

Atunci Voinic-Zorilă ieşind merge la staur [1] ;

---

[1] În părţile nesăudene nu se zice *staul*, ci *staur* (n.a.).

Alege-un roib sălbatic, cu frînele de aur,
Şi-ncalecă şi pleacă, se duce fulgerat
Cu gîndul să-mi alerge la Crai-Încetinat
Şi-acolo să cîştige pe fată de soţie :
Pe fată de-o cîştigă, cîştigă-o-mpărăţie !
S-a dus, s-a dus voinicul, pierdut în negre zări,
Lăsînd în urmă-i dungă de-albastre-ndepărtări
Şi nori de praf ; şi mers-a trei luni şi jumătate
Şi-n urmă el ajunse la Meştera-Cetate,
Cu turnul de mărgele şi-n giur cu bărbănoc.
La capătul cetăţii, Zorilă stă pe loc
Şi caută-n giur, căci roibul cu spaimă sforăieşte
Şi-azvîrle din copite şi-n laturi se izbeşte,
Pe cale mai departe nu pleacă nicidecum.
Descalecă voinicul şi vede lîngă drum
Pe-o babă răzimată de cîrja-i noduroasă,
Cu ochi intraţi sub frunte, cu trup p-a cărui oasă
Topitu-s-a fost carnea de ani şi de năcaz.
Zorilă, cît ce-o vede, întoarce-al său obraz
Şi scuipă-n sîn cu scîrbă, iar baba zice : — „Bine,
Dar pentru ce te tulburi şi te fereşti de mine ?...
Căci macar eu-s bătrînă, dar sfatu mi-e frumos ;
Pe mulţi viteji cu sfatul din pacoste i-am scos
Şi poate-acum şi ţie vrun sfat să-ţi dau ! Răspunde,
Din care parte-a lumii grăbeşti şi pănă unde ?"
Voinic-Zorilă însă n-ascultă-al ei cuvînt,
Ci-ncalecă şi-aleargă precum aleargă-n vînt
O frunză ; roibul tînăr de spaimă beat aleargă,
Lăsînd un nor de aburi pe narea sa cea largă
Şi nu s-opreşte pînă la poartă, la palat.
Pe loc înalţii sfetnici şi domni s-au adunat
Să vadă pe voinicul venit din depărtare,
De cumva-i dînsul vrednic de fapte mari şi-n stare
Să facă-o vitejie, precum nu s-a mai dat.
A doua zi voinicul norocul şi-a-ncercat :

Copila sta-n fereastră, frumoasă cum e luna,
Pe buze purtînd zîmbet, pe cap purtînd cununa
De flori ; fălos Zorilă împintenă-al său cal
Şi-aleargă, dar — deodată grăbitul animal
Se-mpiedecă şi cade şi trei picioare-şi frînge,
Iar domnu-i se răstoarnă cu trupul plin de sînge.
Pe loc craiul se duce la el ; l-a ridicat
Şi dusu-l-a-n palută ; Zorilă ruşinat
N-aşteaptă zorii zilei ; în miez de noapte lasă
Ăst loc fără norocuri şi trist întoarnă-acasă.
Şi Tabără-i vorbeşte : — „Ispravă nu-i nimic ?
Degeaba tu, Zorilă, porţi nume de voinic !..."

Acuma Grangur iese, la staule grăbeşte
Şi-alege-un şoim, a cărui copită străluceşte
De-argintul din potcoavă ; apoi blîndul fecior
Încalecă şi pleacă cu gînduri şi cu dor
Să capete pe fata crăiască de soţie :
Pe fată de-o cîştigă, cîştig-o-mpărăţie !
Trecut-a munţi şi dealuri, şi culmi a străbătut,
Prin şepte ţări de-a rîndul, ca vîntul a trecut,
Şi-a mers şi zi, şi noapte prin ţări nenumărate,
Şi-n urmă el ajunse la Meştera-Cetate,
Cu turnul de mărgele şi-n giur cu bărbănoc.
La capătul Cetăţii fugarul stă pe loc
Şi sforăie şi bate în ţărnă cu piciorul
Şi nu mai vrea să plece. Descalecă feciorul
Şi-n giur priveşte : vede o babă, care sta
De cîrje răzimată şi care-apoi era
Mai slabă decît moartea, cu faţa schimosîtă,
Cu mîni ca reschitoare şi-aşa de mult urîtă,
Încît de groază Grangur privirea şi-a-nturnat ;
Iar baba-nhoalbă ochii şi-i zice aşezat :
— „De ce te tulburi oare şi te fereşti de mine,
Căci eu din moarte scos-am pe mulţi viteji ca tine

Şi-am fost sfătuitoare la multe vitejii...
Dar unde mergi, copile? din care ţară vii?"
Ci Grangur nu răspunde. Încalecă şi pleacă
Şi-aleargă-ncît în fugă nici vînt să nu-l întreacă;
Fugarul, plin de spaimă, se duce ca turbat
Şi nu s-opreşte până la poartă, la palat.
Îndată prin Cetate cuvîntul se lăţeşte
Că alt voinic venit-a din lume şi voieşte
Să ia cununa fetei lui Crai-Încetinat.
A doua zi toţi domnii din curţi s-au adunat;
Copila stă-n fereastră, frumoasă cum e luna,
Purtînd surîs pe buze, pe cap purtînd cununa
De flori; Voinicul Grangur e-n şea, şi plin de foc
Aleargă roibul tînăr săltînd, dar la un loc
Se-mpiedecă fugarul grăbit şi gîtu-şi frînge,
Iar Grangur se răstoarnă cu trupul plin de sînge.
Îndată sărind craiul, de jos l-a ridicat
Şi dusu-l-a-n palută, dar Grangur ruşinat
N-aşteaptă zorii zilei, nu-i trebuie mireasă:
În cap de noapte pleacă pe neştiute-acasă.
Şi Tabără-i vorbeşte: — „Nimic? Ştiut-am eu
Că nici tu nu eşti vrednic să fii copilul meu!"

Atunci Trandafir plînge şi din palută iese,
La staule grăbit-a şi dintre cai alese
Pe cel cu şea de-aramă; încalecă pe el
Şi pleacă, şi se duce, şi zboară rîndunel
Şi lasă-n urmă codrii şi munţi în urmă lasă
Şi-aleargă, cum aleargă dorinţa ce-l apasă,
S-ajungă mai degrabă la Crai-Încetinat,
S-arate că la-nvingeri de mult el s-a dedat.
Să capete pe fata crăiasă de soţie:
Pe fată de-o cîştigă, cîştig-o-mpărăţie!
Şi mers-a crăişorul cu gîndul ce şi-a pus
Ţări multe şi străine; o lună s-a tot dus

Prin locuri fără nume, pe căi nemaicălcate
Şi-n urmă el ajunse la Meştera-Cetate,
Cu turnul de mărgele şi-n giur cu bărbănoc.
La capătul cetăţii fugarul stă pe loc
Şi sforăie cu spaimă şi coama şi-o zbîrleşte.
Descalecă voinicul şi lîngă drum zăreşte
Pe baba cea urîtă, pe care mi-o-ntîlnir'
Şi fraţii săi. O vede voinicul Trandafir,
Ci nu-şi întoarce faţa, nu face semn cu mîna
Să-i piară din vedere. Atunci a zis bătrîna :
— „O, scumpe Trandafire ! de vrei să biruieşti,
Întoarnă-acasă iară la curţi împărăteşti
Şi-ţi ia un cal mai harnic, ia-ţi cal mai în putere !
Întoarnă-acas', întoarnă la tatăl tău şi cere
Vestitul Cal-din-spumă, cu păr întraurit,
Căci e năzdrăvan calul şi-i roib nedumerit.
El singurul pe lume e calul care-aleargă
Prin nori şi prin văzduhuri şi bate lumea largă
De-a lungul şi de-a latul, pe ţară şi pe mări ;
El zvîrle foc pe gură şi flacără pe nări
Şi poate să vorbească cu stele şi fortune !
Încalecă pe dînsul, căci dînsul îţi va spune
Prin vorbe tot aceea ce nu-ţi pot spune eu !..."
Atunci încet se lasă prin aer un nor greu
Şi-acoperă pe babă ; iar Trandafir s-aruncă
Pe calul său şi trece un deal, un şes, o luncă
Şi tot mereu se duce pe drum îndelungat
Şi-ajunge iar în ţara lui Tabără-mpărat.
A rîs Voinic-Zorilă şi Grangur încă rîs-a
Cînd l-au văzut în curte, iar împăratul zis-a :
— „Şi tu te-ntorci acasă cu braţul gol ? Mă mir !..."
Atunci în genunchi cade viteazul Trandafir :
— „Întorc, ci iar m-oi duce, căci nu doresc nimică,
Decît să-nving, părinte, pe dalba Viorică,

Bujor de primăvară, cu ochi de brebenei ;
S-arăt că eu-s pe lume mai mult ca fraţii mei !
Dar n-am un cal de seamă, precum aş vrea să fie ;
Oh, dă-mi, înalte tată, un cal năzdrăvan mie,
Dă-mi Cal-vestit-din-spumă, cu păr întraurit !"
Atunci Tabără plînse din greu şi i-a vorbit,
Cu inima sfărmată de dor şi de durere :
— „Ţi-aş da, ţi-aş da din suflet, de-ai cere orice-ai cere,
Dar Cal-vestit-din-spumă nu pot, iubitul meu,
Căci nu ştiu unde-i calul, nu ştiu nici singur eu !
Eu nu-ţi pot da de seamă şi nu-ţi pot da de ştire
În ce loc mai trăieşte ! Ci caută-l, Trandafire,
Prin staule, căci poate să dai de urma lui :
Şi dacă nu-i în staul, atunci în lume nu-i !"

Pe loc Trandafir pune pe-o lespede jăratec
Şi-apoi pe rînd el scoate cîte-un fugar sălbatec
Din staul şi-l îndeamnă mereu să mînce foc :
Dar care cum atinge jăratecul, pe loc
Nechează şi se-ntoarce la staule. Degeaba
Vrea Trandafir să facă, precum îi spuse baba,
Căci toată herghelia de foc mi s-a ferit.
Era-ntr-un fund de staul un cal îmbătrînit,
Rău, care n-avea preţul nici macar de-un iernatec [1] ;
Pe el nu-l încercase voinicul la jăratec,
Căci cine oare-n lume l-ar fi-ncercat, văzînd
Că-i slab, de stă pe moarte. Mezil' însă, rîzînd
Şi vrînd el joc să-şi bată de frate-său, grăbeşte
Şi scoate-afară calul şi-apoi în rîs vorbeşte :
— „Ei, frate Trandafire, pe-acesta l-ai uitat !
Încalecă-l şi-aleargă la Crai-Încetinat,

[1] Fînul care îl consumă vitele în timpul iernii e *iernatec* (n.a.).

C-acesta-i Cal-din-spumă!"
Aşa mi-a zis voinicul şi-a pus apoi în glumă
Jăratecul sub barba fugarului... Minuni!
Căci iată calu-ncepe să mînce din cărbuni
Cu poftă fără margini, cît nesăturat pare;
Şi-n vreme ce mănîncă, se-ngraşă tot mai tare
Şi tot mai mult, şi-n urmă, cînd el şi-a isprăvit
Ciudatul prînz, nechiază, şi-n giur mi s-a rotit
De zece ori, şi-atuncea se-nschimbă-n roib, a cărui
Frumseţă n-avea seamăn pe-acest pămînt, căci păru-i
Era păr dalb de aur. Se miră Trandafir,
Şi Grangur, şi Zorilă şi Tabără se mir',
Iar Cal-vestit-din-spumă vorbeşte cu glas tare:
— „Atît-amar de vreme am fost uitat, de-mi pare
Că-s veacuri! Dar acuma stăpîn mi-am căpătat!
Încalecă, stăpîne, că-i vremea de plecat!
Dar bagă numai seamă, stăpîne mult iubite,
Căci dalba Viorică nu vrea să se mărite
Decît după Viteazul Ostrovului cu flori,
Că mult i-e drag feciorul, că-i fală-ntre feciori!
Ea numai de rîs poartă pe toţi cari vreau să-i placă,
Căci dînsa ştie bine, că ei nu pot să facă
Atîta vitejie, încît pe cal în zbor
S-ajungă la cunună; în dar' e truda lor!
Dar ţine minte, Doamne, aceste vorbe-a mele:
Cînd noi vom sta în faţa ziditelor zăbrele,
Şi cînd din mînă craiul un sămn încet va da —
Aproape de fereastra copilei voi zbura
Şi-n timp ce Viorica va sta-n nedumerire,
Privind la tine galeş cu ochi plini de uimire,
Tu-i ia cununa, însă te poartă[1] totodat'
Şi fără veste lasă-i pe frunte-un sărutat..."

---

[1] *A se purta* — a umbla repede.

Aşa vorbeşte calul şi veselos nechează ;
Iar Trandafir pe tată, pe fraţi îmbrăţişează
Şi-n vreme ce aceştia poftitu-i-au noroc,
El spada şi-o încinge şi-ncalecă pe loc
Şi zboară ca furtuna, ca fulgerul, ca gîndul ;
Străbate-n o clipită crăimile de-a rîndul
Şi-ndată se trezeşte la Crai-Încetinat.
Şi vestea despre dînsul pe loc s-a străcurat
Prin oamenii cetăţii, şi sfetnici s-adunară,
Şi domni, şi lume multă : cu drag ei aşteptară
Să vadă pe voinicul din lume rătăcit,
Să vadă dacă dînsul va fi mai fericit
Ori nu cum au fost alţii. Frumoasă ca şi luna
Stă fata-ntr-o fereastră, purtînd pe cap cununa.
Şi rîsuri pe guriţă ; şi craiul semn a dat :
Vestitul Cal-din-spumă se pune pe-alergat
Şi fuge nebunatec şi zboară porumbeşte
Şi trece ca săgeata, cît aerul plesneşte
Şi vîjîie sălbatec. Un semn de nou se dă.
Atunci pe sub fereastră fugarul fulgeră :
Voinic Trandafir prinde cununa cea măiastră ;
Strîngînd la piept, sărută pe fata din fereastră,
Apoi se pierde-n aer cît nu s-a mai zărit !
Un ţipet lung atuncea din turn a răsărit ;
Era ţipetul fetei învinse ; era graiul
Copilei înecate de dragoste. Iar craiul
Se miră, se cruceşte şi-ntreabă-nmărmurit
Că cine-a fost voinicul, din ce ţări a venit
Şi unde-a mers ? Răspuns-au acei ce-au prins de veste,
Că Trandafir se cheamă şi-un Făt-Frumos el este
Şi-i un voinic, feciorul lui Tabără-mpărat !

Atunci craiul se-ntoarce şi mari porunci a dat
Şi-n clipă toţi curtenii de nuntă se gătară,
Pe cai fără de splină cu toţi încălecară,

Şi-n carul de mireasă pe fată mi-o puneau
Şi-apoi cu veselie plecînd, ei se duceau,
Trecînd prin tot oraşul din ţară, prin tot satul
Şi-ajuns-au toţi în pace la Tabără-mpăratul !

*

Apoi o lume-ntreagă trezitu-s-a-n cîntări
Şi dusu-mi-s-a veste prin nouăzeci de ţări
Că Trandafir, voinicul fecior, mi se cunună
Cu dalba Viorică. Atunci în voie bună
Curgea vinu-n pahare de aur, iar la mese
Şedeau în zi de praznic vestite-mpărătese,
Şi crai cu stele-n frunte, şi harnici împăraţi,
Şi sfetnici luminaţi.
Iar cînd era sărbarea mai dulce şi mai lină,
Mireasa ia păharul şi mirelui închină
Şi-i zice : — „Trandafire, în veci să fii al meu
Şi-n veci cu veselie a ta să rămîn eu !"
Şi ea se pleacă dulce, sărută p-al ei mire,
Şi rîde şi iar zice : — „Viteze Trandafire,
Primeşte-ţi iar sărutul, pe care mi l-ai dat,
Pre cînd eram eu fată : ci dă-mi un sărutat,
Acum pe drept, căci astăzi de lume nu ne pasă !"
Şi-n vreme ce voinicul sărută pe mireasă,
Stă Tabără-mpăratul rîzînd şi-nveselit,
Apoi el ia păharul să-nchine şi-a vorbit :
— „Voinice Trandafire, născut ai fost pe lume
Să-ţi faci un vestit nume, s-adaugi la renume
O mare-mpărăţie !... Mulţi ani tu să trăieşti
Şi-n pace-mpărăţia cu har s-o stăpîneşti !..."
De-atunci văzut-a lumea pe Crai-Încetinatul
Strîngîndu-mi-se-n braţe cu Tabără-mpăratul !

Cluj, februarie 1886

DRAGA MAMEI

Baladă

I

Colo-n jos, în jos,
Este-un plop frumos,
Plop cu frunza plină,
Neted la trupină,
Cu crăngi rătezate,
Spre pămînt plecate ;
Iară lîngă plop
Este-o casă nouă
Cu fereşti vro două,
Casă şindilită
Mîndru văruită,
Cu faţa spre soare,
Cu ograda mare,
Cu porţi ridicate,
Cu uşi largi şi late,
Şi cu prag de fag.
Iar apoi pe prag,
Pe cel prag afară,
În amurg de seară
Lelea Fira sta,
Gheme depăna,
Sfaturi înşira
Pentru fată-sa.
C-aşa-i dacă are
Fira fată mare :
Mi-o tot sfădeşte,
Căci fata iubeşte
Şi se prăpădeşte
Dup-un feciorel,
Şi-apoi pentru el
Ea rabdă ocară

Şi-n casă, şi-afară,
De s-a dus prin ţară
Poveste şi veste,
Şi-apoi nu-i poveste,
Firei plăcea tare
Feciorul pe care
Fată-sa-l iubea,
Însă el n-avea
Averi grămădite,
N-avea căsi şi vite ;
Fira deci fierbea
Şi mi se ciudea,
Căci dînsa voia
Fata-i să iubească
Pe-un fecior cu stare
Şi cu vîlfa mare...

Tot aşa şi iară
Şi-acum stînd afară
Fira se ciudeşte
Şi mi se sfădeşte ;
Fata tort răschiră,
Fuse pline-nfiră
Şi-nfirînd oftează,
Jalnic lăcrimează
Şi lăcrimînd tace,
Căci n-are ce face.
Fira mi-o vedea
Şi din cap dădea,
Şi din grai grăia :
— „Fată, draga mea !
Nu ştiu cum, nu-i bine,
Nu ştiu ce-i cu tine,
Că tot porţi bănat
De te rîd prin sat,

Şi porţi jale-amară
De te rîd prin ţară !
Nu ştiu ce-i cu tine
Că de loc nu-i bine
Că oftezi mereu,
Lacrimi verşi din greu
Şi tot gemi de sună,
Parcă eşti nebună,
Şi-apoi zile-ntregi
Tu tot vii şi-alergi
Şi-ţi tot plîngi norocul
Şi nu-ţi afli locul !
Nu ştiu ce-aş direge,
Ca să-ţi dai de lege
Şi să fii cuminte
Ca şi mai nainte !“

Fata răschira,
Mama depăna
Şi iar cuvînta :

— „Draga mamii, fată,
Nu fi supărată,
Nu tot suspina,
Nu tot lăcrima,
Că-mi faci gînduri grele,
De mă-omor cu ele !
Fii tu veseloasă,
Căci tu eşti mireasă,
Ai mire, ca el,
Tras prin un inel —
Şi el ţi-a adus,
Dar eu nu ţi-am spus,
La grumazi mărgele,

Pe deget inele,
Brîu şi-ncingători,
Zadie cu flori,
Năfrămi de mătasă,
Toate-n aur trase,
Pe margini tivite,
Toate-ntraurite !"

Fata suspina,
Mama sta ce sta
Şi iar cuvînta :

— „Draga mamei, fată,
Fii cuminte-odată
Şi-ţi alină plînsul,
Du-te după dînsul,
Căci găzdac e tare,
Multe moşii are ;
Are vaci şi boi,
Turme-ntregi de oi ;
Are zece juguri
Şi pe-atîtea pluguri.
Are vii de struguri ;
Are-o casă naltă
Mîndru ridicată,
Casa şindilită
Mîndru văruită !"

Ana suspina,
Fira sta ce sta
Şi iar cuvînta :

— „Draga mamii, fată,
Fii cuminte-odată

Şi-ţi alină plînsul,
Du-te după dînsul,
Căci el e frumos
La căutătură,
La scuturătură [1],
Nalt e de stătură
Şi-ndesat păşeşte
Şi se potriveşte —
Potriveşte bine,
Draga mea, cu tine,
Lasă pe Ionel,
Nu gîndi la el,
Căci sărac e tare
Şi nici neamuri n-are
Şi-i din viţă rea —
Ce zici, draga mea ? !"

Fata răschira,
Din greu răsufla
Şi-apoi cuvînta :

— „Mamă, orice-i face,
Unul numa-mi place,
Unul singurel :
Numai Ionel !
Alt fecior în lume
Nu-mi trebui, şi-anume
Io ţi-o spun odată :
Decît măritată
După alt fecior,
Mai bine mă-omor !
S-o ştii, mamă, bine
Asta de la mine !"

[1] Îmbrăcăminte.

Fira greu rîdea
Şi se cătrănea
Şi-apoi se răstea :
— „Fă dar cum vei face,
Fă precum îţi place,
Fă de capul tău,
Cum vei şti mai rău !
Du-te unde vrei,
Pieri din ochii mei,
Pieri-mi dinainte,
Fată fără minte !..."

II

Iubea-şi Fira fata,
Încît era gata
Pentru ea să sară
Prin apă şi pară
Şi d-aceea ea
De năcaz plîngea
Cînd mi se gîndea,
Cum că-i lucră fata
Cum nu lucră alta !
Şi d-aceea sta
Şi se cugeta,
Şi trăia cu gîndul
Zilele de-a rîndul,
Şi-ntrebat-a finii,
Şi-a-ntrebat vecinii,
Şi-ntrebat-a fraţii,
Şi-a-ntrebat cumnaţii,
Doar vor şti să-i spună
Vro povaţă bună.

Şi-a umblat, umblat
Zile-ntregi prin sat
Şi-a tot întrebat,
Dar i-au spus cumnaţii,
Rudele şi fraţii
Şi i-au spus vecinii,
Oamenii şi finii
Să nu-şi bată gîndul
Unde nu-i cu rîndul,
Să n-apuce codru,
Unde nu-i cu modru.
Însă Fira sta,
Sta şi cugeta,
Mult se frămînta,
Şi-ntrebat-a iară
Prin lume şi ţară,
Şi-a-ntrebat anume
Prin ţară şi lume
Pe la vrăjitori
Şi descîntători ;
Pe la crai de meşteri,
Cari trăiesc în peşteri
Şi cari pot s-adune
Dragoste p-alune
Şi pot munţi să-nşire
P-o sîrmă subţire,
Şi pot face vrajă
Şi scot fier din glajă
Şi din nea scot sînge
Şi pot dealuri strînge,
Şi ei strîng un munte
Pănă-l fac grăunte !
Şi-apoi vrăjitorii
Şi descîntătorii
Bobi pe masă-ntins-au,
Păscălii deschis-au,

Bobi au înşirat,
Stele-au numărat
Şi răspuns au dat
Că Fira să pună
Sîmbure de-alună
Şi iarbă nebună,
Mugure de paltin
Şi iarba lui Tatin,
Aripă de-albină,
Fir de rocoină,
Măduvă de soc,
Fir de busuioc
Să fiarbă la foc
În apă curată
Bine străcurată
Păn' va aburi,
Păn' va clocoti,
Pănă ce vor fi
Ierbile-ncîlcite,
Arse şi topite.

Iar apoi şi-apoi,
Fira le va scoate,
Le va pune toate
Într-o băndurică,
Într-o cîrpă mică,
Şi apoi le va duce
Unde-i drumul cruce
Şi le va-ngropa,
Şi-n pămînt vor sta,
Din zori pînă-n seară
Şi pînă-n zori iară,
Farmecul să piară,
Răul să se stîngă,
Vrajele să strîngă

Firicele coapte :
Ceasul rău de noapte ;
Dragostea copilei,
Ceasul rău al zilei !
Şi-apoi Fira-n zori
Pe la cîntători
Să le scoată-afară,
Şi-apoi de cu seară
Cînd se va culca,
Le va aşeza
Sub perina sa —
Căci din vrăjitură
Şi din făcătură
Ierbile topite
Vis îi vor trimite,
Visuri dulci şi bune
Şi-n vis îi vor spune,
Ce să facă biata
Să-şi mîntuie fata.

Fira-aşa făcea,
Ea la foc punea
Sîmbure de-alună
Şi iarbă nebună,
Mugure de paltin
Şi iarba lui Tatin,
Aripă de-albină,
Fir de rocoină,
Măduvă de soc,
Fir de busuioc
Şi-apoi le fierbea
Pănă clocotea
Apa din ulcea,
Pănă se topea
Ierburile stoarse,

Apoi mi le scoase
Şi le-a îngropat
Şi le-a dezgropat
Şi le-a aşezat
Sub perină-n pat ;
Apoi se culca
Şi greu vis visa,
Vis de vrăjitură,
Vis de făcătură,
Vis bun de cu seară
Pentru jale-amară ;
Vis de miezul nopţii
Pentru vraja morţii ;
Vis de dimineaţă,
Vraja de viaţă.

III

Iar a doua zi,
Cît ce se trezi,
Fira veseloasă
A ieşit din casă
Şi s-a dus prin sat
Şi-apoi mi-a umblat
Pe la toţi cumnaţii
Şi pe la toţi fraţii,
Pe la toţi vecinii
Şi pe la toţi finii,
Şi le-a spus curat
Visul ce-a visat,
Că adeca-n vis
O babă i-a zis
Că Fira pe fată
S-o prefacă moartă —
Şi s-adune fini,

S-adune vecini
Şi neamuri să strîngă
Pe fată s-o plîngă
Şi să mi-o bocească,
Să mi-o dăulească,
Şi să mi se poarte
Chiar precum se port
Oamenii la mort.
Singur Ionel,
Numai singur el
Să mi se prefacă
Că nu-i supărat,
Nu-i înnegurat,
Să umble rîzînd —
Căci Ana, auzînd
Glumele pe rînd
Se va năcăji ;
Şi ea-l va urî,
Cînd va auzi,
Că de rîs o poartă
Măcar că ea-i moartă.

Fraţii şi cumnaţii,
Finii şi vecinii,
Dacă-mi obliciră
Ce vrea lelea Firă,
Mi se învoiră,
Căci altmintrea zău,
N-aveau încătrău.
Lelea Fira-apoi
Dusu-mi-s-a dus
Cu capul pe sus
Până la Ionel
Şi-a vorbit cu el,
Şi mi-l mai sucea

Şi mi-l amăgea
Nu ştiu ce-i spunea,
Destul că-l făcea
De mi se-nvoia
Să rîdă de fată
Măcar că ea-i moartă.

Şi-apoi veseloasă
Fira-ntorn-acasă
Şi precum rîdea
Neîncetat glumea
Şi fetei zicea :
— „Draga mamii, fată,
Nu fi supărată,
Nu fi-nnegurată !
Căci am socotit,
Singură-am gîndit,
Că n-am făcut bine
Ce-am făcut cu tine,
N-am umblat pe cale [1]
Şi-n voile tale !
Dar de-acum te las
Să faci cum îţi place,
Fă dar ce vei face —
Placă-ţi Ionel,
Dacă-ţi place el !
Dar el totuşi nu-i
Chiar aşa cum spui
Şi el, cum văd bine,
Nu trage spre tine,
Căci te ocărăşte,
Te batjocoreşte.
Nu te mai voieşte."

---

[1] *A umbla pe cale* — a se purta cum se cuvine.

Ana-ngălbinea
Şi din cap dădea ;
Mă-sa iar zicea :
— „Dînsul, cum văd bine,
Nu trage spre tine,
Şi-apoi dacă vrei
Poţi proba o dată.
Draga mamii, fată :
Iat'te fă tu moartă
Şi-ţi voi pune eu
Giolgi pe-obrazul tău
Şi-apoi se vor strînge
Rude şi te-or plînge
Ca pe morţi, căci ei
Moartă te-or gîndi,
Şi-apoi va veni
Şi-al tău Ionel,
Iară dacă el
Plînge după tine,
Atuncea vezi bine,
Că el te iubeşte
De se prăpădeşte,
Însă dacă el
Nu va fi-ntristat,
Nice supărat,
Atunci nu te are
Dragă, cum îţi pare
Ţie, că te are !"

Ana-ntîi rîdea,
Căci bine ştia,
Că de-ar muri ea,
Ionel ar plînge
Până ce s-ar stînge.
Dar Fira din greu

Îi zicea mereu :
Că Ionel glumeşte,
Însă n-o iubeşte.

IV.

Anei nu-i plăcea
Mă-sa ce zicea,
Deci se tot gîndea,
Moartă se făcea
Şi mi se punea
P-o laviţă lată
Mîndru ridicată,
Iar Fira-i punea
La cap făclioare,
Făclii la picioare,
Giolgiul preste faţă,
Cruce peste braţă.
Şi-apoi Fira mea
Prin casă plîngea
Şi se dăulea,
Şi ieşea p-afară
Şi-ntra-n casă iară
Tot cu jale-amară.

Clopote sunau,
Oameni s-adunau,
S-adunară finii
Şi-au venit vecinii,
S-adunară fraţii
Şi-au venit cumnaţii,
Şi-au venit nepoţii
Supăraţi cu toţii ;
Care cum venea

Prin casă plîngea
Şi se dăulea.
Ana-i asculta,
Se cutremura
Şi mi se-nnora,
Căci vedea prin casă
Lacrămi cum se varsă
Şi-auzea p-afară
Bocete amare —
Şi biata copilă
Se umplea de milă
Şi era mai gata,
Era p-aci fata
Lumina s-o stîngă,
Pînza să o-nfrîngă,
S-arete la lume
Că nu-i moartă-anume,
S-arete la ţară
Că ea-i vie iară.
Dar pre cînd voia
Giolgiu-a sfăşia,
Iată — vai de ea —
Ionel venea !

Fira veseloasă,
Cît ce-l vede-n casă,
Prinde-a suspina,
Prinde-a lăcrima,
Prinde-n gura mare
Să geamă mai tare.
Însă cum plîngea,
Inima-i rîdea :
Dinafară plînsul,
La inimă rîsul,
Pe limbă suspinul,

Sub limbă veninul.
Ana tremura,
Fira cuvînta :
— „Vezi drăguţa ta ?!
Doamne, Doamne, ea
Până ce trăia
Cît te mai iubea
Şi te mai dorea !
Şi mi-a spus anume,
Că nu-i trebe-n lume
Numai el şi el,
Singur Ionel !
Iar cînd îi spuneam
Şi-n glumă ziceam,
Că mie nu-mi place
Cum vrea şi cum face,
Atunci biata fată
Umbla supărată
Şi plîngea mereu,
Suspinînd din greu ;
O, scumpa mea floare,
Raza mea din soare !
Ce-am făcut cu tine
Nu mai facă nime
Şi ce-am făcut eu,
Ierte-mi Dumnezeu !"
Atunci Ionel,
Dalbul feciorel,
De Fira-nvăţat,
Mai întîi zîmbea,
Mai apoi rîdea
Şi glumind grăia :
— „Multe se vorbiră,
Multe, lele Firă,

Dar adevărate
Nu-s în lume toate !
Auzit-am eu
Povestind mereu,
Că Ana mă place
Încît moartea-şi face,
Şi că mă iubeşte
De se prăpădeşte !
Ci nu-i drept, căci ea
De mine fugea,
Şi mă ocolea
Şi nu-ngăduia
Să vorbesc cu ea !
Căci aşa zicea,
Că io-s sărac tare,
Om fără de stare —
Nu-i de casa mea
Şi eu nu-s de ea !..."

Ionel zicea,
Însă cum zicea
El îngălbinea
Şi rău îi părea
Că-a vorbit minciună,
N-a zis vorba bună,
Şi-i venea să zică
Că n-a zis nimică
Precum trebuia,
Şi-i venea, venea
Lumini să le stîngă,
Pînza să o frîngă,
Feşnici să dumice,
P-Ana s-o ridice,
S-o pună-n picioare
Şi apoi să joare,

Că fata nu-i moartă,
Făr' Fira o poartă
De ocară-n ţară
Şi la sat de-ocară !
Şi să joare-apoi,
Că el cum vorbise
Fira-l amăgise.
Dar pre cînd el sta
Şi se frămînta,
Lelea Fira-l scoase
Greu plîngînd din casă.

V

Iar dacă se-ntoarse
Fira iar în casă,
Dusu-mi-s-a-ndată
La draga ei fată
Şi rîdea, rîdea
Şi din grai grăia :
— „Vezi ! Drăguţul tău
Te-a vorbit de rău
Şi te ocăreşte !
Crezi că te iubeşte ?"

Dar Ana tăcea,
Deci Fira mergea
Şi mi-o dezvălea,
Giolgiul ridicat-a,
Dar şi-acuma fata
Tot tăcea, tăcea,
Fira mi-o privea
Şi cum o privea,
Faţa-i înnegrea

Şi-mi înalbăstrea.
Albă se făcea ;
Inima-i bătea,
Ochii-i se-nvîrtea,
Creierii-i fierbea
Căci Fira privea :
Rugă albă ruptă,
Faţa fetei suptă —
Doi bujori tînjiţi,
Doi ochi veştejiţi,
Două flori pălite,
Buze-nalbăstrite —
Cărunjea [1] brumată
Ana, fata moartă !

Şi cînd mi-o vedea
Fira — vai de ea,
Jos pe loc cădea
Şi plîngea, plîngea,
Cît de jale-amară
Inima să-i sară :
Iar după ce finii,
Fraţii şi vecinii
La dînsa-alergară
Şi mi-o ridicară,
Ea strîngea în braţă
Trupul fără viaţă
Şi cu-amor gemea
Şi cu-amor zicea :

— „Bujorel, bujor,
Inimă cu dor,

[1] Garoafă.

Scumpe bujorele,
Inimă cu jele,
Cît te-am iubit eu,
Sufleţelul meu !
Te-am iubit pe tine
Mai mult ca pe mine,
Pentru-al tău noroc
Aş fi mers prin foc,
Aş fi mers în ţară
Şi din lume-afară !
Vai, de-aceea eu
Te-am sfădit mereu,
Ca să nu iubeşti
Pe cine voieşti —
Ci s-asculţi de mine
Că eu îţi vreu bine,
Să te dau departe
După om de carte ;
O, de-ar fi să fie
Să fii iarăşi vie,
Cum te-aş asculta,
Pe braţ te-aş purta
Şi te-aş mărita
După placul tău...
Ierte-mi Dumnezeu !
Blăstămat să fie
Ceasul de urgie,
Care m-a-ndemnat
Să alerg prin sat
Şi s-alerg prin ţară
Pe la vrăjitori
Şi descîntători !
Blăstămaţi să fie
Finii şi cumnaţii,
Cumetrii şi fraţii,
Că nu mă opriră,

Nu-mi desfătuiră
Vrajul de cu zori
Pentru ca să mori !“
Şi Fira, sărmana,
Plîngea după Ana
Şi plîngea, plîngea,
Mînile-şi frîngea,
Căci aşa mult, biata,
Îşi iubise fata !

VI

Iar a treia zi,
Clopotele grele
Răsunau cu jele,
Şi preoţi cîntau,
Oameni s-adunau,
Pe-Ana o-ngropau.
Fira supărată,
Neagră şi sfărmată
Păşea-ncetinel
După sălăşel,
Iar pre lîngă ea,
Ionel mergea
Negru şi sfărmat,
Ars de supărat.

Ei precum mergeau
Nimic nu ziceau,
Nu se dăuleau,
Căci nu mai puteau ;
Iar cînd fuse-aproape
Pe moarta s-o-ngroape,
Fira mi se-ntinse

Şi de mînă prinse
Pe bietul Ionel
Şi-a privit la el,
Cu durere grea
Şi din greu gemea
Şi cu-amar zicea :

— „Blăstămat să fie
Pe veac de vecie,
Blăstămat de nori,
De iarbă şi flori,
Blăstămat de lună
Şi de vreme bună,
Blăstămat de soare,
Blăstămat de mare,
De văzduh şi zare
Acel om, pe care
Mi-l împinge firea
Să strice iubirea
Cea nevinovată
De fecior şi fată ;
Şi pănă-n vecie
Blăstămate fie
Mamele cari fac
Farmece de leac
Pentru dragosti rele ;
Blăstămate-s ele,
Blăstămate fie —
Lumea să le ştie,
Să le ştie bine,
Cum mă şti' pe mine !"

Şi zicînd aşa
Ea mi se pleca,
Ţărna-n mîni lua
Şi mi-o arunca
Preste fată-sa :

— „Dormi, draga mea fată,
Cum dormeai odată
Dulce legănată,
Dormi dar, şi mă iartă,
Iar tu, Ionele,
Floarea zilei mele,
Tu, sufletul meu,
Dacă n-am ştiut eu
Să te preţuiesc
Până ce trăia
Scumpă fată-mea —
De-acuma voi şti
Te voi preţui !
Tu vei fi al meu,
Căci aşa o vreu,
Să trăieşti la mine,
Ca să-ţi fie bine,
Să-mi ţii loc de fiu
Până vei fi viu !“

Şi ea cum zicea,
Spre mormînt privea,
Lacrimi îi venea,
Dulce cuprindea
Pe Ionel, bietul,
Şi-ncetul, cu-ncetul
Fruntea ea-şi pleca,
Fruntea-i asuda,

Lung îmi răsufla,
Nemişcată sta.
Iară Ionel
O ţinea spre el,
O ţinea duios
Să nu cază jos —
Lung el mi-o ţinea,
Însă cînd privea,
Ionel vedea,
Cum că-n braţ el poartă
Vai, pe Fira — moartă!

Năsăud, 1883

(1886)

DRAGOSTEA PĂCURĂREASCĂ

Sună coasta ; turma-ncet
Preste cîmpuri face-şi calea ;
Latră cîni de sună valea,
Iar de-alături prin spinet
Se iveşte,-alene vine
Flăcău nalt cu pasuri line.

S-opresc turmele-n izvor
Şi din răcoroasa apă
Ele-n vreme ce s-adapă,
Păcuraru-n preajma lor
Razimă-se de-un fag ; şede
Supărat, zdrobit se vede.

Pe-a lui frunte nori s-adun
Şi privirile-i curate
De grei picuri par udate ;
El tresare : nu-i semn bun,
Căci tot stă căzut pe gînduri
Şi suspină-n dese rînduri.

„Cum nu-i neamţul blăstămat,
Căci se face, ce se face,
Multor feciori nu dă pace
Şi nici mie nu mi-a dat,
Că m-a scos din sat afară
Să mă ducă-n altă ţară !

Vai, şi neamţul nu-i milos,
Nu se uită şi nu cată
De-i eşti frate, de-i eşti tată,
Numai om să fii frumos :
Te dezbracă şi te tunde
Şi «cătană» te răspunde[1].

Iar cătană... n-ar fi greu
Şi plăcea-mi-ar, plăcea mie
Să tot fiu în cătănie,
Dac-aş fi-n pămîntul meu
Să trăiesc, cum se trăieşte,
Cum ştim noi, ardeleneşte !

Dar te duc, ca să fii dus
Şi să nu mai vii acasă,

[1] *A răspunde* — a transforma, a potrivi.

Căci cu anii nu te lasă
Din porunci ; şi-acolo nu-s
Oameni cu inimă bună,
Vorbe dulci măcar să-ţi spună !

Vai, să merg în loc de chin,
Unde n-am cu dor nici frate
Şi nici om cu bunătate,
Căci străinu-i tot străin :
Tragi de moarte şi te vede,
El te bate, nu te crede...

Cît mi-a fost mie de drag
Să mîn oile, să pască,
Caprele să rătăcească
Prin pădurile de fag
Şi din bucium cîteodată
Să cînt hora legănată !

Să văd codrul plin de-areţi [1]
Şi cîrlanii cum s-alungă ;
Iar în amurgit la strungă
Să mulg laptele-n găleţi —
Şi să-mi fac eu singur slujbă,
Crestături făcînd pe cujbă [2] !

Oh, şi-acum să dau de greu,
Să mă ducă doru-n lume

---

[1] *Arete* — berbec de prăsilă.
[2] Lemn curbat la un capăt, de care se agaţă ceaunul deasupra focului.

Şi să fiu silit anume,
Ca să-mi las pămîntul meu ;
Să las fraţi, să las o mamă,
Supărată-a bună seamă !

Vai, să mă despart acum
De berbeci şi miorele
Şi de voi, dragile mele
Oi, care-mi făcurăţi drum
Prin senin, ca şi prin ploaie,
La livezi şi la zăvoaie.

Să las lunca cea cu spini
Şi să nu mai văd pe luncă
Lătrînd cînii cum s-aruncă
Peste rît [1], cînd păcuini [2]
Înfricate de vrun tropot
Fac să sune glas de clopot !

Să las multe lucruri dragi ;
Eu să mă despart de stînă,
Să las sîlha cea bătrînă,
Să las codrul cel cu fagi,
Să las crînguri, să las hucii,
Şi poiana cu bulbucii !

Să las văi, unde scobor
Capete de curcubeie ;
Să las stanişti [3] şi nedeie,

[1] Livadă, păşune.
[2] *Păcuină* — oaie.
[3] *Stanişte* — loc umbros, răcoros.

Şi să schimb tăcerea lor
Cu mult zgomot, multă larmă
Din cetate şi căzarmă !

Şi să las fluierul meu,
Şi să nu mai cînt pe dînsul
Doine vechi ; îmi vine plînsul,
Cînd ştiu bine, cum că eu
Am s-apuc în loc de fluier
Puşca cea cu rece şuier !

Oh, şi-apoi... atîta dor,
După doi ochi de mărgele,
Dup-un struţ de viorele,
Strîns lipit de sînişor !
Doamne, Doamne, cu ce soarte
Tu mă dai de viu la moarte !

Ştiu eu că la străini sînt
Cîte lucruri de minune,
Cîte nu se mai pot spune
Şi n-au semăn pe pămînt :
Turnuri mari pînă la stele,
De te pierzi privind la ele !

Şi pe-acolo-s numai mări,
Şi corăbii şi ostroave,
Potcoviţi cai cu potcoave
De argint ; şi-n alte ţări
Umblă cel din urmă faur,
Îmbrăcat în strai de aur !

Şi spun cum că poţi vedea
Alte lumi, şi-acolo, Doamne!
Într-un an sînt două toamne
Şi nu cade iarnă grea;
Ba mai spun, că este-o ţară,
Unde-i de-a pururea vară!

Poate fi, căci ce folos!
Pentru mine, ard-o focul,
Ard-o chiar să fie locul
Cum e raiul de frumos!
Nu vreau ţări de falā pline,
Lase-mă p-aci pe mine!

Căci p-aicea m-am dedat
Cu vremi grele, cu vremi bune
Şi cu ploi, şi cu furtune
Şi cu cer înnegurat:
Eu ştiu munţii, dar mai bine
Mă ştiu ei întregi pe mine!

De pe-aceste locuri eu,
Nu m-aş duce niciodată,
Căci în ţară-nstrăinată
Ştiu că plînge-voi mereu;
Vai, putea-voi trăi oare
Fără miei, fără mioare?

Tot cu dorul eu să fiu?
Tot cu jale fără seamă
Şi de tată şi de mamă
Eu nimica să nu ştiu?
De părinţi, de fraţi, sărmanii
Să port dor, să-l port cu anii?

Vai, şi-n sate până cînd
Hori de brîu se vor întinde
Şi cu fete se vor prinde
Veselii flăcăi jucînd,
Singur eu în altă ţară
Să mă lupt cu jale-amară?

Şi la clacă, şi la nunţi,
Şi la glume-n şezătoare
Numai eu să nu fiu oare?
Şi pe coamele de munţi
Să facă ce-or vrea păstorii,
Eu s-ascult ce zic maiorii?

Oh, şi-apoi să fiu închis
Între ziduri de cetate,
Unde soarele străbate
Numai rar şi ca prin vis —
Şi să plîng cu lacrămi crunte,
Largul meu, ce-aveam la munte?

Ţări străine! Mult amar,
Mult amar de cine-şi lasă
Mamă şi fraţi buni acasă!
Vai, şi mie-aşa-mi lăsar'
Sorţile, că să am parte
De trai greu şi-n ţări departe!

Scrisu-mi e cum să petrec!
Să vă las cîmpii iubite,
Oi de mine păstorite,
Să vă las, căci mîne plec!

Oare după ani de jele
Iar veţi fi voi ale mele ?

Renturna-voi oare cînd ?
Prin poiana «de la Cruce»
Mai putea-mă-voi eu duce,
Mai putea-voi eu, lătrînd
Şi pitit dup-o movilă,
Să-nspăimînt cîte-o copilă ?

Mai trăi-voi primăveri
Să-mi văd turmele şi cînii ?
Şi cu baciu-n preajma stînii
Mai cerca-ne-om în puteri,
Spre-a vădi care-i mai harnic
De pus caşii pe comarnic ?

Şi de-acum în sărbători,
Părăsindu-mi mieluşeaua,
Mai juca-voi arcăneaua ?
Şi de-acum în şezători
Voi mai fi să fiu pe lume,
Fetele să-mi pună nume ?

Nu ştiu cum am să trăiesc
Colo-n ţările străine,
Însă ştiu atîta bine,
Că-n dor am să mă topesc,
Şi-n veci nu-mi va bate vîntul
Să-mi mai văd din nou pămîntul !

Ştiu eu că de-acum mai mult
N-am să văd cîmpii cu soare,
N-am să păstoresc mioare,
Glas de clopot n-am s-ascult,
Şi vătui[1] pe coasta lată
N-am să mîn eu niciodată!

N-am să văd preste răzor
Mai mult mieii cum aleargă,
Nici miori pe lunca largă,
Nici înterţii[2] la izvor;
N-am să văd de-acuma iezii
Pe la marginea livezii!

Şi pe coasta cu hemei
Nu mă va mai duce dorul,
Ca să tai eu cu toporul
Din fag frunza, pentru miei;
Şi-n poiana «de la Cruce»
Veci de veci nu m-oi mai duce!"

(1886)

FULGER

Poveste în versuri

Feciorul lui Crai-Negru cu drag ascultă sfatul
Tătîne-său şi pleacă la Volbură-mpăratul,
Să ceară de soţie pe Salba. — „Dragul meu —
Blînd Volbură vorbeşte — cunosc în tine eu

[1] Ied de un an.
[2] *Înterţ* — berbec pînă la trei ani.

Pe omul bun şi vrednic ! Ci-ţi dau trei lucruri ţie,
Pe cari de le vei face, tu vei primi soţie
Pe Salba şi, ca zestre, deplină ţara mea !
Te cugetă dar, Fulger, şi, dacă-ţi va plăcea
Copila, dă-mi cuvîntul, că stai la toate gata !"

La fată merge Fulger în turn ; şi-i place fata,
Căci n-a văzut pe lume nimica mai frumos
Ca Salba. Ea roşeşte şi pleacă ochii-n jos,
Cînd Fulger îi dă vorba, că dînsul o peţeşte ;
Şi tot mai mult obrazul copilei se-nroşeşte,
Pre cînd zicea : — „Tot pasul, p-al casei noastre prag,
Să-ţi fie pas de aur ! Tu-mi eşti atît de drag
Şi-a ta voi fi eu, Fulger, căci mult de tine-mi place !
Tu mergi acum la tata şi-i spune că vei face
Trei lucruri, viteješte, precum le va dori —
Să nu te temi de vorba lui Volbură : vor fi
Trei lucruri mari, pe care le caută-mpăratul,
Dar vino tu la mine, căci da-ţi-voi ţie sfatul,
Cum ai să faci acele trei lucruri !" A-ntornat
La Volbură-apoi Fulger şi-a spus, că-i aplecat
Să facă-acele lucruri. Cu drag atunci se duce
La masă-i împăratul ; din masa, ce străluce
D-arginturi şi-adamante, păhar de aur ia
Şi-l dă vorbind lui Fulger : — „Din veci dorinţa mea
A fost, măcar o dată să-mi fac voios palatul
Cu apă din fîntîna lui Negură-împăratul !
Aşa-nţeleg din oameni, că-n Ţara lui Amurg
Sînt şepte fîntînele şi toate şepte curg
La Negură-n palaturi ; aceste fîntînele
Port apă fărmecată, căci cel ce bea din ele
E sănătos de-a pururi şi vesel e mereu.
De mult doresc din apa lui Negură să beu,
Dar n-a fost nici un modru, căci la fîntîni stau pază

Trei taberi pînditoare, şi rar voinic cutează
Să fure strop de apă, prin vorbe vicleneşti,
Dar tu, iubite Fulger, pe Salba de-o doreşti,
Găteşte-te şi-aleargă ! Încalecă-ţi fugarul
Şi-mi fă dară pe voie !" Blînd Fulger ia păharul
Şi iese din paluţă ; cînd nimeni n-a zărit,
Se suie-n turn la Salba şi tot i-a povestit,
Cum Volbură departe la Negură-l trimite.
Şi cînd aude fata, din lăzi întraurite
A scos năframa dalbă, pe margine cu flori,
Şi dîndu-o lui Fulger i-a zis : — „Pentru feciori
Ţin fetele de-a pururi inel şi năfrămuţă !
Dar fii cuminte, Fulger, căci Negură nu cruţă
Pe nici un om ce trece pe graniţele lui :
Tu însă năfrămuţa pe inimă s-o pui
Şi s-o săruţi pe margini cu drag în patru rînduri
Şi-atunci vei putea face tot ceea ce-ţi stă în gînduri,
Căci nevăzut eşti, Fulger, de ochi lumeşti atunci."
Cu-acest sfat zboară Fulger trei coaste şi trei lunci,
Trei ţări în tot de-a lungul, trei ţări în tot de-a latul,
Şi-ajunge-n pace ţara lui Negură-mpăratul.
Iar cînd a fost aproape de curţi, încetinel
Pe sîn a pus odorul şi-n patru colţuri el
Sărută năfrămuţa, şi-atunci simţi pe tîmple
Foc nobil : la fîntînă se duce şi, cum umple
Păharul său de apă, trei taberi îl pîndea,
Dar nici un om din taberi cu ochii nu-l vedea.
El fură şi se-ntoarce ; fugea fugaru-n fugă,
Cît pare că din frîie vrea suflet să mai sugă,
Şi-n zori de zi s-opreşte la Volbură-n palat.
Şi s-au mirat curtenii, şi lumea s-a mirat
De Fulger, care-aduce păhar cu stropi de apă,
Căci toţi ziceau că dînsul nici mort măcar nu scapă
De Negură, de domnul din Ţara lui Amurg.

Iar Volbură surîde ; din genele lui curg
Doi picuri ; el pe Fulger cu drag îl ia de mînă
Şi-apoi la dus la Salba şi-a zis : — „Nădejde-ngînă
Slăbita mea putere şi-s plin de fericiri,
Cînd Domnul logodeşte speranţele de miri !"
Şi strînge-n braţ pe Fulger, pe Salba-n braţ o strînge,
Pre cînd de bucurie duios copila plînge
Şi-aruncă ochi de dragosti la Fulger pe furiş.
Au mers apoi în casă şi toţi au fost deschişi
Şi veseli, ca la nuntă ; a fost o veselie,
Cum datina-i de-a pururi pe la-mpăraţi să fie.
Iar cînd, în zi de-a patra, zori dalbi se revărsară,
La Volbură-mpăratul grăbeşte Fulger iară
Şi cere-al doilea lucru. Cu drag atunci se duce
La masă-i împăratul ; din masa, ce străluce
D-arginturi şi-adamante, un frîu de aur ia
Şi-l dă vorbind lui Fulger : — „Din veci dorinţa mea
Şi-ntreaga nerăbdare, ce-n suflet mi s-anină,
A fost să văd vrodată cal galbin fără splină
Din Ţărmurile Mării. Spun oameni ce-au umblat
Prin alte lumi, că-n ţara lui Pajură-mpărat
Sînt şeptezeci de stave [1] de cai cu păr de aur ;
Şi spun că-i păstoreşte pe cîmpuri un bălaur,
Ce varsă dintr-o nară grea flacără de foc,
Căci om şi zbici nu poate să ţină caii-n loc,
Atîta-s de sălbatici ! Şi nimeni nu-i în stare
Să-i prindă, nime-n lume, afar' de-acela care
Îi pune-n frîu de aur, de zîne făurit.
Şi-acum, avînd eu frîul, aşa m-am socotit,
Să-ţi pun la încercare crăiasca vrednicie.
Toiagul meu te-aşteaptă ; te du, şi-al tău să fie !"
Şi-l dă lui Fulger frîul ; iar el de nou s-a dus
La Salba, pre cînd nimeni nu l-a zărit, şi-a spus
Că Volbură departe la Pajură-l trimite,

[1] *Stavă* — herghelie.

S-aducă cal de aur din stave întraurite.
Şi cînd aude Salba, surîde graţios
Şi blînd ea de pe deget inelul şi l-a scos
Şi-l dă apoi lui Fulger, şoptind cu-ncetinelul :
— „Aibi griji şi bagă seama, că-i fermecat inelul.
Precum a fost năframa : din deget cînd îl scoţi
Şi cruce faci cu dînsul, te-ascultă cîmpii toţi
Şi văi, şi căi, şi oameni te-ascultă ; în trei rînduri
Poţi fermeca prin dînsul tot ceea ce-ţi stă-n gînduri !"
Voinicul pune-n deget inelul şi pe loc
Încalecă ; se duce, ca flacără de foc,
Trei ţări în tot de-a lungul şi ţări în tot de-a latul,
Şi-ajunge la hotarul lui Pajură-mpăratul.
Oh, Doamne, nu-i pe lume voinic aşa fieros,
Încît el să nu cadă de greu cutremur jos,
Văzînd pe cîmpuri stava de cai ! În herghelie,
Nebuni şi sîlhuietici săltau fugari o miie,
Toţi galbeni, cum e galbăn un soare-n răsărit ;
Bălaurul pe gură zvîrlea necontenit
Pojar şi jar pe-o sută de zări în depărtare,
Grozav suna pămîntul sub clocot de-alergare
Şi joc turbat. Pe pajişti mereu s-apropia
Bălaurul şi stava ; tot cîmpul înnegrea
De spaimă şi de temeri, dar Fulger sîmte pace :
Rîzînd inelul trage şi cruce cu el face
Şi-n clipă toată stava, ca marmura, stă-n loc
Şi nici nu se mai mişcă. Purtat de-acest noroc,
Feciorul prinde frîul şi-un cal din stavă-nfrîuă ;
Şi-n cap de noapte pleacă, dar n-a fost încă ziuă,
Cînd bate la palatul lui Volbură-mpărat.
Şi s-au mirat curtenii, şi lumea s-a mirat
De Fulger, care-aduce cal galbăn fără splină,
Căci toţi ştiau că ţara lui Pajură e plină
De spaimă şi primejdii.
Iar Volbură cu drag

S-apropie de Fulger şi vechiul său toiag
I-l pune-n mîni şi zice : — „Toiagul de domnie
Ţi-l dau, iubite Fulger, al tău de-acum să fie !"
Au mers apoi în casă şi prînzuri au întins ;
Şi-au fost boierii veseli, iar Salba dinadins
Zîmbea pe-obraz cu lacrămi, şi răsuna palatul
De cînt şi veselie. A patra zi-mpăratul
Chema cu drag pe Fulger şi-a zis : — „Eu te-nţeleg
Că eşti voinic în fire, că eşti fecior întreg,
Dar timp e pentru fapta de-a treia" ; — şi se duce
La masă-i împăratul ; din masa, ce străluce
D-arginturi şi-adamante, fuior de aur ia
Şi-l dă vorbind lui Fulger : — „Cînd Lia, doamna mea,
Sta chiar pe prag de moarte, mi-a dat aceste plete
Şi-a zis că-n Ţara Dalbă sînt treisprezece fete
Frumoase şi bălaie, şi-aceste fete port
În sîn mărgele scumpe : de-atingi pe omul mort
Cu aceste mărgeluţe, tot omul mort învie.
Vai, cît mi-a stat de-atuncea mereu în gînduri mie,
S-aduc din Ţara Dalbă mărgele şi s-ating
Pe Lia, să-i dau zile ! Dar iată, zile ning
Pe fruntea mea-ncreţită şi-n groapă-s cu piciorul —
Degeaba mi-a fost însă la inimă tot dorul
Frumoasei mele doamne, căci nobilă mărgea
Eu n-am putut aduce ! Mi-a spus-o doamna mea
Că numai oameni tineri, feciori numai pot merge
La Cetină-mpăratul, dar n-au voit s-alerge
Feciorii mei nici unul, căci mult e drumul greu.
Oh, Doamne, de-aş fi tînăr, de mult aş fi mers eu !
Dar eşti voinic, tu, Fulger ; eşti desigur feciorul
Menit s-aduci mărgeaua dorită ! Ia fuiorul
Şi mergi spre răsărituri la Cetină-mpărat
Şi-n zori de zi tu bate la poartă, la palat,
Căci fetele veni-vor şi-ndată-ţi vor deschide ;

Dar nu glumi cu ele, căci stau a te ucide
Cu glume pentru glumă ! Ca schimb pentru fuior,
Tu cere, scumpe Fulger, mărgea din sînul lor,
Şi-n urmă cu mărgeaua la Volbură grăbeşte !"
Blînd Fulger ia fuiorul, cu drag la el priveşte
Şi iese din paluță. Cînd nimeni n-a zărit,
La Salba el se duce şi tot i-a povestit,
Cu Volbură departe la Cetină-l trimite
S-aducă mărgeluțe. Cu gemete-ntreite
— „Vai, Doamne ! — strigă Salba şi dulce-n braț a strîns
Pe Fulger — astă-noapte visatu-te-am în plîns,
Iubitul meu ! Şi plînsul cu dor se tîlmăceşte !
Oh, ce să-ți dau ? Năframa nimic nu-ți foloseşte,
Nimic acum inelul, tot farmecul nimic !
Eşti brav, iubite Fulger, eşti verde şi voinic
Şi poți să mergi cu zîmbet la Cetină-mpăratul,
Tu nu mai ceri şi-n urmă eu nu-ți mai pot da sfatul :
Dar cugetă la mine, căci ai să-nvingi mereu !
Tu eşti frumos şi tînăr, acesta-i chinul meu ;
Mă tem să nu te-nşele copilele din țara
Lui Cetină, căci ele ard greu, cum arde para,
Şi-un singur al lor zîmbet te poate fermeca !
Un farmec pentru farmec din suflet eu ți-aş da,
Dar n-am acum ! Păstrează-mi inelul şi năframa,
Şi cugetă, nu cumva, voind să-nvii pe mama,
Tu să m-omori pe mine ! Oh, tot poți face tu,
Din cîte cere tata, dar asta numai nu !
Si du-te, du-te, Fulger, dar cugetă la mine,
Căci eu plîngînd voi face mătanii pentru tine
Şi-n fiece clipită genunchii voi pleca ;
Şi, pentru-ntoarceri bune, cu dragoste voi da
Prescuri şi sărindare, să cînte glas de clerici
Trei mii de slujbe sfinte la trei mii de biserici."
Aşa vorbi copila, iar Fulger a vărsat

O lacrimă de milă, apoi a-mbrăţişat
Pe Salba lui şi pleacă. Urmat de-a Salbei şoapte,
Aleargă şi se pierde sub nori, la miazănoapte.

*

Trecut-au luni de-atuncea şi luni tot trec mereu.
Lui Volbură-mpăratul îi trece timpul greu,
Iar Salba-n toată ziua mătanii multe face
Şi-n zări ţinteşte ochii, să vină cine-i place.
Degeaba! Ea-n biserici trei mii de slujbe-a dat,
Dar dus e, dus feciorul şi-n veci n-a returnat.

23 septemvrie 1886

(1887)

IZVOR DE APĂ-VIE

„Cînd Prier-Alb, feciorul lui Tulnic-împărat,
Din casa părintească la taberi a plecat
În alte lumi, să caute pierduta lui drăguţă,
A dat lui Prier-Negru atunci o năfrămuţă
Şi-a zis: «În toată ziua poţi şti de soarta mea:
Priveşte-mi năfrămuţa, şi tu cînd vei vedea
Pe mijlocul ei dungă de sînge, dungă lată,
Să ştii, iubite Prier, că-s mort!» Şi zilnic cată
Năframa-i Prier-Negru, iar cînd a opta zi
De sînge lata dungă pe mijloc o zări,
—«E mort!» a zis şi-n clipă a-ncălicat feciorul
Pe Vînteş, cal sălbatec, să-şi caute frăţiorul.
Găsindu-l într-o silhă de fagi, în stan schimbat,
La sfînta Luni se duce şi sfînta Luni i-a dat
Învăţ, să ude stanul cu stropi de apă-vie..."

Aşa spun din poveste bătrînii. Din vecie
Aşa le-a rămas rostul în basme şi poveşti
Că mulţi viteji năzdraveni şi fii împărăteşti
Cătau, ori cu tovarăşi iubiţi ori numai sînguri
Izvorul de-apă-vie. Şi spun că era-n crînguri
Acel izvor, în codrii vechi fără de cărări,
Şi-un monstru sta la pază, bălaur ce pe nări
Şi gură vărsa flacări, de foc avea plumînii.
Iar dacă vrei legenda, frumos o spun bătrînii,
Cum palidul bălaur ajunse păzitor
Pădurii, cum izvorul ajunse-a fi izvor
De leac. Legenda asta eu vreau să ţi-o spun ţie,
Să vezi, ce mîndru-i rostul din basm cu apă-vie!

*

Pe vremea cînd bălauri şi sarbede-arătări
Aveau culcuş în peşteri de munţi, şi pe sub mări
De gheaţă trăiau monştrii cu forme fioroase,
Cînd zmei sălbatici, spaima copilelor frumoase,
Cereau în largi palute molatec adăpost:
P-acele vremuri, basmul vorbeşte, cum c-a fost
Un crai cu nume mare, dar crunt acela nume,
Cum n-aveau crunt atîta toţi monştrii de pe lume!
Tiran de tot, cu moartea mai mult era dedat
Ca vîrful gol de munte cu cer înnegurat,
Şi orb în judecată, sălbatec în mînie;
Ziceau oamenii ţării că nu-i creat din glie.
Şi n-are suflet, n-are nici inimă, că-n loc
De inimă el poartă un foc, demonic foc,
Ce-l arde şi-l zdrobeşte şi-n veci nu-l poate stînge,
Decît numai beţia de lacrămi şi de sînge!
Crai-Sînger! Toată lumea Crai-Sînger l-a numit.
Tot omul, care-o dată pe Sînger l-a zărit,
Cădea-n lîngori şi friguri, sîlhui trăia cu anii,
Iar dacă scăpa teafăr, trei luni făcea mătanii,

Căci Sînger numai sîngiuri prin lume răsădea ;
El nu iubea pe nimeni şi nimeni nu-l iubea.
Mereu încreţea gene, cătînd la spăzi tăişul,
Cu toată lumea largă sta Sînger de-a poncişul.
Chiar soră, fraţi şi doamnă, părinţii i-au fugit
De groaza lui pe lume. Căci nu s-a pomenit
Alt om ca el ; nici fiară n-a fost aşa ca dînsul,
Căci el a fost Crai-Sînger ce n-a cunoscut plînsul.

Ci spun că Sînger, totuşi, iubiri mai cunoştea,
Căci el avea o fată, pe Lina, şi-o iubea
Cu patimă. Dar Lina de fel n-a fost ca Sînger :
Frumoasă era, blîndă, cu sufletul de înger.
Şi n-a fost decît roabă ! Căci Sînger a zidit
Un turn cu temelia din piatră de granit,
Cu porţi de aur gemeni, şi-n turn a pus pe Lina :
Ea n-avea nici un umblet afară din grădina
Tătîne-său, nici oameni la dînsa nu s-au dus,
Căci dusul era moarte. Şi crudul crai a pus
În preabătul [1] grădinei pîndaş, iară pîndaşul
Nici somn n-avea, nici pace, căci Sînger, pătimaşul,
A prins de la o vreme pe-argat a-l bănui,
A prins apoi a-l bate, mereu a-l chinui,
Să-i spună, ce om are cărări de turn aproape ?
Şi spun, că mai la capăt argatul, ca să scape
De-atîta bănuire, i-a spus neadevăr,
Că-n toată noaptea vine la fată Calapăr.
Şi-atunci, cum a fost Sînger om negru de furtună,
Om care-şi făcea lege din cea mai grea minciună,
Roşi pînă la creştet şi, negru, de turbat,
A-nfipt recele paloş în palidul argat,
Sfărmîndu-l bucăţele cu spada şi toporul.
— „Aşa ! Pe rînd cu toate ! Să prind acum feciorul !"

[1] *Preabăt* — margine.

A zis şi-a dat poruncă, şi servii dinadins
Umblau din casă-n casă, pe Calapăr l-au prins
Şi l-au tăiat din spade, şi l-au străpuns cu suliţi,
Şi l-au legat de coama fugarilor, pe uliţi
Trăgîndu-i mişeleşte cadavrul ţîndurit,
Pîn' oasele pe drumuri de-abrust[1] s-au fărimit.
Căci astfel era Sînger ; spun basmele de dînsul,
Că-n toată-a lui viaţă el n-a cunoscut plînsul !

De-atunci s-a trezit lumea în alt amar de munci.
În preabătul grădinii lui Sînger-crai de-atunci
La pază n-a stat nimeni, dar servi au stat la pază
Prin tot cuprinsul ţării, să prinză şi să vază
Feciori vorbind cu fete ; cum basmele ne spun
Nici nu ştia ce face Crai-Sînger de nebun !
Şi, cît a fost crăimea de-ntinsă şi de lată,
N-a mai rămas un singur fecior, măcar o fată
N-a mai rămas, căci servii, nebuni într-adevăr,
În tot feciorul ţării vedeau un Calapăr,
Şi-n orişicare fată, de crime-aveau oglindă,
Acesta li-a fost numai tot dreptul, ca să-i prindă.
Apoi a dat Crai-Sînger porunci, de-au năruit
Întregul turn cu zidul din piatră de granit,
A spart chilii frumoase şi-a rupt porţile gemeni,
Făcînd zidirea toată pămîntului asemeni.
Şi-n loc de turn, acolo el a durat prinsori ;
A pus la lucruri grele pe fete şi feciori,
Siliţi au fost să lucre, muncind din greu cu anii,
Şireag întins de temniţi, tot pentru ei, sărmanii !
Iar Linei, ca la fete, cari poartă într-ascuns
Amoruri criminale, tiranul crai i-a tuns
Cosiţele, ca astfel mai tare să o doară,
Dînd semne biata fată, că nu-i mai mult fecioară —

[1] De tot.

Şi-aşa batjocorind-o, cum n-a putut mai laş,
Tiranul a purtat-o de-a lungul prin oraş
Cu zgomote şi chiot de-o lume păgînească !
Dar n-a ucis-o craiul, ci, ca să-i amărească
Mai greu sfîrşitul vieţii, la servi porunci a dat
S-o ducă-n silhe negre, s-o piardă-n codru lat,
Căci astfel era Sînger ; mai monstru decît dînsul
N-a fost vrun om ; pe lume, el n-a cunoscut plînsul.

Trei zile lungi în codru noptatec s-a luptat
Cu temere şi tremur copila. I-au legat
Picioarele cu lanţuri, să nu-şi strămute locul ;
Zăcea pe glii, aprinsă de sete, cum e focul
De-aprins, căci setea numai, grea sete ucidea
Pe fata lui Crai-Sînger. Şi biata, cum plîngea
Vărsînd din ochi albaştri de lacrămi mari o vale,
Veni pe gînd să beie din lacrămile sale,
Şi-a zis cu gemet aspru : — „Vai, Doamne, văd că-i scris
Să mor cum nu mai moare alt om ! Căci arse mi-s
De largi văpăi plumînii şi buzele-mi albastre !
Să fiu de-acuma hrană pădurilor sihastre
Şi vremurilor grele ! Să n-am eu nici sălaş,
Nici preoţi ; numai lupii, de sîngiuri pătimaşi,
Să-mi sfîrtice cadavrul, şi corbii duşi de vînturi
Să-mpartă-a mele oase pe-o miie de pămînturi !
Oh, Doamne ! Tu eşti mare, eşti bun şi-ndurător,
Oh, nu mă lăsa-n umbra pădurilor să mor,
De fiare sfîşiată.“ Şi plînge ; precum plînge,
Pe pălmi adună lacrămi şi ca-n păhar le strînge
Mai multe, tot mai multe ; al ochilor potop
Se varsă nebunatic în stropi, dar nici un strop
Nu pierde cărăruşa spre pălmile vecine.
Cînd pălmile-mbinate de lacrămi au fost pline,
Copila blînd se-ndoaie, din greu a suspinat,

Apoi bău din lacrămi. De-abia i-a lunecat
În piept ultimul picur, de-abia se prăvăleşte
Cel strop rămas pe palmă, cînd Lina şi simţeşte,
Că lumea ei se-ntoarce, că genele-i s-ating :
Pe palidele-obrazuri lini picuri se preling,
Pe frunte-i cade bură ; din braţe-i curg şiroaie,
Şi pieptul roureazā, din păr îi cade ploaie
Şi hainele-i se-ngreun, tot trupul e părău,
Căci membrele sub apă topindu-se mereu
Fac trupul să tot scadă în şipot, în păraie ;
Şi-n două-trei clipite, copila cea bălaie
Rămase numai urmă de-un limpede izvor
Cu ape dulci, cu murmur etern şopotitor.
Un şopot lin, ce pare că spune tot de dînsul,
De Sînger-crai, tiranul, ce n-a cunoscut plînsul.

Dar Sînger-crai, tiranul, din ce era nebun
Mai mult înnebunise. Aşa vorbesc şi spun
Poveştile, că-n urmă mustrarea conştiinţii
S-a prins de el ; sălbatec crîşca din dinţi, cît dinţii
Sudori storceau de sînge, dar nu-i părea lui rău
De-atîtea mari ucideri, de-ntreg trecutul său,
Ci numai pentru fată simţea mustrare dînsul,
Dar nu plîngea, că-n viaţă el n-a ştiut ce-i plînsul.
Şi, ca să-şi amăgească mustrările din piept,
El a chemat la curte pe cel mai înţelept
Din cîţi ştiau să-ţi afle pe stele soartea toată —
Şi-acela, prin văzduhuri trecîndu-şi ochii roată,
Prin zece nopţi de-a rîndul mari taine le-a pătruns
Şi-n urmă lui Crai-Sînger aşa i-a dat răspuns :
— „O stea văd eu pe ceruri, cu semne de răpaos...
În pieptu-ţi furtunatec lipseşte-un larg adaos
De linişte şi pace, Crai-Sînger ! Şi din stea
Cetesc acel adaos. Cînd nu vei mai avea
În tot cuprinsul ţării nici măcar o săgeată,

Cînd orice fel de armă prin ţara ta cea lată
Nu va mai fi nici paloş, nici spadă şi topor ;
Cînd liber va fi-n drumuri oricare călător
Şi nu se va mai teme de nopţi şi căi înguste,
Cînd zece sărindare şi zece sărăcuste [1]
Plini-vei pentru Lina : scăpat vei fi atunci
De chinul tău, o parte tu pierde-vei din munci !
Atîta-i tot : fă toate, Crai-Sînger, bagă seamă
Şi fă ; cînd vei fi gata, atuncea tu mă cheamă
De nou, să caut voinţa puterilor de sus."
Aşa i-a zis. Iar Sînger pe cugete s-a pus,
Şi nu-i venea să facă, la cruci pe drum sta dînsul,
Căci Sînger era craiul ce n-a ştiut ce-i plînsul.

Dar a făcut el totuşi. Din fiece palat
Şi fiece colibă a pus de-au adunat
Săgeţi şi lănci, şi suliţi, şi spăzi înveninate,
Şi paloşe, topoare de oţel, şi le-au pus toate
Pe zece mii de care, la fiecare car
Părechi tot cîte patru de bivoli înjugar'
Şi, două luni de-a rîndul mergînd, în depărtare
Le-au dus la mări afunde şi le-au zvîrlit în mare.
Apoi au prins să sune mari clopote întins
Şi jalnic, prin biserici pii [2] preoţi au aprins
Făcliile de ceară din sfeşnice-aurite,
Din turn răsuna toaca, prin tinzi împodobite
Treceau în rînd cădelniţi cu fumul lor domol,
Iar sfînta rugăciune curgea de la pristol :
Erau pentru copila lui Sînger sărindare.
A dat apoi drum liber drumaşilor, cărare
La toţi din tot cuprinsul hotarelor a dat —
Şi-n urmă pe ceteţul de stele l-a chemat.

---

[1] *Sărăcustă* — pomenire de patruzeci de zile.
[2] *Piu* — pios.

Acela, dac-aude, că simte încă grele
Mustrări în suflet Sînger, de nou privi la stele,
Şi, plin de murmur aspru, clătind mereu din cap,
A zis : — „Stăpîne ! Iartă, dar nu pot să te scap
De chinul tău sălbatic, pe cîtă vreme-n ţară
Mai este înc-un paloş ! — Cînd servii tăi legară
Pe Lina şi-o duser-în codru, au pierdut
Un paloş ei pe cale. Ci nu-mi e cunoscut,
În ce loc e ; dar pleacă, stăpîne, însuţi pleacă
Şi caută-acela paloş şi dă porunci să-l facă
Bucăţi, a lui cenuşă s-o volbure pe vînt,
Aşa să-ţi piară chinul, cum piere pe pămînt
Cenuşa-nvolburată ! La paloş dar ! printr-însul
Un leac vei afla, Doamne, şi-acela leac e : plînsul !"

În zori de zi Crai-Sînger spre crînguri a plecat
Să caute paloş. Chinul atît a măcinat
Puterile-i cît sarbed d-abia-şi trăgăna traiul,
Aşa de mult slăbise în scurtă vreme craiul.
Din zori de zi, pe drumul îngust a mers mereu,
Prin silhe mari, cu ochii bătînd suişul greu
Al codrilor sălbatici, pe căi şi sub căruntul
Desimilor un paloş căutînd cu de-amăruntul.
Şi, cum păşea cu silă, el tot părea scăldat,
Şi-n alb de ochi un purpur de sînge-i s-a lăsat
Şi-un purpur de stropi roşii s-a pus pe-a sale gingini,
Iar faţa lui primise color ca de funingini :
Un mostru părea, fiară, un tip întunecos,
Cum nu-i pe lumea noastră nimica mai hîdos !
Mergînd aşa, pe vremea cînd soarele se-ngînă
Cu noaptea, a dat Sînger cu ochii de-o fîntînă
Şi, căci i-au ars plumînii de sete, a beut —
Din apele curate, ci, Doamne ! n-a ştiut,
Că bea schimbate lacrămi a Linei şi bea sînge
Din fată-sa, şi iată ! El bea — şi-ncepe-a plînge !

El, crudul şi tiranul, ce-atîtea vieţi a stîns
Şi-a fost născut pe lume să nu cunoască plîns
Şi milă, el acuma în ochii săi simţeşte
Potop întreg, sub plîngeri gîndeai că se topeşte ;
Atît era de gemet înfrînt şi abătut,
Că orice om atuncea, de cumva-ar fi văzut
Pe crai, putea să joare, că nu-i acela dînsul,
Nu el e Sînger, craiul ce n-a cunoscut plînsul !

Oh ! N-avea ce să caute mai mult în codru des
Pierdutul paloş ! Craiul atunci a înţeles
De prima oară-n viaţă, că-n plînset stă balsamul
Durerii, şi de-aceea tiran lucră tiranul,
Căci nu cunoaşte lacrămi : iar cei care nu plîng
Sînt tot acelaşi suflet cu fiarele din crîng !
Atunci de prima oară, cu sfîntă limpezime,
În ochi i se desfăşur întregile lui crime :
El vede morţi cari zbiară şi braţe reci întind ;
Feciori ucişi se nalţă şi-l blastămă murind,
Iar dintre ei mai palid şi plin de răni s-arată
Acel ucis pe uliţi de cai sumeţi ; o ceată
De mame vin, cu pruncii străpunşi pe sînul drag ;
Şi fete vin şireaguri, ci-n ultimul şireag
Mai mult răzbunătoare şi cruntă dintre fete
Apare-un trup cu lanţuri, un cap orfan de plete,
Şi — Doamne ! Craiu-nchide cu groază ochii săi ;
Cunoaşte ce nemernic a fost şi, de văpăi
Cuprins, mai tare plînge şi-l arde-n suflet vina,
Cînd ştie că izvorul e Lina ! Şi pe Lina
Ar vrea s-o mai cuprindă, s-o strîngă-n al său braţ !
Şi-atunci, ca niciodată, din ochii lăcrimaţi
Încep a pocni flacări, pe nări şi de pe gură
Şiroi curgea de pară, schintei o mie cură
Din barba lui, şi dinţii de jar i se prefac,
Se-ntind ale lui membre, cu solzi i se îmbrac'

Şi gheare-i cresc la mîni şi la picioare gheare,
Limbi mari acum învîrte şi colţi are de fiare !
Crud monstru între oameni, pedepse l-au ajuns
Şi-acela tip sălbatec a fost numai răspuns
Pornirii lui de monstru ! Să-l ştie toţi, că dînsul
A fost un crai sălbatec, ce n-a cunoscut plînsul !

*

A fost demult odată, spun oameni, un izvor
Cu ape dulci, cu murmur etern şopotitor ;
Şi spun că toţi vitejii cercau acele ape,
Căci cine bea din ele oricînd putea să scape
Din orice rău : bătrînii pe loc întinereau,
Bolnavii totdeauna se însănătoşeau,
Durerea trecea-n visuri, plînsoarea-n bucurie,
Şi moartea trecea-n viaţă, căci apa era vie.
Mai spun că sta bălaur acolo şi păzea
Mereu acele ape, şi nimeni nu-l putea
Cu braţul său învinge, cu arma omenească
Era preste putinţă vrun om să-l biruiască,
Ci numai cu mătanii şi sfinte rugăciuni
Şi numai cu-ajutorul şi sfatul sfintei Luni...
Azi nu mai ştie nimeni de-acel izvor ; se pare
Că-i sec de tot : şi totuşi, în piept tot omul are
Acel izvor, de cumva voieşte a-l avea !
E lacrima ! Căci poartă un cer întreg în ea,
Şi-n ea stau toate-acele puteri mari ale firii :
Izvoarele credinţei, nădejdii şi-al iubirii !

Aprilie 1886

(1887)

NON OMNIS MORIAR[1]

La mormîntul lui Timotei Cipari

Clădit-au grecii doară cetăţi de fală pline
Şi temple mari şi ziduri ciclopice-au zidit,
Dar toată măiestria clădirilor eline,
Columnele de marmur şi templele divine,
De mult s-au năruit.

Trăiesc numai imagini, hrănite de-amintirea
Condeiului istoric, ca vis numai trăiesc :
Dar cine poate zice că le-a pierit mărirea ?
Ce cap va fi-ndărătnic să nege nemurirea
Poporului grecesc ?

Nu murii ţin pe-o gintă, căci murii pot să cadă ;
Nu oamenii fac neamul, căci ei se nasc şi mor :
Bărbaţii numai poartă putere şi dovadă,
Dar nu prin fier şi lance, ei nu învíng prin spadă,
Ci-nving cu mintea lor.

Se nasc, avînd în suflet mari, nobile destinuri ;
Trăiesc, ca să creeze, şi trec ca nişte regi.
Umplînd a lumii goluri, golind a mării plinuri,
Ei mor deplînşi de-o gintă şi, chiar să moară-n chinuri,
Nicicînd nu mor întregi !

Aceia sînt bărbaţii, cari pot s-alunge norii
Naţiunilor uitate prin noapte şi sub fier,

[1] Nu voi muri pe de-a-ntregul (lat.).

Bărbaţi superbi cari poartă menirile-Aurorii,
Au larg avînt de vultur şi-n şir, ca şi cocorii,
Ei fură foc din cer.

Oh, sfînt şi nalt e darul, cînd ori la care neamuri
Trăiesc bărbaţi cu suflet, cum nouă ni-a trăit
Cipari, căruntul duce, purtînd a limbii flamuri,
Cătînd să lămurească prin vii şi mîndre lamuri
Un grai îmbătrînit.

Căci l-a trimis Geniul luminii să-şi unească
Puterea cu-ale altor bărbaţi cu suflet plin :
Să caute şi să afle, să fîng [1]-a lumei mască,
Întregi să ne redeie şi iar să ne renască
Prin grai de la Quirin.

Şi-acum răsună tonuri lugubre-n tot de-a latul
Pămînturilor, unde un grai găseşti şi-un port,
Că varsă lacrimi şipot tot colţul şi tot satul,
Că gem la groapă flamuri cernite, că bărbatul
Naţiunii doarme mort !

Gîndirea lui, aprinsă de-a neamului iubire,
Azi doarme-n glii şi doarme întreg avîntul lui !
Cipari, care cată prin veacuri de-amintire
O limbă românească şi-a limbii noastre fire,
Cipari de-acuma nu-i !

[1] *A fînge* (latinism) — a modela.

E mort Cipari? Voi spuneţi că-i mort? Dar oare
poate
Să moară omul care dă vieţi, care-i trimis?
Nu-i mort! În mii de piepturi, în piepturile toate,
Trăieşte el de-a pururi; nici moartea nu ni-l scoate
Din piept, unde ni-e scris!

Trei scînduri şi-o movilă de glii nu pot s-ascundă
Pe-un om iubit de-o lume, pe-un om de fapte mari!
Un neam întreg, ce plînge, stă gata să răspundă
Că-n veac va recunoaşte cu-o inimă profundă
Pe marele Cipari!

1887, septembre

TULNIC ŞI LIOARA

I

De cînd e lumea lume şi rostul vorbei rost,
Domn bun, cum a fost Stîlpeş, nici nu-i şi nici n-a
fost
Şi, de-ar trăi pămîntul oricît să mai trăiască,
Alt domn aşa ca dînsul nu cred să se mai nască.
Era-mpărat puternic şi mare nume-avea,
O ţară, cît o lume, toiagu-i stăpînea,
Şi oşti avea din plinul, şi-a gurei sale graiuri
Treceau poruncitoare pe zece mii de plaiuri,
Căci mejdele[1] lui Stîlpeş băteau hotar rotund:

[1] *Mejdă* — semn de hotar.

Din granița lui Codru, ce-n preabătul afund
Al Ostului domnește mulțimi ascultătoare,
Trec mejdele trei sute de cîmpi și văi vioare [1]
Spre munți până-n movile, pe cari le-au ridicat
Bătrînii lui Crai-Verde și Vultur-împărat,
De-aici apoi țîn ață pe-a muntelui cunună
Și dau hotar lui Țințeș și craiului Fortună,
Și trec pe la Crai-Sînger, se pierd apoi mai sus
La Trăsnet-împăratul, în margine de-apus.
Așa era ! Și lumea de-a lungul și de-a latul
Mirat-a fost de vestea lui Stîlpeș-împăratul,
Căci el nu numai taberi a-nvins de multe dăți,
Dar plin era de-avere și plin de bunătăți
Și-avea comori ascunse și turme mari o mie
Și nouăzeci și nouă de cai în herghelie,
Pe cîmpuri păcurarii purtau în grija lor
Trei stîni de oi lînoase și toate cu ampror [2] !
Dar salba cea mai scumpă și-odorul din comoara
Lui Stîlpeș era înger, tip blond, era Lioara,
Căci Stîlpeș avea doamnă pe Lia și avea
O fată, numai una, iar fata să numea
Lioară, după gîndul frumoasei doamne Lia,
Cum tot dorea să poarte un nume ea cu fiia.

De-a fost împărăteasa femeie-ntre femei
Și-a fost fără pereche pe vremurile ei
De blîndă și frumoasă și-n vorbă ca vioara,
De trei ori, ba de șese, de zece ori Lioara
Cu multa ei frumsețe pe mamă-sa-ntrecea !
Avea doi ochi albaștri, ca ceriul, și avea
Obraz rotund și rumen, și plete-avea bălaie —
Pe umeri doi luceferi de-o nobilă văpaie

---

[1] Văi limpezi, luminate.
[2] Binecuvîntate.

Păreau că-i joacă tainic şi-n jocul lor domol
Aruncă văl de aur pe-al umerilor gol,
Şi sînul ei, ca marmor cioplit de zei, pe care
Zări sfinte se răsfaţă din luna ce răsare!
Oh! las', că fost-au fete destule de-mpăraţi,
A căror ochi umplură toţi ochii de nesaţ
Şi dor al mai vederii, pe-atunci ca ş-altădată
Mai fost-au doară fete, dar n-a fost încă fată
Frumoasă, ca Lioara, şi nobilă, cît ea
Un înger din icoana bisericii părea.
Ş-atît avea copila mişcări de fermecate,
Cît soarele, că-i soare şi-i trup fără păcate,
Mirat stetea cu totul pe cerul său cel sfînt
Şi nu-i venea cu modru să-şi afle crezămînt
Privirilor, sta-n cumpeni de poate să se nască
Din om aşa făptură pe-o lume pămîntească!

II

Dar vestea despre fata lui Stîlpeş a trecut
Din ţări în ţări; departe prin lumi a străbătut
Şi-ajunse peste rîuri şi late mări albastre
La cele mai de margini şi cele mai sihastre
Pămînturi, unde luna şi soarele se par
De gheaţă, căci o dată pe an numai răsar.
Acolo, pe hotarul apusurilor pale,
Prin locuri, unde-i vîntul fricos a face cale
Şi iarba primăverii fricoas-a răsări,
Trăia un stol sălbatic de zmei, ce rătăci,
Din alte lumi mai negre ca lumea care este,
Şi zmeii toţi de-a rîndul au prins de fată veste.
Şi-atunci, ca niciodată, pămîntul dinadins
Gemu de groază multă şi greu fior cuprins,
Căci zmeii duşi de patimi din peşteri alergară
Spre munţi, de vuiet aspru toţi codrii se mişcară,

Şi glasul lor de dealuri aşa greu s-a izbit,
Cît munţii din adîncuri ca frunza s-au clătit.
Zbierat-au ei sălbatici, cît negurile zării,
S-au strîns un punct de spaimă, iar rîurile ţării,
Din curgeri întorcîndu-şi întreagă matca lor,
Năval-au dat s-alerge spre munţi cătră izvor.
„De ce să stau pe gînduri, cu lunile şi anul?
Voi pune pantă[1] nouă, voi trage buzduganul,
În fier, şi voi adauge venin de şerpi ucişi
Şi-oţel de-un lat de mînă pe-al spadelor tăiş,
Să pot tăia cu ele cum vreau de-ndemînatic,
Un cal apoi voi prinde, pe cel mai furtunatic,
Şi voi zbura ca vîntul, ca gîndul de turbat,
Şi voi răpi pe fata lui Stîlpeş-împărat!
Trei zile numai! Vreme destulă-i doară asta!
Trei zile, şi-n palaturi aduce-mi-voi nevasta..."
Aşa strigau, şi-n clipă tot zmeul se grăbea
Mai mult oţel să pună pe paloş ce lucea,
Şi caută cai, cu aripi de spaimă şi-ntunerec,
Şi-otrăvuri pun pe spade şi-n pante se înferec.

Dar zmeul cel mai mare, al căruia palat
Pe şeptezeci şi şepte de munţi era durat,
De-abia primi cuvîntul de fata-mpărătească,
Cînd el a fost de-a una gătit ca să pornească
Din alte lumi în lumea cu sori pe cerul sfînt,
Cu zîne prin văzduhuri şi fete pe pămînt —
Gătit, ca totdeauna mai mult fiind el gata,
S-alerge, din palaturi să fure dînsul fata.
Atunci, ca niciodată, un cal din stavă prinse;
Grei nori a pus pe umeri, lat paloş el încinse
Şi greu, care la cumpeni de nouăzeci de măji[2];

[1] Armătură.
[2] *Majă* — unitate de măsură pentru greutate, egală, după regiuni, cu 50, 100 şi 130 kg.

Pe doi bălauri negri i-a pus apoi de străji
Palatului, cu vuiet clătindu-şi ale sale
Mari capete de spaimă, a zis : — „Mi-oi face cale
Pe vînturi, şi furtune, şi volbure, ca vînt
Voi trece ţări o miie şi-o lume de pămînt,
Izbi-mă-voi ca fulger, ca trăsnetul de vară,
Şi voi răpi lui Stîlpeş frumseţile din ţară !
Am paloş şi-al meu paloş de trei ori e-nădit
Cu tot oţelul, care trei munţi l-au tăinuit
În sînul lor, am calul cu strana [1] din Ostroave
Şi-i cal ce nu cunoaşte nici frîie, nici potcoave,
Ci vînt numai şi zare deschisă de-alergat !
Aşteaptă dar, aşteaptă, tu, Stîlpeş-împărat,
Să vezi a mea putere, să simţi tu din tot greul
Mînia mea..." Sălbatec, aşa vorbit-a zmeul ;
Şi-abia muri cuvîntul pe buza lui de fier,
Cînd aripi el întinse de-a una şi, sub cer
Albit de faptul zilei, s-a pus în alergare.
Creştea mereu mai negru, mereu creştea mai tare
Şi tot mai mult : de patimi şi negru dor învins,
El dat era cărării cu fulger dinadins.
O sută de pămînturi cu nouă mii de sate,
Şi munţi, şi văi, şi silhe, şi plaiuri, aburate
De plîngerile nopţii, şi rîuri a trecut
Grozavul zmeu, pe aripi de ceaţă, s-a pierdut
În zări ; turbat să clatin' a cerului rotunduri,
Greu zările să mişcă, şi sarbedele-afunduri
Cu ceaţă pe-a lui urmă şi neguri să-nvălesc.
Iar cînd trei mii de mile cu zboru-i să-mplinesc,
El stă pe loc, să trage sub neguri şi s-ascunde
Sub norul greu cu ochii departe-n zări pătrunde
Şi ţintă ţine ochii la Stîlpeş-împărat,

[1] *Strană* — soi, rasă (de animale).

Pîndeşte pe Lioara, s-o vadă prin palat
Şi, cînd va fi copila mai veselă, dodată
S-o fure şi s-alerge prin zarea depărtată.

III

Prin dalba grădinuţă cu strat de toporaşi
Şi crini, ce poartă rouă pe sînul drăgălaş,
În zorii zilei dalbe cînd cerul rumeneşte
Noptatecele piscuri şi-n aur le-nvăleşte,
Se plimbă rîzătoare cu pasul legănat
Lioara, mîndră fata lui Stîlpeş-împărat.
Mai des-de-dimineaţă ca alte dăţi ea lasă
Chilia şi-aşternutu-i cu cergă de mătasă
Şi perini moi, scoboară pe prag întraurit
Şi trece prin pridvorul de marmoră, cioplit
Cu barda şi să duce de-a dreptul la portiţa
Grădinei şi-apoi întră cu zîmbet copiliţa
Pe-o aripă de uşă, că-i uşa cu zăvor
Şi două aripi are de-argint strălucitor,
Cioplit ciudate-n formă de aripi de bălaur.
Pe moale iarbă calcă papucul ei de aur,
Şi stropii mari de rouă, sub paşii ce să plimb,
În mari mărgăritare şi salbe mari să schimb.
Pe largi cărări, ce-n umbră de pomi cruciş să taie,
Copila trece blîndă şi pletele-i bălaie
Le-alunecă pe vîntul frumoasei dimineţi,
Iar vîntul le resfiră mai late şi mai creţ,
Şi-n taină el sărută tot părul dalbei fete,
Cînd tremură de dragul frumoaselor ei plete.
Pe cap Lioara poartă cununi de barbonoc,
Şi frunze de smaralde, şi flori de siminoc
Ea poartă ; pe vestmîntu-i, ţăsut cu măiestrie
Din fire lungi de aur, cu drag sclipesc o miie

De stele, şi pe mîneci ea poartă porumbei
D-argint, cusuţi cu sîrmă pe fir de mîna ei.
Un brîu îi strînge trupul la mijloc, de mătasă
Şi plin de flori e brîul şi-aşa de strîns s-apasă
Pe trup, încît să cugeţi că dînsul a crescut
Cu mijlocul deodată, şi-apoi mai e ţăsut
Din fir de diamante, şi-atît îi stă de bine,
Şi unde se-ncopciază, stau copcii de rubine.
Şi, cum să duce fata mereu privind la straturi,
În urmă dă spre stînga şi-apucă drum în laturi,
Şi merge la izvorul ce-n murmurul alin
Prelinge clarii picuri pe lespezi de rubin.
S-apleacă peste faţa izvorului, voioasă
În ape clari se caută copila de frumoasă
Şi rîde, cînd zăreşte doi ochi sărini şi mari
Clătindu-se, ca faţa izvorului mai clari,
Obrazul ei s-aprinde de-o nobilă văpaie —
Şi-n vreme ce-şi admiră frumseţile-i bălaie,
Ea pleacă dalba-i frunte şi-o razimă cu drag
D-o creangă, aplicată din codrul unui fag,
Şi tot mai visătoare privind a ei talie,
Să pierde lin în visuri şi dulce reverie,
Ea nici nu mai aude cum murmură de lin
Doioşii stropi de apă pe lespezi de rubin,
Ea nu-nţelege boarea, ce-i clatină vestmîntul ;
Şi granguri cîntă jalnic, dar n-o răpeşte cîntul
Ca alte dăţi : în apă doi ochi i s-oglindea
Şi-n ochii ei distrasă alţi ochi îi surîdea,
Ochi nobili ai lui Codru, frumoşi ca lampa zilei,
Căci el era de Stîlpeş logodnic dat copilei ;
În apă dar părîndu-i că vede surîzînd
P-alesul ei, Lioara şopteşte-un nume blînd
Şi arde, cum ard fagii cu foc cînd îi împresuri.

Pe cînd stătea cuprinsă de-atîte nenţelesuri,
Un nor porni pe ceriuri, greu nor de la apus,
Crescînd mai greu, mai tare, mai sus şi tot mai sus
Prin larg văzduh, străbate trei cîmpuri în trei clipe ;
Un zmeu venea cu norul, pe-un cal cu largi aripe,
Venea ca o săgeată, ca fulger de turbat
Şi cade spre grădina lui Stîlpeş-împărat —
Văzut-au toţi curtenii de-afară şi din casă,
Văzut-a împăratul şi nalta-mpărăteasă
Din turn văzut-a bine, cum zmeul cel din nor
De-a dreptul în grădină ţinti cătră izvor.

Şi cînd a văzut Lia, frumoasa-mpărătească,
Că norul greu din zarea văzduhului se lasă
De-a dreptul în grădină şi cînd a văzut ea
Că zmeul prinde-n braţe făptura supţirea
A fetei, şi cu fata se duce şi s-afundă
Prin negre zări în negre palaturi să-i ascundă
Tezaorul, atuncea de-abia s-a stăpînit
Frumoasa-mpărătească şi repede-a fugit
Prin largi chilii, cu ţipet plîngînd, cu toată mila,
S-a dus sîrmana Lia să-şi apere copila.

Nebună de durere pe scări a alergat ;
Dar cînd a fost aproape de fagul rourat
Şi cînd văzu departe, că-n nori ajunge norul
Cu fata, desperată lovi ea cu piciorul
În glii, şi de mînie foc greu avea-n priviri ;
— „Oh, draga mamei, dragă ! Tu nu eşti nicăiri !
Te-ai dus ! Lioara mamei, te-ai dus pentru vecie !“
Şi fără simţuri cade pe glii frumoasa Lie.

IV

O lume de pămînturi atunci s-a deşteptat
În plîngere ; pe-o mie de plaiuri a sunat
Cuvîntul greu, că-i moartă copila-mpărătească.
Şi cît a fost în larguri hotar ca să primească
Acest cuvînt, hotarul întreg a fost cuprins
De jele fără margini şi gemet dinadins.
Mari crai din ţări vecine şi ţări de-a zecea ţară,
Primind această veste, din capete mişcară
Cu drag şi milă multă, iar cîţi aveau mai drag
Pe Stîlpeş dezlipit-au piciorul lor de prag
Şi-n scări au pus piciorul, mai repede s-ajungă
Să mîngîie pe Stîlpeş în jelea lui cea lungă.
Şi trist stătea-mpăratul de-o masă răzimat,
Departe-avînd toiagul prin colţuri aruncat
Şi spada lui departe şi coiful la picioare —
Mai galben era Stîlpeş ca omul care moare,
Şi slab de-atîta jele şi negru de zdrobit.
Cînd el pe nalţii prietini în casă i-a zărit,
Roşi fără de voie şi capul ridicat-a
Şi-a zis : — „Ori poate-aduceţi voi fata ? Poate fata
Lui Stîlpeş pătimaşul de nou va fi a mea ?
Vai, Doamne, spuneţi iute : trăieşte oare ea ?
Trăieşte ? De trăieşte, pe ce loc poartă pasul ?
Vai, spuneţi... Doamne, Doamne, tîrzii sînteţi cu glasul !"
Şi cum cerea s-audă, de dorul său învins,
Crai-Galben cu tot dragul de mîn-atunci a prins
Pe Stîlpeş şi cu milă făţiş în ochi cătîndu-l,
A zis : — „O, scumpe prietin ! Împacă-te cu gîndul,
Şi vezi, că tocmai trebe tîrzii să fim la glas !
Întreabă-mă ce gînduri am eu, de n-am rămas
La vatra mea ? Şi-ntreabă, de ce-am plecat eu oare ?
Puteam să şed acasă ; dar nu ştiu cum mă doare

De dorul tău, mă doare durerea ta, şi ştiu
Că-aşa numai se poate şi-i bine-aşa să fiu!
Copila ta-i pierdută: atîta ştim noi bine,
Iar ce ştim mai departe? Nimic nu ştim, ca tine!"
Şi-au prins atuncea craii să-l mîngîie, cătînd
Să-i facă dorul aspru din inimă mai blînd,
În cît li-a fost puterea cuvîntului mişcară
Pe Stîlpeş, a lui jele pe-ncet o alinară
Cu vorbe şi cu sfaturi de milă şi de drag —
Şi-atunci ieşi-mpăratul pe prag şi de pe prag
Chemă pe cel mai harnic din argintani în casă
Şi-a zis plîngînd: — „Durerea aşa de greu m-apasă,
Cît nu mai ştiu de mine nimic, şi nu mai pot
Nimic, cînd ştiu pe lume că-s singur! Cînd socot
La pierderea Lioarei, mă-nec în noapte-amară
Şi n-am nici gînd că vesel pot fi vreodată iară!
Oh, draga tatei, dragă, de ce te-am prăpădit,
Atunci cînd eu mai tare ca oricînd te-am iubit!
Şi plînge Stîlpeş, plînge şi zice iarăşi: Scrie
Prin ţări şi lumi, ca lumea şi ţările să ştie
De-a lungul şi de-a latul, că Stîlpeş a pierdut
Odorul cel mai nobil din cîte le-a avut!
Tu scrie şi dă veste să vadă fiecare
Cuvîntul scris; tu scrie, aşa cum ţi se pare
Mai drept şi mai cuminte să scrii; în orice sat
Să sune glas de clopot trei zile necurmat
Şi oamenii să lase deoparte bucuria
Şi popii toţi să ţină priveghiuri pentru Lia,
Să facă sărăcuste cum datini au rămas,
Prohoade să citească cu stări şi parastas,
Şi-n patruzeci de vineri cu slujbe prin altare,
Să facă lumea toată copilei sărindare!
Aşa să scrii, iubite, că doar pe rînd, pe rînd
Voi pierde dorul negru şi flacăra din gînd,
Şi nu voi fi pe lume silit de-atîta jele
Să-mi pierd a mea domnie prin patimile grele."

Aşa vorbi-mpăratul şi stropi au lăcrimat
Din ochii lui pe haina cea dalbă de-mpărat,
Iar argintanul scrise, precum i-a fost cuvîntul,
O carte, cum să poată pricepe tot pămîntul,
Întreagă slova cărţii : cu sfaturi mari şi lungi,
La mijloc cu pecete, pe margine cu dungi
De aur, căci o lume avea să o citească
Şi-o lume-avea porunca din carte s-o-mplinească.

De-a fost pe lumea toată vreun suflet înnorat
De patimi, acel suflet în sîn era-ngropat
De mamă, căci nebună ca volbura de toamnă
Părea de jale Lia, frumoasa ţării doamnă.
A plîns cît era ziua pierdută-ntr-adevăr,
A rupt găteala-i toată şi-a smuls din al ei păr
Frumosul ac de aur şi primele [1], ce-i leagă
Un stol de plete negre, cari noapte par întreagă ;
În haină de mătasă cernită şi-a-nvelit
Frumosul trup : şi astfel, cu părul despletit,
Cu ochii roşi şi umezi de plîngerea cea deasă
Din loc în loc aleargă frumoasa-mpărătească
Şi strig-un nume dulce şi geme cu fior —
Tot caută mama, caută pierdutul ei odor.
Şi, cum fugea de-a lungul pridvoarelor, ea trece
Cu pas grăbit şi lînged prin cele treisprezece
Chilii şi la chilia din capăt a stătut :
Aici era războiul, în carele-a ţesut
Frumoasa ei copilă cu drag şi cu-ndemînă,
Aici erau talpigii şi caierul de lînă
Şi ghemele şi tortul, precum le-a rînduit
Lioara ; gol sta patul, cel mîndru şi gătit
Anume pentru fata lui Stîlpeş-împăratul,
Căci tot lucea-n mătăsuri şi-n scumpe haine patul.

[1] *Primă* — panglică de mătase sau de catifea.

Şi cum stetea cu ochii la haine ţintiţi drept,
Şi-a pus mînile dalbe de-a crucea peste piept
Şi-a stat înmărmurită frumoasa-mpărătească.
— „O, draga mamei, dragă ! De ce te-ai dus
de-acasă ?
De ce te-ai dus ? Acasă de cumva ai fi stat,
Eu aş fi dat să facă pe seama ta un pat
Din aur şi mărgele cioplit şi din smaralde,
Să dormi un înger nobil pe paturile calde
Mai blînd decît în leagăn un fiiu născut de-o zi !
Iar cînd în zorii zilei din somn te-ai pomeni
Şi-ai vrea să cauţi o haină mai scumpă decît toate,
Atunci din lăzi de aur o haină tu ţi-ai scoate
De purpur mai frumoasă ca orişice frumos :
Ţesută de pe umeri şi pănă-n poală jos
Din fir de diamante, pe margine tivită
Cu flori de-argint, la mijloc frumos împodobită
Cu stele mici de sîrmă şi fluturi de rubin,
O lucitoare haină ca soarele deplin.
Şi, ca să nu mai fie pe-ntreg rotundul fată
Mai mult şi mai de-a dragul ca tine desmierdată,
Eu aş fi pus pe-un meşter, din alte lumi venit,
Din paltin să cioplească război întraurit
Pe seama ta, cu suluri ca grindina de albe ;
Suveică făurită din mîndru lanţ de salbe
Eu ţi-aş fi dat şi bregla [1] din aur şi fuştei
Cioplişi în strug şi patru talpigi mai uşurei
Ca fulgii de zăpadă : făceam pe-această cale,
Să nu mai fie stativi ca stativile tale !...
Puteai tu, draga mamei, la tors de te-ai fi pus
Să torci fuior din furcă de aur, şi cu fus
De-argint să torci, şi pînză să ţeşi în patru iţă,
Să coşi a ta cămaşe din flori din cruciţă,
Pe margini cu mătasă, cu sîrmă la prinsori,

[1] *Breglă* — vatală (la războiul de ţesut).

Pe piepţi apoi să preseri un stol de puişori
Albaştri, cum ţi-s ochii, ori galbini, cum ţi-e părul,
Ori roşii, cum ţi-e faţa, cînd arde adevărul
Pe faţa ta... Lioară, cu moartea ta mă-omori!
Puteai să fii tu farmec, şi dragă la feciori
Să fii; trei ţări să rîdă cu rîsetele tale
Şi Feţi-frumoşii lumei nebuni să bată cale
De dragul tău, şi oameni, din alte lumi, trecînd
Prin lata noastră ţară şi chipul tău văzînd,
Să zică: Mai sînt fete frumoase cum e luna,
Dar fată ca Lioara mai dalbă nu-i nici una,
Nici trup ca trupul dînsei, nici ochi aşa dalbi ochi—
Atîta-i de frumoasă, nu-i fie de deochi..."

V

Aşa vorbeşte Lia, frumoasa-mpărăteasă,
Privind cu ochi de patimi tot colţul de prin casă,
Căci dulce suvenire găsa-n fiece colţ.
Iar Codru, sub rotundul chiliilor cu bolţi,
Trecea-n această vreme cătînd ca să-ntîlnească
Pe Lia, căci un cuget avea să-i tălmăcească
Şi-un dor avea să-i spună, dor tainic, care-n piept
Ardea, dar avea lipsă de-un sfat mai înţelept.
Şi cînd ajunge Codru de numără chilia
De-a treisprezecea, află la furcă stînd pe Lia
Zdrobită de durere, plîngînd de-al fetei drag;
S-opreşte dar feciorul şi stă pe-al casei prag,
La doamnă cu mirare şi lung fior priveşte,
S-apropie de dînsa şi-n patimă vorbeşte:
— „Oh, nu mai plînge, doamnă, te rog să nu mai plîngi!
Atîta eşti de slabă şi pală, că te stîngi
Şi pieri văzînd cu ochii! Te uşti pe zi ce vine
Şi, nu ştiu cum, de milă, mi-i greu să caut la tine!

Căci, vai, eşti numai umbră cu nume şi cu glas,
Şi te-ai topit, stăpînă, topit, de n-ai rămas!
De ce să plîngi? Cu plînsul omori numai viaţa!
De-ai merge, oh, de-ai merge, să-ţi vezi o dată faţa
În ape clari: de tine tu însăţi te-ai mira
Ce mult este topită şi slabă faţa ta!
Dă-ţi fire şi mai curmă din plîngerea cea deasă,
Căci eu gîndesc — oh, iartă-mi durerea ce m-apasă —
Gîndesc să las în lume o lume de femei,
Să merg după Lioara, să caut urmele ei!
S-aduc, s-aduc odorul, acesta gînd mă poartă:
Să mor cu ea alături, de cumva-i dînsa moartă!
Oh, ce mi-e bun de-acuma frumosul comănac
Cu penele de vultur? O, Doamne, ce să fac
De astăzi cu săgeata-mi atît de mult deprinsă
La ţăl şi-a cărui pană de trei ori e prelinsă
Cu palid colb de aur? Cu straiele ce port
Şi care sînt ţesute din cel mai nobil tort
Eu ce să fac? Cu lancea-mi dedată-n alergare
Eu ce să fac? Şi-n urmă cu paloşul, la care
Trei meşteri din trei colţuri de lume-au asudat,
Eu ce să fac? O, Doamne, să mor eu blăstămat
De ţară şi de oameni, şi veşti de rău să-mi iasă,
Că n-am atîta suflet să caut a mea mireasă?
D-aş şti c-alerg o lume, eu totuşi am s-alerg;
Dar lasă-mă, stăpînă, vai, lasă-mă să merg!“
El zise. Şi-mpăratul aude suspinînd
Pe Tulnic, i ascultă cuvintele pe rînd.
Şi-atunci, mişcat de vorbă-i, la Tulnic el s-a dus
Şi braţul drept cu dragosti pe umeri i l-a pus
Şi-n ochi privindu-l zise: — „Fă, Tulnic, cum îţi place
Dar fă cum ştii că-i bine, cum ştii că-i drept a face
Noi nu te-oprim!“ Şi Tulnic aşa i-a dat răspuns
— „O, Stîlpeş-împărate! Mă simţ eu îndeajuns

De vrednic să bat lumea ! S-o bat din dungă-n dungă,
Cruciş cît e de lată şi-n larg cît e de lungă,
Să trec din răsărituri spre margini de apus,
Să cat în care lume şi-n care părţi s-a dus
Lioara mea ! M-aşteaptă, aşteaptă-mă,-mpărate,
Cu post şi cu mătanii, trei luni şi jumătate,
Trei luni m-aşteaptă, doamnă, căci în trei luni, socot,
Să-ntorn acasă iară cu dorul meu cu tot,
Dar cînd, înaltă doamnă, tu vei vedea pe cer,
Că zorii zilei dalbe tot vin, şi trec, şi pier,
Că vremea rentornării din ceas pe ceas s-amînă,
Că luni mereu s-adaug din zi şi săptămînă,
Atunci tu ia-ţi tot gîndul şi nu mai aştepta,
Căci mort voi fi eu, Lie, şi moartă fiica ta.
Prin ţări înstrăinate, tu nu ne duce dorul,
Şi nu ne plînge ; pleacă cu dragoste piciorul
Şi-ai tăi genunchi la masa bisericii, plîngînd,
Tu pentru noi te roagă cu inimă şi gînd ;
Dă slujbe-n zece miercuri şi-n zece mari dumineci,
Gîndeşte la Lioara, cînd mergi să te cumineci
Şi n-o uita ! D-a pururi în minte să ne ţii,
Căci tu, tu ne-ai fost mamă şi noi ţi-am fost copii !
O, deie, deie Domnul, să-ntorn acasă iarăşi
Speranţei tale prietin şi-amorului tovarăş !..."
Aşa vorbi feciorul, de nalte patimi dus,
Şi fără de zăbavă pe capul său a pus
Un coif ornat cu pene de pajură de munte,
Cu creasta de aramă şi dungi d-oţeluri crunte ;
Pe piept a pus pieptarul, cum poartă la război
Vitejii toţi de-a rîndul, şi s-a-mbrăcat apoi
Cu cele mai frumoase şi mai vestite straie ;
A-ncins apoi la mijloc un paloş de bătaie,
Frumos şi cu mănunchiul de zece ori lucrat
În piatra de mărgele ; în urmă, a-mbrăcat

Pe dalbele picioare papucii săi de aur,
Cusuţi pe dinăuntru cu piele de bălaur.
Şi-atuncea împăratul i-a strîns mîna cu drag,
Iar dalba-mpărătească stînd palidă pe prag
Şi, vorbele-necîndu-şi în lacrămi fără număr,
I-a sărutat cu milă vestmîntul de pe umăr
Şi-a prins să plîngă jalnic, mai jalnic ca oricînd,
De nu-i venea nici suflet, aşa gemea plîngînd,
Iar Stîlpeş, bietul Stîlpeş, plîngea cu drag şi dînsul,
Văzînd cum doamna Lia topeşte-se cu plînsul.
În urmă Tulnic face trei cruci lui Dumnezeu,
La mijloc încopciază mai strîns paloşul său
Şi-apoi pe nalte trepte la scări de-argint scoboară
Şi servii-aduc îndată fugarul roib la scară ;
Greu calul varsă aburi pe narea sa de foc
Şi tropotă-n picioare şi nu-şi găseşte loc,
Iar Tulnic îl adie şi-l bate-ncet pe coamă,
Cînd roibul să izbeşte uşor ca o fantoamă,
Şi-ncalecă feciorul, dă frîu calului nalt
Şi calul prinde aripi, s-aruncă şi-n asalt
Izbeşte trupul nobil în toată-a lui putere
Şi fulgeră pe faţa pămîntului şi piere
Prin zări, cum stele sfinte din cerul nopţii pier.
Nebun răsună pietri sub pas de rece fier
Al iuţilor potcoave, scîntei răsar în zare
Şi calul pe cîmpie mereu, mereu dispare,
Se pierde-n răsărituri cu naltul său stăpîn.

La scări, cu inimi triste, zdrobiţi şi pali rămîn
Părinţii trişti, din piepturi mereu vărsînd şiroaie
De gemete scăldate în larg potop de ploaie
A ochilor, cari umezi de plînsul mult şi des,
Închid privirea tristă şi plină de-nţeles.
S-ar duce, ei s-ar duce cu Tulnic într-o cale,
Să bată cîmpi şi codri, să bată deal şi vale,

S-alerge tot pămîntul şi-n negre depărtări
Să caute pănă-n margini de margine de ţări
Comoara lor pierdută ; s-ar duce, duce-i dorul,
Şi totuşi ei stau marmur, legat li e piciorul.
D-abia numai cu ochii mai pot să urmărească
Pe Tulnic, care-ncepe să nu se mai zărească
Prin zări luate-n fugă d-un roib aşa păgîn :
Albaştri codri-n urmă-i să-nşiră şi rămîn
Departe, mai departe, mai mici din clipe-n clipe ;
Şi calul înteţeşte turbat a lui aripe
Şi zboară, dînd în vînturi o coamă de păr creţ,
Păn' zarea prinde-n noapte şi cal, şi călăreţ...

VI

S-a dus ! Atîta jele s-a dus cu el pe-un pas
Şi-n urma lui acasă cît dor a mai rămas !
Şi Stîlpeş, doamna Lie tot plîng şi zi de zile
Aşteaptă trişti întorsul iubitei lor copile.
Înalta Lie face mătanii la pristol
Şi şoapte pii rosteşte din pieptul slab şi gol
De orişice nădejde, căci ceas de ceas s-amînă,
Şi luni mereu s-adaug prin zi şi săptămînă.
Şi vremea troienită lung şir de ani a tors
De cînd e dus feciorul şi nu s-a mai întors !
Ce veşted era Stîlpeş şi cît de slabă Lia !
Din pieptul lor pierise cu totul veselia
Şi zîmbetul ; de-atuncea dureri i-au frămîntat
Cît nu puteai cunoaşte pe veselu-mpărat
Şi nu puteai pe Lia, căci ea-şi schimbase portul
Şi slab păşea, ca grija, ş-obraz avea ca mortul
Şi nu-i mai era trupul frumos şi plin şi drept,
Umbla cu-ochii tot umezi, cu fruntea tot în piept.
Dar Stîlpeş, încă Stîlpeş ! Ce mult şi-a schimbat
statul,

Să nu-l mai poți cunoaște că el e împăratul!
Și ei, furați de gîndul nădejdii, nencetat
Așteaptă ceasul zilii și-al vremii de-nturnat,
Visează, cît e noaptea de lungă și de mare,
De-o zi, cînd au s-audă pe drum în depărtare
Un viu nechez și-un tropot de cal, carele-n zbor
Venind o să s-oprească la poarta curții lor.
Rîzînd fugi-va Lia mari porți să le deschidă:
Vai, Doamne! bucuria va sta să o ucidă,
Cînd biata mamă-n toiul sositei bucurii
Va strînge-n braț copila-i, pe ambii săi copii!
Și cît va plînge Lia și Stîlpeș cît va plînge
Și-n braț unii pe alții cu drag cum se vor strînge
Și iarăși vor fi veseli, cum poate n-au mai fost,
Și iar vor ținea dînșii, cu rostul lumii, rost.
De nou va zîmbi Lia făloasă de-a ei fată
Și fata va fi iarăși de-o lume lăudată,
Cînd ea prin grădinuța cu strat de toporași
Plimba-va iar piciorul cel mic și drăgălaș.
Și-i vor luci pe haina țesută-n măiestrie
Din fire lungi de aur, mici stele vii, o miie
De stele, și pe mîneci luci-vor porumbei
De-argint, cusuți cu sîrmă pe fir de mîna ei,
Căci haina va fi mîndră ca orișice frumos:
Țesută de pe umeri și pănă-n poală jos
Din pietri și mărgele, pe margine tivită
Cu flori de-argint, la mijloc frumos împodobită
Cu stele mici albastre și fluturi de rubin,
O haină, ca un soare, ca soarele deplin.
Dar nu! Să-ntoarne numai Lioara! De-ar veni!
Căci mamă-sa va face și tot va rîndui
Din nou pe seama dînsei, să nu mai fie fată
Așa de mult frumoasă și-atît de desmierdată,
Ca ea! Va chema Lia pe cel mai povestit
Din meșteri, să cioplească război întraurit
Copilei ei, și suluri ca grindina de albe

Şi nobilă suveică din lanţ frumos de salbe,
Şi breglă de rubine, şi iţe şi fuştei
De-argint, şi-n urmă patru talpigi mai uşurei
Ca fulgii de zăpadă ; aşa va face Lia,
De-ar fi numai să fie să-şi vadă iară fia...
Şi tot visează doamna, şi lacrimi o înec,
Iar anii trec ; trec zece şi cincisprăzece trec !

VII

În colţul lumii, zarea de miazănoapte poartă
Pe cîmpii mari o umbră cu tip de fată moartă
Cu ochii stînşi, cu faţă de ceară şi zăpezi,
Ce cînd o vezi, îţi pare că-n vis numai o vezi.
Şi umbra pe cîmpie s-aleargă ca nebună,
De ţipetul ei jalnic viu văile răsună ;
Ea pleacă, stă, priveşte, să-ntoarce, pleacă iar
Şi măsură tot largul întinsului hotar.
A cincisprăzecea oară să-nvîrte zodiacul,
Pe cerul nalt să-ntoarce de nou în cale veacul
A cincisprăzecea oară, de cînd s-a pomenit
Prin zări această umbră venind din răsărit ;
Era o fată blîndă, cu ochi ca viorele,
Cu plete lungi şi primă d-argint purta prin ele,
Cu haină de mătasă ca îngerii din rai,
Aşa cum poartă numai copilele de crai.
Aşa era, dar anii de-atunci au trecut deşi ;
E pal acum obrazul şi-ndată ce-l apeşi
Rămîne locul vînăt, şi pletele-i sînt rupte
Şi buzele-i albastre ca patima de supte,
Şi ochii stînşi, de-ţi pare că-n vis numai zăreşti
Un tip creat din ceară şi doruri sufleteşti.
Nici ea nu se cunoaşte, nici ea nu se mai ştie,
Aleargă-n hohot numai nebună pe cîmpie
Şi rîde cît e ziua şi rupe din vestmînt

Bucăţi, ce cad în urmă-i ca frunze duse-n vînt.
Iar cînd îşi vine-n fire arareori, ea plînge
Şi petecile hainei pe trupu-i şi le strînge
Şi-n cap adună gînduri, mii doruri i s-adun
Şi-aducerile-aminte cu drag atunci îi spun
Că-n alte lumi, odată, demult, demult odată
Trăia-mpăratul Stîlpeş şi Stîlpeş avea fată
Iar fata avea mamă pe Lia ; căci avea
Frumoasă Lia fată şi fata era — ea !
Gîndirea troienită sub doruri uriaşe
Ii dă, redă pe-ncetul, ca pruncului din faşe,
Simţiri să recunoască, să-şi vină iar în firi
Să cheme din trecuturi doioasele-amintiri
A zilelor vieţii ; şi-atunci, oftînd din greul,
Ea vede grădinuţa de flori, ea vede zmeul,
Se simte prin văzduhuri, plutind pe negru nor,
Ea intră în palatul înalt şi lucitor
Al zmeului, trăieşte mereu în dor şi plîngeri,
Simţind rumperea minţii şi-a sufletului frîngeri.
Ea tremură cînd vede în gînd acel palat
Pe nouăzeci şi nouă de dealuri ridicat,
Dar cît o prinde groază şi tremur cînd zăreşte
Pe zmeu murind în sînge şi foc ce-l învăleşte
Din capetele nalte jos până la genunchi !...
Hah ! Iată-l, vine Tulnic ! E Tulnic ! Un mănunchi
De pietri şi mărgele străluce-n brîu mai tare
Ca paloşul ! Vezi coiful frumos şi aurit,
Şi coiful străluceşte mai palid ca obrazul
Lui Tulnic ! Uite, straie de cel mai nobil tort,
E dînsul — el e ! Doamne ! E mort, e Tulnic mort ?
Tu n-ai ascultat, Tulnic, de sfatul sfintei Miercuri,
Eşti piatră, tu ! eşti piatră, în negură de bărcuri [1],
Afund în codri !... Rîde, lung rîde cîmpul tot
Şi ochii pali ai fetii văpăi doioase scot,

[1] *Bărc (berc)* — dumbravă, huceag.

Şi ultimile lacrimi îi cad şi i s-adună
P-obraz ; ea pierde firea şi-aleargă iar nebună
Pe cîmpi, pănă ce noaptea o prinde-n braţul său
Şi-adoarme-n văi, scutită de cer şi Dumnezeu !

VIII

În zori, cînd doamna Lie din somnu-i se trezeşte,
Un plîns în ochi şi-un tremur în suflet ea simţeşte
Şi lumea ei să-nvîrte, ea cade jos plîngînd :
În mintea ei murise chiar cel din urmă gînd
Al veştedei speranţe, nimic ea nu mai crede,
Pe fată n-o mai are, şi-n veci nu o mai vede.
Îndată ea-şi îmbracă vestmîntul ei cernit,
Deschide uşa, trece pe prag într-aurit
Şi iese pe pridvorul cel larg, cu stîlpi de aur
Ciopliţi în patru feţe de cel mai meşter faur,
Scoboar-apoi pe trepte, pe nouă trepte lungi,
Cari au parcană [1] lată de-argint cioplit în dungi.
Acolo-i stă cu bobii bătrîna vrăjitoare ;
Ea murmură cuvinte şi caută-n sus la soare,
Desface din năframă boscoanele pe rînd
Şi numără-n şoptire pe degete, zicînd :
— „E Tulnic stan de piatră şi doarme-n des de
bărcuri,
Căci n-a ţinut cuvîntul şi sfatul sfintei Miercuri,
Iar fata — fata fuge pe cîmpi din răsărit ;
Trei luni, şi-atunci blăstămul lui Tulnic e-mplinit,
Trei luni va fi el piatră, dar luna cea de-a patra
Va face om cu suflet, căci glas va primi piatra.
Atunci vedea-vei soare, ce nou va răsări,
Atunci a ta copilă din neguri va veni
Şi iar vor merge toate pe calea lor cea dreaptă —
Aşteaptă, doamnă Lie, trei luni numai aşteaptă..."

---

[1] Întăritură, balustradă.

Trei luni! Ziua de mîne trei luni se-ntorc cu ea,
Așteaptă, doamno Lie, căci mîne vei vedea!

(1887)

STRĂJERUL

Ce blizguie[1] zăpada pe cîmpi! Întregul cer
Azi poartă iar cămașă cu tivituri de fier,
E tot o pînză albă prin tot întinsul zării,
Cu dungi de neguri, negre ca dorul răzbunării;
Din osturi bate crivăț, și plaiul alb al țării
Greu scapără de ger.

În pas grăbit, Amurgul adună-n braț de vrajă
Mari umbre cari s-alătur și țin cu noaptea strajă
Pămîntului; azi umbre așa de multe sînt!
E tot un iad din ceruri jos pănă pe pămînt,
Înghețul pe sub streșini dă sloi, pe cîmp dă vînt
Și flori pune pe glajă.

E iarnă, cum e dînsa mai aspră-n firea ei,
Iar negrul întunerec purtat de norii grei
Stă mort, precum pe leșuri stă-n basme un bălaur
A cărui limbi de gingini se bat mugind, ca taur
În lanț, și cruntul muget e viscolul din faur,
E moartea, dragii mei.

---

[1] *A blizgui* — a viscoli.

Oh, vai de cei ce noaptea stau străji, lăsînd să cearnă
Pe ei văzduhul negru un larg troian de iarnă
Cu ger, până ce semne de viaţă nu mai dau !
Dar vai de oameni mizeri, cari rupţi de foame stau
Şi zac pe faţa căsii în frig, cînd bieţii n-au
Nici ţol măcar s-aştearnă !

Şi vezi nămeţii colo, la margine de sat ?
Ce slab e coperişul şi cît e de-ngropat
Sub iarnă, ca un suflet sub patimile vieţii ;
Hîrtii în loc de geamuri şi fără mal păreţii,
Bordei urnit cu totul sub vîrsta bătrîneţii,
Scîrbos ca un păcat.

Pe prag acolo moartea sta zi de zi la pîndă,
La uşi acolo grijea stă goală şi flămîndă,
Prin astfel de bordeie curg lacrimile crunt !
Sînt doi : un fiu şi-o mamă ; ea slabă, el mărunt —
Sînt doi acei ce sufer al iernilor înfrunt
Şi-a morţii lor osîndă.

Ce trist e prin odaie ! Cînd domnii vin şi ieu
Tot, tot ce ai, sînt dînşii cari pun pe om la greu,
Cînd dînşii nu-ţi dau chinuri, tu singur doară dai-ţi ?
În fundul căsii doarme, din vremuri vechi, un laiţ
Bătrîn şi rupt, pe vatră dă licur un opaiţ
Din ultimul oleu.

Şi masă nu-i, căci masă au numai cînd e soare ;
Prînzesc pe cornul vetrii, ci-n zi de sărbătoare
Cînd au şi pot ca alţii să ţie zile mari,
Atunci iau uşa tinzii şi-o pun pe patru pari

De fag, cari stau în faţa odăii lor şi cari
Ţin masa pe picioare.

Trei scînduri, cari au capăt pe vatră aşezat
Şi merg până pe laiţ, fac slujba unui pat
Mai gol şi mai nemernic ca tot ce-i prin odaie ;
Şi ghem făcut, pe dungă de scîndură ce-l taie,
Trist zgribură, sub coaste-i avînd cîteva paie,
Copilul îngheţat.

De calzi genunchi aproape lipiţi stau obrăjorii ;
Ca paiele mai palid, mai rar avînd fiorii,
Pe-ncet el aţipeşte şi-adoarme tremurînd ;
Oh, mă-sa nu-i dă pîne şi-l culcă tot flămînd !
E mult de cînd e dusă, ea nu vine curînd
Şi vai, departe-s zorii !

S-a dus de mult ! Sărmana, din fapt de-amurg s-a dus,
Aleargă cît e satul spre vale şi spre sus ;
Ea cere lucru, cere şi roagă să muncească,
Nu-i trebuie pomană şi nu vrea să cerşească,
Nu ! Cînd te-ai pus să cauţi vreo milă omenească,
Eşti bun sub piatră pus !

Şi nimeni nu-i dă lucru, flămîndă ea rămîne ;
Dar cum se-ntoarne biata la fiu fără de pîne ?
Grozav trebe că-i simţul din piept de mamă, cînd
Se tîrîie copilul de slab şi de flămînd,
Şi n-ai ce-i da ! Nu cugeţi c-atunci tu eşti în rînd
Cu cel din urmă cîne ?

Ea trece pragul, tristă ca om fără noroc,
Aşează două sfărmuri de pîne la un loc,

La pat apoi grăbeşte şi caută trist în faţa
Copilului ; el doarme, dar rece-i tot ca gheaţa
Şi parcă-n pieptu-i lînged de mult s-a stîns viaţa,
E pal ca fiert la foc.

Sub cap avînd o mînă, şi rupt un ochi de glugă
Pe glezne, mititelul, cu şopot el îndrugă
Prin somn un şir de vorbe lipsite de-nţeles ;
Din ochii pali ai mamii ca bobul picuri ies,
Se scurg p-obrazul care se mişcă-ncet şi des
Sub vii suflări de rugă.

Zdrobită de năcazuri stă multă vreme-n plîns ;
Aşa-i de frig în casă ş-opaiţul s-a stîns.
Ea vrea s-aţîţe măcar trei zări, vrea foc să vadă,
Un foc — din trei surcele culese de pe stradă,
Dar ele-s tari ca fierul şi-s pline de zăpadă
Şi tari precum le-a strîns !

Şi-n vreme ce stă beată de lunga ei suflare,
Deştept copilul geme şi oblu-n sus trăsare
Cu ţipet, avînd ochii mai sarbezi ca de mort,
Se zbate, ca pe ţărmur un peşte, parcă-l port
Furtuni, din poala hainii nebun destramă tort
Şi ţipă tot mai tare.

În urmă să răstoarnă pe pat, fără de vrere ;
Mai mult, mai mult răsuflu-i scăreşte[1] din putere,
Stă mort întreg ; şi ochii pe pod i-a ţintuit —
Un doctor ! Biata mamă de tremur a-nnegrit ;
Să plece ? Dar desculţă prin ger : E de pierit !
Ori el, ori dînsa piere !...

[1] *A scări* — a descreşte.

Piciorul ei dă sînge pe drumul grunzuros
Şi viscolul izbeşte cu şuier viforos
În faţă-i fulgi ; cu pieptul mai gol de jumătate,
E crunt de frig obrazul şi pulpile-s crăpate,
Ea tremură ca frunza, căci frigul o străbate
Prin carne până-n os.

În turn ciocanul geme de zece ori în clopot ;
S-a stîns de mult pe stradă chiar cel mai palid şopot
Al buzelor, căci nimeni nu stă pe-aceste vremi
În vînt şi ger, cînd trupul ţi-l scuturi şi ţi-l gemi
Tot pas de pas, cînd însuţi de tine tu te temi
Ca fiarele de tropot.

Nici flacări, nici potopul, nici mii de limbi infame
Nu pot să pună stavili pornirii unei mame
Cînd vrea să moară-n locul copilului ! Sînt legi,
Sînt lanţuri, sînt pumnale ca-n sîngiuri să o-nchegi,
Dar dragostea-i din suflet nici cei mai lupavi[1] regi
Nu pot să i-o destrame !

Oh, nu-i ! — Atunci o mînă de om cu suflet crunt
Se-ncleaştă nod puternic în părul ei cărunt
Şi voci de mari sudalme străbat mai greu ca gerul
În pieptul ei ; ea ţipă, iar el, lovindu-şi fierul
De pulpi, o îmbrînceşte, căci aspru e străjerul
Şi greu al său înfrunt.

Nici flacări, nici potopul, nici mii de limbi infame
Nu pot să pună stavili pornirii unei mame,

[1] *Lupav* — fioros, crud.

Cînd apără cu viața pe fiu : Nici lumi întregi
Cu monștrii toți, nici arma cu sîngele, nici regi,
Cu lanț din tălpi la creștet, prin fier și aspre legi
Nu pot să i-o destrame.

Nebun s-aruncă dînsa din tot al ei avînt,
Dar lunecă și cade de-a pluta pe pămînt.
— „A ! cum nu cad pe tine, sălbatico, păreții !
Tu mergi să furi ; ești prinsă ! În numele dreptății
Te cer să vii, femeie, la casa judecății !
Mă vezi tu cine sînt !"

— „Să fur ! Șoptește dînsa zdrobită de rușine,
Dar astfel umblă furii ? Privește-mă mai bine
Și vezi că nu-mi dă gîndul prin minte ca să fur !"
Și-n laturi ea s-aruncă gemînd, dar brațul dur
Al legii nu-i dă liber, și el cu larg înjur
O tîrîie cu sine.

De ghimpii gheții crunte picioarele-n alerg
Se sfîșie, se taie mai tare și se șterg
De nu rămîne carnea pe os. Ei merg de-a valma,
El blastămă, ea plînge. — „Încetă cu sudalma !
Zdrobește-mă cu pumnii și-ncruntă-mă cu palma,
Dar lasă-mă să merg !"

Dar legea nu cunoaște pe nimeni ; e poruncă,
Pe fur în timpul nopții în temniți îl aruncă,
La chin. Sărmana mamă se zvîrcole-n plînsori ;
La casa judecății ogrăzile-s prinsori :
Sînt largi ogrăzi ; în ele stă mama pănă-n zori
În gol, ca pe o luncă.

Şi-n ger, cît a fost noaptea, ea fuge prin ogradă,
Nebună fuge, zbiară ş-aleargă prin zăpadă,
Cu ochii roşi şi umezi, cu pieptul aburit
Şi plin de bruma cruntă, ca ielele din mit,
Un gînd numai o ţine, un gînd neisprăvit :
Pe fiu să şi-l mai vadă.

Şi cînd în zorii zilei veniră logofeţi
Ai legii, să-i deschidă, ca dorul ei drumeţ,
Aşa păşea de grabnic şi iute biata roabă —
Ce slab e coperişul, ce şubredă cocioabă,
Sub pumni o poţi ascunde de mică şi de slabă,
De-ascunsă sub nămeţi !

Hîrtie nu-i pe geamuri, căci a suflat-o vîntul ;
În casă urlă crivăţ pustiu, cum urlă cîntul
Sărmanei mame ; tristă se pleacă ea spre pat.
E sloi copilul, pielea pe-obrazu-i a crăpat,
Tot trupul lui e vînăt şi supt, şi de-ngheţat
E rece ca pămîntul.

Oh, cît e de sălbatic al iernilor înfrunt !
Cum smulge mama plete din părul ei cărunt
Şi blastămă. — Vai, Doamne, fereşte-o de osîndă !
Pe prag acolo moartea stă zi de zi la pîndă,
La uşi acolo grijea stă goală şi flămîndă,
Prin astfel de bordeie curg lacrimile crunt !

(1887)

Caligenes sfîrșește moșia de arat ;
O seamănă. Pe urmă — roman adevărat —
Dă goană-n urbea Romei să-ntrebe toți augurii[1]
Că da-vor zeii nobili rod bun semănăturii ?
În Roma, cel mai vrednic augur, Aristofil,
E om cărunt, servește de cînd era copil,
Și poate să-mblînzească și viforul cu ruga.
La dînsul vine dară Caligenes în fuga,
Zicînd : — „Aristofile, să-mi spui tu de va fi
An bun și toamnă lungă, de pot nădăjdui
Să secer grîne coapte și pline-n spic ?" Pășește
La scîndura-i augurul, ia bobi, îi rînduiește
Vrăjind ; apoi mai face cu bățul său figuri ;
Își încruntează fruntea cu-atîtea-ncrețituri,
Dă roată prin odaie și numără într-una
Pe unghii, roagă cerul cu stelele și luna ;
Mai face-un hocus-pocus și-odată stă pe loc ;
Se-ntoarce și grăiește cu tonul de proroc :
— „De cumva e sămînța destul de roditoare
Și bine semănată, la caz dacă e soare
Și cald, pe cîtă vreme sub brazde ea va sta,
Pe loc ce ploi mănoase și calde vor uda
Cîmpiile, îți iese sămînța toată plină ;
Fii sigur că de cumva nu vei avea neghină
Și alte ierburi, grîul va crește ca un rîu
La caz că n-o să bată furtuna peste grîu,
Rupîndu-i paiul ; însă — de vei avea norocul
În orice fel să-ți aperi de cerbi și vite locul,
Ca nu cumva să-ți pască din grîu — presupunînd
Că piatra nu te-o bate, nici bruma, și scăpînd

[1] *Augur* — preot care pretindea că poate prevesti viitorul după zborul, cîntecul sau măruntaiele păsărilor.

De pasări să nu-ţi fure din boabe semănate —
Oricum, orice... În fine, spun zeii, că tu poate
Avea-vei grîu, căci anul va fi dintre cei buni;
Dar ţine minte bine: necopt să nu-l aduni!
Atunci ţi-or fi desigur grînarele înguste
De-or vrea din ceruri zeii să scapi fără lăcuste!"

(1888)

ATLETUL DIN ARGOS

Eu, Stratofo din Argos, n-am braţe de titan,
Dar merg la Fliu [1] şi Pyton [2] în fiecare an
La luptele cu pumnul; mă prind şi eu la trîntă,
Alerg, arunc cu discul — azi nu. Că-mi socotesc:
Eu dau vîrtos în alţii, dar alţii mă lovesc
Cu pumni, încît tot capul dogit trei luni îmi cîntă,
Şi, braţ la braţ, rivalul mari unghii el împlîntă
În carne-mi, mă ridică, mă vîntură pe jos,
De-mi pîrîie spinarea şi-mi frînge os de os.
De ce să-mi strămut oare din loc eu tot atomul,
De ce să-mi rup grumazii? Ori ultimul meu scop
E sfînt? Cum văd, sfinţenia pofteşte să fiu schiop
Şi orb, să nu mai samăn cu oameni? Poate omul
Menit e să îngraşe cu sînge hipodromul?
Ori, dacă am dinţi, cere al Ledei mare fiu
Să-i samăn, să-i împrăştiu pe cîmpii de la Fliu?

Azi ce folos am oare din pofta mea de luptă?
Piciorul meu e schilav şi mîna mea e ruptă;
N-am păr pe cap, căci părul la Pisa [3] mi-a rămas

[1], [2], [3] Numele unor vechi cetăţi greceşti.

În mîinile lui Dandes, acel războinic, care
Aşa mi-a tras în ceafă trei pumni, încît îmi pare
Că-i simt mereu ; ca dînsul aşa pumni nu mi-a tras
Nici Clitomach[1] din Teba, deşi boleau cu anul
Acei ce-aveau să lupte din cesturi[2] cu tebanul.
Aveam doi ochi odată, şi ce dinţi aveam eu !
Dar am donat lui Timon un ochi, şi lui Menalca
Toţi dinţii, pe deasupra lăsîndu-i gratis falca
Şi buzele, şi nasul, căci dînsul lovea greu
Şi nu voia să-mi creadă că-s domn pe capul meu !
Un rest de dinţi în gură lăsîndu-mi însă cestul
Lui Dandes, venea Dorus să-mi tabere şi restul !

Homer, dacă vorbeşte cu drept cuvînt minciuni,
Ar sta mirat s-audă că eu de patru luni
Lipsesc numai din Argos şi ce toi[3] se mai naşte
Din pricină că nimeni din tot oraşul meu
Nu ştie şi nu crede că Stratofo sînt eu !
Homere, tu, războinic de şoareci şi de broaşte,
Tu spui că bietul Argus, ogarul, el cunoaşte
Pe domnu-său, cu toate că lînged de dureri
Nu-şi vede el stăpînul de douăzeci de veri !
Eu am lipsit de-acasă trei părţi din an, şi iată !
Azi nu numai ogarii din Argos, dar privesc
Chiar oamenii la mine ponciş şi mă numesc
Străin ! Ba chiar eu însumi mă-nfior cîteodată
Cînd îmi zăresc obrazul în apă, căci m-arată
Aşa diform de Pyton, de Focis şi de Fliu,
Încît, de nu-s Tersite, dar pot Esop să fiu !

---

[1] *Clitomach (Clitomachos)* — celebru atlet teban (sfîrşitul secolului al III-lea î.e.n.).

[2] *Cest* — mănuşă sau curele armate cu plumb care se puneau pe mînă în *„caesti ludi"* — luptele cu pumnul.

[3] Tărăboi, încurcătură.

Şi nu mi-ar păsa mie de oameni! Dar îmi pasă
Că mi-am pierdut tot dreptul la acaret şi casă,
Căci dac-a murit tata, lăsînd averea-ntreagă
Feciorilor, Olimpic, el frate-meu, azi neagă
Şi nu vrea să mă ştie că-s Stratofo, zicînd :
— „Ce vrei ? Eu am un frate, dar dînsul are-n rînd
Şi ochi, şi nas, şi gură, şi păr, şi fălci, şi toate ;
Tu n-ai nimic, străine, şi tot ceri să-mi fii frate ?"
Şi toţi judecătorii tot astfel îmi vorbesc ;
Portretul, mai nainte d-a merge eu la luptă,
Mă dă frumos şi chipeş şi fără mînă ruptă
Şi nesucit la falcă : prin el mă dovedesc,
Căci nici decît nu-i samăn. Cînd eu nu-s eu, fireşte :
Ori eu minţesc pe Ares, ori Ares mă minţeşte.

(1888)

DE CEA DIN URMĂ DATĂ

(spanioleşte)

Veni-vor rîndunele de nou la primăvară
Şi iar vor face cuibul sub streşini peste prag,
Pe marginea ferestii cînta-ţi-vor ele iară,
Jucîndu-se-n amurgul seninului de seară,
Cînd dragul naşte doruri şi dorul naşte drag.
Dar nu se vor întoarce nicicînd, iubită Lină,
Acele, cari odată zburau cu vesel joc
În giur de noi, sub nucul cel mare din grădină,
Cîntînd a ta frumseţă de dulce farmec plină,
Cîntînd al meu noroc !

Pe frunzele de iederi etern va cădea rouă,
Şi vînt în zorii zilii cu drag va scutura

Etern picurii limpezi din frunzele ce-i plouă
Mai clari ca două lacrimi din genele-amîndouă
Cînd ceasuri de durere muncesc inima ta.
Dar arse vor sta vecinic acele iederi care
Plîngeau cu ploi de rouă, cînd veseli şi zglobii
Clăteam noi lin frunzişul şi, cînd vedeam că sare
Un strop pe haina noastră, rîdeam cu desmierdare,
Distraşi ca doi copii.

Al serii vînt va bate etern peste huceaguri,
Etern va plînge rîul în fapt de demineţi,
Tu iar vei juca hora, pierdută prin şireaguri,
Să fluturi în vînt părul cel pal ca palii faguri
Cînd el pe albii umeri alunecă-n val creţ.
Dar vecinic nu va bate, iubită Lină, vîntul
Acelor vremi, cînd ambii prin văi adunam fragi,
Tu flori puneai pe pieptul aprins ca jurămîntul
Amorului, eu vesel visam că e pămîntul
Prea strimt de oameni dragi!

În inima ta, dragă, de nou va da mlădiţă
Iubirea ; ştiu eu bine, că iar vei iubi tu,
Şi iar vei pune roze în blondele cosiţă
Şi *el*, plecîndu-şi fruntea pe sînul tău, pe viţă
De păr lipindu-şi gura, tu nu vei zice : „nu".
Dar las' ! Te vei convinge că nu-s porniri curate,
Nu-i dor cum era dorul din arsul piept al meu,
Nu vei afla un suflet cu-atîta bunătate —
Şi nu te-a iubi nimeni, cu-aşa sinceritate,
Precum te-am iubit eu!

(1888)

Născută-n pat de rege din mamă-ncoronată,
Era Teotolinda cea mai frumoasă fată
P-a craiului pămînturi, şi craiul o iubea
Precum în lumea toată pe nimeni ca pe ea.

Rotunzi avea obrajii şi ochii vii, albaştri,
Ca-n ţara Lumii-albe doi feţi-frumoşi sihaştri,
Ochi dragi cum au fost ochii crăiesei cu păr creţ:
De beat, te trezesc ochii, de treaz, de ei te-mbeţi!

Şi dac-a fost frumoasă, venit-au s-o peţească
Feciori înalţi ca steagul, de viţă-mpărătească,
Viteji aducînd zestrea în aur cumpănit,
Din patru părţi a lumii, cu-alai nepomenit.

Cîţi principi pe cai trupeşi şi albi ca nea de faur,
Cu straie de mătasă cusute-n flori de aur;
Cu perle, cu inele, cu noapte de comori,
Vineau, mai mare dragul d-aşa frumoşi feciori.

Dar fata privea rece la perle şi inele,
Căci toată bogăţia şi prinderea din ele
N-aveau atîta farmec ca ochii vii şi dragi
A pagului, a celui mai tînăr dintre pagi.

Crescut pe străzi, copilul născut era pe paie,
Sărman, dar cu glas dulce, cu pletele bălaie,

Şi dac-a fost un înger pe străzi nenorocos,
Luat a fost la curte, căci prea era frumos.

Şi cum avea stat chipeş ş-obrazul ca oglinda,
Privea tot pe furişul la el Teotolinda,
Iar el glumea cu dînsa, distras şi nu ştiu cum,
Şi ambii ziua toată ştiau să-şi steie-n drum.

Pe ea mai mult o-mbată un pag în două clipe,
Decît pe viaţa-ntreagă splendoarea de principe,
Şi, de-ar veni toţi regii călări pe stol de zmei,
Ea mai cu drag se uită la pag decît la ei.

Dar dragostea stă-n inimi, în suflete stă firea,
De-ascunzi o fire totuşi, nu poţi s-ascunzi iubirea!
Şi cînd tu porţi o taină în inimă, din grai,
Din ochi, din pas tu însuţi te vinzi cu tot ce ai!

Şi n-a vorbit cu nimeni de pag Teotolinda,
Şi, ce-a văzut p-ascunsul, nimic n-a spus oglinda,
Şi n-au trădat-o ochii, nici zîmbetul deschis,
Dar visul — ah! iubirea te vinde mult în vis!

Cum sta la pat odată, în somn privind-o craiul
Cu ochi de tată, dînsa şoptind alene graiul
Mişca din gură-ntr-astfel precum s-ar fi atins
D-o altă gură pieptul şi-obrazul ei aprins.

El stă, el înţelege că fiică-sa iubeşte
Pe pag : de grea mînie el tot înalbăstreşte

Şi bate cu piciorul, şi tremură plîngînd :
Atîta umilire lui nu-i încape-n gînd !

Un pag şi-o principesă ! Mai bine mort să fie
Decît s-audă, bietul, atîta mişelie !
Ha, moară ei ! Să moară scăldaţi în plumb topit !
Amor infam ! Nici iadul nu-i chiar aşa-ndrăcit.

A doua zi, şi-a treia, din faptul alb al zilii
S-a pus la pîndă craiul pe urmele copilii,
Şi, dacă ea distrasă nimic n-a observat,
El n-o pierdea cu ochii din zori pănă-n culcat.

Şi-n vreme cînd Amurgul dă umbre preste soare,
Copila întîlneşte la colţ de coridoare
Pe pag ; şoptesc în treacăt, ea-i prinde braţul drept,
El blînd îi pleacă fruntea şi-o duce către piept.

Un zîmbet — nu ! un ropot de sarbedă-njurare,
Un pas ca din afundul pămîntului răsare,
Şi două braţe vînjuri pe umerii lor cad ;
În flacări arde craiul, şi-i negru ca un iad.

Turbat încleaştă mîna şi tort în mînă rumpe,
Cămaşa principesei, ţesută-n fire scumpe,
De-a lungul se destramă pe-ntregul ei tivit,
Cînd fata, izbind trupul, degeaba l-a izbit.

— „Nemernico ! Păcatul azi colcăie din tine !
Cu zi de zi simţi-vei că răul este-un bine

Şi-n urmă vei ajunge, pierzînd al tău onor,
Pe paturi criminale, nevastă tuturor!

Să nu mai fii de astăzi născuta mea! Să piară
Şi numele tău! Ochii mai bine vreau să-mi sară,
Dar nu te iert! Să-mi sece şi mîna pe mănunchi,
Chiar Dumnezeu să vie să-mi plîngă din genunchi!"

Apar atunci argaţii din uşă sub părete,
Ei prind pe pag sălbatici şi-l tîrîie de plete,
Şi prind pe principesa, şi craiul scos din minţi
Scrîşneşte cît dă sînge din gingeni între dinţi.

În larg d-ocol s-adună curtenii şi fac roată,
Acolo lasă craiul pe amîndoi să-i scoată,
Acolo el, mai vînăt ca vînătul talaz,
Loveşte-n principesa cu palma peste-obraz.

Plesnesc obrajii rumeni de larga lovitură,
Cald sînge năpădeşte cu şipote pe gură,
Şi ochii ei sînt tulburi precum în zi cu nor
E tulbure părăul cînd fulgeră-n izvor.

Porunci apoi dă craiul pe pag cu vergi să-l bată,
Cu bici în patru plesne s-o smicure[1] pe fată,
În urmă să-i închidă sub gratii deschilin[2] —
Făcut-au servi fanatici porunca din deplin.

[1] *A smicura* — a sfărîma, a zdrobi.
[2] Separat.

Şi i-au legat cu lanţuri de stîlpii din ocoale,
Şi-n vînt i-au lăsat cruzii cu piepturile goale,
Şi rupt picura pieptul pe ţărnă brazde lungi
De sînge stors din rană de pleasnă-n şese dungi.

I-au pus apoi în temniţi, în unghiuri de odaie,
Sub zid îngust şi muced, p-un umed pat de paie,
Să zacă morţi de foame, de chinul repetat :
Atîta-i pentru tigri amorul un păcat !

Şi dînşii sufer toate ; trec luni şi ani în urmă,
Slăbitul piept să rupe, puterea-n ei se curmă,
Dar nu-i ucidea chinul cît doru-i ucidea,
Un dor să se mai vadă, căci nu se pot vedea.

Şi chinurile grele, şi dorurile crunte
Lăsat-au ierni pe plete şi brazde largi pe frunte,
Culcuş era al morţii slăbitul piept al lor,
Dar pieptul mort adesea e viu pentru amor.

Şi nu mai credea nimeni în alt întors de soarte,
Trec şese ani, trec zece, trec zilele spre moarte :
De cînd Teotolinda şi pagul nu văd sori
Se-nvîrte pe cer anul de douăzeci de ori.

Dar într-o zi de toamnă, cînd fulgi acoper plaiul,
A prins a fi mai veşted din oară-n oară craiul,
Şi toţi vedeau cum ochii în frunte i se trag,
Iar cînd a fost în iarnă sta moartea lui pe prag.

În cel din urmă, suflet tot omul simte milă.
Iertînd, el vrea să moară iertat d-a sa copilă,
O cheamă dar. Ea vine cu pasul tremurînd,
Mai palidă, mai slabă, mai tristă ca oricînd.

Căruntă, oase numai, ca jelea de tăcută,
Ea vine lîngă rege şi mîna-i o sărută,
Şi nu mai avea lacrimi în ochi, căci ar fi plîns
De tată-său, văzîndu-l aşa de slab şi stîns.

El vrea s-o agrăiască, dar sînge, nu cuvinte,
Îi bîlbîie pe buză cu larg şiroi fierbinte,
Şi-l tremură durerea, şi junghiurile-l prind,
El urlă-n năduşeală, văzînd pe pag venind.

Bătrîn, să nu-l asemeni cu cel d-odinioară,
Doi servi îi proptesc pasul şi-l ţin de subsuoară
Cînd el abia se trage păşind încetinel —
Zîmbind Teotolinda se-ntoarce către el.

Se văd, stau muţi, pe buză respirul lor îngheaţă,
Greu inima-şi alungă tot sîngele spre faţă,
Şi-s ochii de văpaie, ca pofta din tirani ;
Mult dor se troieneşte în douăzeci de ani !

Stau, parcă ei din vremuri un vis amar recheamă,
Să măsură cu gîndul, se-nfioră de teamă,
Se simt străini, căci chipul nu-i azi cel ideal,
Şi — braţ în braţ ei tremur ca valul lîngă val.

O clipă, numai una, ei gem de fericire,
Devin apoi mai palizi, şi slaba lor privire

Se-nchide ostenită, icneşte pieptul lor,
Şi, strînşi în braţ, se clatin şi cad apoi, şi mor.

Şi cînd îi vede craiul, îl fulgera deodată
Mînii şi nebunie, el scuipă peste faţă
Şi bîlbîie : — „Amorul ! Nebun ca orişicînd !"
Apoi aşează capul şi moare blăstămînd.

August 1885

(1888)

RODOVICA

Baladă din popor

Tot cerul la vest era-n purpur scăldat —
Doinind treceau veseli flăcăii prin sat
Cu luciile coase pe-un umăr robust,
Şi fete, cu ochii din soare de-august,
Treceau avînd furcă la brîne.
Pe-un laiţ, sub veche tulpină de fag,
Eu stam privitor, cum d-a pururi mi-e drag
Să stau şi din ochi de-amărunt să privesc
La sate tot mersul de trai românesc,
Ca sfînt trai din vremuri bătrîne.

Era după Paşti, şi era un timp bun.
Vedeam îndeparte un vînăt cordun [1]
De munţi şi pe dînşii al iernilor giulgi ;
Cireşii ningeau căzătorii lor fulgi

---

[1] Hotar.

De albă şi nobilă floare.
Ici-colo vreo fată fugea la fîntîni,
Veneau păcurarii cu tulnice-n mîni,
Şi boi tăngăneau cîte-un clopot la gît,
Copii se jucau lîngă plopii din rît,
Şi-un fluier plîngea-n depărtare.

Şi, cum stam pe trunchiul de fag răzimat,
Lenos avînd capul pe spate lăsat,
Priveam într-un loc la o cruce de străzi :
Stăteau înaintea cutării ogrăzi
Flăcăi într-o deasă grămadă.
Pe rînd s-adunară mai mulţi trecători,
Eram curios eu, la ce-s privitori ?
Întreb pe-un moşneag ce venea dinspre ei,
Şi-mi spune ; şi plec eu să văd dară ce-i ?
Am stat şi-am privit de pe stradă.

Pe prispă de lut, avînd furcă la brîu,
Stă Vica, şi părul ei galbin ca grîu
Desprins din pletenci [1], preste umărul drept,
Se varsă val blond pe rotundul ei piept,
Aşa, ca-n icoane la îngeri.
În mînă cu fir, el se-nfiră pe fus,
Dar gîndul copilei departe stă dus,
Şi blînzii ochi, negri ca sufletul trist,
Ca noaptea cînd Precesta naşte pe Crist,
Sticlesc într-o rouă de plîngeri.

Şi mă-sa, stînd palidă jos lîngă ea,
Cu dragoste drept între ochi îi privea,

[1] *Pleteancă* — fir de lînă sau panglică cu care femeile îşi împleteau cozile.

Şoptindu-i cuvinte să fie cuminţi,
Dar fata se-ncoardă şi geme-ntre dinţi
Şi bate-n pămînt cu ciobota ;
Apoi stă domoală, cu fruntea-n pămînt,
Şi mie-mi părea, cum priveam, ceva sfînt,
O mamă-n genunchi, adiind-o p-obraz
Pe fiică-sa, astfel stă maica-n privaz
La crucea de lemn din Golgota.

— „Tu, Vică, m-auzi, Rodovica ? Socoţi,
C-aşa-i de cînd lumea şi nu mai mor toţi ;
Şi haida, că doară tu nu eşti de plumb,
Tu dragostea mamii şi-al mamii porumb,
Mă faci tu să plîng eu de tine !
Că nu-ţi mai stă gîndul la fus şi la tort,
Totuna-i dar răul din viu te dă mort,
De rău mă tem, Vică, mă tem de ceas-rău,
Şi vezi că stau satele-n plînsetul tău —
Să nu te gîndeşti că-ţi stă bine !"

Şi lung o sărută şi-o strînge la piept,
Şi capul plecat i-l aşează ea drept,
Şi blînd i se joacă p-obrazul de nea,
Şi rîde, că doară va rîde cu ea,
Şi plînge, şi cît o mai roagă.
În aste vremi, pîlcuri de oameni veneau,
Miloşi cîte-o seamă, iar alţii rîdeau ;
Alături de mine primarul din sat
Zbiera prin mulţime c-o gură de sfat :
— „La doctor ! Căci n-are o doagă !"

Sărmana ! Ei, oameni cari nu o-nţeleg,
O mînă la doctor, cînd satul întreg

Vorbeşte că Vica de mult îl iubea
Pe Nandru, că beată de dragoste ea
Pierdutu-şi-a capul şi firea.
La clacă, ori seara cînd ţin şezători,
La joc pe la Paşti, şi-n dumineci la hori,
Pe prund în amurg, la Crăciun în vergel[1],
Ea nu-şi dezlipeşte nici ochii de el,
Că vai ! cum o-nvinge iubirea !

Ş-acum, desperată că nemţii l-au dus
Pe Nandru-n cătane, ea-n gînduri s-a pus,
Ş-o doare durerea de milă cu drag
Şi stă ca cioplită, stă ceasuri pe prag,
Nici moare şi nici nu trăieşte.
Ş-acum, înspre seară, cu păr despletit,
Şi galbină-n faţă ca cei ce-au murit,
Nebună plecase, cu furca în brîu,
La moară, cu gînd să s-arunce în rîu,
Şi mă-sa a prins-o, fireşte.

— „Vai, lasă-mă, mamă ; de ce nu mă laşi ?
Mai bine cu giolgiul p-obraz în sălaş,
Mai bine sub moară de hrană la peşti,
Vai, lasă-mă, mamă, de ce mă opreşti ?
De vrei, cu săcurea mă taie !
Că n-am, cît pămîntul, tot fată să şed !
Că ştiu că pe Nandru eu n-am să-l mai văd,
Cînd văd eu că neamţul mi-l pune-n şireag
Şi-l poartă cu trîmbiţi şi-l joară pe steag,
Şi-l duce să moară-n bătaie !“

---

[1] Petrecere cu joc a tinerilor.

Şi plînge, ea plînge de varsă părău,
Stă ruptă şi suptă de-al inimii rău,
Îmbăieră mînile-n părul blondin,
Şi palidă, parcă beuse pelin
Nu-şi află răpaos copila.
Şi mă-sa, cu fraţi şi cumetri s-au pus
S-o tragă în casă, şi-au dus-o pe sus,
Şi ea-n zvîrcolire nebună gemea —
Mereu mă cutremur cînd cuget la ea,
Şi-atunci am stat veşted de milă.

Şi cei adunaţi se-mprăştiară pe drum;
Şi iarăşi primarul da sfaturi: — „Nicicum!
Cu bine nu-i bine, şi-i rău cu sudălmi:
Să-i trag eu din zdravăn vro cîteva pălmi,
S-o vezi cum se scutură-ndată!
S-o bat ca la chip şi s-o leg eu butuc,
O dată, dar numai o dat' să-i apuc
Cosiţele-n stînga ş-apoi s-o plesnesc
Cu dreapta, să-i sară cel sînge drăcesc,
Că-i prea îndărătnică fata!“

★

A fost într-o miercuri aceasta; iar joi,
În zori am plecat la oraş, şi napoi
D-atunci neputînd a mă-ntoarce la sat,
Trecut-au luni multe şi eu mi-am uitat
De firul povestii cu Vica.
Ţineam, dintru-ntîi, că plînsorile ei
Sînt lacrimi de care plîng mulţi farisei,
Aşa-mi venea-n suflet să cred lămurit,
Că tot acel joc a fost joc făţărit,
Ori prea mult jocat din nimica.

Dar ieri, din răvaşul de-acasă trimis
Din sat, între altele cîte mi-a scris
Un prieten, eu aflu că Nandru e mort,
Şi Vica — ea, blîndă, la vorbă şi port,
Ea n-a fost făţarnică biata.
Cătană la tunuri de cînd a plecat
Recrutul, s-a pus de-atunci Vica pe pat
Beteagă de friguri, şi boala crescînd
Prin dorul iubirii, prin unicu-i gînd,
Ca moartea topitu-s-a fata.

Pe Nandru, cum sta cercelînd[1] într-o zi
Un cal, plecat fiind, calu-l lovi :
I-a-ntrat pănă-n creieri copita de cal,
Şi-a doua zi Nandru, pe pat în spital
Muri sub cuţite de medici.
Şi, cînd a prins veste de mortul recrut,
A rîs cu amar şi din greu a gemut
Copila : de-atunci în zadar a mai fost
S-o mîngîie mă-sa cu vrăji şi cu post,
Şi zilnic c-o mie de predici.

Şi, cînd într-o noapte cu pal luminiş
De lună, părinţii-i dormeau, pe furiş
Din pat ea se scoală şi iese-n ocol
Încet, în cămaşă, desculţă,-n cap gol,
Şi pleacă spre moară, grăbită.
Şi roata să-nvîrte şi surd vuiet dă.
Deodată — tac apele, roata, ea stă :
Cînd iese morarul să-i caute de chip
Dă-ncolo, dă-ncoace şi află pe şlip[2]

[1] *A cercela* — aici, cu sensul : a potcovi.
[2] Jgheab prin care curge apa ce pune în mişcare roata morii.

Sub roată pe Vica zdrobită.

Mai bine sub moară de hrană la peşti !
Tu n-ai cetit cărţi cu novele domneşti,
Tu n-ai învăţat a iubi ca-n salon,
Cochetă-ntrupînd paragrafi de bonton :
Să leşini, să plîngi din nimică.
Cu inima caldă, cu sufletul viu,
Cu-ntregul lor clocot de sînge, azi ştiu
Puţini să iubească, şi tu ai ştiut,
Dormi blînd ! Şi-n etern pe mormîntul tăcut
Răsară-ţi crini albi, Rodovică !

Sibiu, 15 mai 1888

CEAS-RĂU

Baladă

Pe cînd clopotul de sară
Sună lung şi legănat
La biserica din sat,
Nina şade-n prag afară
Şi-ascultînd cum bate rară
Boarea-n crengile de fag,
Fata toarce ; stînd pe prag.
Fata toarce ;
Plinul fus uşor se-ntoarce
Pe sub degete cu drag.

N-are Nina scumpă salbă,
Nici înauriţi cercei,

Că-s săraci părinţii ei,
Dar ea are faţă albă,
Ca tăiată-n flori de nalbă,
Oblu trup ca bradu-n plai
Ea mai are ; păr bălai
Ea mai are,
Şi-apoi doi ochi, pentru care
Două-mpărăţii să dai !

Blîndă ea, ca faptul sării,
Vara cînd e cer senin,
Visător ca un suspin,
Ea priveşte-n latul zării
Cum, din negrul depărtării,
Vine-un nor, privind la nor
Nina cîntă ; cu mult dor
Nina cîntă,
Şi-a ei gene tainic zvîntă
Picurii din preajma lor.

Dar pe loc ea schimbă glasul
Şi sileşte zîmbet plin,
Căci aude pas vecin ;
Bate-n casă şase ceasul,
Cînd s-opreşte-n tindă pasul :
Lîngă fata tinerea,
Mă-sa vine ; lîngă ea
Mă-sa vine.
Şi-o întreabă cu suspine :
— „Ce-i cu tine, draga mea ?!"

— „Nu-i nimic ! răspunde fata,
Mamă dragă, nu-i nimic !

Pentru dragosti de voinic,
Gata-i sapa şi lopata
Şi făcliile stau gata,
Căci o jale-ncetişor
Îmi tot vine ; negru dor
Îmi tot vine
Şi gîndesc, cum c-ar fi bine
Mamă dragă, eu să mor !"

Fata zice şi zîmbeşte,
Mă-sa greu a tresărit :
— „Vai de mine ! Ce-ai grăit ?
Draga mamei, ce-ţi lipseşte ?
Taci, că vraja te pîndeşte
Cu păcat, de capul tău
Să se lege ; cu ceas-rău
Să se lege ;
Nu-l chema, că te-nţelege !
Ne ferească Dumnezeu !"

— „Ceasul-rău — fata suspină —
Unde-i, mamă, ceasul-rău ?
Bun şi drept e Dumnezeu,
Dar la toate-s eu de vină !"
Zice Nina şi deşdină
Din bălaiul păr buclat
Roze două ; a sfărmat
Roze două,
Şi-n potop întreg de rouă
Ochii ei i s-au scăldat.

— „Oh, tu ştii de bună seamă,
Că din suflet îl iubesc

Şi tu ştii că pătimesc
Pentru Sandru, dragă mamă !
Cît de cu iubiri mă cheamă
Sufletul, să mi-l fac steag
Pentru Sandru : cîte trag
Pentru Sandru !
El abia-i un copilandru,
Vai, dar cît îmi e de drag !

Cînd în sat porneşte hora,
El mă jură p-un inel,
Să-mi ţin ochii tot la el —
Şi, ca fratele cu sora,
Noi în ciuda tuturora
Stăm cu glume, rîzători
Pănă-n noapte ; şi din zori
Pănă-n noapte,
Purtăm vorbe tot în şoapte —
Nu mi-l las, să mă omori !

Vai, ş-aseară-n şezătoare
El de mine s-a ferit,
Mamă ! Parcă-i otrăvit,
Ori drăguţă alta are !
Tot rîdea cu fiecare,
Numai mie nu-mi rîdea
Vesel dînsul ; povestea
Vesel dînsul,
Pe cînd mie-n taină plînsul
Brîu din inimă-mi rupea.

Tot aşa o seară-ntreagă,
Numai cu străine-a stat

Şi făcea cu ele sfat,
Şi da semne să-nţeleagă
Că lui Nina nu-i e dragă !
Iar eu, mamă, suspinînd
Stam pe laiţ ; tremurînd
Stam pe laiţ,
Mai la foc, mai la opaiţ
Ochilor de lucru dînd.

Dar duşmancele-s, măicuţă,
Tot duşmance cum văd eu ;
Căci ştiind năcazul meu,
Mi-a zis Fira lui Sulcină :
— «Ce ţi-ai pus de gînd tu, Nină ?
Poate-n rîs te-a supărat
Sandru doară ? te-a lăsat
Sandru doară ?
De, dar taci tu, surioară,
Că mai sînt feciori în sat.»

Oh şi Sandru, Doamne sfinte !
El care de alte dăţi,
Ar fi smicurit bucăţi
P-acel om cu-aşa cuvinte,
Tot rîdea ca scos din minte,
Şi-n batjocură privea
Lung la mine ; ochi ţinea
Lung la mine
Şi cotind fete străine,
Pricină de rîs făcea.

Mamă, pentru ce se ţine
Sandru chiar aşa-nţinat [1] ?

[1] Ţanţoş, fălos.

Ştiu că nu-i el de-mpărat!
De ce-şi bate joc de mine?
Dacă-i place oarecine,
Mai frumoasă de-a dorit,
Las' să-i placă; de-i orbit
Las' să-i placă,
Dar, de-am fost fată săracă,
Pentru ce m-a amăgit?

Aşa-i, mamă, oare-n ţară,
Tot aşa-i în orice loc?
Dragostea-i numai un joc?
Sînt sătulă de joc dară!"
Şi plîngea cu jale-amară
Şi ţinea privirea-n jos
Tot într-una; dureros
Tot într-una
Vărsa lacrimi, pe cînd luna
Răsărea de dup-un dos.

— „Bată-l crucea, că s-arată!
Vai de mine! ceasul-rău!
Ne ferească Dumnezeu!"
Strigă mă-sa înspăimîntată,
Şi priveşte lung la fată,
Lung, căci fata-ngălbenea
Tot mai tare; ea strîngea
Tot mai tare
Pumnii săi; mă-sa-n rugare
Pe toţi sfinţii miluia.

Dar copila hohoteşte;
Lasă caier, lasă fus.

Veselă s-aruncă-n sus
Şi tot cîntă şi horeşte
Şi la mă-sa lung priveşte.
— „Hei, pe mine m-au hrănit
Ceasuri-rele ; m-au iubit
Ceasuri-rele..."

. . . .
. . . .

Pentru doruri tinerele,
Multe fete-au-nnebunit !

(1888)

LEAC PENTRU DRAC

Anecdotă poporală

I

Stă Cinica supărată
De trei zile-n pat culcată,
Nici nu doarme, nici se scoală,
Bat-o pustia de boală !
Iar bărbatul supărat
Stă pe laiţă lîngă pat.
— „Vai de mine, Filimoane !
Stai ca sfîntul din icoane,
Şi-ţi înholbi ochii la mine,
Nu vezi tu că nu mi-e bine ? !
Ce-mi tot stai plouat ca ceuca [1],
Parcă eşti lovit cu leuca ?
Eu mă macin de beteagă
Şi tu iai lucrul în şagă ;

[1] *Ceucă* — cioară.

Nu ţi-e milă, nu ţi-e greu!
Valeo, vai de capul meu,
Că mă strînge-n piept amarul
Şi tu nici că-mi ai habarul!"
Filimon, el om milos,
Sta năuc, din fire scos;
— „D-apoi ce să fac, Cinică?
Spune-mi; că nu-mi spui nimică!"
Pricepînd că asta-i asta,
A-nceput la plîns nevasta:
— „N-am odihnă şi n-am stare,
Nu-mi tihneşte de mîncare;
Noaptea numai mă-nvîrtesc,
Nu pot să mă odihnesc!
Parcă ard pe jar şi foc
Şi mă mut din loc în loc,
Şi tot stau şi tot mă duc,
Nu ştiu de ce să m-apuc!
Mi-a spus lelea Catarină,
Că m-au prins dureri de splină,
Boală rea, dar încă boală;
Rar om din bolit se scoală!
Şi de mor eu — mor vezi bine —
Ce te faci fără de mine?
Adă-mi leac! Aducă-l dracul!
Şi rozole-mi este leacul,
Şi-n rozole presărată,
Nucă de mare sfărmată
Ca s-o fierb apoi la foc
Cu muştar şi busuioc.
Iar din astă beutură
Să trag cîte-o-nghiţitură
Pînă mi se-ntoarce buna,
Dimineaţa să beau una,
La amiazi două, ba trei,
Mai deseară cîte vrei.

Mi-a spus lelea Catărină
Că junghiul mult e de vină.
Şi de multul ridicat
Spată ruptă-am căpătat.
De vreau să fiu sănătoasă
Nu-i bine să ies din casă.
Vai, bărbate, de ţi-s dragă,
Fii tu bun, fii bun şi-aleargă
Pînă-n tîrgul lui Cărare
Şi-mi adă nucă de mare!
Te rog ca pe Dumnezeu,
Bagă-te în făgădău
Şi-mi adă-o glajă de bere
Ori vin, că-l beau cu plăcere,
Iar de nu-i aduce vin,
Adă-mi măcar rostopcin —
Nu că l-aş bea bucuroasă
D-apoi — vai, mîndru miroasă!...
Şi-mi adă trei pîni de grîu
Din şatră de la Tîrziu,
Dar pîni — ştii tu, cucuiete.
Pare că mănînci burete!
Căci precum sînt de morboasă
Cu mălaiul nu fac casă.
Dar din pită cumpărată
Tot voi ciuguli vreodată..."

II

Bun şi bucuros! De frica
Ce-o purta pentru Cinica,
Filimon ia traista-n spate
Şi-apoi — drumul la cetate.
Mergea iute şi-ndesat,
Ca de vîntul rău mînat;

Nu-şi da rîndul să se ducă
La cetate după nucă —
Şi-n oraş cînd n-ar afla
Leacuri la nevastă-sa,
Hotărît era săracul
Să se ducă chiar la dracul!
În cetate dacă pică
El s-a dus la apotică,
Acolo de tot se are
Şi găseşti nucă de mare.
Poticareşul Proţap,
Om cu multă lume-n cap,
Îi dă nucă şi-l întreabă:
— „Ce stai, bade, ca o babă?"
Filimon n-ar fi prea vrut
Să-şi deie gîndul ştiut
Căci de! Eu socot în mine
Că i-a fost poate ruşine
Dar gîndea: „Nici eu nu-s prost!"
Şi i-a spus precum a fost.
— „Ce! S-a betejit Cinica?
Las' că nu-i va fi nimica!
Zice chir Proţap, la dracul!
Ştiu eu petec la tot sacul!
D-apoi nuca? Ea nu-i bună,
Căci împrăştie, n-adună:
Ci de vrei, îţi dau îndată
Medicină minunată —
Vezi bine, e scumpă tare,
Rar apotecar o are —
Dar atîta e de bună,
Cît nevasta, nu-ntr-o lună,
Ci priveşti la ea prin casă
Păn' se face sănătoasă!"
Filimon pare că-nvie!
— „Zău că-i scumpă! D-apoi fie!

Şi-apoi scutură din cap,
Dă-mi-o, domnule Proţap !"
Chir Proţap e om cu sfaturi ;
Şi deodată — trosc ! Pe loc,
Filimon se face foc.
Şi de spaimă-n şepte calcă
Şi se vaietă de-o falcă.
Bună palmă ! Şi-n curînd,
Trosc ! Ce lucru fără rînd !
Şi — gîndeai, că Proţap zboară —
Palma, trosc a treia oară !
Filimon clăteşte capul.
Ce draci, e nebun Proţapul ?
Dar Proţap, el ; — „Dragul meu,
Vezi ce leacuri ştiu da eu !
Ei, dar leac ! Aşa mi-e leacul,
De-nvăţ polca şi pe dracul !
Du-te, dragul meu, acasă,
Pune-te lîngă boreasă,
Şi o strînge lîngă tine,
Şi cînd îţi va cădea bine,
Dă-i aşa o lovitură,
Cît să-i joace dinţii-n gură !
Ş-apoi o să vezi, fărtate,
Că-i pier junghiurile-n spate !
Şi de-a mai durea-o splina,
Repetează-i medicina,
Şi-apoi oricînd va durea-o
Tot la trei parale ia-o !
Şi te jur pe Dumnezeu
Că ea nu va duce-o rău !"

III

— „Leac de splină-n pălmi! Sărace!
Ce zmei roşi voi ştiu eu face?
Să-i dau pălmi! Să-i dau din plin
Pumni, în loc de rostopcin?
Şi-n loc de pîni cucuiete,
Să-i dau raci ca să se-mbete?
Ba eu nu! Dar, cine ştie,
Chir Proţap, nu-i ciocîrlie;
Chir e chir şi-i om cu veste,
Şi-a văzut multe neveste;
N-am ce zice, chir e drac!
Tot atîta. Haid să fac!"
Acasă dacă soseşte,
Nevasta-i plîngea morţeşte,
Că: — „Nu pot, şi nu mai pot!
Vii, bărbate, şi-aduci tot?"
— „Viu, şi-aduc! Da cum nu, dragă,
Numai să nu fii beteagă!"
Şi-o cuprinde-n braţe el,
Tot cu drag, cu frumuşel,
Şi cînd i-a venit la cot,
I-a lipit o palmă-n bot
De-i săriră trei măsele,
Şi vedea prin casă stele!
— „Ce-ţi mai spune Catarina?
Doare-te şi-acuma splina?
Mai ai junghiuri, mîndrulucă,
Să-ţi mai dau sîmburi de nucă,
C-am adus cîte pofteşti,
Numai să te lecuieşti!"
Şi turbat el se răsteşte;
Iar nevasta-ngălbineşte;
Mîna el iar o ridică,
Dar atunci biata Cinică:

— „Vai, bărbate, stăi odat'
Stai, că mă scobor din pat!
Nu mai da că faci păcate!
Ard-o focul de cetate!
Mulţumesc lui Dumnezeu
Că m-am mîntuit de rău!"
Şi din pat se scormoneşte,
Ia pieptar, se-mbrobodeşte,
Şi de-atunci, minune-ntreagă —
N-a mai fost de fel beteagă!

IV

După cîtva timp, măi frate,
Filimon pleacă-n cetate,
Nu ştiu cum şi după ce.
Vorba numa-atîta e,
Că umblînd el prin cetate,
Pe la chir Proţap se-abate,
Poticarul cît ce-l vede,
Îi dă scaunul de şede
Şi-l întreabă cum a umblat
Cu leacul ce i l-a dat.
Mai are Cinica boală?
Filimon atunci se scoală,
Face-un pas spre chir şi — trosc!
Bună palmă! — „Recunosc
Cum că-i leacul bun anume;
Dar eu încă-s de pe lume!
Trei pălmi bune mi-ai cîrpit,
Pe tustrele le-am primit;
Una, că mi-ai dat-o mie,
Ca de-nvăţ dînsa să-mi fie,
Şi să nu plîng pe femeie
Chiar să văd că stă să pieie!

N-am ştiut, am învăţat-o,
Mulţumesc, deci, că mi-ai dat-o!
Cea de-a doua palmă-a fost
Leacul tău ; mi-ai spus de rost,
Că s-o dau nevestei mele.
Spre-a o ispăşi de rele ;
Mulţumescu-ţi şi de asta,
Că mi-am lecuit nevasta!
Păn-aicea-i omenie ;
D-apoi palma cea de-a treia?
Împrumut mi-ai dat-o numa ;
Şi-apoi, vezi, ţi-o-ntorn acuma!
Şi ţi-o dau de-nvăţ, vecine,
Căci dacă-am venit la tine
După leacuri oarecui,
Ai putut atunci să-mi spui,
Să-mi spui numai ce-am de-a face,
Nu să-mi dai tu pălmi! De-ţi place,
Mulţumeşte-mi, chir, din gură
Că ţi-am dat învăţătură,
Ca să ştii că nu stă bine
Să dai pălmi la orişicine!
Sîntem cvit, Proţapul meu!
Domniata, Cinica, eu —
Tustrei ştim că palma-i leacul,
Care face blînd pe dracul!..."

(1888)

SULAMITA

La nucii din livezi m-am dus,
Să văd ce e prin vale,

Am mers la vii pe deal în sus
Şi mi-am făcut o cale
Pe cîmpii de către Damasc —
De ce m-am dus eu oare
La locul unde turme pasc ?
Vă jur, fete fecioare,
Să nu cercaţi voi a trezi
Iubirea-n piept cu sila,
Căci ea de sine va veni !
Cunoaşteţi voi copila
Sionului ? Cine-i ca ea ?
Frumoasă ca ea, cine ?
Frumoasă eşti, iubita mea,
Nici roza nu-i ca tine !

Vai, las' să te mai văd, căci fierb !
Vii, scumpă porumbiţă,
Sărind pe deal ca pui de cerb,
Jucînd a ta cosiţă
Prin crinii cîmpului, dar las'
Să-ţi văd obrajii, dragă,
S-aud fermecătorul glas,
Să tremur ziua-ntreagă !
Căci te aseamăn, roza mea,
Cu roibii de la carul
Lui faraon — şi-am zis : Ca ea
Nici una n-află harul !
Oh, cît de drag ştii să zîmbeşti !
Plăcută eşti ca luna,
Ca soarele curată eşti,
Tu singură-a mea una !

Al tău sînt eu, a mea eşti tu !
Am optzeci de regine,

Dar nu-mi sînt dragi ca tine, nu !
Vezi, dragă, vara vine,
Pe cîmpuri viţele dau flori
Şi merele granate
Se nasc, iubito, noi din zori
Vom merge-n vii la sate.
Dar trage-mă de mînă, hai,
Cu fuga după tine !
La Baal-Hamon [1] la vii, să-mi dai
Săruturi, fi-va bine ?
Da, beţi de multe sărutări,
Ne va umbri smochinul,
Ştii tu c-a tale desmierdări
Mai dulci sînt decît vinul ?

Întoarce-te să te privim
La joc între fecioare !
Voi, fete din Ierusalim,
Vă jur pe căprioare,
Să nu-mi rîdeţi voi draga mea !
E neagră Sulamita,
Căci soarele-a privit la ea,
Dar cine-i ca iubita
Lui Solomon ? Frumoasă eşti,
Tu blîndă porumbiţă,
Un crin în văi, aşa-nfloreşti !
Şi neagra ta cosiţă
Ca purpura lui Dumnezeu,
Cum fir de fir s-alege,
Şi-n lanţ făcut din părul tău,
Tu sclav ai prins un rege !

---

[1] Localitate în vechiul regat al Israelului, în provincia Samaria.

Grădină-nchisă eşti, izvor
Oprit ca sub pecete,
Priveşte-o, tu, uimit popor !
E soare între fete !
Ca un sigil ea mi s-a pus
Pe inima rănită ;
Cu văl p-obraz, la spate dus,
Atît e de iubită,
Ea, cea mai scumpă-ntre femei !
Cuvintele-i ca mustul,
Ca palmul e statura ei
Şi trupul ei ca bustul
De fildeş în vestmînt safir
Din piept pănă-n călcîie,
Tu, Sulamito, deal de mir
Şi munte de tămîie !

Şireagul dinţilor tăi, des,
Ca turmă păscătoare
De oi nesterpe, care ies
Şireag din scăldătoare !
C-un turn de marmur oare nu-i
Frumosul gît asemeni ?
Şi ţîţele-ţi sînt ca doi pui
De cerb ce se nasc gemeni !
Doi crini sînt buzele şi strat
De flori îţi e obrazul ;
Şi nu sticlesc înviorat
Nici apele din iazul
Lui Heşbon, ca şi ochii tăi,
Pe faţa ta senină
Ei seamănă cu porumbei
Pe ţărm de apă lină !

O, spune-mi, unde stai în văi
Şi unde porţi tu turma ?
Fugi, dragă, fugi de soţii tăi,
Căci eu, pîndindu-ţi urma,
Veni-voi către miez de zi
Tiptil preste coline,
Acolo unde *tu* vei fi —
Aş merge pentru tine
Şi-n munţi cu pantere şi-n gropi
Cu lei şi pe tot locul !
Oh, dă-mi să beau măcar doi stropi
De vin, căci ard ca focul !
Cu ochii m-ai aprins de tot ;
Cînd gura ta zîmbeşte,
Eu nici să mai respir nu pot
Şi sîngele-mi vuieşte !

Ai tăi fraţi, în mînia lor,
Te-au pus străjer la viie ;
Cei răi cu gîndul, din popor,
Ne-au zis într-o mînie :
— „Ea are rochia pănă-n pulpi,
Ce vrea cu el băiata ?
Sînt ambii tineri, dar sînt vulpi !
Veniţi să prindem fata !"
De ce aşa ? Căci m-ai iubit.
Vigilii de la poartă
Bătutu-te-au şi te-au rănit
De te-au lăsat mai moartă ;
Oh, nu ieşi-n Ierusalim,
Căci ei îţi rump vestmîntul !
Dar ce ne pasă ! Ne iubim
Chiar de-ar pieri pămîntul !

Şi noaptea eu la voi am mers,
Tu, nobilă mireasă,
La poartă rugătoru-mi vers
Cerea să între-n casă.
Şi tu mi-ai zis : — „M-am dezbrăcat
Şi cum să mă-mbrac iarăşi !"
Şi-atunci tu toat-ai tremurat.
Mîncaţi şi beţi, tovarăşi,
Că eu d-acum nu sînt cu voi !
Mă bate noaptea vîntul
Şi, cum sînt plin d-a nopţii ploi,
Îmi picură vestmîntul,
Şi părul meu de rouă-i ud —
Voi, patimi mai dormi-veţi ?
Deşteaptă-te, tu, vînt de sud
Ridică-te, tu, crivăţ !

Eu ard în flacări, ard de tot !
Prin mii de mări aş trece,
De-aş şti că ele-n parte pot
Iubirea să-mi înece !
Aş vinde sceptru şi popor
Şi-n joc mi-aş pune soartea,
Dar bine ştiu c-al meu amor
Mai tare-i decît moartea !
Ca iadul, gelozia lui
Atît e de turbată :
De ce nu poţi oare să-ncui
Şi-amorul sub lăcată ? !
Veninul dragostei îl sug
Şi-s bolnav de iubire,
Căci tu m-opreşti, d-aş vrea să fug,
Cu-o singură privire !

Fugi tu de mine, fugi, căci eu
Nu pot fugi de tine!
O, daţi-mi vin şi must să beu,
Să-nec durerea-n mine!
Atîta farmec d-unde-l ai?
Tu, cea mai dragă floare,
Eu tremur cînd te văd şi, vai,
Cînd nu te văd mă doare!
Oh, cînd va face Dumnezeu
Văpaia să se stîngă
Şi stînga mea sub capul tău
Şi dreapta să te strîngă?
Nu mi-ar păsa de m-ar vedea
O lume; să mă vadă!
Oh, dac-ai fi tu sora mea,
Te-aş săruta pe stradă.

*

Era-n amurg. Şi Solomon
Cînta pe Sulamita.
Castelul nalt de pe Sion,
Frumos împodobita
Cetate, strălucea-n amurg
Cu turnuri de metale,
Şi s-auzeau domol ce curg
Păraiele din vale.
Sub nuci, sub boltuitul arc
De frunze, sta poetul,
Şi-un vînt pribegitor în parc
Bătea-n frunziş duetul.
Durmeau toţi cei din Israel,
Şi noaptea ea venit-a,
Tîrziu în noapte însă el
Cînta pe Sulamita.

(1888)

Voi o vedeţi fugînd prin sat,
Cu zdrenţele şiroi,
Desculţă-n ger, cu ochii supţi,
De cine rîdeţi voi ?
Şi după dînsa curioşi,
De ce fugiţi în roi ?

Ce fel de rău v-a făcut ea,
De-i faceţi rău ? Scuipînd
În urma ei, o huiduiţi
Cînd iese-n drum, şi cînd
Vă vine-n prag flămîndă, voi
O bateţi înjurînd.

Îi ştiţi povestea ei ? De-o ştiţi,
Ce mult vă cred mişei.
Dar nu ! Atunci aţi fi miloşi,
Cu dînsa, dragii mei,
Veniţi dar, vreau azi să vă spun
Povestea vieţii ei.

Pe deal, în revărsat de zori,
Un bucium repetat
Da sunet, şi lătrau zăvozi ;
Bărbat lîngă bărbat
Ieşeau din văi, suia pe culmi
Cu groful la vînat.

Sărmani iobagi ! Un sat întreg
Cu sîla-n codri dus,
Pe placul unui domn nebun !
Şi sus şi tot mai sus
Treceau, purtînd în ochi grăbiţi
Un cerb pe goană pus.

Şi şir de şir gonaci stăteau
În umbră de copaci,
Şi contele pe-un tînăr cal
Da frîu ca dus de draci,
Dar iată ! Calul sub picior
A prins p-un biet gonaci !

Arama potcovită,-n piept,
Un larg mormînt făcu,
Au stat iobagii marmor toţi,
Dar Arpad groful nu :
Zburînd pe cal privea napoi
Cu rîsete, huhu !

Luptîndu-se cu moartea el,
În pat se zvîrcolea,
Şi biata mă-sa ! Vezi-o azi
Cum plîngea-n hohot ea ?
Acelaşi plîns, pe care-atunci
Sărmana îl plîngea.

Sărmana ! Şi vă bateţi joc
De traiul ei d-acum ;
Dar mama voastră n-ar putea
S-ajungă oarecum

Nebună ? V-ar plăcea s-o ştiţi
De rîs obştesc pe drum ?

Oh, leacul ! unde-i ? Din pămînt,
Din foc ea l-ar fi scos !
Erau săraci. Bărbatul ei,
De mult bolnăvicios,
Zăcea şi el, puteai de slab
Să-i numeri os de os.

Pe laiţ ficior, părinte-n pat,
Pe răni al cîrpei nod,
Şi-n vatră focul stîns de mult
Şi nu-i porumb în pod :
Trei zile, iar a patra zi
Doi morţi sub un prohod !

Iar azi cînd se trezeşte-n ea
Nelimpedele gînd
Al morţii lor, ce rîs aflaţi
În plînsul ei ? Urlînd
Morţeşte, biata, iat-o iar,
De zid cu fruntea dînd.

Şi vezi cum face gesturi ea,
Aşa precum în joc,
Dezmierzi copii ? Cum rîde ea,
Ca omul în noroc ?
Apoi răsare blăstămînd ;
Şi-i varsă gura foc.

Rusanda e, copila ei!
În uşa tinzii-n prag,
O dezmierda ea nopţi întregi
Ca un odor pribeag,
Ea singură i-a mai rămas
Din tot ce-avuse drag.

Privindu-şi fata, îi părea
Şi traiul mai domol,
Frumoasă, ca un sfînt potir
P-al schitului pristol,
Şi harnică, din ceas în ceas
Umplînd al casei gol.

Dar într-o zi, la casa ei
S-abate un argat:
— „Vrea domnul o cămaşă-n flori
Cu portul de la sat —
Tu, Sando, coşi cea mai isteţ,
Să mergi dar la palat!"

S-a dus. Dar Arpad, el fierbea
De patimi păgîneşti.
— „De ce-ncui uşa? Ce vrei tu?
Turbatule ce eşti!"
Şi capul ea şi l-a zdrobit
De drugii din fereşti.

A fost prea mult! Cînd i-au adus
Pe Sanda doi argaţi,
Ea n-a mai plîns, a stat ca stan,
Cu pumnii ridicaţi,

Cu gura plină de blastăm,
    Cu ochii îngheţaţi.

Eşti om nebun, cînd vrei să porţi
    Întreg onorul tău !
Nimic nu-i sfînt ! Căci cei tari pot
    Sili pe slabi la rău,
Şi domnii sînt d-aceea tari,
    Căci rîd de Dumnezeu !

Şi-aici i-a izbucnit din ochi
    Plînsoarea bob de bob,
Şi jos, săcată de simţiri,
    Căzu ea toată zdrob.
Domn groful, domn şi Dumnezeu,
    Ei ambii rîd de rob.

Şi noi ? Să rîdem înjurînd
    Pe robi ? De ce pe ei ?
De ce nu domni ? Giganţi în drept
    Şi-n suflete pigmei.
Cu crucea-n mîni să pălmuieşti
    Pe domni, ca pe mişei !

(1889)

ÎN BISERICĂ

O, prinde-mă de mînă, iubito, şi mă du
Aproape, să ne fie vecin iconostasul,
Sub bolţi între columne molatec sune-ţi pasul,
Şi eu voi fi cucernic cît eşti de blîndă tu,

Atîta sînt de rece, mă-nfior să o spun.
O, dacă ştii tu, Fanny, că-mi eşti atît de dragă,
Tu poţi să mă cutremuri în firea mea întreagă,
Din cît sînt rău, iubito, o, vino, fă-mă bun !
Eşti tare, cît să-mi spulberi a sufletului mumii
Cu cel mai gingaş tremur al ochilor azuri,
Tu risipeşti c-un zîmbet a mele-nvăţături,
O, vino şi-mi răstoarnă pe toţi savanţii lumii !

Credinţele-mprăştiate le voi uni mănunchi,
Din patima iubirii mă voi renaşte iară,
Ca-n sufletul meu veşted speranţa să răsară,
Voi sta cu tine, dragă, alăturea-n genunchi
În faţa sfintei mame, sub bolţile-ncrustate
D-albastrul zugrăvelii ; şi-o cruce sărutînd,
Mă vei vedea, iubito, pe piatra goală stînd,
La candela eternă cu mîni împreunate.
Şi eu voi prinde ruga din piul tău respir,
Precum din gura mamei copilul ia cuvinte
Să zică tot aceea ce zice ea nainte ;
Pristol îmi vor fi ochii şi gura ta potir.
Atît de ideală, blîndeţa ta mă-mbete
Să simt în ea căldura vangheliei lui Crist,
Şi crede-te-voi înger, cum ştii să zîmbeşti trist
Şi-ţi scuturi alba frunte sub Dunărea de plete.
Vorbeşte-mi de speranţă, de rai şi Dumnezeu,
De tot ce nu-mi încape în inima pustie :
Ce n-am crezut d-a pururi, eu îţi voi crede ţie,
Şi face-mi-voi o dogmă din tot cuvîntul tău.
Mă va-nspira de nobil al ochilor tăi plimbet
Şi-atîta poezie din ochi am să culeg ;
Zîmbindu-ţi inocenţa din sufletul întreg,
Eu voi cunoaşte raiul din fiecare zîmbet.

Voieşte numai, dragă, şi-atît de bun voi fi !
Eu nu iubesc pe nime, sînt lut sălbatic, Fanny,
Dar cere-mi tu, şi vecinic îmi voi iubi duşmanii,
De-mi zici să iubesc pietri, eu pietri voi iubi.
Tu poţi să mă cutremuri în firea mea întreagă !
Din cît sunt rău, o, vino, cuprinde-mă-n sublim,
Fă tot ce vrei din mine ! De-mi pari un cheruvim,
Îmi fac din tine idol şi-atît îmi eşti de dragă !

Oh, prinde-mă de mînă, iubito, şi mă du
Aproape, să ne fie vecin iconostasul,
Sub bolţi între columne molatic sune-ţi pasul,
Şi eu voi fi cucernic cît eşti de blîndă tu.

(1889)

UN PIPĂRUŞ MODERN

Parodie

A fost ce-a fost. De n-ar fi fost,
Achim ar fi şezut acasă ;
Dar după ce Savinca lasă
Pe-Achim în ajunări şi post,
El, zău ! nu face lucru prost,
De-şi cată draga-i jupîneasă.
Dar vezi ! Achim era-nsurat
Cu fata lui Mihai Terinte :
Femeie bună şi cuminte,
Cum alta nu găseşti în sat,
Şi oablă-n mers şi dreaptă-n stat
Şi rumenă, părea o fragă —
Rar om, să n-o găsească dragă !

Avea doi ochi de brebenei,
Să mori cercînd viaţă-n ei ;
Şi-avea obraz rotund, molatec :
Deci nu-i mirare, dragii mei,
Savinca da din ochi scîntei
Şi-Achim era tot-tot jeratec.
Dar într-o zi — poznit itros !
Savincă-n sus, Savincă-n jos,
Savinca taie cruce-n grindă :
Din casă iese pănă-n tindă,
Din tindă iese pănă-n drum,
Din drum — „Dar flacără şi fum
Şi patruzeci de zmei şi-un drac
Şi mai pe-atîţia draci cu frac !
S-a dus Savinca, dus ? Pojar
Şi-un car de draci şi mai un car !"
Achim se plînge-acum degeaba :
Savinca-i dusă ! Gata-i treaba !
Ea face noduri în năfrămi
Şi pleacă-n ţară fără teamă ;
Scăpat-a de gendarmi şi vămi,
Căci pe la vămi, cum bag de seamă,
Nevestele cam rar dau vamă !

Achim Cotor al lui Ignat
Rămase ars de supărat.
Ce zmei ! Fără nevastă-i lesne
Să fii desculţ şi dezbrăcat :
Sumanu-i subsuori crăpat
Şi cioarecii-i sînt rupţi în glezne,
Pieptaru-i ros şi destrămat —
Şi-Achim se teme-a prinde acul,
De ce să-l prindă ? Prindă-l dracul !
Prin casă-i nor întreg de fum,
Prin oale nu-i nimic acum

Şi-apoi — să fim mai scurţi şi repezi,
Achim e singur, stă ca-n drum,
Şi dinţii lui pocnesc de străpezi,
Dar nu pocnesc c-aşa li-e firea,
Ci foamea aduce pocnirea.
„Nu-i modru, nu ! De ce stau par ?
Îşi zice el : Ce dracu-i asta ?
Mă duc ca să-mi găsesc nevasta ;
Mă duc, duc, zău ! Plec astăzi chiar !"
El îşi tocmeşte deci opinca
Şi pleacă-n ţări după Savinca.
P-un cal ce varsă foc din guri
Şi veci de veci nu s-osteneşte
Şi-i văr cu tufa din păduri,
Achim Cotor călătoreşte
Trei zile lungi de lungi torturi,
Şi-a patra zi, cam pe-nserate,
La Crai-din-Peşteră s-abate.
Vestitul crai, măcar e crai,
Nu-i vrednic preţ de trei surcele :
Dar trei groşiţe [1] dacă-i dai,
Te poate ridica prin stele,
Cît poţi să dai „*bonjour*" cu ele.
Achim Cotor i-a povestit
Din fir în păr tot adevărul,
Zburlindu-şi de mînie părul.
— „Ei vezi ! Savinca mi-a fugit !
Mai rîde-acuma tot norodul,
Că stau de foame să rod podul :
Şi mult mă mir, de ce nu-l rod ?
Să-i fie-afurisit prohodul
Şi-i facă dracii-n gură nod !
Dar fii bun, cată-n păscălie
Şi-mi dă din bobi cuvînt curat,
Savinca-n ce pămînt să fie ?

[1] *Groşiţă* — veche monedă austriacă.

De cine zmeii s-a legat ?"
Cel Crai-de-Peşteră suceşte
De trei ori capu-i luminat,
Apoi înşiră bobi pe sîtă,
Vrăjind cu voce răguşită ;
Începe-apoi la descîntat,
Tocmindu-şi barba ca păunul :
— „Voi patruzeci şi-n capăt unul !
Ieşiţi în stele şi-n văzduh,
Vă dau amînă pămătuh
Şi mături groase şi-nnodate
S-aduceţi pe Savinca-n spate !
Din lut şi pietri şi din rîu,
Din sfîntul trup al lui moş Soare,
Din cînte-s vii şi-ascultătoare !
Din flori de mac, din spic de grîu,
Din mintă creaţă, pădureaţă,
Cu dragosti la Savinca-n braţă,
S-o văd pe bobi şi s-o cunosc..."
Şi-aşa tot hodorosc şi trosc,
Din fălci mereu se-nvîrte crugul,
Că-aşa-i, vezi Doamne, meşteşugul !
— „Măi frate Chim ! Eşti norocos —
Vorbeşte iară păscălăul —
Să nu ne mai audă răul !
Vezi bobul est mai negricios ?
Arată drum şi zile bune,
Că vezi tu, bobul ăsta spune :
Savinca ta nu ţi-a fugit !
Savinca ta s-a prăpădit,
Umblînd pe deal după căpşune.
Dar om eşti tu cu mult noroc !
O poţi afla ca scrisă-n carte,
Vezi bine, că-i pe drum departe,
E chiar la craiul Poloboc.
Dar ştii tu ce ? Pleacă pe loc !

Tot mergi spre răsărit de vară,
Tot mergi, dar nu te mai opri,
Şi cînd d-un deal te vei bufni,
Opreşte-te, căci eşti în ţară!
Şi-aici de nu vei isprăvi
Nimic, ia un fuior, fă aţă
Şi caut-un pom şi — te acaţă!"

Achim porneşte. Ars de foc
Se duce, duce; d-apoi unde?
Nu ştie singur, ci-şi răspunde,
Că-n ţări la craiul Poloboc.
Drum bun, Achime, şi noroc!
S-a dus o săptămînă-ntreagă,
Dar nu ştiu cum a rătăcit,
Că nu mergea spre răsărit,
Şi astfel, fără să-nţeleagă,
Ajunse-ntreg şi fericit
La toarta galbină de-aramă:
La capul lumii, bag de seamă.
Şi ce gîndiţi? Achim era
Cu nenoroc ori desperase?
De unde zmei! Se bucura,
Cît sta din piele mai să iasă!
Pe el de mult îl tortura
Dor greu de-a sta cu sfinţi la masă:
Şi-acum în orice caz va sta!
Dar cum? Achim cetise-n carte,
Că sfinţii-şi au crăimea lor
Şi-apoi pe sfinţi cam binişor
Chiar toarta galbină-i desparte
De celalalt lumesc popor!
Şi-acum Achim — trei paşi, oh, bată-l!
Şi iată-l sfînt, ca sfinţii, iată-l!

Dar ăşti trei paşi au fost cam grei:
Sufla un vînt, iubiţii mei,
Atîta de nebun şi tare,
Cît munţi în aer ridica
Şi prin văzduh îi legăna.
O poznă şi minune mare,
Că n-a rămas pom în pămînt,
Toţi pomii fluturau în vînt,
Gîndeai că au pornit tătarii
Răzmiriţi cu şolomonarii [1]!
Iar biet Achim era mai-mai
Să zboare precum zboar-un pai,
Dar el scuipeşte-o dată-n barbă,
S-aşterne iute la pămînt,
Se prinde-apoi d-un fir de iarbă
Şi — vîntul doară-i numai vînt!
Cu greu trecu pe-aici Cotorul
Şi se plîngea că-l poartă dorul
Prin ţări, cu gînd să fie sfînt!
Că vezi, mă rog! Pe-aici e locul
Pustiu şi numai pipirig,
Şi zău, p-aici aşa-i de frig,
Cît creapă-n trei şi-n opt cojocul,
Se face bradul tot covrig
Şi-ngheaţă flacăra şi focul!
Dar el, Achim, avu norocul
Să scape teafăr, dezgheţat:
Din întîmplare şi-a luat
De-acasă cremene şi iască:
Şi, ca ţiganul, dragii mei,
Scăpa de ger, avînd scîntei!

---

[1] *Solomonar (şolomonar)* — vrăjitor care „citeşte în stele", căruia i se atribuie puterea de a stăpîni ploile, furtunile, grindina.

Cît sta biet Chim făcut suveică :
Iar sfîntul Soare — tunde-o neică,
Să nu-ţi bat colbul din scurteică !
Ei, hei ! Dar cine bombarda ?
Chiar sfînta maică-a lui sfînt Soare !
Zău ! Flacără pe nări lăsa,
Şi-avea priviri răzbunătoare
Şi-n mîni avea un — hopsasa !
— „Ce ? Nu-ţi mai stîmperi obiceiul
Şi nu te-ai săturat de sfat ?
Triodul zace pe sub pat
Şi-a mucezit acum mineiul,
De cînd în ladă l-ai lăsat !
Iar tu — către Cotor — te cară !
Să nu te văd p-aici ! Auzi !
De nu vrei să mînci cucuruzi,
Porneşte ! Haid', sperlă şi pară...!"

Achim Cotor e om cu minţi ;
El dă din cap scrîşnind în dinţi
Şi-o cam grăbeşte din picioare.
„Oh, bată-l pacostele, Soare !
Dar ce-a păţit ! În adevăr,
Bătut e bietul ca un măr !
Al dracului." — Şi se tot duce,
Făcînd de spaimă cîte-o cruce.
„Mă duc la sfînta Luni ! La ea,
Să-ntreb de Savincuţa mea !"
Cu-acest gînd el se uşurează.
Deci merge-ncet la sfînta Luni
Şi intră-n casă şi s-aşează
Pe-o vatră plină de cărbuni.
Bătrîna sta-ntr-un colţ de masă.
Şi-avea nişte pantofli mari,
Puteai în ei din pod să sari.

Avea trei scaune prin casă
Şi-un pat făcut pe patru pari.
Avea pe masă dinainte
Cilindru plin de *„König-Tinte"* [1]
Şi-avea condei şi ochelari,
Şi tot făcea la mestecuşuri
Şi tot pe rînd şi pe răvaş
Făcea trăsuri şi sămădaş [2]
Din slove şi din număruşuri.
— „Cinstită jupîneasă Luni,
Vorbeşte-Achim dintre cărbuni,
Ian vezi ! Ai oameni buni în casă !"
Atunci de scris baba se lasă
Şi repede, ca vînt cu nor,
Ia-n mîni o cofă de sub masă
Şi zvîr ! în capul lui Cotor.
Povoi întreg şi grindini grele,
Cît biet Achim, ud pănă-n piele,
Ia uşa-n cap, că nu-i de stat.
— „Aşteaptă, gureş blăstămat !
De-amar de vremuri tot fac planul,
În ce mod aş putea vîrî
O zi-ntre zile : cu o zi
Mai lung de-acum să fie anul,
Încît, pe calculi noi şi buni,
Să cadă Paştile-ntr-o luni !
Şi cum ? Duminеca să fie
Tot baştină de sărbători,
Iar noi, mă rog, şese surori,
Să n-avem strop de omenie ?
Ba foc şi fum ! Am tot gîndit ;

---

[1] Cerneală regală (germ.) ; marcă de cerneală.
[2] Socoteală.

Şi mai că reuşeam cu planul,
Dar uite colea ! Mitocanul,
M-a scos din gînduri, m-a smintit !
Dar las' pe mine ! Ştiu eu plata,
Că am s-apuc în pălmi lopata !“

Achim se duce făr' de-a vrea ;
Lopata nu-l prea-nveseleşte,
Deci, nici n-aşteaptă după ea.
„O, bat-o Luni ! Dar ce gîndeşte !
Şi ce plan are ! Cum scria
De-al dracului“ — Achim se duce,
Făcînd de spaimă cîte-o cruce.
„Mă duc la sfînta Joi ! La ea,
Să-ntreb de Savincuţa mea !“
Se duce dar. Bătrîna sta
La foc şi depăna pe gheme ;
Cotor de cam de bună vreme
Priveşte-n giur ; el planisa [1] :
La caz, cînd Joi i-ar coase gluga,
Pe ce cărări să-ntindă fuga !
— „Bun lucru, jupîneasă Joi,
Bun lucru !“ zice el din tindă,
Şi-atuncea poc ! cu fruntea-n grindă
Şi — fulger, trăsnete şi ploi !
Şi-ocări, şi sfăzi, şi nenvoială,
Şi-n fel şi-n formă păruială !
Pe grinzi sihastra şi-a-ntocmit
Ulcelele cu borş adică,
Dar cînd Achim a pocănit
Cu fruntea-n grindă, ele pică
Şi borşul — borş, pe jos e borş
Şi peştii pe uscat şi storşi !

[1] *A planisa* — a chibzui, a face planuri.

—„Valeu, păgîne! Om de-osîndă!
Mă laşi săracă şi flămîndă!
Cu zile tu-n pămînt m-astupi,
Valeu!“ Ia baba un tăciune
Şi-aprins întreg pe vînt îl pune
Şi-azvîrle-n Chim, ca după lupi;
Iar biet Achim pe la portiţă
Fugea cum fuge-o veveriţă,
Şi nu-şi da rînd, iubiţii mei,
În loc de-un pas, făcînd tot trei!

Achim Cotor e om cu minţi;
El dă din cap scrîşnind în dinţi.
„Măi, măi! — zicea cu indignare —
Oricum şi cum e lucru mare,
Să n-am eu cinste pe la sfinţi!
Dar, haid să cerc, ce-o fi, să fie!
Să văd, afla-voi omenie
La sfînta Sîmbătă!“ S-a dus,
Deşi nu chiar în voie plină.
Bătrîna sfîntă sta-n grădină
Şi se grăbea, lucrînd cu pus
De cepe-n strat. — „Cu tot norocul!
Să-ţi fie ceapa cum e focul!
Cinstită Sîmbătă, să fii
Tot verde, cum e bărbînocul!“
Bătrîna scutură cojocul
Şi zice: — „Da' de unde vii
Şi unde mergi?“ A spus Achim
Tot lucrul, după cum îl ştim.
— „Ţi-aş da eu sfat, cît — nu te teme!
Dar vezi, Achime, că n-am vreme!
De cumva însă vei pofti
Un strat de cepe-a răsădi,

Atunci — de-mi răsădeşti trei straturi,
Eu ţie-ţi dau treizeci de sfaturi!
Primeşti?" Primeşte chir Achim,
Se pleacă jos, ia snop de cepe
Şi-apoi la răsădit începe.
— „Aşa, tîlharule?! Poftim,
Aşa ştii tu strica răsadul?!
Umplea-mi-s-ar cu tine iadul!
Tu vreai să mă batjocoreşti?
Aşteaptă, căplăuz ce eşti!"
Şi sute de mustrări încarcă
Sihastra dintr-un suflu — zup!
Achim şedea pe straturi pup,
Şi-acum Achim e sub cotarcă [1]
Şi prins în staul ca un lup!
Cotarca-i mare şi-nvăleşte
Pe-Achim întreg, întreguşor;
El strigă, zbiară sub zăvor,
Din răsputeri se zvîrcoleşte,
Dar baba-l ţine apăsat:
Ea pietri pe cotarcă urcă,
Ba ea chiar însăşi s-a urcat!
— „Aşa! Să-mi şezi cum şede-o curcă!
Aici să-mi stai trei zile-ntregi,
Flămînd! Auzi tu? Mă-nţelegi?"
E totuşi mult, şi-Achim nu poate
Să rabde-acest canon, cam sfînt!
El face vînt şi-aruncă-n vînt
Cotarca de pe cap şi scoate
Cinstitul cap de la pămînt.
Şi ce gîndiţi? A stat de poară?
Ba zmei! Fugea de sta să moară!
Şi cum, mă rog! Cu frica-n sîn
Şi-apoi şi cu ruşinea-n spate
Să nu fugi? Ba să fugi, fărtate,

[1] Pătul, hambar.

Să nu stai până-n Dobrițin !
Achim Cotor e năcăjit.
Atîta mai dorea de-acasă
Să poată sta cu sfinți la masă,
Și-acum Achim e hotărît
Să lase-n pace pe toți sfinții,
Că prea i se rărise dinții,
Dar iarăși, iarăși se-ntorcea :
Savinca lui e-n țări străine
Și nu cunoaște drum la ea !
„Oh, vai și vai, sărac de mine !
Mă duc la sfînta Miercuri ! Duc,
Căci nu m-a bate doar butuc —
Și poate să mă-nvețe bine !"
A zis și face. A-ntornat
Pe drumul cel cu tămîiță.
Bătrîna stă chiar în portiță
Și, măcar e călugăriță,
Cetea rîzînd din Leonat.
— „Să deie Domnul sănătate !
Mătușe dragă, nu mă bate,
Că viu să cer la tine sfat !"
Bătrîna rîde cu căldură,
Mișcînd un singur dinte-n gură
Și zice blînd și linișor :
— „Cu drag îți dau a bună seamă !
Dar spune-ntîie cum te cheamă ?"
Achim se pleacă-ncetișor :
— „Eu sînt Achim al lui Cotor."
Se-ncruntă-atuncea sfînta Miercuri
Și zbiară : — „Tu ? Cotor păgîn ?!
Te cară, cioară blestemată !
Mă mir că zmeii te mai țin
Cu zile ! Hei ! Tu niciodată,
De cînd pe lume-ai răsărit,
În zi de miercuri n-ai postit !

Şi totuşi ai obrăznicie
Să vii pe-aici ? Ocară vie
Şi drac ce eşti ! Fugi, că te-omor
Şi fac să te cunoască satul !"
Şi-atuncea zvîr ! cu Leonatul
În capul lui Achim Cotor :
Aşa de bine-i unge-o falcă,
Cît bietul Chim în şepte calcă !
— „Aşteaptă tu, s-apuc un schiap [1]
Să-ţi scot de-dulcele din cap !"
Dar Chim e om ; cinsteşte-obrazul
Bătrînelor ; Achim e ţap :
Aşa uşor trece prilazul !
Ce lucru sarbăd şi pocit !
Aşa-l lovise sfînta Miercuri,
Cît el era acum silit
Să-şi lege capul tot dogit
Şi preste fălci să puie cercuri !
Voia să-ntoarne-acas-acum,
Să lase la năpastea toate !
Să-ntoarne ? Oh, dar nu se poate,
Că el avea să-şi facă drum
Prin locuri vechi : întîmplămintea
Cerea drum chiar pe dinaintea
Căsuţei sfintei Luni şi Joi.
Şi, dragii mei, ştiţi bine voi
Că-n locul unde-ai păţit moară,
Cu greu mai mergi de-a doua oară !
Dar ce ? Achim e om cu minţi ;
Se duce pe-unde-l duce dorul !
Va merge-ncet, cu-ncetişorul,
Va da de sate fără sfinţi,
Şi-şi va găsi de nou odorul !
Va nimeri — într-un noroc
Şi-n ţări la craiul Poloboc !

[1] Scurtătură de lemn.

El face dar o sfîntă cruce
Şi-un „mulţumesc că mă departi"
Şi-apoi s-a dus. Dar cum se duce,
Nevrînd pe plai străin s-apuce,
Soseşte chiar la sfînta Marţi.
El dă din umeri, tot e rece
Şi strigă plin de jale : — „Dec !
Mă tem pe-aicea chiar a trece !
Dar am să trec ! Că dacă trec
Şi-n treacăt sfat nu voi pofti
Eu cred că nu m-a părui !"
El n-are pricini să se teamă,
Că sfînta Marţi tocmai stătea
La foc, tivindu-şi o năframă.
Achimul însă cum trecea,
Mereu în lature privea,
Şi cînd el ca scăpat se ţine,
Năcaz şi poznă ! Sare-un cîne,
Şi-i sare tocmai după cap !
„Aşa-i, că nici aici nu scap !"
Îşi zice-Achim, strigînd pe nume
Tot, „nea Bălan, Cloţan, Sobol",
Şi strigă tot precum în lume
Strigi cîni, dar strigă tot în gol.
Mai dă cu bîta, dă din braţă !
Degeaba ! cînele-l înhaţă !
— „Na, na, Colţun !" strigă din prag
Bătrîna şi se duce-n grabă
La chir Achim şi mi-l întreabă
De sat şi nume. Cu mult drag
Îi zice ea, după ce ştie
Năcazul lui Cotor : — „Vezi, vezi !
Tu trebuia să cercetezi
Pe sfînta Vineri mai întîie !
De-a dreptul să fi mers la ea,
Că desigur nu te bătea,

Dar sfat îţi da cu căpătîie !"
Sărman Achim ! Acum se-neacă
D-atîtea gînduri. Şi el pleacă,
Făcînd un aspru sămădaş :
Atît a fost de pătimaş !
Bătut cu mătură şi cleşte ;
Cu foc şi schiapuri huiduit,
Cu apă-n urmă opărit —
Închis, cum nu se pomeneşte
Pe lume lucru mai olog :
Închis el sub cotărci, mă rog !
Cu ochii scoşi, pe fălci cu cercuri,
Din pricina cinstitei Miercuri !
Of ! Doamne, Doamne, cum vedeţi,
E om cu minte şi drept are
Acel ce-a zis, că Saul n-are
Nici strop de cinste-ntre profeţi !

La sfînta Vineri merge dar.
Sihastra chiar îşi soarbe cafa :
C-un ochi ea măsura garafa,
C-un ochi ceteşte-ntr-un bazar[1].
Ea, cînd aude ce păţise
Achim pe-aici, murea de rîs,
Aşa de cu din suflet rîse.
Apoi domol şi blînd a zis :
— „La Crai-din-Peşteri, dragul meu,
Să nu mai mergi, că totdeauna
Vrăjeşte gol, precît ştiu eu,
Îndrugă vorba şi minciuna !
Ascultă tu cuvîntul meu !
Tu caţi pe Sava ? Ea-i răpită
De Cîrc Ciolan, care-i nepot
Lui Pavel Drug al lui Răchită.

[1] Almanah, calendar.

Auzi, Achime, eu socot,
Că-i treaba mai ca isprăvită!
Te du mereu de-aici în jos,
Pe Dunăre ; la stînga lasă
Trei fagi, un deal, şi-un rîu, şi-o casă ;
La dreapta treci un pod frumos :
De-aici încolo-i drum de-aramă,
Prin Ţara-Verde, bagă seamă!
Aici în ţară, cum ţi-am spus,
Sînt mulţi tîlhari pe nas cu creste,
Cari fură fete şi neveste,
Şi Cîrc Ciolan aci ţi-a dus
Odorul tău! Dar nu-i poveste,
De-aflat tîlharul uşor este.
În ţară este-un sat sărac
Şi-n sat, Achime, este-o claie,
Şi lîngă claie stog de paie,
Şi-n dos de stog holdă de-alac [1] ;
De-aci, mergînd trei paşi pe coastă,
Vezi nouă pari şi-un bolovan,
Şi-aici stă chiar lîng-un bostan
O casă mică, slabă, proastă,
Şi-n casă şede Cîrc Ciolan.
Auzi! Ai ploscă? Ai, e bine!
Tu mergi la cîrcimă, ia cu tine
Cinci litre mari de rostopcin,
Şi-apoi te du, te du, creştine,
La Cîrc Ciolan. Ca bun creştin,
Te fă că tragi la el de gazdă
Şi-i dă vinars : întîi mai lin,
Dar mai tîrziu bagă-l în brazdă!
Şi tot un *şluc* [2] şi iar un *şluc*
Tu-i dă pe urmă plosca-ntreagă,
Ruseşti înghiţituri să tragă,

[1] Specie de grîu care se cultivă în regiunile muntoase.
[2] Înghiţitură.

Şi-l fă la capăt turduluc[1] !
Iar după ce va fi butuc,
Tu ia-ţi de mînă pe boreasă
Şi cară-te cu ea spre casă !"

Achim Cotor e-mbucurat.
Şi suflet de voinic iar prinde
Şi-a babei mîni a sărutat.
Bătrîna trei şuştaci[2] i-a dat
Şi-un corn de pîne ca merinde.
Şi-Achim pe drumuri a plecat.
Se duce lîngă-mpărăţie,
Ca sfîntul Dumnezeu să-l ţie :
Trei ceasuri merse-ntr-un tîmpău !
Dar era cald, arşiţa mare ;
Achim se-ntoarce către Soare
Şi zice : — „Zău, tu, frate, zău !
Aşa mă frigi de rău şi tare ?
Măi, Soare ! Fii mai cu-ndurare !
Căci ştii tu ce-mi făgăduiai :
Ai zis că mi-i purta pămîntul,
Dar precum văd, nu ţini cuvîntul !
Ei, bag de seamă, tu minţeai !"
Şi Soarele — să n-am păcate !
Amar de Chim s-a ruşinat,
Acasă iute-a alergat
Şi n-a ieşit pe cer, măi frate,
Trei ani şi-o zi şi jumătate !
Noroc a fost, că-n acel veac
Cinstita lună era plină
Şi da lumină, ştii, lumină ;
Încît şi omul cel sărac

---

[1] *A face* (pe cineva) *turduluc* — a ameţi, a îmbăta.
[2] *Şuştac* — veche monedă poloneză.

Vedea mîncări şi carne-n oale,
Deşi ştia că toate-s goale!
Atunci Achim Cotor stă-n loc,
Adună vreascuri, face foc
Şi mîncă bine, se întinde
Şi trage-un somn ca de noroc.
În zări, departe, el zăreşte
Ca şerpe Dunărea curgînd,
Şi preste Dunăre trecînd,
Un pod de aur străluceşte,
Cît nu-ţi încape nici în gînd:
Lucea ca zugrăvit în ramă,
Gîndeai că-i acurat aramă!
— „Hei, hei! vorbeşte Chim Cotor,
Cercîndu-şi traistele de-afunde,
Hei, hei! Acuma pot ascunde
Vrun bulz... voi merge-ncetişor
Căci nu văd străji! Aşa, măi frate,
De pod, fur podul jumătate!"
Cu-acest gînd slab, dar foarte şod,
Voios Achim în fugă pleacă
Şi merge ca un voievod,
Ţinînd cărarea către pod.
Dar — hui! Achim Cotor se-neacă
Şi limba i se face nod.
Pămîntul fierbe loc d-un jugăr,
S-aude glas ca de călugăr
Şi din pămînt, odată, rap!
Ca fulger, iese un bălaur,
Cu barbă-ngustă, ca de ţap,
Cu şapcă pistriţă pe cap
Şi plin de zgură, ca un faur.
Avînd cănaci [1] pe umeri puşi,
El vine aducînd o oală
Şi-un car de vrescurele-n poală.

---

[1] *Cănac* — ciucure, canaf.

— „Hei, mă ! jupîne Pipăruş !
Aud că eşti om cu prilege :
Beai dohot şi mănînci gătege
Şi rozi piper pe număruş !
— Vorbeşte Nămila cu hohot, —
Aici am vreascuri şi-aici dohot —
Voinice ! Să te văd acuş !
Ian, ian, învîrte niţel crugul
Şi-arată-ţi, frate, meşteşugul !"
Nu-i vorbă ! Umblă vorba-n sat,
Că omul, dacă dă de frică,
Se face popă şi-mpărat,
Chiar fără voia lui... adică
Să beai chiar duhot ! Draci cu chică !
Nu-i nici de rîs ! Achim, săracul,
A dat de-atîtea neplăceri,
Încît el simte-se-n puteri
De-a duce-n cîrcă şi pe dracul,
Ba chiar să-l suie-n vîrf de peri,
Dar — zmei cu veriguţă-n coadă !
Gătege cum bătăi să roadă !
— „Ce, frate ! Nu vreai să mănînci ?
Aibi grij' că la minut voi face
Să treci pe pod în patru brînci !
De-ţi place, place ; de nu-ţi place,
Te-nvăţ eu vitejii, sărace !
Zău, zău ! Adecă dar tu vrei
Să cauţi prin şepte ţări sihastru
Pe fata craiului Albastru ?
Ţi-ai pus de gînd să mergi la zmei ?
Dar ce poţi face tu la ei ?
De eşti viteaz, dă-mi mîna ! Adă !
Din pumni, din trîntă ori din spadă ?
Că şi eu doar' sînt bătăuş —
Aibi grij' că te fac tot grămadă,

Degeaba eşti tu Pipăruş !
Te bat, cum baţi mărul cu schiapuri,
Trei luni de zile să beai hapuri !"
Şi pune mîna pe mănunchi
Bălaurul, scoţînd o spadă,
Dar Pipăruş e la spovadă,
Şi de viteaz era-n genunchi !
— „Proslavnice bălaur mare !
Te rog, aibi milă şi-ndurare
Şi nu lovi, că faci păcat !
Te rog, cu sufletul curat,
Cum rogi pe sfîntul din icoane :
Să nu confunzi două persoane !
Eu nu mă duc acum la zmei,
Căci n-am nimic să fac cu ei ;
Şi nici nu caut, umblînd sihastru,
Pe fata craiului Albastru,
Că n-am văzut de cînd sînt crai !
Cinstită-n veci să-ţi fie faţa
Şi-ţi ţină Dumnezeu viaţa,
Şi locul preacinstit ce-l ai !
Măria-ta ! Ascunde-ţi dinţii,
Că nu sînt Pipăruş, mă jor !
Mă bată sfîntul Jov, toţi sfinţii
Şi toţi vlădicii din sobor !
Io-s biet Achim al lui Cotor
Şi iată că mă-nhaţă vina !"
Bălaurul bufneşte-n rîs
Şi zice-apoi aprins ca focul :
— „Cum, nu eşti Pipăruş ? Ai zis
Că eşti — o, bată-te norocul !
Eram să-ţi petecesc cojocul !
Eşti Chim Cotor ? De eşti Cotor,
Te du cu Dumnezeu şi bine,
Că n-am nici un prilegi cu tine !"

Se scoală Chim încetişor,
Nu cumva graţia-i să-şi strice.
Bălaurul atunci îi zice :
— „Eu pot, vezi bine, rău să-ţi fac
În şepte sute de privinţe,
Dar vezi tu ! Buna mea voinţă
Te lasă-n pace ! Mergi pe plac !
Dar stăi, mă rog ! De cunoştinţă
Să-mi dai o pipă de tăbac !
O pipă numai, că adică
N-am timp să merg pe la trafică [1] !"
Cotor cîştigă-ncuragiări ;
El caută-n pungă, zice-n pripă [2] :
— „Zău, zău ! Că n-am tăbac de pipă,
Dar am mai mîndru de ţigări."
Şi atunci iute, pre cît poate,
Achim îşi face mîna drob,
Şi-un pumn de *magyar finom* [3] scoate
Şi-apoi hîrtii *Houblon* şi *Job* [4].
Bălaurul îi mulţumeşte.
Achim Cotor la drum porneşte.
Şi Dunărea pe pod trecînd,
Ajunge chiar în Ţara-Verde.
De-aici apoi fălos păşind
Pe căi de-aramă, el se pierde,
Pe-un drum făcut de meşter faur :
Aşa sclipea, gîndeai că-i aur !
Cu rostopcin în plosca plină,
Se duce-n ţara cea străină
Şi-ajunge chiar la Cîrc Ciolan.

---

[1] Tutungerie.
[2] În textul de bază : *pipă.*
[3] Tutun unguresc fin.
[4] Mărci de fabricaţie a unor foiţe de ţigarete.

Savinca lui ? Aman-aman !
Savinca-i astăzi gospodină,
Se-nvîrte numai pe-un picior
Şi nu gîndeşte la Cotor !
Sărac Achim ! Multe păţeşte
Cercînd odorul prăpădit :
Dar vai, odorul se fereşte
De Chim ! Pe loc cînd a zărit
Savinca pe Cotor în casă,
Ocheşte lui Ciolan rîzînd
Şi — Doamne, lucru fără rînd !
Ciolan se scoală de la masă
Şi zice : — „Servus ! frate-Achim,
Poftim la masă-ne, poftim !
Savincă hei : Auzi, mătuşe ?
Ian fă-te tu de către uşe !"
Achim Cotor pricepe sfatul !
El zvîrle plosca la amar,
Ia uşa-n cap să fugă, dar
Pe uşi Savinca-a pus lăcatul !
Achim e-n păruială iar !
Oh, mare Doamne, fie-ţi milă !
Hămbar şi laiţ, sucitor
Şi lemne, cute, cleşte, pilă,
Şi blide, linguri, podişor —
Şi cofă, fuse, răschitor
Şi fier de pluguri şi cobilă
Şi — toate-n capul lui Cotor !
Şi pumni şi palmi şi trîntitură,
Prăjini, părechi după părechi,
Şi-l trag de păr şi de urechi,
Şi-l bat cu mături preste gură,
Şi-n fel şi-n formă mi-l întind
Şi-l ciuciură, şi-l trag, şi-l pişcă,
Prin păr îi găuresc morişcă,

De nas cu cleşte roşi îl prind
Şi-l opăresc, şi-l bat cu napul,
Şi-i sparg cu laboşele[1] capul!
Achim mai dă cît dă din mîni:
Dar ce-i o vulpe printre cîni?
Sub pat s-ascunde, pe sub masă,
Dar Cîrc Ciolan pardon nu-i lasă,
Iar ea? Savinca nu stătea
Pe loc, ea lovituri împarte
Cu foarfeci, sîtă, ce-i cădea
La mînă, haid'! Zup, zup! dădea,
Vitează cît un Bunăparte!
Al dracului! Cotor era
Aproape mort, de el e gata!
Zdrobit şi lat cum e lopata,
Şi nu mai poate nici răbda.
El sare pe fereastră-n drum
Şi haid' la drum! Fugea ca vîntul,
Gîndeai că-i pare strîmt pămîntul!
Acum era la el acum!
Iar ce gîndea, boieri cinstiţi,
Puteţi chiar singuri să gîndiţi!

Ce-a fost de-aicea mai departe,
Nu-i lipsă să mai scriu în carte,
Că orişicine poate şti,
Că biet Achim nu-şi găsea locul
Şi, blăstămînd mereu norocul,
Trăia — cum zmei va mai trăi?
El n-a voit de-atunci să ştie
De popi şi de căsătorie,
Şi nu credea, iubiţii mei,
În sfinţi, în drumuri şi femei!

[1] *Laboş* — tigaie de pămînt.

El a trăit tot singur, tare
Şi verde, ca un bolovan,
Şi n-a murit de mult : îmi pare,
Că-n holera de-acum un an
Muri în Blaj un biet sărman,
Şi tot mă mustră şi azi dorul,
Că el a fost Achim Cotorul !

(1889)

PIPĂRUŞ-VITEAZ

Pe-acele vremuri vechi şi bune,
Cînd n-avea plugul încă plaz [1],
Jupînul Pipăruş-viteaz
Făcea minuni, precum se spune,
Că singur el era minune.
Fireşte, a trăit demult,
În vremuri tare-ndepărtate
Şi într-un veac de tot necult :
Siguri de dînsul n-avem date —
Şi chiar d-avem, stau puse-n pult [2],
Ca ştiri puţin adevărate !
Istoricii din acel veac
Se dau de la dreptate-n laturi,
De Pipăruş nu prea fac sfaturi,
Iar cînd din întîmplare fac,
Să-i vezi ce spun ! Iau fîn în coarne,
Vreau lumea toată s-o răstoarne,
Şi spun că bietul Pipăruş
A fost egumen pe la schituri

[1] Talpa plugului.
[2] Pupitru, sertar.

Şi-a fost de viţă angleuş[1],
De profesiune cărăuş,
Iar faptele-i — poveşti şi mituri!
Adecă mit? Ce oameni buni!
De Pipăruş, orice istoric
Va şti să-ndruge la minciuni
În mod aşa de categoric,
Încît, cetind, îţi cresc perciuni
Şi-ţi vine dor să ieşi în stavă
Să paşti, ca vitele, otavă!
Istoricii contimporani
Spun rău de Pipăruş-viteazul,
Cu glod îi feştelesc obrazul
Şi-l vînd cu patru gologani,
Îl fac apoi de tot năcazul
Şi-l numără printre mocani!
Poftim! Curat Eumenide!
Dar altă poznă mă ucide:
Mi-au spus părinţii de părinţi
Că Herodot şi Tucidide
Au fost istorici mai cuminţi —
Şi totuşi gura lor se-nchide
Şi-ascund dreptatea între dinţi:
Vorbesc *a dorso*[2] şi cu frică,
De Pipăruş nu ştiu nimică!
Săracul, bietul Pipăruş,
Ascuns de oameni prin pănuşi!

El s-a născut. Faimă pătrunde,
Că Pipăruşul s-a născut.
Dar pe tapet e vorba: unde?
Atît e numai cunoscut,

[1] Englez.
[2] Pe ascuns (lat.).

Că-n vîrstă de cinci ani se-mbie
La Crai-Albastru ca păstor
De gîşte, dar încetişor
Ajuns-a rang de submajor
Şi colonel de-artilerie.
La care an ? După Christos ?
Aceasta n-o ştiu, nu voi şti-o,
Căci doarme buna muză Clio [1] !
O, Doamne, mult ar fi frumos,
Să ştim noi cronologic toate,
Dar vezi, e rău că nu se poate !
Mereu îmi fac capul bostan
Şi paie-mi ard mereu în crieri,
Dar nu găseşti măcar un an
Sigur, să-l presărez prin scrieri !
Că n-avem un cronologist,
Să facă trei-patru tabele
Cu ani şi fapte, ca din ele
S-aflăm — curagi de concepist
Şi date, cari să nu ne-nşele !
S-aflăm an, lună, zi, minut,
Secundă-n care s-au născut
Viteji ; s-aflăm chiar tot nimicul,
Să ştim curat, cînd a-nceput
Să sugă ţîţă, cît a supt-o ?
Şi toate ce-a făcut voinicul
Să ştim curat şi *ex abrupto* [2] *!*

Atîta numai ştim noi siguri,
Că Pipăruş era cam chior
Şi totdeauna-n mărţişor
Bolea de tusă şi de friguri ;

[1] Muza istoriei (în mitologia greacă).
[2] Dintr-o dată (lat.).

Avea negele pe picior
Şi chiar p-un braţ avea negele,
Şi-adeseori bolea din ele.
Din babă ştim c-a fost născut,
Deşi el n-a fost tocmai babă ;
Purta mereu cioareci de habă
Şi-un pieptăraş cu flori cusut —
Mai spun că-avea o faţă slabă,
Dar om era bine făcut,
Apoi pe ţări se duce veste,
Că el vinars de loc nu bea —
Dovadă-avem şi vom avea :
Noi n-auzim nici o poveste
Şi mit, în care-am fi siliţi
Să dăm de glăji cu şliboviţ.

Dar cine-i Pipăruş ? Anume
Cu greu poţi da curat răspuns,
Dar totuşi ne va fi de-ajuns,
Spunînd că Pipăruş în lume
A fost un suflet greu pătruns
De taina multelor curagiuri :
Un om de pozne şi voiagiuri !
El sta s-apuce lumea-n cap,
Şi chiar cu timp a apucat-o
Precum ne povesteşte Cato
Şi Cicero. Precum un ţap,
Sărea cu inimă rănită ;
Pe loc ce dînsul pricepea,
Că-i vro princesă iar răpită,
Şi fuga, bade, după ea !
Oh ! multe pozne mai făcea,
Cît trece-n miie număruşul !

Dar a murit biet Pipăruşul !
Şi, Doamne, măcar s-a luptat
Cu inima d-amoruri friptă,
Dar nici un crai nu i-a păstrat
Vrun loc, *ad gloriam*, în criptă,
Deşi toţi craii l-au stimat !
De părăstas şi sărindare,
Nici vorbă pentru Pipăruş !
Şi vezi ! Grămadă cum stau puşi
Vitejii toţi prin călindare,
Dar el, fugi, neică, din cărare,
Că nu văd timbru pe posuş [1] !
Dar ce ? Ştim noi că lumea noastră
La multe pricini e cam proastă
Şi n-are strop de căpătîi,
Dar eu mă mir întîi şi-ntîi
De Pipăruş ! El, om cu slavă
Şi d-un caracter eminent,
Cum, zmei, de n-a făcut ispravă,
Lăsînd în urmă testament ?
Că multe-avea de pus la cale :
Avea o traistă cu săgeţi,
Un cal arab cu părul creţ
Şi pe curea podoabe-n zale —
Dar cui năpastele-a testat
Păpucii, roşi d-atîtea uliţi ?
Şi bunda, cuşma cui le-a dat ?
Şi cele treisprezece suliţi,
În mîna cui au mai picat ?
Da : Pipăruş a ştiut multe
Şi-a fost desigur poliglot,
Doar a umblat pămîntul tot ;

[1] *Posuş (pasuş)* — paşaport.

Trăind la curţi, în cercuri culte,
Era savant şi eu socot
Că pricepea filosofie
Şi logaritmi — cine mai ştie !

(1889)

CETINĂ-DALBĂ

De trei ori dă craiul poruncă, dar nime
Nu vrea să-l asculte. Din toata crăime
Nu iese nici măcar un singur ficior
Să zică : — „Stau gata s-alerg şi să zbor,
Înaltul meu rege ! Mă jur că stau gata
Cărărilor ! Doamne, ştiu bine că-i fata
Răpită de Laur ; ştiu bine că-i greu
Să lupţi libertatea copilei, dar eu
Port patima-n suflet, port inima-n braţă,
Port dorul ce-n lume dă singur viaţă !
Ci-mpacă-te, doamne, cu negrele sorţi,
Că-n mine tu paloş de-nvingere porţi."
Oh, cît e crăimea de-ntinsă şi mare
Nu-i om aşa harnic, nu-i suflet în stare
Să meargă să lupte cu Laur-bradat,
Cu toate că riga de trei ori a dat
Poruncă şi carte cu litere d-aur,
Că cel ce va-nvinge pe Laur-bălaur,
Primeşte trei părţi din crăime ca dar.
— „Aduceţi voi fata la tatăl său iar,
Cu lacrimi pe gene blînd craiul vorbeşte ;
Căci cel ce-o aduce, soţie-o primeşte."

Aşa zice craiul şi zice cu-amar,
De trei ori el zice, dar zice-n zadar :
Slăbia de suflet pe toţi înverigă
Şi-n dar' numai sună cuvîntul de rigă.

Şi veste de fata lui Codru s-a dus
Departe prin lume şi veştile-au spus,
Că-i riga tot veşted, tot negru, căci nu e
Voinic pe pămînturi în stare să-şi puie
Puterile-n cumpeni cu Laur-bradat,
Şi cît ce prin lume cuvînt a zburat,
De ceea ce Codru promite să facă,
Voinicii se-nspăimînt, nici unul nu pleacă
Să lupte cu Laur, că-i Laur păgîn
Şi-n braţe-i viteji d-a pururi rămîn
Zdrobiţi : el ucide pe cel ce-i stă-n poară,
Cu flacări din limbă, şi-i groaznic, ş-omoară
Trei sute de taberi c-un tremur de braţ !
Şi-n urm-apoi oare de ce să te baţi
Cu-atîtea primejdii, cînd poţi sta p-acasă
Şi n-ai nici o lipsă de ţări şi mireasă.

Dar scris era-n ceruri, că totuşi va fi
Sub soare vrun suflet în stare-a grăbi
La Laur ; de Salba veşti bune sau bobii,
Că nu-i ea născută să moară ca robii,
Nu-i prinsă ea-n farmec cu rău de rămas !
O sută şi-o mie de bravi s-au retras
Din luptă, ci-n urmă retrage-s-o mie !
Tot omul e numai un om, ci-n vecie
Mai mult cumpăneşte p-al faptelor crug
Un om ce cutează, ca mii care fug !

A fost dar ! A fost, că se duse cuvîntul
De Salba departe şi-ajunse-n pămîntul
Lui Fulger, crai mare cu mare popor.
Şi-avea craiul numai un singur ficior,
Pe Cetină-Dalbă, frumos precum este
Frumos Făt-frumosul din dalba poveste
Cu zîna ce-i soră cu soare din Ost.
Şi ce-a fost să fie chiar astfel a fost,
Că-ndat' ce ficiorul de Salba-nţelege,
Se pune pe gînduri şi-şi face de lege
Să-şi măsure braţul cu Laur-bradat :
Se simte puternic, se vede chemat
Să scoată pe Salba de moarte. Deci spune
Lui Fulger tot gîndul ce-l are. — „Nebune !
Vorbeşte cu spaimă Crai-Fulger, chiar tu ?
Dar ştii tu că cine-i bălaur ori nu ?"
Aşa-i zice craiul, mereu îi vorbeşte,
Mereu însă fiiul tot una păzeşte :
— „De ce să stau oare pe gînduri de-un an !
O, tată, ştiu bine că-i Laur duşman
Puterilor mele, că-i tare, ştiu bine,
Dar nu ştiu cum ard eu şi nu ştiu ce-mi vine,
Că simt al meu suflet în flacări mereu !
M-aş bate cu lumea, m-aş bate mereu
Cu mii de bălauri, în sute de rînduri !
Căci ziua şi noaptea mă tabără gînduri,
Mă mustră ; n-am pace, degeaba fac cruci,
Şi-mi strigă : «Dar du-te, de ce nu te duci !»
De ce ? Dar iau martor trei veri şi trei toamne !
Mă duc ! Mă voi duce ! Nu-i bine ? O, Doamne !
Nu-i bine ! Dar face cînd vrea Dumnezeu
Chiar sînge din apă, chiar bine din rău !
De ce nu zici, tată, să merg ? Dar zi, tată !
E bine, nu-i bine ? Dar spune-mi odată !
O, spune-mi să ştiu deci de ce să m-apuc !
Dar zici ori nu zice, eu totuşi mă duc !"

Tot astfel vorbeşte şi nici n-o mai curmă
Şi zice, tot zice, iar Fulger în urmă
Cu dragoste multă dă vorbă şi glas :
— „Eu n-am zis, copile, că nu vreau să las
Cărări pentru tine ; am zis că mi-e frică !
Tu eşti încă tînăr, tu n-ai prins nimică
Din greul şi-acuma tu vrei să grăbeşti
La Laur ! Ci du-te şi fă ce doreşti,
Că-mi place de tine ! Ce faci mie-mi place,
Dar numai mi-e teamă, că nu o poţi face !"

Dar Cetina-Dalbă se-ncrede. De-abia
Primeşte cuvîntul lui Fulger şi-şi ia
Din staule calul şi-i gata să plece.
Trei văi şi trei dealuri, trei ţări le petrece
Cu fuga ; trei zile se duce ; s-a dus
Şi-a patra zi dînsul piciorul a pus
Pe-otarele sfintei Dumineci. Cu graba
Descalică, bate la uşe, iar baba
Răspunde : — „Hei, cine-i ? Femeie-ori bărbat ?
De cumva eşti om să doreşti ceva sfat,
Apropie-ţi paşii ; ci dacă eşti fiară,
Te du şi te-afundă şi-n codru pieri iară !"
Atuncea voinicul în casă păşi
Şi spuse bătrînei tot dorul. Tuşi
Sihastra şi zise : — „De-ar fi să se poată,
Ţi-aş da ţie sfaturi din inima toată !
Dar nu pot, copile ! Eu sfat nu mai dau
La cei ce nădejde şi dragoste n-au !
Ci du-te, dar du-te la sora mea Vineri,
Căci singură dînsa dă sfaturi la tineri
Şi singură dînsa dă dragosti ! Eu tot
Ce pot a mai face e numai că pot
Să-ţi dau pe cal-zdravăn, ce n-a văzut staur
Şi ştie cărarea spre ţara lui Laur !"

Şi-atuncea bătrîna pe praguri ieşind,
Lung fîscăie-n palmă şi-n zbor nechezînd,
Apare cal-zdravăn din zarea cea largă.
— „Încalecă-l ! zice sihastra, şi-aleargă
La Vineri !“ Ficiorul s-aruncă pe şea
Şi-n cîteva clipe la Vineri stătea.
Descalecă-n grabă şi bate la uşe,
Din casă-i vorbeşte vrăjita mătuşe :
— „Hei, cine mă strigă ? Femeie-ori bărbat ?
De cumva eşti om şi doreşti ceva sfat,
Te chem în căsuţă, ci dacă eşti fiară,
Te du şi te pierde şi-n codru pieri iară !“
Şi Cetină-Dalbă la Vineri a-ntrat
Şi-a spus că-i din viţă de mare-mpărat
Şi caută pe Salba şi merge la Laur,
Pe cal-zdravăn, calul ce n-a văzut staur !
— „O, Cetină-Dalbă, bătrîna i-a zis,
Cu Laur-bălaur nu-i lucru de rîs !
El ţine hotarul şi ţările Ciumii
Şi-s ţările-aceste la marginea lumii,
Şi-s puse-ntre dealuri de fier şi de plumb !
Prin ţara lui Laur nici măcar porumb
Nu poate să treacă ; nu-i arbor, nu-i floare,
Nimic nu-i pe-acolo, chiar sfîntului Soare
Nu-i vine cu dragul să-mpartă lumini
Pe-acolo ! Mai bine să stai să te-nchini,
Tu, Cetină-Dalbă ! Mai bine fă-ţi cruce
Şi lasă tot gîndul, căci nu te poţi duce !“
Dar Cetină-Dalbă răspunse rîzînd :
— „O, scumpă mătuşe ! De-mi stă mie-n gînd
Să lupt cu bălaur, dă-mi sfaturi mai bine
Şi-ndemnuri, căci astea le vreau de la tine !
O, nu face vorbă de spaimă mai mult,
Nu, nu, căci atuncea de loc nu te-ascult !
Tu cugeţi că tremur ? Că-s frunză de nalbă ?“

Lung baba priveşte la Cetină-Dalbă,
Cu-ncredere-i zice : — „Eşti suflet voinic,
Deci du-te, dar du-te, căci nu e nimic
În stare cu spaima pe loc să te ţină.
Ai grijă dar ! Ţara lui Laur e plină
De cîte primejdii şi numai cu greu
Poţi trece prin ţară ! Ci tu, dragul meu,
Dă-ţi suflet, fii suflet şi treci bărbăteşte
Şi nu căta-n lături ! Potopul ce creşte
Să nu-l bagi în seamă, căci drumul ce-apuci
E plin de fantasme, de cîte năluci,
Şi toate veni-vor cu spaimă la tine.
Vedea-vei, copile, cărările pline
De lauri-balauri, de lei-paralei ;
Tu treci fără grije şi lasă-i pe ei
Să joace, să strige şi-n veci să nu tacă.
De treci fără frică, ei nu pot să-ţi facă
Nimic ! Dar ai grije, că-n drumuri vei da
De piedici mai grele ! În cale-ţi vor sta
Copile şi zîne şi fete măiestre,
A căror frumuseţă d-ajuns ţi-ar fi zestre,
Vor sta, zic, în drumul de tine călcat
Şi semne-ţi vor face să te-aibă bărbat.
Te poartă ! Căci ele pot scoate din fire
Pe oameni cu rîsuri şi mult-amăgire,
Şi cîntă, şi joacă şi-n jocuri s-aprind,
Şi braţe de farmec cu dragoste-ntind,
Şi cheamă, şi strigă, şi plîng cu mustrare —
Şi-aşa-s de frumoase, cît nu eşti în stare
Să nu-ţi pierzi curagiul în mînile lor !
Dar bagă de seamă, căci dînsele-omor
Pe cel ce le-ascultă ! Tu treci, dar la ele
Să nu-ţi apleci ochii ; de-or vrea să te-nşele,
Tu cată-ţi de drumuri şi nu da răspuns !
Iar dacă la Laur tu fi-vei ajuns,

Răpeşte pe Salba şi dă frîu s-alerge
Fugarul..." Îşi curmă cuvîntul şi merge
La masă bătrîna şi caută-apoi ea
Hambarul şi scoate rîzînd o surcea
Şi-o piatră, şi-o glaje şi-un picur de apă.
— „Aceste trei lucruri pe tine te scapă
De Laur-bălaur — bătrîna vorbi
Cu dragosti şi grije — căci el va porni
Pe drum după tine, cu gînd să te-ngroape;
Ci cînd tu vedea-vei că-i Laur aproape
Şi mai că te-ajunge cu-o mînă de paşi:
Aruncă-i în cale surceaua! S-o laşi
Cu vorbele-aceste: «De spije, de spije!»
Apoi de bălaur să nu mai porţi grije!
Şi-aşa în trei rînduri să faci cum îţi spui:
Aruncă-ntîi lemnul şi-n căile lui
Zi vorbe de vraje, arunc-apoi piatra
Şi-arunc-apoi stropul! Tot ziua de-a patra
Ţi-o-nseamnă! Aşa scapi, dar alminteri nu!"
Şi-aicea bătrîna sihastră tăcu.
Ficiorul lui Fulger cu drag mulţumeşte
De sfat şi stă gata de drum. Ci-l opreşte
Rîzînd sfînta Vineri: — „Aşteaptă şi taci
Şi-ascultă-mă totul ce treburi să faci!
Tu du-te la Rugă, căci Rugă mi-e frate,
Şi-i plin de credinţă, şi plin de dreptate
Şi ştie mai multe ca soră-sa! Eu
Te rog dar pe tine să mergi, dragul meu,
La Rugă să-ţi spună vrun sfat! Însă du-te
Pe căile-aceste de volburi bătute,
Mergi, Cetină-Dalbă, ţinînd vorba mea,
Mergi pînă ce-n drumuri paşi mulţi vei vedea,
Şi-o vale, şi-un codru, şi-o pajişte lungă,
Poiana-nflorită din dungă la dungă
Şi-n dreapta trei dîmburi, şi-n stînga trei huci,
Şi peşteră! Du-te, dar zic să te duci!"

Ficiorul lui Fulger se-nchină şi iese
Şi pleacă la drumul bătut mai adese
De volburi, se duce, se duce pierdut
Şi-n urmă cînd dînsul paşi mulţi a văzut,
Şi-o vale, şi-un codru şi-o pajişte lungă,
Poiana-nflorită din dungă la dungă,
Şi-n dreapta trei dîmburi şi-n stînga huci trei,
Soseşte şi intră la Rugă... — „Tu vrei
Să mergi după Salba !? sihastrul vorbeşte.
Aibi grije ! Palatul lui Laur sclipeşte
Sub aur ; să-l afli ţi-e lucru uşor,
Pe poartă-i de-a pururi mijeşte zăvor
Şi nime nu poate zăvorul să frîngă :
Ci bagă de seamă că-n laturea stîngă
Trei uşi stau la casă şi-aceste uşi trei
Port cale la Salba. Şi seama să iai,
Că-n preabătul triplelor uşi înfloreşte
Un păr cu frunzişul de-aramă. Grijeşte,
Voinice, şi-ndată ce-ajungi tu la păr
Loveşte-l cu pietri, ci dă-ntr-adevăr
Să sune, căci palǎ vedea-vei tu fata
Grăbind la fereastră şi-atunci să fii gata
De drumuri, căci Salba veni-va plîngînd
La tine ! De Laur tu nu purta gînd,
Căci Laur departe va fi de palaturi..."

Şi dînd mulţumită de vorbă şi sfaturi,
Voinicul porneşte. Dă pinteni pe loc
Şi calul s-aruncă văpaie de foc,
Cît parcă din frîne vrea suflet să sugă ;
Şi trece ca vîntul prin ţara lui Rugă,
Şi-a doua zi calcă pe graniţi. De-aici
E calea mai aspră şi rar sînt voinici
S-o bată. Dar fiiul lui Fulger nimică
Nu vede, n-aude, nu simte vro frică,

Deşi-i ies în cale bălauri şi zmei,
Şi taberi răzleţe de lei-paralei,
Şi cîte fantasme şi iasme. Grăbeşte
Voinicul şi-n laturi de fel nu priveşte ;
Iar zmeii şi dracii, cu rece fior,
S-azvîrl nebunatec şi-opresc pe ficior
În cale-i ; dau urlet şi joacă, şi-ntind ei
O miie de braţe cu strigătul „prinde-i !"
Şi latră şi cască guri roşii de foc.
Lui Cetină-Dalbă nu-i pasă de loc :
Curagiul său arde şi-s ochii lui ţintă,
De tipuri de noapte el nu se-nspăimîntă
Şi pare sălbatec în zbor porumbesc.
Şi-i ies lui în cale şi hori învîrtesc
Copile şi zîne ; frumoase ca stele,
Se joacă pe cîmpuri ca-n zbor rîndunele
Şi cîntă, şi strigă, şi braţele-ntind
La Cetină-Dalbă ; mai tare s-aprind,
Şi rîd tot într-una cu mult-amăgire,
Pe cel ce le vede să-l scoată din fire,
Şi lui ca neveste pe rînd i se-mbiu.
Dar nu le ia-n seamă sălbatecul fiu
Din ţara lui Fulger ; el nu cată-n laturi,
Căci astfel îi spuse sihastrele sfaturi
A sfintei. Se duce, se duce şi-n zbor
Zăreşte-n departe palat lucitor,
Şi lesne-l cunoaşte că-i zidul de aur,
Şi nu-i decît numai palatul lui Laur.

Şi-ndată ce-ajunge, cal-năzdrăvan s-a pus
Aproape de poartă, iar domnul s-a dus
La părul cu pere de-aramă. Loveşte
Cu pietri-n frunzişul ce greu zîngăneşte,
Crengi multe şi muguri o mie rumpînd.
Atunci din chilie, copila-auzind,

Înlatur-oblonul şi-apare-n obloane :
Frumoasă ca cerul, ca Maica-n icoane,
Cu părul ce-ajunge mai jos de la brîu,
Dar palidă,-ntocmai cînd joacă pe rîu
Luceafărul. Salba priveşte din casă
La Cetină... Doamne, şi-i zice distrasă :
— „Voinice, voinice ! Oricine să fii
Şi ori pe ce cale de farmec să vii
Din lumea cu oameni, te rog bagă seamă
Şi nu lovi-n părul cu frunze de-aramă,
Căci baţi la urechea stăpînului meu
Şi-aude şi vine..." — „Şi ce griji am eu,
Că bat la urechea stăpînului ! Pace !
De-i place, m-audă, şi vie, de-i place !"
Copila se-neacă de spaimă. — „Te du !
Vai, du-te că astăzi pier eu şi pieri tu !
O, dragul meu, du-te ! Că Laur — soseşte !"
Ci plin de nădejde şi-ncrederi vorbeşte
Voinicul : — „O, salbă, m-alungi şi te temi ?!
Mai bine-ar fi, uite, cu drag să mă chemi
În casă, că doară sîntem dintr-o lume !
Şi eu de departe venit-am anume
Să lupt cu bălaur şi-apoi să te scot
Din ţările-aceste, dar tu eşti de tot
Prea dată lui Laur ! O, scumpă copilă,
De cumva de tată, de mamă ţi-e milă,
De cumva porţi dorul şi vrei să trăieşti
În ţara cu oameni, pe care-i doreşti,
Atuncea tu vino ! Dar nu pierde vreme,
Ci vino ! Grăbeşte să vii ! Nu te teme !"
De-abia-l înţelege copila ce vrea
Şi-ndată scoboară din casă ; plîngea
Şi scris avea dînsa pe-obraz de zăpadă
Nădejdea şi dorul, cum are să-şi vadă
Părinţii, şi faţii, şi tot ce-i iubit !

— „Eu nu ştiu, eu nu ştiu ce gînd te-a hrănit,
Să vii tu, voinice, din ţări după mine!
Străin eşti şi totuşi mă-ncred azi în tine,
Că-n ochii tăi luce tot sufletul lor!...
Totuna-i cu tine! Mi-e dulce să mor!"
Şi Salba-l încinge cu braţe de-ncrederi,
Aşa cum s-acaţă mici viţe de iederi
De-un pom în grădină, şi dulce rîdea.
Atuncea ficiorul lui Fulger o ia
De mînă; cal-zdravăn nechează şi sprinten
Dă glas loviturii grăbitului pinten.

Ficioru-i de flacări şi calu-i de vînt;
Se duce-armăsarul şi-abia de pămînt
Şi-atinge potcoava, se duce spre casă.
De-abia însă-n urmă palatul rămase,
Cînd muget sălbatec pe deal clocoti:
E Laur, e Laur! El cît ce veni
Din desele crînguri simţeşte şi vede,
Că-i Salba răpită de-un om; se repede
Pe drumuri sălbatec şi lasă din guri
Pojaruri şi pară şi-aprinde păduri,
Cu negru-i răsuflet; de temeri îngheaţă
Copila lui Codru la Cetină-n braţă!
Crunt vîntură Laur cîmpia din dos,
C-o falcă pe ceruri, c-o falcă pe jos,
Şi-i aspru şi negru ca noaptea din groape.
El vine, tot vine şi-acuma-i aproape
De Cetină-Dalbă: voinicul fugînd
E fulger în cale, ci Laur e gînd,
Şi-aleargă-ntr-o clipă, pe zarea cea largă,
Un drum ce porumbul trei zile-l aleargă.
Oh, nu-i nici un modru, nu-i drum de scăpat!
Ficiorul lui Fulger atunci a lăsat

Surceaua din mînă şi vorbe vrăjeşte :
Deodat-o pădure se-ntinde şi creşte,
Mai deasă ca părul pe capul de om —
Tot paltin la paltin şi pom lîngă pom,
Şi-i naltă cît cerul, cît lumea de lungă,
Că bate pămîntul din dungă la dungă
Şi-nchide cărarea lui Laur-bradat.
Lung Laur mugeşte, cît mai a crăpat
A cerului haină, el urlă şi zbiară
Şi-ncearcă-apoi preste pădure să sară,
Dar nu-i cu putinţă. Şi pieptul său gol
Dă flacări albastre ; el face ocol
Pădurii, dar capăt şi margini de codru
Nu vede. Pe gînduri se pune şi modru
Găseşte : să roadă pădurea pe loc
Şi drumuri să-şi taie. Cu flacări de foc
Străbate şi-aprinde copacii pe rînd
Şi-i roade cu dinţii şi, cale rozînd,
Se duce-n frunzişuri ca focul în paie.
Trei zile tot arde, trei zile tot taie
Şi-a patra zi iese, cînd ziua sfinţea.
Iar Cetină-Dalbă pe drum se ducea
Ca desele neguri ; trei zile tot merge
Şi nu-i mai sta gîndul, că trebui s-alerge
De frica lui Laur ; el strînge cu dor
Pe Salba, rîd ambii şi-n rîsetul lor
Se duce cal-zdravăn ca tip de fantomă,
Cu spumă-n zăbală, cu frîul pe comă.
Ci-n ziua de-a patra, cînd cerul sfinţi,
Voinicul în spate căldură simţi
Şi zice : — „Vai, Doamne, că rău mă pătrunde
Căldura de soare !" Iar calul răspunde :
— „O, Cetină-Dalbă, nu-i soarele, nu-i !
Că-i Laur-bălaur : răsufletul lui
Te arde, stăpîne ! Dar fii tu bărbat
Şi nu-ţi face temeri !" De-abia şi-a gătat

Cuvîntul şi iată că Laur apare
Cu groază pe frunte, cu noapte-n spinare,
Şi vine, dar vine turbat de nebun.
Şi flacări se-mpart, şi pojaruri s-adun,
Şi geme pămîntul ; greu zarea vuieşte,
Că Laur acuma puterea-ndoieşte
Şi trece-n văzduhuri ca munte plutind.
Dar calul se duce cît nici nu-l cuprind
Cîmpiile-n cale, se duce nălucă,
Precum ştie singur că-i chip să se ducă !
Se duce, dar Laur e meşter la drum
Şi iată-l ! O, iată-l aproape acum
De fiiul lui Fulger : s-apasă
În şea crăişorul şi-aruncă şi lasă
Bucata de cremini şi vorbe-a vrăjit.
Atunci din pămînturi o stînc-a ieşit
De cremene toată, mai aspră ca fierul,
Mai lungă ca lumea, mai lată ca cerul,
De n-ave nici capăt, nici nume de spus.
Crunt Laur aruncă privirile-n sus
Şi-n lături, el cată vrun modru să poată
Sări preste stîncă ; apoi mai dă roată
Spre marginea pietrii, dar tot e-n zadar.
Şi geme, şi fierbe, să zvîrcole-amar
Şi bate pămîntul cu neagra lui coadă
Şi-n urmă s-apucă de piatră s-o roadă.

El roade, mari sfărîmuri din gura lui cad.
Cum sfredelul trece prin lemnul de brad,
Aşa trece Laur şi macină piatra
Trei zile de-a lungul ; şi-n ziua de-a patra,
Cînd cerul sfinţeşte, din stîncă ieşea.
Iar Cetină-Dalbă ca vîntul mergea
Pe drumul cu soare, el nu mai gîndeşte
La Laur-bălaur ; cu dragosti priveşte

La Salba şi-i spune cuvinte de-amor
Şi rîde, rîd ambii şi-n rîsetul lor
Se duce cal-zdravăn trei zile de-a rîndul,
Ca norul, ca dorul, mai iute ca gîndul.

Ci-n ziua de-a patra, cînd dealuri se scald
În razii de seară, porneşte-un vînt cald
Şi bate din preajma lui soare-răsare.
— „Ce vînturi mai suflă !" — vorbeşte-n mirare
Voinicul şi-adie fugarul. — „Vînt rău !
Şopteşte cal-zdravăn, că-i Laurul tău !"
Şi-abia găta vorba, dînd goană cărării,
Cînd Laur departe-n albastrele zării
Dă clocot şi-aleargă pe drumul umplut
De spaimă. Şi-n clipă trei cîmpi a trecut,
Trei şesuri, trei dealuri, cu triplă mînie
Şi vine ca norul de grea vijelie.

Grăbeşte cal-zdravăn cum n-a mai grăbit
De cînd e pe lume ; dar Laur cumplit
Grăbeşte de trei ori mai mult şi mai tare,
Cît mîncă pămîntul şi-n oarba-alergare
Se pierde ca vifor, cu tunet urlînd,
Iar Cetină-Dalbă de-aproape văzînd
Duşmanul, ia picuri de apă din glaje
Şi-l zvîrle, şi spune cuvinte de vraje.
Atunci din pămînturi un lac răsărea
Cît lumea, ca mărgini avea
La marginea lumii. Şi Laur soseşte
Pe ţărm, dar acuma el nu mai gîndeşte
La-ncungiur, ci sare sălbatec de tot
În undele-albastre şi trece cu-not
Trei nopţi şi trei zile. Şi iese, şi pleacă
Pe drum şi se duce, cît stă să-şi întreacă

Gîndirile minţii ; se duce turbat,
Că vede din mînă fugarul scăpat.
Mai tare, mai tare s-apropie dînsul ;
Şi-i Cetină palid, iar Salba cu plînsul
Ascunde-a ei faţă sub recile mîni.
Şi calul se duce cît n-are-n plumîni
Răsuflet, de spaimă el fulgeră-n fugă,
Şi iată-l, s-opreşte pe graniţi la Rugă.

— „Scăpata-i, cal-zdravăn, din mîna mea iar !
Vorbeşte-atunci Laur şi-ameninţ-amar,
Scăpata-i acuma, dar ţine-o tu minte,
Că Laur e tare ! C-un pas mai nainte,
C-un singur pas numai de-aş fi plecat eu,
Tu nu vedeai ţara lui Ruga ! Dar vreu
Să ştii tu că barda-mi ca sigur te ţine :
De n-ai pierit astăzi, pieri-vei tu mîne !
Noroc tu avut-ai c-ai fost cu voinic,
Cu Cetină-Dalbă ! Nu-mi pasă nimic
De pierderea Salbei ! Nu, nu, pentru-o Salbă
Mi-oi trage eu seama cu Cetină-Dalbă !..."

Şi tremură, geme, să clatină Laur,
De-albastra-i mînie el geme ca taur ;
Iar Cetină rîde şi strigă voios :
— „Ni-om trage noi seama : Să fii sănătos !"

*

Prin ţara lui Ruga trec repede mirii.
Trec iute p-otarul bătrînei ce dă
Cuvinte de vraje şi farmec iubirii —
Bătrîna vorbeşte, cînd Cetină stă :
— „Scăpat-ai, voinice, scăpat de pierire !
Ştiut-am eu cum că eşti harnic şi-n fire

Să mergi la bălaur. Dar drumul e greu
Şi-n cîtva de tine temutu-m-am eu
Să nu faci cum alţii făceau mai nainte,
Căci nu-mi ascultară nici două cuvinte,
Şi-n urm-apoi Laur pe toţi i-a zdrobit !"
Şi atunci sfînta Vineri p-ascuns a şoptit
Lui Cetină ceva, cu-aşa-ncetişorul,
Să n-audă Salba, ci numai ficiorul.
Şi pleca de-aicea. Trei zile, nopţi trei
S-au dus ei ca vîntul şi dusu-s-au ei
Ca dorul ; ajuns-au în ziua de-a patra
Pe-otarul lui Fulger, ajuns-au la vatra
Părinţilor. Doamne, ce bine-a părut
Lui Fulger, cînd dînsul în curte-a văzut
Pe Cetină-Dalbă... Şi-au mers cu grăbire
Doi oameni la Codru să-i facă de ştire
Că Salba trăieşte — să-i ducă de veşti,
Să iese naintea copilei crăieşti !
Şi-ndată ce-aude mîhnitul părinte,
Le iese cu pompă şi-alai înainte ;
Şi sfetnici ieşit-au cu mare popor,
Cu steagul de nuntă pe umerii lor.
O lume de oameni din ţări alergat-a
Să vadă pe fiiul lui Fulger, pe fata
Lui Codru s-o vadă. Şi hori au întins,
Trei sute de mese de-abia mi-au cuprins
Pe oaspeţi şi, Doamne, era veselie
Cum alta pe lume nu poate să fie !
Ci cînd era jocul mai lung şi mai lat
Se face tăcere... pe ceteri a stat
Cîntarea, sub arcuri întinsele strune
Nu vreau să mai lase glas dulce... Minune !
Pe-un pom mai de-a laturi zburînd s-a oprit
O pasăre toată cu trup aurit
Şi-aşa de frumoasă, cît sta să te-orbească,
Căci n-avea făptura să fie lumească !

Şi pasărea-ncepe să cînte. Oh, nu-i,
Nu-i modru de-a spune, degeaba vă spui
Ce cîntec măiestru răsuna din ciocul
Nezdravenei pasări ; cuprins era locul
De farmec şi-uimire, chiar soarele sta,
Cuprins de mirare. Precum asculta,
Tot omul simţeşte, că nu ştiu ce-l strînge.
Şi plînge Crai-Codru şi Fulger-crai plînge,
Iar Salba se-neacă de jale plîngînd.
Dar Cetină singur e vesel : rîzînd
Spre pasăre dînsul aţîţa săgeata.
— „Oh, ce vrei ?“ îi strigă cu patimă fata,
— „Dar ce vrei ?“ repetă toţi sfetnicii-n cor
Şi scaldă-n uimire privirile lor.
Ficiorul lui Fulger nimic nu răspunde,
Ci pune săgeata la ochi. — „Da' de unde !
Nebun eşti, copile ?“ strig cei mai bătrîni
Din oaspeţi, iar Fulger îi dă preste mîni,
De-i cade săgeata. Precît se silea
S-azvîrle, nu poate, că-n ciuda pierzării
Îi stau împotrivă toţi oaspeţii ţării,
Dar mai ales Salba se roagă plîngînd,
Să lase, să lase ce-şi puse de gînd,
Şi geme, şi plînge, şi tremură fata.
Iar Cetină-Dalbă stă gata, e gata
Să cruţe — pe Laur, dar iute-i veni
Cuvîntul sihastrei în minte : ţînti,
Săgeata se duce de-a dreptul în pieptul
Nezdravenei paseri, ea cade de-a dreptul
Sub pom şi, o, Doamne ! se schimbă pe loc
În Laur-bălaur, dă flacări de foc
Şi ţîuie tare şi bate din limbă,
Acum bucuria de oaspeţi se schimbă
În spaimă şi tremur, căci Laur s-a-ntins
Şi şepte hotare sub el a cuprins !

— „Îţi pasă, măi Laur, ori nu, pentru-o Salbă?
Căci seama ţi-ai tras-o cu Cetină-Dalbă!“
Iar Laur mugeşte cu moartea luptînd:
— „Ne-am tras-o, vecine, dar fie-ţi în gînd,
Că Laur mai are trei fraţi, da, mai are
Şi nime nu scapă de-a lor răzbunare!“
Şi geme, se-ntinde, din răni de la brîu
Mult sîngeră sînge, se strînge părîu.
— „Mai ai! îi răspunde voinicul, ştiu bine,
Dar am eu răspunsuri cum am pentru tine!
Căci dacă eşti meşter, nu crede că nu-s
Alţi meşteri! Vrăjita sihastră mi-a spus
Tot chipul de vraje! Mi-a spus-o bătrîna.
În ce mod se poate pe voi să pun mîna!“
Au fost apoi vremuri cum nu s-au mai dat
Şi zile cu soare şi nemaicurmat
Tot hori pe tot locul, tot hori în tot satul,
Şi-o lume de-a lungul, şi-o lume de-a latul
Creştea-n veselie şi dalbe cîntări:
Venit-au la nuntă o sută de ţări,
Căci fost-a o nuntă cum n-are păreche
Nici lumea cea nouă, nici lumea cea veche!

(1889)

ACTUL AL CINCILEA

(după Edwin Bormann [1]*)*

Aş! N-am durmit de loc, am scris
O tragedie. Stăi! Ce-am zis?
„E umbră tot, zic filosofii,
Şi tot ce-i umbră e şi vis“,
Dar unde dracul mi-s pantofii?

[1] *Edwin Bormann* (1851—1912) — scriitor dialectal german.

Eroul trebuie de-acum
Să moară ! Trebuie, dar cum ?
În nori fac să-i apună steaua ;
Aici figuri, colori, parfum,
Matildă, nu-mi aduci cafeaua ?

Trei morţi ! Ha, bravo, lîngă ei
Mai pot să mai omor pe trei !
Acum să schimb o dată peana,
E actul ultim, domnii mei,
Matildă, adă-mi o „Havana".

E bine tot, frumos şi nou !
Şi-acum în urmă un tablou,
Persoanele mor cu grămada !
Efect la cel mai nalt *nivou* [1],
Matildă, ce-i cu limonada ?

Din act în act mai mult avînt,
Şi privitorii-n lege sînt
Frapaţi, cît nu se poate spune,
E o tăcere ca-n mormînt,
Matildă, un vinars de prune !

Toţi plîng şi-aplaudează toţi ;
O piesă clasică ! Socoţi
Ce bine-a mai jucat şi trupa,
Şi toţi, toţi cheamă pe poet —
— „Bărbate, haid', că-i rece supa !"

(1889)

---

[1] *Nivou* (*fr. niveau*) — nivel.

ROMANȚA

Negura nopții doarme pe mal,
Ca răzbunarea unor blăstămuri,
Reci sunt de crivăț negrele vremuri,
Te voi cuprinde ca să nu tremuri,
Dragă, și-al feții rumen oval
Culcă-l la pieptu-mi, stînd visătoare.
Ochii tăi negri îmi vor fi soare,
Și prin săruturi, iubita mea,
Te-oi face caldă de-ți va părea
Orișice crivăț vînt de răcoare.

Vino cu mine ! Tinăr sunt eu,
Tu ești frumoasă, floare de nalbă !
Noaptea voi face-o să-ți fie albă,
Din stele roșii face-ți-voi salbă,
Brîu îți voi face din curcubeu —
Să te cunoască îngerii soră !
De te vor prinde zînele-n horă,
Cea mai frumoasă zînă vei fi
Și-a lor crăiasă îți va găti
Rochii de purpur din auroră.

Soarele-n Osturi are palat,
Cît de idilic stă-n orizonuri,
În tot tabloul el are tonuri,
Numai credința află-n el tronuri,
Numai amorul e-ncoronat.
Acolo nimeni nu cîntă solo,
La toate ține duet Apolo —

O, şi-aici lumea cît e de rea!
Acolo-n Osturi, iubita mea,
Vino să mergem şi noi acolo!

(1890)

SONETE DE LUX

I

CURRICULUM VITAE[1]

Puţin ne pasă cine-i, al cui, şi cum îl cheamă.
El a trecut liceul cu cea mai slabă notă,
Apoi s-a făcut actor. Dar faţa-i idiotă
N-a încîntat pe nimeni, cel mult pe cîte-o damă.

A-ntrat apoi în oaste şi-a stat, cum bag de seamă,
În lazaret trei toamne, pus bine de-o cocotă.
Ieşind, a scris novele, dar n-a scris bun o iotă;
Apoi s-a făcut pictor şi-artist la panoramă.

Cu timpul un istoric i-a dat să scrie copii,
Dar nu ştia sintaxă, scria ca-n timpul mitic —
S-a hotărît în urmă să-şi deie ortul popii.

S-a spînzurat! Dar bietul rămase paralitic,
Că l-au tăiat din ştreanguri, şi-atunci ştergîndu-şi stropii
P-obraz, şi-a dat de petec, fondînd un ziar critic.

(1891)

[1] Cursul vieţii (lat.).

II

VIZITE

Vrei tu să fii eroul saloanelor ? Ascultă.
Tot ce ştii nou, vorbeşte. Sfîrşind, schiţează harta
Laplandei, apoi spune ce regi au fost în Sparta,
Ce preţ are făina, pe scurt fă vorbă multă.

A sta deoparte singur tăcînd e o insultă.
Mergi dar şi-ndrugă mofturi cu Miţa ori cu Marta ;
De pleacă vreo cocoană, dezvoltă-ţi toată arta
De critic, clevetind-o că-i slută şi incultă.

Zîmbeşte şi aprobă, orice prostii să-ţi toace
Stăpîna casei, vesel primeşte-i tot reproşul ;
Dar cînd începe doamna distrată să se joace

Cu micul ei ceasornic, e semn că-ţi dă paşoşul.
Atunci „*bonjour*“ încolo, „*bonjour madam*“ încoace
Şi zi : „la revedere — cînd va-nvia strămoşul !“
(1891)

III

CRESCIT EUNDO[1]

Ce-i drept e drept, poete ! Şi-ţi spun : eşti de talent !
Dar — iartă-mi vorba asta (*humanum est errare*[2]
Şi toţi avem defecte) — în fond, mi se cam pare
Că eşti prea slab, şi stilul ţi-e prea neconsecuent.

---

[1] Creşte în mers (lat.).
[2] A greşi este omeneşte (lat.).

Eşti prea banal, zic unii. Eu nu sînt competent
Să judec tot; fireşte, greşeli de conjugare
Pentr-un talent ca tine sunt oricum lucru mare —
Şi-apoi, o ştii tu însuţi, n-ai nici un sentiment.

Că eşti naiv, n-ai formă, e rău, dar tot mai trece
Şi nu-ţi imput nici limba, dar gustul — ah, a fost
În drept să zică lumea, că eşti prea gol, prea rece!

Încolo versuri bune, cam rari şi fără rost —
Din unsprezece versuri de n-ai fura tu zece!
Ce dracul! Furi într-una şi furi aşa de prost!

(1891)

IV

DOC. X

Trei zile-a stat în peşte vestitul profet Iona,
Şi-a fost el pentru asta savant ihtiolog?
Iar X e matematic şi mare pedagog
Fiindc-a stat şi dînsul trei zile prin Sorbona?

Cînd era mic, de dînsul prinsese groază bona:
Spunea prostii mai zdravăn decît un filolog —
Iar azi cu tot refrenul: „aşa-i, cum zic, mă rog",
Nu ştie domnul doctor ce-i tropicul şi zona.

De-a scris numai trei rînduri, sub nume el şi-a pus
Şi diploma, subscrisă altcum de vrun Gambrinus [1].
Iar de-ai vorbit cu dînsul, sunt sigur că ţi-a spus

[1] Zeul berii (în mitologia germană).

De zece ori, că-i doctor în cosinus şi sinus.
Şi te-ai convins ! Prostia e uneori un plus
Al minţei, însă mintea lui X e proastă-n minus.

(1891)

V

POLEMICĂ LITERARĂ

Susţii că Iuliu Cesar mînca des murătură ?
Stupidule ! Citeşte în pravila Moldovii.
Ce ? „Slav" e rădăcina ceaslovului şi-a slovii ?
Şi morcovii-s dactilici ? Curat caricatură.

Tu zici că fur citate ? Dar toţi măgarii fură !
Şi nici nu-i furt : în dogme oprescu-l blagoslovii ?
De mai repeţi citatul grecesc : „Quod licet bovi" [1],
La proxima-ntîlnire îţi vîr umbrela-n gură.

Eşti idiot ! De vorbă nu stau c-un de-alde tine,
Dar dacă nu-ţi ţii gura, să ştii că-s hotărît
Să-ţi scriu d-acum răspunsuri lipsite de ruşine.

Şi de mai vii cu fleacuri, eu vin numaidecît
Cu altele, că-n urmă de ştii să-njuri, te ţine
Că şi eu ştiu ! Şi-aibi grije că-ţi sar odată-n gît !

(1891)

---

[1] Citat într-adins greşit în loc de : *Quod licet Jovi, non licet bovi !* — Ce-i îngăduit lui Jupiter, nu-i îngăduit unui bou ! (Lat.)

O ISTORIE VECHE

Cu flori de crîng
Te-mpodobeşti, de tine beată;
Dar n-ai simţit tu niciodată
Că florile din plete plîng?
Sărmană fată!

Trecînd pe lunci
Tu rupi o floare-mbobocită,
Şi-o floare ce-i? Nu eşti oprită
S-o rupi, cînd vrei, şi s-o arunci
Apoi strivită.

Şi tu socoţi
Că toată vorba e jurată,
Că tot ce spui e spus o dată —
Iubitul tău e cum sunt toţi,
Şi ce-i o fată?

Tu vreai să placi
Acelui ce, cuprins, te-aprinde
Cînd tu aprinsă-l vei cuprinde,
Tu vreai un pat de flori să-i faci?
Şi el te vinde!

Şi va pieri
Din veselii tăi ochi splendoarea,
Te vei topi, tu-nfloritoarea,
Şi aruncată-n drum vei fi
Şi tu, ca floarea.

Şi poate crezi
Că floare iarăşi te poţi face,
Că plînsetul cu vremea tace?
Dar caută-n pieptul tău, să vezi
E-ntr-însul pace?

(1891)

INIMA MAMEI
(după o legendă franceză)

Era băiat frumos la chip şi blînd,
El a venit acasă azi oftînd;
Şi mamă-sa, văzîndu-l supărat,
L-a strîns la piept, pe ochi l-a sărutat
Şi-a zis, privind cu drag în ochii lui:
— „Tu ai ceva pe suflet şi nu-mi spui!
Parcă te temi că-ţi mustru gîndul tău,
De ce nu-mi spui? Nu vezi cît eşti de rău!"
Şi ea plîngea, cum plînge fiul mic,
Şi-a plîns şi el, şi n-a răspuns nimic.

Să-i spuie mamii! Da, cînd a plecat
De la iubita lui, el revoltat
Venea nebun şi dus d-un singur gînd:
S-ajungă lîngă mă-sa mai curînd,
Să-i spuie tot! Dar cînd a fost în prag,
Cînd mă-sa a privit la el cu drag,
A stat pierdut în loc — o, laşul ce-i!
Azi îl ardea privirea cald-a ei,
Şi braţele-i, care-l strîngeau cu dor,
Azi îl dureau cu-mbrăţişarea lor,
Şi toată vorba mamei îl durea —
Şi silnic el s-a smuls de lîngă ea.

El a fugit de mă-sa. Abătut,
O-ntreagă zi pe lunci el s-a pierdut
Şi la iubita lui el să gîndea,
Şi la cuvintele ce le-a zis ea :
„Eu voi iubi pe unul dintre toţi ;
Din pieptul mamei tale, dacă poţi
Să-mi dai tu inima — al meu vei fi !
Voiesc un talisman ! De voi iubi,
Să fiu iubită ! Vreau să ştiu cum eşti,
Eu cer un singur semn, că mă iubeşti !"
Şi el s-a îngrozit d-acest cuvînt !
Ea-şi bate joc de ce-avea el mai sfînt,
Şi, ca d-un demon, el s-a rupt de ea,
Dar o iubea nebun, el o iubea
Mai mult acum — fără-nţeles
Vorbea cu sine, şi gemea mai des ;
Şi se-ngrozea de gîndul că-ntr-o zi
Această fată-l poate birui.
Să-şi piardă mama-n chip atît de laş,
De două ori să fie ucigaş !

Şi-a doua zi s-a dus şi-a întrebat
Pe draga lui, dar ea şi-acum i-a dat
Răspunsul vechi. Şi el gemea plîngînd
Şi nu putea să fugă d-acest gînd —
Şi nouă nopţi cu gîndul s-a zbătut
Şi-n urmă a dus iubitei ce-a cerut.

El n-a putut să plîngă şi-ar fi plîns,
În mînă tremurat ţinea, dar strîns,
Odorul drag, o inimă — şi-a cui ?
Aceasta este răsplătirea lui !
Ea l-a iubit, ca ochii ei, şi blînd
Plîngea şi ea, cînd îl vedea plîngînd,

Şi şi-ar fi dat şi capul pentru el :
Şi-acum o răsplăteşte-aşa mişel !
El nu mai are mamă ! El a pus
Iubirea unei fete mai presus
D-a mamei lui — ce mult a dat
Şi-n schimb el nu ştia ce-a cumpărat !
Fiori simţea cum îl îneacă reci ;
Îi răsunau blăstemele de veci
A mamei, numai şoapte fără glas,
El o simţea venind cu pas de pas
Pe urma lui, el o vedea plîngînd
Cu degetul spre dînsul arătînd —

Şi-atunci, d-atîtea gînduri abătut,
Împleticindu-se, el a căzut
În drum, ţinîndu-şi talismanul strîns
La piept. Şi-un glas amestecat cu plîns
A răsărit atunci înduioşat
Şi plin d-o milă dulce l-a-ntrebat :
— „Tu te-ai lovit, iubitul meu ? Să-mi spui !"

Era inima moart-a mamei lui.

(1892)

PRIMAVARA

Cu pieptul gol,
În haină albă îmbrăcată,
Prin parc cea mai frumoasă fată
Venea zîmbind, cu pas domol,
De vîntul zilei sărutată.

În braţul drept
'Avea flori albe, dragi odoare,
Şi flori avea la-ncingătoare
Şi-n mînă flori, şi flori la piept,
Şi însăşi ea era o floare.

Şi s-a oprit
La trandafiri, şi mîna-i dragă
S-a-ntins la flori, ca să aleagă.
S-o vezi aşa, ş-un chip iubit
Te va-nsoţi viaţa-ntreagă.

Şi cînd a rupt
Pe cel mai drag, a ei privire
Zîmbea mai plină de iubire,
Şi vechiul gînd i s-a-ntrerupt —
Nu ştii nimic tu, trandafire ?

(1892)

CORNUL

Baladă germană

Cum geme-ntreg Tirolul de vuiet de bătăi !
O singură colibă stă pacinică în văi.

Şi-ntr-însa plînge-o mamă. Ce bine şi-a pierdut ?
Ea plînge că bărbatul în luptă i-a căzut.

Şi cei doi fii ai mamei căzură la hotar ;
Cel mic îi mai trăieşte şi chinul ei amar.

Un fiu de-ţi mai rămase, la pieptul tău să-l strîngi,
Tu eşti încă bogată, tu mamă, de ce plîngi ?

Şi-auzi ! Ce sunet trece puternic, plin de foc ?
De ce-a tresărit mama, stînd galbenă pe loc ?

— „Auzi, măicuţă dragă, ce glas a răsunat !"
— „E nuntă, dragul mamei, sînt clopotele-n sat !"

— „Măicuţo, nu e cîntec de nuntă ce-aud eu !"
— „Vor fi ducînd la groapă p-un mort, iubitul meu !"

— „E corn, iubită mamă, nu-i cîntec de mormînt,
Cunosc eu acest sunet şi ştiu şi acest cînt !

Prin văi şi munţi cu vuiet întîi cînd a sunat,
Ne-a strîns în braţe tata şi grabnic a plecat.

Şi-apoi d-a doua dată cînd a trecut sunînd,
Doi fraţi ai mei plecară, că ei erau la rînd.

Şi-acum el sună iarăşi, să plec armat şi eu,
Cei morţi şi-au făcut rîndul şi-acum e rîndul meu !

E rîndul meu, măicuţo, dă-mi armele din cui,
Tirolul să mi-l apăr, să-i apăr munţii lui.

Acolo unde-n luptă vitejii cad mereu —
Rămîi cu bine, mamă, rămîi cu Dumnezeu !"

El grabnic aflä arme şi-n noapte s-a pierdut,
Şi mă-sa plînge dusă şi cornul a tăcut.

(1892)

LEGENDA TRANDAFIRILOR

O mamă tînără-ntr-un sat
Al Indiei trăia iubită
De soţul ei şi fericită
De multe cîte i s-au dat.
Statornică-i trecea viaţa,
Cum trece-n farmec dimineaţa
P-un cîmp frumos şi plin de flori.
Şi i-au dat zeii-ndurători
Un copilaş, ca el să-i fie
Cea mai înaltă bucurie
În traiul ei de rău scutit.

Dar într-o zi s-a-mbolnăvit
Cel desmierdat din mînă-n mînă,
Şi s-a zbătut o săptămînă
Şi-a opta zi el a murit.

Din lut era ; s-a-ntors în lutul
Creării noastre-a tuturor !
Şi mama-şi blăstăma trecutul
Şi se-ngrozea de viitor :

Vedea întreaga ei viață
Un cîmp pustiu, prin care ea
Cu multă plîngere-și ducea
Durerea timpului de față.

Și cu copilul mort la piept,
Aleargă nebunită mama
Și la picioarele lui Brama
În templu ea se duce drept.
Cuprinde gleznele mărețe
A zeului cu patru fețe
Și-n hohot tînguios de plîns,
Obrazul și-l lipește strîns
De piatra cea din veac cioplită.

— „Tu, patimă nebiruită
A dragostei ce-o ai de noi,
Părinte! de ne dai un bine
De ce-l ceri iarăși înapoi?
O, lasă-mi viu copilul, Doamne!
De ce m-alungi tu cu dureri
Din ziua caldei primăveri
În noaptea pustiitei toamne?"

Și-atunci prin templul luminat
Un sunet vîjîind scoboară,
Ca mulți vulturi ce grabnic zboară
Și-n piatră Brama s-a mișcat:
— „Femeie! Eu sunt mila milei,
În stînga am lumina zilei
Și vorbele, în dreapta port
Lumina gîndului și fapta —
Îmi voi deschide dară dreapta
Ca să-ți înviu copilul mort!

Tu mergi şi cată pe pămînt
O casă-n care niciodată
N-au fost dureri şi nici nu sînt,
Şi-acolo pune jurămînt
Că ai să plîngi viaţa toată ;
Că de lumină vei fugi,
Fiind d-a pururi supărată,
Că n-ai să rîzi cît vei trăi —
Cel mort atunci va fi în viaţă !"

Şi cu nădejdea scrisă-n faţă
Ea pleacă, şi din sat în sat
Prin toate casele-a-ntrebat.
Şi a găsit în casa ceea
Că p-un fiu mort plîngea femeia,
Şi-ntr-altă casă plini de dor
Copiii plîng pe mama lor,
Şi un bărbat în casa asta
Plîngea că i-a murit nevasta.
Şi nici o casă n-a găsit
Fără dureri, un loc scutit.

Şi s-a întors la templu mama,
— „Nu-i nici o casă-n lume, Brama,
Scutită de dureri şi-amar.
Părinte-al vieţii, e-n zadar,
D-aş alerga prin lumea toată —
O, lasă-mi viu copilul, tată !"

Şi ca un tunet depărtat,
Prin templul sfînt s-a ridicat
Un vuiet aspru de furtună
Şi-un glas puternic : — „Eşti nebună !

Vreai întuneric? Dar să-mi spui,
Poţi face-ntunecime plină,
În locul unde nu-i lumină?
Şi întuneric unde nu-i
Tu faci lumină? Zile triste
Fără plăceri tu cum le crezi?
Şi de există alb, nu vezi
Că negru-l face să existe?
Aceasta tu nu o-nţelegi,
Vrei pentru tine alte legi?
Dar pentr-un om stricat la minte
Nu schimbă zeii ce-au făcut —
Ce-a fost în veci ce au trecut,
În veci va fi de-acu nainte.
Şi cei vii de vor înceta
Să rîdă, blestemîndu-şi soarta,
Cei morţi din groapă s-or scula
Şi-or rîde ei! Nimic nu-i moartea,
Viaţa-i tot! Auzi cuvîntul:
Nebunii n-au nimic d-ajuns!"

Şi biata mamă n-a răspuns —
Plîngînd a-nmovilit pămîntul
Pe fiul ei, l-a dat lui Iama.
Şi-a plîns o zi întreagă mama,
Mormîntu-n braţe ea l-a strîns,
Şi-o noapte-ntreagă a tot plîns.
Şi-a tresărit în zorii zilei
Şi-o clipă s-a pierdut în vis:
O mîngîiere i-a trimis
Din ceruri Brama, mila milei!
Din lacrămile plînse-n zori
A răsărit o albă floare,
Şi peste noapte-a ei plînsoare
S-a prefăcut în roşii flori.

Erau frumseţile luminii —
Dar aveau spini, şi-atîta ce-i ?
Ea, biata, nu mai vede spinii
Şi-adună flori, şi mîna ei
Îi sîngera, dar nu o doare,
Că pentr-un spin avea o floare.

Aşa e scris în cartea sfîntă
A legii legilor. D-atunci
Răsar aceste flori pe lunci.
Flăcăii-n poezii le cîntă
Şi le slăvesc d-atunci pe drept,
Nevestele le pun la piept
Şi fetele le pun în plete.
Şi-n templul zeilor doi miri
Împodobesc cu flori vestmîntul,
Şi mame triste pe mormîntul
Copiilor pun trandafiri.
De ei cine-şi ascunde faţa
De teamă că de ghimpi sunt plini ?
Şi dacă viaţa are spini,
De ce te plîngi că-i rea viaţa ?

(1892)

IN OPRESSORES[1]

„Fericit va fi cine va lua copiii lor din faşă şi va zdrobi capul lor de pietrele drumului."
Psalm 123

Tu te plîngi că milă nu-i ?
Mai aştepţi tu mila lui ?
Haina el ţi-o ia din cui,
Pînea de pe masă.
Casa ta, şi ei stăpîni !
Prindeţi ce vă cade-n mîni,
Şi-i loviţi la mir, români,
Că-i la voi acasă.

Numai temniţi ne-au zidit,
Numai lanţuri au gătit,
Numai cuie-au făurit,
Cruci de schingiuire :
Dar, pe moşi şi pe nepoţi,
Şi pe iad, pe dracii toţi,
Nu mai vrem să fim iloţi,
Nu vrem umilire !

Noi ne-am plîns şi-am plîns de ajuns,
Ne-au bătut, şi ne-am ascuns ;
Ne-au scuipat, şi n-am răspuns —
Am crezut în soarte.

---

[1] Împotriva asupritorilor (lat.).

Noi murim de mii de ori :
Şi e laş aşa să mori !
Sus, români ! Suntem datori
    Numai cu o moarte.

Prigoniţi de soarte noi ?
Slabi şi de virtute goi ?
Laşi copii din taţi eroi ?
    E minţit cuvîntul !
Azi ne prigonesc acei
Cari ne cred bărbaţi mişei,
Că privim tăcînd la ei
    Cum ne-nchid mormîntul.

Staţi cu mîna-n sîn, flăcăi ?
N-auziţi plîngînd prin văi ?
Ceru-i roşu de văpăi
    Şi se umflă vadul :
Dumnezeu ni-e-ntr-ajutor !
Dacă şi el e de-ai lor,
Nu-l mai vrem ocrotitor :
    Ne-nfrăţim cu iadul.

(1894)

DINTR-ALTE LUMI

Cînd am plecat dintr-altă lume
Venind cătră pămînt din cer,
Un spirit mi s-a prins tovarăş
Zburînd cu mine prin eter.

Precum o rîndunea-n văzduhuri,
Văzînd pe-o altă rîndunea,
S-apropie grăbit şi zboară
Prin zări alăturea cu ea.

Aşa zbura cu mine-alături.
Şi-mi tot vorbea cu ochii plini
De lacrimi, cum vorbeşte-un tată
Cînd pleacă fiul prin străini.

Eu însă beat de fericirea
Venirii mele pe pămînt,
Nici n-auzeam ce spune dînsul ;
Şi-acum nemîngîiat ce sînt !

El mi-o fi spus vro taină mare !
Şi parc-o ştiu şi c-o răspic ;
Dar cînd e s-o rostesc în vorbe
Simt bine că nu ştiu nimic !

O, după mii de ani, cînd iarăşi
Din cer, ca spirit, voi veni,
Voi fi cuminte, căci viaţa
Atît de dragă nu mi-o fi.

Voi asculta de-al meu tovarăş
Ca-n veci să scap de nenoroc
Ori poate-n veci aşa vrea soarta
Să repetăm acelaşi joc ?

(1897)

SONET

(cu contraziceri și cu tendințe)

Să zice și s-a zis că-i un secret
Al artei, să compui macame[1]-arabe,
Să știi să faci o odă unei babe
Și, fără fond, să faci un bun sonet.

Deci vreau cu orice preț să fiu poet —
N-am fond, precum vedeți, și versuri
slabe,
Și-njur, și număr tropotind silabe,
Și șterg mereu, și șterg și merge-ncet.

Opt versuri le-am făcut ! așa cu gluma,
Dar *stante pede* [2] iată mai un vers,
O, de-aș găsi acum o rimă-n *uma* ;

Dar haid' ! și fără rimă văd c-a mers.
Eu sute de sonete-ți fac d-acuma !
Arhangheli, trîmbițați prin univers.

(1897)

---

[1] *Macamă* — formă de poezie orientală.
[2] Expresie latină ; aici cu sensul de : pe nepregătite.

O-NTÎLNIRE

Cînd m-a văzut, dintre femei
   S-a dezlipit dodată ;
Cînd i-am vorbit, privirea ei
   Zîmbea înviorată.
Dar a privit în ochii mei
   Şi-a stat întunecată.

Nici braţele să le ridic
   Eu n-am avut puterea,
Şi nici cuvinte să răspic :
   Şi mă-ngrozea durerea
Că nici c-un semn, nici cu nimic
   Ea nu-mi mustra tăcerea.

Ce-am zis pe cînd mă săruta
   Eu nu-mi aduc aminte ;
Şi-am stat încremenit, şi sta
   Şi ea fără cuvinte :
Şi morţii se revăd aşa
   Cînd ies de prin morminte...

Eu am visat... Dar mă gîndesc
   Că poate-aşa mi-e dată,
Aievea visul să-mplinesc.
   Vai, mamă supărată,
Decît aşa să te întîlnesc,
   Mai bine niciodată !

(1897)

Prin Suceava, Vodă-Ştefan, într-o zi de primăvară,
Cu boieri bătrîni ai ţării şi hatmani treceau călări.
Iată-n drum, pe-o stradă strîmtă ei p-un mort în-
tîmpinară,
Un sărac ! Nici lume-n urmă, nici măcar făclii de ceară
Şi nici plîns ca la-ngropări.

Un copil ducea o cruce ; şi-ngînînd cîntarea sfîntă
După el bătrînul preot vine-ncet în sfîntu-i port ;
Duc pe umeri patru oameni un sicriu sărac, şi cîntă.
Ştefan îşi opreşte calul şi de milă se-nspăimîntă
Cît de singur e-acest mort !

El descalecă şi-azvîrle straiul ce de-argint străluce,
Unui pagi el lasă calul şi s-apropie grăbit
De sicriu, şi-urmînd sicriul, umilit îşi face cruce
Şi, purtînd în mînă coiful, după mort încet se duce
Ca dup-un amic iubit.

Sfetnicii şi-oştenii ţării stau miraţi şi n-au putere
Să-nţeleagă cine-i mortul cel necunoscut ca viu,
Văd în capul gol pe Ştefan şi zdrobit ca de-o durere :
Îşi descopăr şi ei capul şi s-apropie-n tăcere
Şi se duc după sicriu.

Şi cu guri făr' de răsuflet stă mulţimea-ntîmpinată
De-acest mort urmat de vodă şi de curtea sa, pe drum ;
Nici ei nu-nţeleg convoiul, dar pornesc cu el deodată,
Şi mulţimi mereu s-adună spre mulţimea adunată,
Neştiind de ce şi cum.

Şi pe stradele Sucevei, înnorate-acum de jale,
După mortul fără nume se strecoară lungul şir
De popor, de domni şi sfetnici şi de-oşteni în albe zale ;
Pe-un necunoscut din lume îl petrece-o lume-n cale
Spre mormîntul strimt şi jalnic dintr-un colţ de cimitir.

Şi deasupra groapei Ştefan, cu boieri ce-l înconjoară,
Ia sicriul şi-l aşează pe frînghie. Şi-n mormînt
Însuşi el, prinzînd frînghia cu alţi trei, încet scoboară
Mortul în pămînt, el însuşi peste mort de-ntîia oară
Zvîrle-o mînă de pămînt.

Spre popor apoi se-ntoarce : — „De-aţi venit aici cu mine,
Nu-ntrebaţi ce mort e-n groapă, prieten ori duşman al meu,
Om a fost, şi-n ceasul morţii noi să dăm ce se cuvine
Omului. Iar unde merge, sufletu-i găsească bine
Şi să-l ierte Dumnezeu !"

Şi-n genunchi se roagă Ştefan, iar poporu-ntreg rosteşte
În genunchi un Tatăl-nostru, şi e sfînt murmurul lor.
Astfel codrii-şi cîntă psalmii, cînd frunzişul se clăteşte,
Iar deasupra lor în aer duhul Domnului pluteşte
Cel-atotstăpînitor.

Nu-ntrebaţi ce mort e-n groapă ! Răsărirea unei spume
Nu e volnică : ea-şi are rostul hotărît de cer !
Cînd tu crezi că n-ai pe nimeni, fraţi tu ai o-ntreagă lume,
Mila lor e Dumnezeu cel ce altfel n-are nume
Pentru cei ce plîng şi pier.

(1897)

Urlă Petre prins de trude
Şi răpus de munci.
Tată-său din coast-aude,
Stă mirat şi pari înşiră ;
Iar ascultă, iar se miră,
Pleac-apoi pe lunci.

— „Ce ţi-e, Petre, cu strigarea ?
Dat-au lupii-n noi ?
Isprăvit-ai, poate, sarea ?
Ai vătui de şarpe supte,
Ori opincile-ţi sunt rupte
Şi ţi-e dor de noi ?"

— „Adormii prin vale, tată,
Sub un tei bătrîn.
Vîntul s-a stîrnit deodată
Şi-a tot nins pe mine floarea,
Pînă m-a-ngropat ninsoarea
Şi mi-a-ntrat un şarpe-n sîn.

Şi mă strînge, biet de mine,
Parcă-i lanţ de fier —
Înväleşte-ţi, tată, bine
Cîrpe groase pînă-n coate,
Pleacă-te-n genunchi şi-l scoate
Tat-al meu, că pier."

— „Am să-l scot eu, nu te teme,
Capul să i-l crăp —
Dar acum n-am, Petre, vreme.
Fînu-i ud pe coasta luncii,
Rag de sete-n brazdă juncii,
Cată să-i adăp."

Urlă Petre prins de trude,
Urlă-n chip păgîn.
Maică-sa din cas-aude,
Fir şi fus şi ghem aruncă
Şi-şi găseşte fiu-n luncă
Şarpe-avînd în sîn.

— „Învăleşte-ţi în năframă
Mîna pînă-n cot,
Că să nu te muşte, mamă!
Tu n-ai boi să duci la apă,
Fă-mi un bine şi mă scapă,
Că m-a rupt de tot."

— „Petre-al meu, tu muşti ţărîna,
Vezi, că tot visam —
Cum să prind eu şerpi cu mîna?
Fără mînă nu mi-e bine,
Dar mi-e lesne fără tine,
Că băieţi mai am!"

Urlă Petre prins de trude,
Url-acum murind.

Fata din grădină-aude —
Cu cosiţa despletită
Şi cu inima sărită
    Pleacă hohotind.

Şi de plînset mult se-neacă
    Alergînd grăbit —
Şi soseşte şi se pleacă,
Şi sumeasă pînă-n coate,
Ea din sîn mirată-i scoate
    Brîu întraurit.

Petrea rîde, fata plînge ;
    Dar sărind de jos,
Vesel Petrea-n braţe-o strînge :
— „Poartă-l sănătoasă, dragă,
Ca să-mi ştie lumea-ntreagă
    Pe-omul credincios !"

(1899)

CÎNTEC

Româneşte-aşa a fost,
Să te-nduri, după putere,
Să fii bun cu cel ce-ţi cere
    Milă şi-adăpost !

Doine din caval să cînţi
Cum te-nvaţă-n codru vîntul :
Cînd e horă-n sat, pămîntul
    Vesel să-l frămînţi.

Româneşte-aşa a fost,
Nendurat să dai din coate
Cînd duşmanul vorbă-ţi scoate
Că eşti slab şi prost!

Cînd vrăjmaşii vin sumeţi
Să ne calce scumpa ţară,
Tu-i izbeşti si-i dai afară,
Minte să-i înveţi.

Româneşte-aşa a fost —
Ştim şi noi ce se cuvine
Şi-mpărţim şi rău şi bine
Cum e mai cu rost!

(1901)

OSMAN-PAŞA

Acum te cutremuri! Cunoşti
Că drumul ţi-e-n marginea gropii.
Degeaba te-azvîrli şi te-apropii
Cu vuiet şi tropot de oşti.

În frunte, pe calul tău murg,
Pornit-ai urgia pieririi,
Strivit-ai în şanţ grenadirii —
Dar iată, că ranele-ţi curg.

Se sperie murgul de puşti,
Şi-ţi scapă din scară piciorul,
Turbat e-mprejuru-ţi omorul,
Cu dinţii tu gura ţi-o muşti.

Se-ncurcă taberele-n drum
Şi-ţi fug călăreţii de-a valma —
Ridică-ţi, puternice, palma
Şi-opreşte-ţi tabiile[1]-acum !

Cuvîntul ce-odată fu zid
Cînd vrut-au nizamii să fugă,
Azi lor li se pare că-i rugă
S-alerge mai iute spre vid.

Ai aripi, grăbitule vînt,
Tu, şoimule,-a cerului cale !
Fă locuri, oştirilor tale,
Să intre mai iute-n pămînt.

Şi-n sine-ţi tu zis-ai : E rău !
Ca norii ce-ntunecă luna,
Curgeam de pe dealuri într-una
Noi, răii poporului tău.

De-a lungul întinsei cîmpii
Aleargă sălbatica spaimă
Şi, plină de gemet, îngaimă
Şi rugi şi blesteme pustii —

---

[1] *Tabie* — redută.

Gaziule-Osmane, eşti prins !
Şi toate cetăţile tale
Vor sta-ntunecate de jale,
Că soarele lumii li-e stins.

Dar astfel e soarta, eroi !
Căci soarele care se stinse
La voi, o, războinici, s-aprinse
Mai vrednic de viaţă, la noi !

(1902)

BISERICA RUINATĂ

Biserica stă tristă pe golul mal al mării —
O noapte-a fost, cumplită, iar valul răvărsat
Cu vuiet îngropat-a sub el întregul sat.
Şi bîrne, şi cadavre, şi semne-ale pierzării
Rămaseră-n amestec prin mucedul nămol
Cînd apa se retrase lăsînd iar cîmpul gol.
Cînd trec corăbierii în dreptul ei, pe mare,
Fac cruce, şi cu vîsla bat apa mai grăbit.
Se joacă vîntul jalnic cu clopotul dogit,
Prin spartele ferestre cîntînd cu desperare.
Amurgul vine roşu, vin galbenele zori,
Şi noaptea peste lună trec turmele de nori,
Ea stă, tăcutul martur, pe veşteda colină
Umplînd singurătatea de spaimă şi fiori...

(1902)

Cînd străinii merg să vadă
Podul la Lo-kù, pe-o stradă
Care iese din Pekin,
Şi au vreme să privească,
Văd pe puntea cea domnească
O minune,-un loc de chin.

Pe-ale punţii largi parcane
Lei de piatră, multe stane,
Stau la rînd, dar încurcat.
Nu sînt mulţi — aşa se vede —
Însă nimeni, de mi-i crede,
Încă nu i-a numărat.

Mulţi din cei ce se-ncercară,
De necaz pe pod crăpară
Ori au nebunit pe rînd.
Alţii-au numărat, sărmanii,
Nu cu zilele, cu anii,
Şi muriră numărînd.

Mulţi se miră-n stare mută,
Altul : — „Ce ! pot fi vro sută,
Am să-i număr într-un fel !"
Las' să rîdă cît îi place,
Dacă zice : — „Eu voi face !"
Să-l vedem ce-o face el.

Primul rînd îl isprăveşte,
Numără şi cînd sfîrşeşte
Controlînd, merge-napoi :
Face mutre-acum, nebunul,
Vede doi în loc de unul,
Vede zece-n loc de doi.

Ei sînt lei, în multe feţe,
Mari şi mici, cu coade creţe,
Cu ochi roşii — un cîrd de lei,
Parcă-s vii, sclipind în soare,
Cu priviri fulgerătoare,
Rîd de lume, rîd şi ei.

Unii cu făpturi mai slabe,
Alţii graşi, îşi sug din labe,
Îşi ling botul, sar pe stînci ;
Cei mai mici la mari în spate,
Ici culcaţi pe jumătate,
Colo şed, ici stau pe brînci.

Te privesc de prin unghere,
De prin colţuri — e părere !
De prin cîte crăpături,
Parcă-şi scot alene capul,
Unii caraghioşi ca ţapul
Cu nebune sărituri.

Sus şi jos, şi orişiunde
Iese-un leu şi iar s-ascunde
După locu-n care stai ;

Numără cît vrei şi cată :
N-o să afli niciodată
Cîţi îţi pier şi cîţi mai ai.

Ai o sută, bunăoară ;
Numărînd de-a doua oară,
Afli-o sută opt de lei.
De-i mai numeri înainte,
Parcă stai să-ţi ieşi din minte,
Că sînt nouăzeci şi trei !

Numărînd, tu vezi adese
Că alt leu deodată iese
Unde nu-i şi nici nu crezi ;
Iar pe care-l vezi s-ascunde.
Te-nvîrteşti şi cauţi unde,
Şi-i ascuns şi nu-l mai vezi.

Cînd închizi un ochi, e toată
Altă grupă, şi-altă gloată :
Iar de-nchizi pe celălalt,
Sînt cu totul alte fiare,
Care-i pui, acum e mare,
Sta pe brînci şi-acum e nalt.

Numărînd tot dai din umeri,
Blestemi, şi înjuri, şi numeri,
Pînă stai prostit ca ei.
Dar începi d-a capo truda,
Şi te-apucă-n urmă ciuda,
C-un ciomag să dai în lei.

Pe-unii boalele-i apucă,
Şi pornesc, ca să se ducă,
Dar s-opresc, îşi fac răgaz
Să mai numere nainte,
Ori să-şi piardă biata minte,
Ori să crape de necaz.

Orice-aţi spune, orice-aţi face,
Număraţi voi cît vă place
Leii punţii la Lo-kù —
N-o să ştiţi voi niciodată
Nici cîţi sînt, nici cum arată :
Cine-i puse, meşter fu !

(După o tradiţie chineză)

5/18 aprilie 1902

PROCLAMAREA INDEPENDENŢEI

10 Mai 1877.

Mare pentru noi e ziua, cînd tu, Mircea, la Rovine
Ai strivit păgînătatea ce s-a prins de piept cu tine,
Peste Dunăre-azvîrlind-o, iar pe morţii ei în iad !
Mari au fost şi-acele zile, cînd tu, vecinice Ştefane,
Ai înfrînt în multe locuri, groaznicele-oştiri duşmane
Şi-ai văzut pierind turcimea ca şi frunzele ce cad.

Ah, dar voi vedeţi cum vine vîntu-n unde, vine-ntr-una
Tot mai tare, iar în urmă cum se va stîrni furtuna,
Şi pornise-va potopul cel a toate-necător !
Cine să ne fie scutul într-o vreme-aşa de-amară,
Cui să-i cerem ajutorul pentru neam şi pentru ţară,
Şi al cui vei fi prin veacuri, românescule popor ?

Şi-a venit în urma voastră şi furtună-ntărîtată
Şi potopul larg ! Iar mila Celui vecinic cîte-o dată
Chiar de ne-nălţa pe-o clipă cîte-un domn viteaz
pe tron,
Noi eram ca rîndunica în brumar, o prad-a morţii !
În zadar gemu prin aer, ca să schimbe păsul sorţii,
Spada lui Mihai Viteazul şi-a cumplitului Ion.

Dar virtuţiile străbune nu s-au stins în noi cu totul —
Oceanul ne cuprinse, însă l-am trecut cu-notul,
Cerul ne căzuse-n creştet, însă n-am murit sub el !
Ni s-a luminat văzdúhul tot mai mult şi-n urmă soare
Răsări din albe neguri, şi-ntr-o zi răzbunătoare
Prin ruini găsirăm mîndră o coroană de oţel.

A cîntat la Plevna tunul cîntul sfînt al învierii
Precum clopotele cîntă la-nceputul primăverii
Pe Christos mîntuitorul ce se-nalţă din mormînt !
Iată ziua cea mai sfîntă, cea mai mare dintre zile !
Multă vreme-ai stat deoparte, Duh străbun, ca
şi Ahile,
Dar cînd ai sărit în luptă, fost-ai fulger pe pămînt !

(1902)

SUPĂRARE-MPĂCIUITĂ

— „Guraliva gură tace,
Capul ţi-e-n pămînt acum ;
Alta, dragă, n-ai ce face ?"
— „Să mă laşi odată-n pace
Şi să-ţi vezi de drum !"

— „Să te las ! Ei, ard-o focul
Lume-atunci, să ard cu ea,
Şi să-mi scap numai cojocul !
C-a zis David proorocul :
Tu eşti draga mea !"

— „Dragă eu ? Ţi-oi fi, vezi bine.
Fie-ţi dragă cui eşti drag.
Ce-ţi pierzi vremea după mine ?
Te văd oameni, şi-i ruşine,
Tot la noi în prag."

— „Las-o asta, că mi-e frică !
Moşul popa mi-e duşman,
Şi de-o şti, el ce-o să zică ?
Uite, fa, ce praf rădică
Hora-n drum la han !"

— „După joc eu niciodată
Ştiu că ochii nu mi-am scurs —
Nu mă duc ! Pricepe-odată !"
— „Singur eu ? Să stea mirată
Lumea ca la urs ?

Mama o să vadă hora
Şi-o să-nceapă : vai şi hui,
Să se plîngă tuturora,
Mi-au mîncat tăunii nora,
Unde-o fi, că nu-i !"

— „Poate-ţi afli vro mătuşă
Pe sub gard. De nu şi nu,
Ia şi tu de după uşă
Mătura şi zi-i păpuşă,
Sari în joc şi tu !“

— „Bine, dacă zici şi lasă !...
Şi c-un tîrn de măturat.
Dar de tine cred că-ţi pasă,
N-o să stai închisă-n casă
Cînd e horă-n sat.“

— „Sănătos să-mi fii ! Te-omoară
Grija mea ? Atîta rău.
Nu sunt slută eu, nici chioară,
O să-mi aflu şi eu doară,
Biata, vrun flăcău.“

— „O să-l afli... Zi-i pe nume,
Cum îi zic... Dar vorba ta :
Ce tot umblu eu cu glume,
Nici tu nu eşti una-n lume ;
Zece-mi pot afla.

Eu să vreau, mă roagă toate,
Bun ori rău, aşa cum sînt.
Nu aşa frumoase, poate,
Ei, dar nici să dea din coate,
Stînd cu nasu-n vînt.

Iată trei, de peste vale,
Flori nu alta, vin acum —
Ana, prietenă de-a tale,
Dumnezeu mi-o scoate-n cale,
Ca să-mi văd de drum."

Ea rămîne ; el se duce,
Dar s-opreşte-apoi. Rîzînd
Vine ea şi-şi face cruce,
Dă de-o mînă să-l apuce
Ca să-l mustre blînd :

— „Bine,-aşa ţi-a fost purtatul !
Vezi şi tu cît eşti de rău.
Eu glumesc, tu-mi porţi bănatul —
Cum să las să rîdă satul
De necazul tău ?

Las-o dracului de Ană !
Decît ea, mai bine-mi pui
Foc pe ochi şi sare-n rană !
Care-o ştiu eu mai duşmană —
Spune-mi, ce-ţi făcui ?"

Noiembrie 1902

ŢAPUL

Iarăşi e ţapul aici ! Omoare-m-odată mai bine !
Colo-n poteca din crîng, pe spate cu bietele vreascuri
Cîte putui să le-adun prin negru-ntuneric de codru,
Pasuri mărunte făceam, de teama pămîntului umed.

Tocmai voiam să-mi apăs, în pripă, cu degetul spuza
Focului stins în lulea, şi stetei o clipă-n cărare.
Drace ! Deodată mă văd, cît colo, grămadă pe
brusturi.
Moşul aici, şi luleaua pe rîpi, şi dincolo prin baltă
Traista, ca broasca plutind — că goală de-a pururi e
traista
Moşului, bietul de el — şi-alături de traistă căciula.
Bată-l pustia de ţap ! Sta mîndru-n cărare, ca vodă,
Ţintă la mine privind, şi-ucizîndu-mă-acolo cu ochii,
Barba mişcînd-o mereu, fălos de prostia-i vitează.
Stetei ca morţii, lungit, cu tremurul spaimei prin oase
Pînă ce-i dete prin cap să plece la vale, nărodul.
Uite, mă doare şi-acum, şi şoldul, şi braţul din umăr.
Spuneţi o dată şi voi, e lucru cuminte să-şi bată
Ţapul de mine aşa joc ? Şi ce-are nebunul cu mine ?
Doamne, mai bine să mor, decît să vă supăr cu
vorbe,
Uite, cu lacrimi vă rog — 'dar ţapul, el nu vi-e
cuminte !

Meargă-vă toate pe plac, şi-audă-vă Domnul din
ceruri !
Asta de-a pururi o zic, mergînd prin pădure spre casă,
Ziua, suind pe poteci, ori stînd pe răzor să răsuflu,
Seara uitîndu-mă-n foc, ori noaptea cînd scutură
vîntul
Bietul bordei şi, deştept, mă-nvîrt de pe-o parte pe
alta.
Lapte de cer, într-o cupă mi-l daţi, cît baniţa cupa,
Urda cea stoarsă-ndeajuns şi dulce ca mursa[1] din
străcuri,
Caş, o bucată de caş, de-i tremură moşului mîna.

---

[1] *Mursă* — apă rămasă după spălarea fagurilor storşi de miere.

Iar pe căldură de viu, cu zer mă cinsteşte sterparul.
Beau şi mă satur, şi simt răcoarea că-mi stîmpără
pieptul ;
Toate, cu mila de om, la voi le găseşte creştinul :
Dacă m-aş plînge de voi, m-ar bate pădurea şi
cîmpul.
Uite, că ziceţi şi voi, e slab şi cu zilele-n mînă,
N-are pe nimeni în sat, şi-i dau de pomană creştinii
Peste sicriu la mormînt şi schimburi, şi-opinci, şi de
toate.
Ţapul el singur mi-e rău, şi-mi face sfîrşire vieţii,
Iată-l, m-alungă de voi, m-alungă, nevrednicu-n lume!
Cînele, colo, cel sur, cu coada tăiată, mă latră
Cînd mă zăreşte pe deal, dar numai lătrarea-i de
dînsul !
Ştie de frică de-atunci de cînd în mînie-l lovise
Baciul Gavrilă c-un ghiont, izbindu-l cît colo
grămadă.
Şchiopul de colea şi el — dar ce-are, de tremură
bietul ?
Cît e cu mine de blînd, dar colo, sub runcuri, odată
Dete năvală spre moş, şi-i prinse sumanul cu dinţii,
Până ce Gheorghe-a ieşit din văi cu găleata de apă.
Nu mă mai latră de-atunci, că strajnic fu Gheorghe-n
dojană,
Grabnic vărsîndu-i în cap găleata cu apă ca gheaţa.
Iată-i, şi ceilalţi toţi, se gudură bieţii cînd vine
Moşul, se-ntind pe pămînt, şi-şi tremură cozile-ntr-una
Dacă mă plec în genunchi, netezindu-i pe cap şi pe
spate —
Ţapul, să-l bată Cel-sfînt, m-alungă nevrednicu-n
lume.

Uite, tiptil mă strecor, prin vale gîndindu-mă vesel :
Țapul acum e pe deal, că-n deal e şi turma de capre.
Iată-l, duşmanul aici, e-n vale şi-aşteaptă pe moşul.
Repede-acum ocolesc, pe dealuri, căci țapul e-n vale,
Însă, pe creştet în deal, îmi piere pămîntul sub mine,
Țapul, nărod şi fălos, stă țapăn acolo pe culme.
Unde mă-ntorc îl găsesc, şi spaima i-o port pretutindeni.
Singur, pe drumul din sat, cînd merg şi s-aude vrun zgomot
Repede sar tresărind că-mi pare că-i țapul în urmă.
Noaptea din visuri tresar, cu gîndul că-i țapul pe vatră.
Pănă şi-n sfînta biserică stau şi mă-ncrîncen, cînd popa
Cîntă tropare pe nas, că-mi pare-ntr-o doară că-i țapul.
Rîde şi moşul, ca voi, cînd vede că-l tulbură spaima
Numai degeaba — ş-un țap e şi el făptură cerească !
Zice şi moşul aşa. Dar lasă că-i ştiu eu năravul,
Nu-i dobitoc blăstemat şi mai prost decît țapul pe lume.

Altul, mai tare, de-aş fi ! Că poate l-aş prinde de coarne,
Poate-aş fugi ca să scap ! Dar astăzi nici fuga n-ajută!
N-ai tu picioare să fugi, şi-n fugă la vale-mi aluneci
Ori mi te-mpiedeci şi cazi, şi iată-l, că țapul te-ajunge !
Singur, pe drum mă gîndesc, şi rîd ca nebunii de-un lucru
Dacă pe coastă-ntr-o zi, cînd țapul îmi ține cărarea,
Fără de veste mi-ar da Dumnezeu şi putere şi suflet.

Drept ca faclia să stau, iar ţapul, dintăi cu mirare
Stînd şi privindu-mă lung, în urmă cu spaimă nebună
Cum ar mai rupe-o prin văi la fugă nărodul, iar moşul
Cum ar mai rîde de el, ar rîde din inima toată.
Bietul! Văzîndu-l aşa, fugînd cu răcorile spaimei,
Mila m-ar prinde de el, că-i şi el făptură cerească.
Uite,-o putere să am, nimic nu i-aş face pe lume,
Numai de barbă să-l prind şi straşnic să-l scutur odată
Pîn-o ţipa de dureri şi capu nălţîndu-i-l bine:
„Prostule-al taichii — să-i zic — mai lasă-ţi năravul odată;
Bagă-ţi tu minţile-n cap, fii blînd şi cinsteşte pe moşul!"
Poate ca mîne-o să mor, că Precista-n visuri mi-o spune.
Zile-am avut şi zile-am trăit şi-mi ajunge viaţa.
Vesel apusul mi-ar fi şi caldă pe groapă ţărîna,
Numai să ştiu eu că mor, în satul acesta, cu oameni
Dragi şi pe care-i cunosc de cînd am venit eu pe lume.
Unde s-alerg în pustiu prin lumea cea largă, eu singur
Fără de nimeni, sărac şi slab şi cu zilele-n mînă,
Unde să fug şi la uşile cui să mai aflu vro milă?
Ţapul m-alungă din sat, m-alungă pe lume, nebunul —
Fie-vă milă, creştini, şi-omoare-m-odată mai bine.

(1902)

„Prea se-ntinde veselia
Tot cu praznic şi desfrîu !
Veţi tăia cu toţii viia,
Şi veţi duce toţi la rîu
Vinu-n sticle ori în vase
Să-l vărsaţi pe apă tot ;
Cel ascuns de voi prin case
Cu putere am să-l scot.
Aşa vreau. Aşa veţi face,
Că-i tai capul cui nu-i place !"

Fost-a jale-n tot regatul,
Şi la munte şi la şes ;
Plînse-oraşul, vai, şi satul,
Cîrciumarii mai ales.
Şi vărsat-au lacrimi dese
Popii şi poeţii lor,
Cele două tagme-alese
Cari la orişice popor
Sunt apostoli ai mulţimii,
Deci la vin de-a pururi primii.

La cetatea Buridava
Ei făcur-un meeting.
Nu ştiu care-a fost isprava,
Căci de-acestea nu m-ating.

[1] Istoria spune că regele Deceneu, înspăimîntat de necontenitele beţii ale dacilor, a poruncit să se distrugă toate viile din regatul său (n.a.). De fapt, regele Buerebista (60—44 î.e.n.), şi nu Deceneu, mare preot contemporan cu primul a luat această hotărîre.

Ştiu că cinci Senatul dete,
Camera pe alţii cinci
Delegaţi, cu mîndre plete,
Bernevici avînd şi-opinci,
Să supuie majestăţii
Plînsul ţării şi-al dreptăţii.

Unul singur avea cizme
(Primul dac ce le-a purtat)
Şi vorbea cu galicisme,
Că-n Paris trei ani a stat
De-a învăţat geologie,
Şi-avea „Takowa“ [1] pe piept,
Îl chema sarab [2] Ilie,
De spun cronicele drept,
Iar în mînă-avea cravaşă
Semn, distins, ca bulibaşă.

Zise el : — „De vrei, ne-aruncă
Peste-un milion de scări,
Dar cinstita ta poruncă
Prea ne scoate din răbdări !
Cînd nu-i strop de vin în ţară
Ce să bem noi ? Petroleu ?“
Regele cu vorba rară :
— „Oh, Sarailie-al meu !
Tu cunoşti pe Leon-papa [3],
Vorba lui mereu e : Apa !“

---

[1] Decoraţie monarhică sîrbească instituită în anul 1865 de prinţul Mihail Obrenovici.
[2] „Sarab“, în limba dacilor înseamnă *prinţ* (n.a.).
[3] *Leon al XIII-lea* (1837—1903) — papă, renumit prin austeritatea lui.

— „Rege mare! Mai cu-ncetul!
Apa-i lucrul cel mai bun,
După cum Pindar poetul,
Popa Kneip[1] şi mulţi o spun,
Însă dacii, ca păgînii,
Nu beau apă, nici să-i pici.
Zic şi ei, cum zic românii
Cei ce-urmîndu-ne pe-aici
De strămoşi ne-or recunoaşte:
Apa-n burtă face broaşte!

La o mie două sute
După Crist! Iar noi sîntem
Morţi de tot, cînd ni-e ulciorul
Gol o zi, ca la golani,
Cum deci îi vom duce dorul
Treisprezece sute de-ani!
Pîn-atunci ne ia tătarul,
Tot cu gînd că-i gol paharul."

Ascultînd aceste spuse,
Regele-a zîmbit perfid.
Dete-un semn şi-un serv aduse
Zece cupe c-un lichid.
— „M-am gîndit fără-ncetare;
Ceva trebuie să beţi —
Iat-aici zece păhare,
Iar dincoace-aveţi pezmeţi.
Spuneţi, principi, de vă place,
Şi cum vreţi, aşa voi face!"

---

[1] *Sebastian Kneipp* (1821—1897) — preot bavarez, celebru în secolul al XIX-lea prin aplicarea în diverse maladii a hidroterapiei.

Sar fruntaşii daci cu ura !
Să ia toţi paharul plin,
Căci aveau ca focul gura
De cînd nu băură vin.
Însă care cum înghite
Dă să scuipe mai curînd
Şi cu feţe-ngălbenite
Se privesc pe rînd, pe rînd.
— „Rege, asta-i vrăjmăşie !
Ce ne dai să bem leşie ?

Auzim că mult li-e dragă
Celor scoborîţi din Crum[1] —
Un lichior ce-i zice bragă
Şi, şi-o-mpart de cinci pe drum.
Da ! Întîi cînd am văzut-o,
Am crezut că sunt lături,
Dar pe Zevs, mă jur, pe Pluto :
Taina ăstei băuturi
N-o-nţeleg — s-asculţi de mine —
Decît cei cu gusturi fine !"

— „O, fruntaşi cu mîndre coame !
Asta-i bragă ! Şi se bea
Şi de sete, şi de foame."
— „Mama dracilor s-o ia !
Acest soi de băutură
Nu-i de noi ! Ne vîră-n draci.
Să le-o torni cu sila-n gură,
N-au s-o-nghită bieţii daci.
Parcă-i terciul cu lămîie
De-oblojeli pe la călcîie !"

[1] Ţar al Bulgariei (802—815).

— „O veţi bea ! răspunse tare
Şi-n mînie Deceneu,
Dacă nu-mi daţi ascultare
Şi-agitaţi poporul meu,
Am s-o-mpun, Sarailie,
Astăzi prin decret regal,
Toţi s-o bea ! A, terci să fie,
Însă terci naţional !
Haid' să bem, uitînd trecutul,
Beţi, să-i facem începutul."

Pe fereşti săriră prinţii
Careşi încotro văzu !
Unu-n goana-şi rupse dinţii,
Altul într-un puţ căzu.
Cel cu cizme, dînd din coate,
Se izbea de boi şi vaci,
Tropăind cele ciuboate,
Că-l băgase braga-n draci !
Şi-au rămas cei prinţi de-ocară,
Apăsînd popor şi ţară.

N-au fost însă lucruri bune
Ce-acest rege-a făptuit,
Căci istoria ne spune
Cum că dacii au pierit :
Ori de dor de băutură,
Ori de caznă-n ciuda lor,
Deci luaţi învăţătură,
Regilor, în viitor :
Dac-aveau ce soarbe dacii,
Poate şi-azi trăiau, săracii !

Ianuarie 1893

(1903)

Dormi acum, odorul mamei,
    Dormi că eşti pe prag,
Strînse-n aripa naframei
Flori de rug ţi-am pus, din vale,
Roşii strămături de bete,
Să fii drag aşa la fete
Cum eşti drag măicuţii tale,
    Dragul mamei, drag.

Ieri pe cînd cîntau cocoşii,
    Peste piept ţi-am pus
La cămaşă panglici roşii,
De deochi, ca el să piară
Unde spaime-l înspăimîntă
Şi cocoşii-n zori nu-i cîntă —
Să rămîi curat, ca faţa
    Soarelui de sus.

Dormi în pace şi te scoală
    Tînăr plugărel!
Azi prin somn mi-ai rîs în poală,
Şi te-am dus plîngînd sub cruce.
Maica Domnului cînd vine
Pune-o mînă peste tine,
Măr de aur ea-ţi aduce
    Să te joci cu el.

Nouă luni în zori, pe rouă,
    Tot ţi-am descîntat,
Joi curate, alte nouă —
Să ai inimă curată
Şi să fii păzit de ele,
Şeapte stele, logostele
Fie-ţi scrise-n cer şi-o fată
    Mîndră de-mpărat.

M-am rugat de ursitoare
    Pentru capul tău,
S-odrasleşti, ca rupt din soare,
Toată lumea să te placă ;
Dar nici fapt şi pus-din-ură,
Nici un fel de-aruncătură,
Nici un farmec să nu-ţi facă
    Nici un rău.

Dormi, plugarul meu, în pace,
    Scumpul meu odor !
Mare-al mamei, te vei face ;
Să te văd cu noi la masă,
Şi-alergînd cu drag pe luncă
După tatăl tău la muncă,
Tînăr voinicel, prin casă
    Mamei de-ajutor !

Uite-l ici şi-ntr-altă parte,
    Ochii-n cap îi fug ;
Îl trimeţi şi-i se departe —
Ş-aduci poala cu surcele,

Ş-aduci apa cu cofiţa,
Tatei să-i deschizi portiţa
Cînd se-ntoarce, frînt de trudă,
Seara de la plug!

O, de te-aş vedea eu mare,
Să mă duc şi eu
La amiazi cu demîncare
Unde-ţi fi, la plug, la coasă!
Să-mi ochesc atunci la horă
Dintre-atîtea fete-o noră —
Dormi şi creşti, şi fă-te mare,
Plugăraşul meu!

Ianuarie 1893

(1903)

CÎNTEC DE PRIMĂVARĂ

Cît e iarnă cu ninsoare,
Stă şi doarme calda boare,
Dar Sîn-Toaderii-o pornesc.
Haida, să culegem, fete,
Ghiocei la Dragobete
Şi brînduşe, că-nfloresc —
Şi-au să iasă iarăşi muguri,
Şi pe cîmp români cu pluguri,
Va fi cald, şi va fi bine
Că-ncep zilele de cresc.

Sfîntul soare-o iarnă toată
N-a-ndrăznit din nori să scoată
Fața sa,-ngrozit de ger.
Mărțișor însă-l deșteaptă,
Căci pădurile-l așteaptă,
Florile și mieii-l cer —
Și-au să vie rîndunele,
Și Floriile cu ele,
Paștele cu ouă roșii
Și cu chiot pînă-n cer.

Stat-au ploile-ncuete,
Pînă sfîntul Prier dete
Drumul ploilor de sus.
Sari și cîntă, Paparudă,
Vino, ploaie, și ne udă
Să răsară grîu nespus,
Cît un pumn să-i fie spicul,
Și de-o-ntra prin grîu voinicul
Să nu-l vezi, s-avem la toamnă
Înmiit de cît am pus.

Mîndr-ai fost tu, primăvară,
Mîndră ești și mîndră iară
Sfîntă salcă-n mîni să porți!
Adă hori și adă glume,
Cîte cîntece pe lume,
Brazde verzi la uși și porți,
Și te-om preamări cu jocuri,
Și pe culmi vom face focuri
Închinîndu-ne puterii
Celui ce-a-nviat din morți.

Martie 1908.

Un gîscan cu pene lucii,
Cum trecea pe pod prin sat
Şi-ntr-o mîn-avea papucii,
Nu ştiu cum i s-a-ntîmplat
Că papucii lui căzură,
Ce păcat, o, ce păcat!
Căci erau cu-alesătură,
Fără leac de tivitură —
Ce păcat!

Gîştele-auzind cum zbiară:
„Aoleo! Papucii mei!"
Într-un suflet alergară
Şi-ntrebau mirate, ce-i?
— „Am rămas, plîngea gîscanul,
Păgubaş de patru lei!
Iată-mă desculţ, sărmanul!
Ce mă fac acum, golanul,
Fără ei!"

— „Haideţi toţi, şi moşi, şi babe
Să-i cătăm pe rîu acu!"
Repede-notînd din labe
Cîrdul tot pe rîu trecu.
„I-ai găsit?" — „Eu, nu, surată,
Ce mă-ntrebi aşa şi tu!"
Toate-apoi strigau deodată:
— „Bată-i pacostea să-i bată!
Nici eu nu!"

Vara-ntreagă tot umblară,
Dar papucii duşi au fost!
Şi-au să umble şi la vară
Pînă ce le-or da de rost!
Iar gîscanul merge, vine,
Face cruci şi ţine post,
— „Nu-i găsesc! Sărac de mine,
Iar desculţ e, vezi tu bine,
Lucru prost!"

Gîştele de-atunci, în cale,
Cînd văd apa undeva,
Căutînd pornesc agale
Tot crezînd că-i vor afla.
Vin şi raţe să le-ajute:
Mac-mac-mac şi ga-ga-ga!
Mac-mac-mac! Haid', vino, du-te,
Zile-aşa pe rîu pierdute!
Ga-ga-ga!

Iar cînd gîştele stau gloată
Şi prin dreptul lor te duci,
Sare tabăra lor roată
Să te-ntrebe: — „Ce ne-aduci?
Ai găsit papucii? Spune!"
Tu la fug-atunci s-apuci!
Sî-sî-sî! Tot fac nebune
Şi te muşcă, doar le-ai spune
De papuci!

(1903)

UN IMN
PREASFINTEI GRAMATICE

Te salut pe tine-articol cauzal şi omogen,
Indirect contras în fraza cu subiectul epicen!
Voi, interjecţiuni concrete şi-optative principale,
Rădăcini prin apoziţii singular adjectivale,
Voi, cantitative-abstracte subiective-n viitor,
Unipersonale-n modul cu plural hotărîtor,
Vă salut! Şi tot asemeni te salut, o, prezumtive,
Număr genetiv în cazul numelor intranzitive.
Tu, obiect *concret* şi simplu, tu, circumstanţial de loc,
Locativ pasiv, conjuncţii, complimente reciproc!
Unde să găsesc puterea de-a trăi, de nu la tine,
Gen subordonat prin verbul reflexivelor supine?
Cardinale-acuzative, virgulă şi period,
Două puncte-adversative strict coordonate-n *mod*
Şi superlativ prezinte derivat din vocative,
Prin vocala secundară cu terminaţiuni *pasive*,
Declinări adverbiale negative-n *absolut*
Cu perfecte-adversative sufixate-n atribut,
Relativ invers compuse prin adverbii ca moţiune,
Pozitiv improprii-n *număr*, ori neutre, ori comune,
Mod superlativ generic omonim adversativ,
Plenison ca negaţiune iar în fond apelativ
Cu prefix şi cu gerundii posesivo-cardinale,
Morfologice prin sunet şi prin stări adverbiale.
Daţi cu fuga sinonime prin funcţiune şi raport,
Că mai-mult-decît-perfectul lui Cipar acum e mort!
Dar în locu-i înviiară prezumtive şi oblice
Şi-un dubitativ pro-contra ortografico-propice.
Propoziţii şi-apoziţii ce ne-arată rupt anume
Locul timpului şi cauza modului unui pronume
Prefixat dintr-un adverbiu femenin cu derivate
Prin triftongii declinării verbelor neregulate.

Ce-aţi făcut, o, voi ai ţării prearăzboinici voievozi,
Pentru naintarea noastră? V-aţi luptat nişte nerozi
Cu tătari, cu turci, cu unguri? Luptă-i asta? Alte lupte
Purtăm noi, mai glorioase, cu învingeri nentrerupte,
Cu negaţii şi-afirmaţii şi-optativul indirect,
Al interogării proprii şi-al pasivului perfect.
Iată se deschide cerul şi dintr-însul cad nespuse
Şi contrarii şi contrase şi opuse şi compuse
Cu diftongi şi relative, şi-ablative, şi vibrante
Şi jumări, şi fleici, şi-ntreaga tabără de consonante:
Labiale, şi dentale, şi nazale, şi minuni
Ps! br! hr! he! ho! ha, huide, şi-alte-asemeni conjuncţiuni
Cătră, spre, prin, la, în, peste, de la, din şi-ntr-un ulcior
Joac-o sîrbă vocativul unison într-un picior
Cu funcţiuni şi cu rapoarte şi-alergînd în fund li-e ţelu
Spre azbuchevedeglagoldobreiestjivetezelu
Şi-o harababură sfîntă văd, mă tulbur, cad, mă-nchin:
Să trăiască-n veci sintaxul! Aleluia şi amin!

(1903)

BĂRAGANUL

Soare, pretutindeni soare,
Foc din zori pînă-n apus,
Şi-mprejur, dogorîtoare,
Zori pustii fără coline,
Nici pe cîmp cîntări de-albine,
Nici o pasere pe sus.

Numai groază şi fiorul
Stăpînesc pustiul loc,
Trenu-şi înteţeşte zborul,
Mai curînd de-aici să scape,
Din pămînt lipsit de ape
Şi mustrat de-atîta foc.

Colo-n fund e parcă turmă
Ori îmi pare-aşa, ştiu eu!
A rămas şi-aceasta-n urmă,
Iar cîmpia fără viaţă
Are tot aceeaşi faţă
Ici şi colo şi mereu.

Iat-un car! Agale vine
Tras de boi cu umblet rar.
Şi mă uit, mă uit mai bine;
În pustia asta mare
Parcă n-am văzut, îmi pare,
Niciodată boi şi car.

Şi-apoi iarăşi golul zării
Pînă-n cerul jos ajuns.
Nicăiri îndepărtării
Nu-i găseşti deosebire,
Unde-alergi a ta privire
Tot acelaşi trist răspuns.

La canton, cu steguleţul,
Un copil zglobiu şi mic.

Grav ce stă pe loc, isteţul
Maică-sii, şi-arată drumul!
Cînd se dă-ntr-o parte fumul,
Cîmpul iarăşi, şi nimic!

Şi nimic, nimic! În soare
Doarme galbenul pămînt,
Doarme-nfiorat şi moare
Fără umbră, fără cînturi,
Fără de-ngăimări de vînturi,
Făr' de rugă la mormînt!

August 1903

„ŞI-ADÎNC DE-ACUM MORMÎNTUL"

„Acum e Gelu[1] mort!
Ieri noapte-a dat zăpadă,
Şi-ai noştri-n cîmp grămadă
Durmind s-acoperiră
Cu scuturile sparte,
Lipsite de-orice cort —
Iar văile sunt ninse
Şi munţii sunt departe,
Şi-aşa de mulţi pieriră,
Şi oştile-s învinse,
Iar Gelu, Gelu mort!"

[1] Gelu a fost principe al românilor din nordul Transilvaniei pe timpul năvălirei ungurilor. El s-a împotrivit năvălitorilor, dar a fost bătut lîngă Someş, aproape de Cluj, şi a căzut în luptă. Ungurii i-au luat în stăpînire principatul. Gelu, după cît se ştie, nu era nume de botez, ci titlu, ca: vodă, duce etc. E singurul „gel" pe care-l ştim (n.a.).

Acum e Gelul mort,
Şi munţii sunt departe ?
„Sunaţi din corn, flăcăi !
Treziţi din somn pădurea
Şi-aici, şi-aici, şi-aiurea,
Şi munţii goi treziţi-i,
Şi-ai noştri să s-adune
Din codri şi din văi !
Ah, nu ! Lăsaţi răniţii
Să doarm-o noapte-n pace :
Treziţi, ei n-au ce face
Decît numai să plîngă ;
Încet din corn, flăcăi !"

Să nu treziţi, flăcăi,
Pe cei ce-ar vrea să plîngă !
„Seca-ţi-ar apa-n veci,
Tu, Someş, matcă lată —
Că soţ ne-ai fost odată,
Jurat să ne faci bine !
Să prinzi cu stăruinţă
Duşmani şi să-i îneci.
Nădejdea însă în tine
Ne-o daşi ca să ne-omoare :
Cu ce-ţi greşirăm oare ?
Tu, rîu fără credinţă,
Seca-ţi-ar apa-n veci !"

Seca-ţi-ar apa-n veci,
Tu, rîu fără credinţă !
„Acum e Gelul mort,
Pe şes duşmani şi pradă,
Pe munţi şi văi zăpadă —

Vai, nu mă mai cunoaşte
Nici rîul, nici pămîntul,
Nici spada care-o port!
Un pumn de sfinte moaşte
Vom duce-n munţi şi-n lume,
Şi-adînc, fără de nume,
Ne-o-nchide-n el mormîntul
Cu Gelul nostru mort!"

Acum e Gelul mort,
Şi-adînc, români, mormîntul.

Octombrie 1903

LA SÎNUL MAMEI

A mea inimă-i izvorul
    Cel ce viaţa-ţi dete.
Nesecat să-ţi potolească
    Nesfîrşita sete.

Sîngele-mi e roua care
    Floarea mi-o stropeşte,
Ca să nalţe-ncet căpşorul
    Pînă-mi înfloreşte.

Caută mîna-ţi hrănitorul
Sîn ca să-l desmierde ;
Şi din ochi, de fericită,
Mamă-ta te pierde.

Şi suspini şi sugi cu zîmbet
Şi-ai tăi ochi întreabă —
Nu eşti bun, s-o ştii, pe lume
Bun de nici o treabă !

Nici nu te iubesc ! Ei, Doamne,
Tu zîmbeşti, ştrengare.
Cînd zîmbeşti, e parcă faptul
Zilei ce răsare.

Iar gropiţele-n obrajii
Albi şi ca de spume,
Nu sînt flori aşa frumoase
Nicăiri pe lume !

Cînd îţi gîngureşte glasul
Vorbe să frămînte,
Harfă nu-i, nici glas de înger
Mai frumos să cînte.

A mea inimă-i izvorul
Dulcei vieţi din tine ;
Tu-mi eşti Dumnezeu, iar asta
O-nţelegi tu bine !

(1906)

Ce-am zis eu? „Mi-e drag copilul,
Drag de parc-ar fi al meu!"
Ah, am zis, dar mai nainte
De-a fi mamă însămi eu.

Pîn-a nu avea pe braţe
Îngerelul care-l am
Da, atunci!
Zi şi noapte-l desmierdam.

Începu să-mi zică mamă
Şi muream de dragul lui,
De mi-ai da tot bunul lumii
Niciodată n-am să-i spui

Că-i orfan, şi niciodată
N-o să ştie că-i străin,
Că e moartă mă-sa biată,
Şi că eu de milă-l ţin.

Da, am zis, dar mai nainte!
Astăzi cînd sunt mamă eu,
Îmi iubesc pe-al meu, drăguţul,
Mult mai tare, că-i al meu.

Eu acum ştiu ce-i iubirea,
Şi credeam c-o ştiu de-atunci!
Doamne, ce de fericire
Poţi tu-n suflet să ne-arunci.

Vai de ea, sărmana-i mamă,
Milă mi-e de ea acu,
Căci aşa de scurtă vreme
Parte de copil avu!

Nu! Mi-e drag şi-acum ca ochii,
Tot de-al meu eu mi-l socot.
Să se facă numai mare,
Am să-i spui de mă-sa tot!

Ei, sărmanei mame moarte,
I-ar fi cerul prea pustiu
Daca i-aş fura iubirea
Bietului ei singur fiu.

Cînd o va chema pe nume,
Voi gîndi la jalea ei,
Şi-o să-mi fie drag ca ochii
Fiul alteia femei!

(1906)

PĂMÎNTUL UITĂRII

Acesta-i un cîntec de bard ostenit,
    De bard din pămîntul uitării.
Strămoşii-mi acolo, pe stîlpi de granit,
Cu albe portaluri un templu-au clădit
    De marmură-n marginea mării.

„Să-l aibă nepoţii prin veacuri de-acum
Spre-a lor şi spre-a noastră mărire!"
Dar mută veni nepăsarea pe-un drum,
Iar pe-altul stîrni-necătoru-i samum[1]
Atotucigaşa hulire.

Azi templu-i ruină ; prin curţile lui
Culcuşuri îşi caută cerbii,
Prin mîndrele ganguri scot viezurii pui,
Se joacă pe lespezi de-altare-ale lui
Şopîrle tăcute-ale ierbii.

Cu galbene oase-ale moşilor mei
S-amestecă-n praful cărării
Strivite statui ale marilor zei.
Azi rîdeţi, şi vai, cum veţi plînge, o, mişei,
Cu hohot la ziua-nfruntării!

Dar noaptea din frîntele marmuri răsar
Luciri ca de fulger şi şoapte :
Stau jalnicii zei la ruine, şi par
Cuprinşi de mînie şi galbeni de-amar,
Şi zboară cu vaiuri prin noapte.

Şi iese-al lor bard şi s-aşează plîngînd
Pe-o piatră sub zidul de-afară.
Şi cîntă, şi plînge, ghitara bătînd,
Iar alba lui barbă ca rîul curgînd
Se-mprăştie peste ghitară.

---

[1] *Samum (semun)* — vînt cald şi puternic care bîntuie întinderile Saharei.

„Prin lanuri obsiga[1] şi sterpul odòs[2]
Şi-n pieptul lor inimi nebune!
Batjocura-i astăzi al nostru prinos.
Ei uită, voind, cu ce trudă i-am scos
Din jalnica morţii genune!

Ascultă proroci ai minciunii, şi plini
De-a lor o nebună-nvrăjbire,
Le-alunecă gîndul spre zeii străini,
Fac neamului nostru cunună de spini:
Spre-a lor şi spre-a noastră mărire!"

Eu nu mă voi plînge nepoţilor tăi,
Pămîntule sfinte-al uitării!
Desfă-te tu singur şi-nghite pe răi,
Căci iată-i pe toate gătitele căi
Răsar conjuraţii pierzării!

(1907)

PARABOLA SĂMĂNĂTORULUI

Evang. Marcu, cap. 4, şi Matei, 13.

Vorbind apoi, a zis Mîntuitorul:
— „Căzu din boabe-o parte pe cărări,
Şi paseri au venit de sus cu zborul,
Şi-obraznice-au mîncat şi-au dus în zări
Atîta grîu! Şi-amin, amin zic vouă.
Că-n minte am slujbaşii-acestei ţări.

---

[1] Plantă asemănătoare cu ovăzul, cultivată pentru nutreţ.
[2] Specie de ovăz sălbatic.

Din boabe-o parte-n loc fără de rouă
Crescînd pieri, dar el de vină nu-i,
Căci Tatăl vrea, şi-a lui e că nu plouă.
Căzu-ntre spini o parte şi-o văzu
Pierind de spini şi umbră şi cucută,
Şi-amin vă zic, c-aceasta-i vina lui.
Şi-a fost şi-o parte-n bun pămînt căzută,
Şi patruzeci o boabă fost-a dînd,
Şi-o seamă şasezeci, şi multe-o sută."

Sfîrşitul, Doamne, l-ai păstrat în gînd?
Că oameni răi aduşi din multe locuri,
De-acel presimţ ce mîn-un lup flămînd
Spre-alţi lupi venind cu bici şi cu batjocuri,
Bătură omul, şi-al lui gînd l-au dus
În lacomul ponor al lor, în docuri,
El, bietul, încrezut în Cel-de-sus,
În caldul Prier îşi va-ncinge brîul,
Să semene din nou, precum ai spus:
Ei iarăşi vor veni să-i prade grîul.
Şi, dacă-i laşi, tu, Doamne,-aşa mereu,
Din mîna cui să simt-aceştia frîul?
De ce n-ai spus şi-aceasta, Doamne,-al meu?
Tăcut, tu poate-ngrămădeşti mînia?
Ori poate, vai, deşi eşti Dumnezeu,
Nu ştii nimic ce-amar e-n România?

(1907)

FRAGMENT

În faţă-mi se-ntinde-al cîmpiei cuprins
În limpedea serii splendoare,
Cu galbene lanuri pe şesul întins.
În jur, ca zăpada ce-az-noapte ne-a nins,
Stă volbura-n alba ei floare.

Iar soarele-apune, şi-acolo-ntr-un loc
Cu roata-i pămîntu-l-atinge :
Cum cerul şi-l bate copilul în joc,
Eu nu ştiu ce mînă şi discu-i de foc
Pe marginea lumii-l împinge.

Un tren a trecut în nebunul său fel
Şi-a dreptul spre soare-acum pasă,
În soare s-afundă, şi parcă prin el
Vrea lacoma fiară să-şi scurme tunel
Şi-n golul cu stele să iasă.

Acum e vărsare de flacări spre-apus
Ca-n noapte cînd arde-o pădure.
Se stinge şi-aceasta, şi soarele-i dus,
Şi-amurgul din vale ia drumul în sus
Spre munţii cu creştete sure.

Şi fluturi, şi paseri aripile-şi strîng
Cătîndu-şi vegheate limanuri.
Îşi freamătă boarea doinirile-n crîng,
Izvoarele cîntă şi spicele plîng
Cînd lunecă vîntul pe lanuri.

Soseşte-apoi timpul cînd cerul a prins
Tutindeni egală coloare
În toate-ale lui din imensu-i cuprins,
Iar noaptea tăcută-n văzduhul învins
În linişte-ncepe să zboare.

Învie-ale firii tăcute puteri
Şi-urzesc, miriade de multe,
Şi leagă pe mîne cu astăzi de ieri;
Văd ochii cei tainici ai altei vederi,
Vin alte auzuri s-asculte.

Şi-atîta durere şi galben amar
Şi-atîta nelinişte tace,
Şi inimi trudite ce plîng în zădar —
O, cît eşti de bună, cea fără hotar
În taina ta sfîntă, tu, Pace!

(1907)

NUCUL

Tot mai ceri puţin-rămasei
Inimi să mai simtă mult?
Nucule din dosul casei,
Tot al meu şi-aici şi-aiurea:
Ziua-n vînt îţi văd doinirea,
Noaptea ţi-o ascult.

Umbra ta-nvălea rotundă
Masa cea de nu-ştiu-cînd,
Şi-amîndoi pe banca scundă,
Eu robind suflarea-n gură,
Şi, cu acu-n cusătură,
Mamă-mea cîntînd.

Jale tu, din legănată
Doină, ce de-amar omori!
Dar tu ştii că niciodată
Nu cîntam, urmîndu-i cîntul,
Numai, nuce, tu şi vîntul
O-nsoţeai aori[1].

Şi-urmărind fugara-mi minte,
Mă-nvăţai, prieten bun,
Cum s-adun în gînd cuvinte
Şi-mi cîntai spre a-mi da cărare
Şi vedeam că ies cîntare
Vorbele ce-adun.

Ca şi-atunci, mai coase mama,
Coase şi suspină rar,
Dar cînd dă-ndărăt marama,
Dezvălindu-şi cîmpul frunţii,
Părul ei e alb ca munţii
Iernii lui ghenar!

[1] Uneori.

A murit pe luncă macul,
A murit şi-i mult de-atunci.
Răzvrătit se miră acul
Mîni trudite-acum că vede —
El e tot copil, şi crede
Că-i tot vară-n lunci.

Plînge-acum, cîntînd sub tine,
Nucule, pe cel ce-i dus —
Nu mai vine, — o, nu mai vine!
Şi-şi îngroapă-n palme faţa:
Cît de tristă-i sting ei viaţa
Neguri din apus...

(1908)

VLAD-VODĂ CĂLUGĂRUL[1]

(Din condica unui monah)

Nesfîrşit un praznic are
Raiul azi, o, frate Vlad!
Ca-mpăratul David sare
Patriarhu-n Ţarigrad,
Iar în iad e plînset mare.

---

[1] *Vlad al IV-lea Călugărul* — domnitor al Ţării Româneşti între anii 1482—1495, vasal devotat al Imperiului Otoman. Deşi în tinereţe purtase haina monahală, de unde şi supranumele-i, pare a fi, în acest poem, mai mult personaj alegoric decît personaj istoric, ironia poetului vizînd înaltul cler în general, şi în special, presupunem pe „mitropolitul primat al României", care în toiul răscoalelor ţărăneşti din 1907, alarmat de panica stăpînilor săi lumeşti, „invita" printr-un ordin pe protoierei să se folosească de „calea cea mai urgentă posibilă", pentru a-i determina pe preoţi „să facă rugăciuni în timpul zilei şi privigheri în biserică", invocînd „mila lui Dumnezeu", „ca să înceteze urgia şi calamităţile", adică răscoalele.

Ni s-a-nvrednicit pămîntul
Să-l scăpăm de-amar şi munci,
Har aşa de mult Preasfîntul
Nu ne-a dat decît atunci
Cînd intrat-a-n trup cuvîntul!

Domn, prea cuvioase frate,
Din Paisie Vlad tu eşti!
O, ce fapte minunate
Scrise-ţi sînt să făptuieşti —
Salt-acum, creştinătate!

— Dacă vor veni-mpotriva
Ţării tale agarei,
Scoţi pe sfînta Paraschiva
Şi cu mila dumneaei
Le mănînci la toţi coliva.

Iar popor cînd o să vie:
„Noi pierim, mărite domn!"
Iai ceaslovul unde scrie
Rugăciunile spre somn
Şi spre pace-o să le fie!

Oh, păgîna tălmăcire
Cu acel „Io Voievod"!
Dar de-a pururi fericire
Cînd va-ncepe-orice izvod
Cu „de la Matei cetire"!

Iar boieri tăind vrodată,
N-o să moară făr'de popi,
Tu, cu mila ta de tată,
Pui odăjdii şi-i îngropi,
Prohodindu-i fără plată!

Glasuri opt tipicul are,
Opt boieri în taina ta,
Cîte-un glas de fiecare
Şi-ntr-acesta-şi vor cînta
Orice-ar spune-n adunare.

Iar divan, mărite Vlade,
Orişicînd ar fi s-aduni,
Precum domnului se cade,
Tu-l deschizi cu rugăciuni
Celui ce pe nouri şade.

Tu dintîiu cînţi iordanul,
Hangu-l duc cu toţii lin,
Cîntă-n urm-o peasnă [1] banul,
Face-apoi, cîntînd amin,
Opt mătănii-ntreg divanul.

În genunchi, pe sub icoane,
Le va dărui Cel-sfînt
Mintea ta, o, Solomoane,
Ca să-şi spuie-a lor cuvînt
Glăsuind în antifoane [2].

---

[1] Cîntare bisericească.
[2] *Antifon* — verset din psalmi.

O, ce cîrmuire-aleasă
Pentru-atîta neam creştin,
Salţi, Eleno-mpărătească,
Cu-al tău fiu, cu Constantin,
Joace-a lui Isus mireasă!

Ci-n porfiră să se-mbrace
Şi să salte drepţii-n rai,
Cînd la zile mari vei face
Mîndrul tău domnesc alai,
O, spre-a lumii dulce pace!

Cor de popi, mergînd în frunte,
Vor deschide calea ta,
Toţi cu bărbile cărunte
Şi tot drumul vor cînta:
„O, Basan [1], frumosul munte!"

Şi-ndreptar a tot erezul,
Tu, apoi, cadelniţînd,
Vornicul va spune Crezul,
Tretilogofăt purtînd
Căldăruşa cu botezul,

Şi boierii-apoi grămadă
Cu cadelniţi şi potcap —
Sfinţii-n rai de-aşa paradă
Nici în piele nu-şi încap,
Nici n-au saţ, mereu s-o vadă!

[1] Colină la nord de Ierusalim, menţionată în *Psalmii* lui David. Basanul e numit simbolic „muntele lui Dumnezeu".

Intru-n crîşmă, dau din coate
Şi pătrund prin zece gloate
Pînă-n fund !"

— „Ce tot crîşmă, măi creştine ?
Solomon, el spune bine..."
— „Mie-mi spui ? Da' ce-s copil !
D-apoi Solomon, fireşte,
Că doar el cîrciumăreşte,
El cu Şmil !"

— „Alta spune, măi, psaltirea :
Nu de crîşmă e vorbirea,
Că prin crîşme n-a umblat
Preanţeleptul în cuvinte
Solomon, proroc cuminte
Şi-mpărat."

— „Nu ? Şi-avea, cum umblă veste,
Şapte sute de neveste,
Cîtă frunză e pe pom...
Şi ce paţi numai cu una !
Ce pat eu cu-a mea, nebuna,
Vai de om !"

— „Ahaha ! Vrei tîlcul, frate
Nu cu crîşmele se bate
Solomon, cum am gîndit !
Iacă, de femei el spune :
Toate sînt deşertăciune,
Şi-a gîcit !"

Deşi puse-un braţ, lipind
Pe genunchi opregul[1],
El, necredincios fiind...
Ei ! acum tu zici, mă prind :
„Vezi ce face zbegul[2] !"

Hohotiră-n jur cu foc
Fetele deodată,
Şi s-opriră toate-n joc.
Şi mai sta, căzută-n loc,
Zăpăcita fată !

— „Te-ai lovit, surato ?" — „Nu !
Ce tot rîzi ?... o proastă !"
Rîset şi mai mare-acu.
— „Rîd aşa ! Te aperi tu
Şi-ai căzut spre coastă !"

Cît au rîs n-oi rîde eu
Tot de-a lungul vieţii.
Dar pe fete-aşa le vreu !
Şi de-atîta rîs mereu
S-au oprit drumeţii.

— „Ano ! tot la om bogat
Tragi nădejdea-n bine !
Şi-apoi ? Parcă-i vrun păcat...
Drag îţi e, şi-alta-n sat
Nu mai e ca tine !"

---

1 *Opreg* — fotă.
2 *Zbeg (zbeng)* — mulţime în mişcare.

Cel din deal, el n-a ştiut,
Ei, dar nu te teme,
Că sughiţ de-o fi avut
Şi-a zis „Ana!" i-a trecut
Într-aceeaşi vreme.

Dar desearǎ, cînd i-au spus
Cum a fost cu Ana,
Şi-a zvîrlit căciula-n sus
Şi-apoi plin-a mai adus
Înc-o dată cana.

— „Măi, fărtaţi, de-ar vrea şi-ar vrea
Mama să se plece,
Am să fac la nunta mea
Vinul, cît îl poate bea
Satu-ntreg, să sece!

Să bem preţ de patru boi!
Şi mă fac răstoacă
Şi-un vlădic în sat să chem,
Şi să-l facem să vedem
Şi-un vlădic cum joacă!"

(1911)

CĂLUGĂRUL

Umblînd monahul tîndălind odată,
Văzu o vulpe-n crîng, ca vai de ea,
Căci nici picioare şi nici ochi n-avea —
Şi-a stat privind cu inimă mirată.
De unde-o fi venit aici şi cum,
Lipsită de-ambele puteri pe drum?
Şi-n care chip îşi află zilnic hrana,
În starea ei de plîns cum e, sărmana!
Pe cînd el combina ascunse căi
Pe cari s-apropie Cel-etern de-ai săi,
Văzu un leu ce-n dinţi un cerb aduse
Şi foarte aproape lîngă vulpe-l puse,
Şi-apoi, mîncînd de ajuns, cît a rămas
Pe urma lui, destul şi vulpii fuse.

O, nesfîrşit de-ascuns ţi-e blîndul pas,
Eternă milă, care-atot prevede!
Iar gîndul meu se-nchină adînc, şi crede.

A doua zi veni un corb, purtînd
O pradă-n cioc, din care-apoi căzînd
(Cu vrere-ori fără, nu ştiu) o bucată,
Fu biata vulpe şi-astăzi săturată.
Şi-aşa din zi pe zi văzu mereu
Cum grije-avea de vulpe Dumnezeu.
Călugărul atunci crezu că-i vine
Lumină nou-a minţii cei divine,
Precum avu şi Paul la Damasc.

— „O, sfinte Doamne ; iată, mă renasc !
Pe-a vieţii mare singur eşti pilotul
Ce duse singur către ţintă totul !
De-acum te ştiu deplin, căci te-am văzut !"

Crezi rău tu cel ce crezi c-a fi-ncrezut
Ar fi credinţa dreaptă-a mîntuirii —
De vrei dovezi, urmează-mi povestirii.

Călugărul voi să-i facă deci
Şi lui ca vulpii Tatăl cel de veci,
Şi stînd la rugă pe genunchi şi-n coate
Să-i poarte Dumnezeu de grije-a toate.
Se-ntinse deci în şdrenţele lui vechi,
Şi-adînc şi-a tras potcapul pe urechi,
Şi-aşa zicea : — „Eu îi vestesc mărirea,
Îi cînt pricesne [1] şi-i repet psaltirea,
Şi-a lui putere-o spui din loc în loc,
De poartă grije-astfel de-un dobitoc,
Pe-atît mai mult de mine el purta-va,
Spre-a-i fi printr-asta mai sporită slava.
De umblă pentru-o vulpe-ascunse căi,
Ce drum va face pentru-aleşii săi !"...

Şi-a stat, şi-a aşteptat, şi-o zi, şi două,
Ori mană ca-n pustiu, ori lapte-n rouă,
Ori ploi de potîrnichi, ori ştiu şi eu
Ce gînd avea că-i face Dumnezeu.
Dar n-a venit nici leu şi corb, nici mană !
Şi-aşa dorind printr-o minune hrană,
Slăbi pîn-a rămas un lemn uscat.

[1] *Priceasnă* — cîntare religioasă.

Pe cînd acum aproape leşinat
De foame-ardea-ntr-o ultimă răbdare,
Ieşi, dintr-un părete — aşa se pare,
Un glas zicînd : — „Bătrîn nărod ce eşti !
Pe Cel-etern vreai tu să-l ispiteşti ?
Tu crezi că poţi ştirbi a mea mărire
Precum îmi cînţi, sau nu, dintr-o psaltire ?
Şi crezi tu, vierme, ce-ntr-o clipă treci,
Că poţi spori puterea mea de veci
Cu-a ta credinţă ? Da, şi-aceasta-ncape :
«Credinţa ta pe tine-o să te scape»,
Dar *nu* şi-n felul ce tu orb îl vezi
Şi *nu* cum ţie-ţi place-a şti ce crezi !
Căci e şi-alt adevăr ce-n veci nu trece :
«Credinţa proprie-a ta o să te-nece !»“

Acum eu zic : Călugăre nebun,
Ca toţi cari mîntuirea-n lene-o pun,
Fii leu şi corb, nu vulpe oarbă, biata,
Ce-aşteaptă hrana ca să-i vie gata.
Ca leu lucreaz-agonisind să ai,
Nu duce din cerşire-al vulpii trai.
Şi vezi că ei nevoie-i este-atare,
Dar ce doreşti *tu*, cel voinic şi tare ?
Mergi, prinde prăzi, nu sta un ticălos
Pîndind vulpeşte-al altora prisos,
Trăind din ce-ţi azvîrl, cum face-un cîne !
De poţi, cu braţul tău adună-ţi pîne !
„N-ai lipsă“, zici. Aşa zic cei nebuni,
Atunci tu pentru cei ce n-au s-aduni,
Şi pentru-al altor bine tu munceşte.
Mişel e cel ce sieşi îşi trăieşte
Şi numai lui, dar mult e mai mişel
Acel ce-a altui trud-o fură el !

Ia *tu* de mînă pe-alţii şi-i condu,
Nu cere-a fi condus de alţii tu.
Văzut-ai leul ce-a făcut, şi corbul?
Şi-i ceri lui Dumnezeu milog, ca orbul?
De-acea făptură-i vesel Dumnezeu
În care vede-al luptei bold mereu
Şi care face (chiar fără să ştie)
Şi altora făpturi o bucurie.
Dar cum să fie vesel el de voi?
Mult n-o să-ntrebe el la zi de-apoi
De rugi şi psalmi, ci mai cu dinadinsul:
Cu-a sale fapte la cîntar tot insul!

(1911)

BOGATUL DIN SIRIA

Am fost cîndva prin Siria şi eu
Şi-am vrut să văd ce n-aş mai vrea să vreu.
Dar de-altă parte-am auzit cuvinte
Cum n-am mai auzit, nici mai cuminte,
Şi nici mai sincer spuse de vrun om.
Acum, fiindc-al cunoştinţii pom
Şi fructe dulci produce, ca şi-amare,
Eu rupe-voi din el ce mie-mi pare
Că-i dulce fruct, deşi mi-e faptul clar
Că dulcele la mulţi le pare-amar.

În zori cînd eşti trezit de-un corn ce cîntă,
Ştii tu ce noapte-avu acest străjer?
Pe-un cîmp al luptei vezi ucişi de fier,

Şi poate-a lor mulţime te-nspăimîntă —
Eu însă milă de-a lor chin ţi-o cer!
Ce-ţi pasă, zici. Că nu eşti tu ucisul.
Ascultă, deci, şi ia-mi în suflet scrisul.

În Siria fu odat-un an cumplit,
Încît părea că veacul s-a-mplinit.
Atît de-avar fu cerul cu pămîntul,
Că luni de zile n-a bătut nici vîntul,
Nici ploi n-au scurs din nor al verii dar,
Şi-atîta foc a fost, că nici măcar
Umbrind vrun nor n-a mai scăzut arsura,
Şi cerul astfel a ucis natura.
Nici ape-n puţuri, nici izvoare-n munţi
Şi nime n-avea lipsă-acum de punţi
Spre-a trece rîuri cari purtară nave,
Atari călduri domneau pe sus, grozave.
Secase-orice izvor şi-orice tălaz
Afar' de-acel ce ochii-i scurg pe-obraz;
Pustiu era-n amiazi şi-n zori tot drumul
Şi nu ieşea-n amurg pe case fumul,
Iar vitele-au murit, căci nu aflau
Nici rouă-n cîmp, nici fir de ierbi să guste,
Şi pomii goi lăcustele-i mîncau,
Iar oamenii trăiau mîncînd lăcuste.

Văzui pe-această vreme-un bun amic,
Deşi cu multe-averi şi-un om voinic,
Atît de slab şi de pierit la faţă,
Încît credeam că trece din viaţă.
— „Oh, dulce-amice! — am zis — ce chinuri porţi,
Şi ce te-alungă-n noaptea negrei morţi?"

Iar el atunci mîhnit : — „Tu vezi prea bine,
Şi ştii, şi tot întrebi ce chin e-n mine ?
Nu vezi acest amar ce ne-a cuprins,
Cum peste-orice măsur-acum s-a-ntins,
Cum pier sărmanii fără pic de hrană
Şi-i bate-astfel o soarte-a lor duşmană..."
— „Ba văd ! i-am zis. Dar cum ţi-e asta chin ?
Cum mori de-otravă, negustînd venin ?
Pe acel ce n-are-l înţeleg că plînge,
Dar omul sănătos nu-şi lasă sînge,
Ce-i pasă muntelui că mor furnici ?
Şi tu ; cum eşti bogat, ce simţi aici ?
Tu vezi şi treci : ce grijă, deci, te pleacă ?
Stă raţa şi-n potop, şi nu se-neacă !"

El m-a privit atunci aşa cum unul
Cuminte stă privind ce-a zis nebunul :
— „Acel ce din corabia spartă scapă
Nu stă-ngrijat de-amicul său din apă ?
Cînd arde satul, şi tu-n munte eşti,
Nu plîngi că ard ai tăi şi te mîhneşti ?
Căci *nu* de-al meu amar ăst trup îmi piere,
Ci simt în el a miilor durere !
Să vadă răni, pe-un om milos de-l pui,
Mai rău îl doare-a ta decît a lui,
Căci pentru-a lui el rabdă-n el şi tace.
Ci-a ta, precum te zbaţi, să plîngă-l face.
Deşi n-am răni, eu singur mi le dau,
Căci simt pe toate-a celor ce le au.
Eu carne-mi sînt, dar alţii-mi sînt ca osul.
Cum poate rîde vesel sănătosul
Cînd geme-alături un bolnav lui drag ?
Cînd văd plîngîndu-mi un sărman la prag,

Mîncarea-n gîtul meu se face-otravă.
O, vorbe goale; bogăţii şi slavă!
Pe-un dulce-amic îl duc să-l ardă-n foc,
Iar eu? cu[1] alţi amici merg la joc..."

S-aprinse-odat-o casă pe-nserate
Şi-a ars din ea Bagdadul jumătate.
— „Ei, slavă ţie, Doamne! a zis un ins,
C-a mea căscioară nu mi s-a aprins!"
— „Vai, om nebun! a zis un om cu minte,
Eşti demn să arzi, c-ai zis atari cuvinte!
Mai zis-a vrun nebun cuvînt mai prost
Decît al tău de-acum nebun ţi-a fost!
Un foc întreg oraşul să-l cuprindă,
Dar numai casa mea să nu s-aprindă!
Vai, cum nu cad pe tine-aceşti păreţi!"

Iar voi, bogaţi, cari burta vi-o umpleţi
Şi numai „voi" şi „voi" şi numai „vouă":
Blăstăm vă fie-n lumile-amîndouă!
Dar cel ce-ascultă vorbele ce-i spui,
Noroc şi bine avea-va-n casa lui,
Şi fagure de miere fi-i-va pragul
Şi-ntr-altă lume n-o simţi toiagul.
Destul îţi este chiar şi-o vorbă-a mea
De-o ştii păstra şi nu te-abaţi de ea,
Că-ntr-însa-i plata orişicărui bine:
Cînd sameni spini, nu poţi s-aduni smochine!

(1911)

[1] În textul de bază: *Iar cu.*

De-ţi baţi de mine joc, Alah ne-aude
Şi-n veci bătut de el vei fi, Mahmude!
Fiindcă porţi şi tu regescul semn
Şi stai pe-un tron de care eşti nedemn[1],
Credeai că nimeni nu se va-ncumete
Să-ţi fie-acuzator, ca să te-arete
Şi-n faţă să-ţi arunce-al său dispreţ:
Dar iată-mă că sunt aşa-ndrăzneţ!
De ce n-aş şi-ndrăzni să fiu atare?
Fiindc-aş fi prea mic, iar tu eşti mare?
Şi-aş fi un prost de rînd şi-un geniu tu
Şi-un om cinstit şi nobil, iar eu nu?
Te-ascult, Mahmude, şi-ţi admir ştiinţa!
Toţi regii răi s-asamănă-n credinţa
C-ai lor supuşi o turmă sunt de robi,
Cu toţii orbi şi-asemeni de neghiobi.
Căci dac-ar fi altfel, nu se-nţelege
De ce-ar răbda orice le face-un rege.
Şi-aşa, credeai că, dacă-ţi sunt supus,
Eu n-am să văd cum sunt pe cruce pus
Şi, chiar văzînd, eu n-o să am tăria
Să zbier, ca să-ţi arăt neomenia!
O, şah Mahmud, de m-ai crezut un miel,
Cumplit război avea-vei tu cu el,
Căci nu-s un miel fricos precum m-ai crede,
Ci leu flămînd ce-n pripă să repede.
Şi n-ai ştiut ce furii-n mine sînt,
Ce suliţi port în sprintenu-mi cuvînt,
Ce fulger mi-e-n condei şi-aprins ce scapăr!

[1] Mahmud a fost fiu de negustor şi a ajuns prin vredniciile sale pe tron. Un rege bun; dar Firdusi, în scrisoare, mereu îi aminteşte originea sa de jos (n.a.).

Ei, da! Tu m-ai lovit, iar eu mă apăr,
Şi-oricine vede clar că asta vreu
Şi-n cearta asta nu-s de vină eu,
Căci *tu* ai vrut să ai cu noi de furcă
Şi, dac-ai vrut să-ncurci, acum descurcă!

Mişeii-au îndrăznit a mă huli,
Că nu-s devot cu totul lui Ali,
Iar tu, un biet bătrîn, le dai crezare[1].
Dar iată, jur pe sceptrul tău, pe care
Mai bine-ar fi să-l schimbi într-un ciomag,
Mi-e drag profetul, cum şi-Ali mi-e drag;
Şi-oricît m-or fi hulind prigonitorii,
Pe-aceştia doi — şi demni, şi plini de glorii —
Fidel îi voi iubi şi-acum şi-n veci.
Tu poţi să mă sugrumi ori să mă-neci,
Şi poţi să pui — cum cer şi sicofanţii[2] —
Sub tălpi să mă strivească elefanţii:
Şi totuşi sfînt pe-Ali îl voi ţinea.
Oh, ce-ngrijat eşti de credinţa mea!
Dar, rogu-te, Mahmude, vezi de tine,
De-a ta credinţă şi de propriu-ţi bine,
Şi vezi să nu te-abaţi din drumul viu!
Căci mintea, cît-o ai în cap, ţi-o ştiu
Cît firul de nisip, dar nor ţi-e fumul
Şi-un biet ca tine lesne pierde drumul!
Căci dac-a mea credinţă vrei s-o pui
Cu-a ta-n cîntar, atîta pot să-ţi spui,

---

[1] Vina de căpetenie ce i-o găsea Mahmud lui Firdusi (pe nedreptul, dar ca pretext) era că în epopee poetul n-ar fi fost destul de religios şi nu da cuvenita veneraţiune lui Ali, nepotului lui Mohamed prorocul. Firdusi întoarce acuza, nu atît la adresa regelui, cît la a poeţilor ce-l duşmăneau (n.a.).
[2] *Sicofant* — clevetitor, denunţător.

Că știe Dumnezeu și-adună-n carte,
Scăzînd oricui ce-ntîi și-ntîi împarte[1].
Și cred că-n fața lui, cînd noi vom sta,
Cu-a mea credință eu — și tu cu-a ta —
Eu, biet cum sunt, în față-i pot protege
Și-o sută de patroni ca tine, rege!

Și-acum declar solemn că eu, poetul,
În numele lui Mohamed profetul
Și-al lui Ali, am scris al meu poem,
Dar nu pentru Mahmud, pe care-l chem
Și-acum și peste veci în judecată
Și-Alah din cer ca pe-un hain să-l bată!
Cu-al meu poem, Mahmude, te mîndrești:
Ci-n care chip părtaș la el tu ești?
Cîți regi au azi și-n veac de-acum ființă,
Așa să aibă toți întru știință:
Că nu-l cunosc pe-acest Mahmud, că eu
N-aștept să-mi dea Mahmuzii premiul meu.
Dar cine-i el să-și bată-n față-mi pieptul?
Puțini sunt cei ce-au nume dat cu dreptul
Dar nesfîrșit de mulți sunt proștii cari
Numiți ne sunt de cei nemernici „mari“;
Dar nume, dacă vrei, al *meu* e nume,
Căci nimeni n-a mai fost Firdusi-n lume!
Puterea lumii prea puțină fu
Să nască pe-un Firdusi pîn-acu.

[1] O dogmă, Dumnezeu dă, prin grație, talente și puteri (fie spirituale, fie materiale, ca frumusețe, avere, poziție), însă la ziua judecății, cînd cîntărește faptele bune, el scade întîi darurile grației. Dacă doi fac aceeași faptă, ea nu cîntărește la fel de greu, în cazul că unul a făcut-o ajutat de-o grație divină, iar celalalt prin propriile puteri. Și pe cît omul a avut mai mult bine din grație, pe atît i se scade din valoarea faptei. Cu totul altfel sună dogma creștinilor catolici (n.a.).

Ca stelele pe cer roiesc poeţii,
Mulţi buni, dar mulţi o pacoste-a vieţii,
Şi cîntă tot ce ştiu prin univers.
Găseşti la unii şi putere-n vers,
Dar cei mai mulţi sunt triste roţi de moară —
Nu-i vulturul ce e, fiindcă zboară,
Căci zboară şi-un gîscan din gard pe gard;
Şi nu-s aloe — orice tăciuni ce ard.
Ascultе-aceşti poeţi şi vorbe crude,
Căci prea te faci de rîs cu ei, Mahmude[1]!

Eu mi-am clădit acest al meu poem
Din tot ce noi mai plin de glorie-avem
Şi-n grai, şi-n sunet, şi-n culoare:
Poem ce-i rîu de raze scurs din soare.
Dar nu-s acestea care-l fac etern,
Ci-al artei simţ, prin care-avui să cern
Tot ce-am putut din basm şi cărţi alege —
Şi-al meu talent care-a putut să-nchege.
De fapte mari, de regi, de bătălii,
Cuprinde-o sută douăzeci de mii
De versuri cartea mea — şi-această carte
Istoria ţării în două ne-o desparte[2].
Eu vi-am cîntat şi-amici, şi inimici,
Femei frumoase şi bărbaţi voinici
Şi cai, şi care, corturi de corăbii,
Şi scuturi, coifuri, paveze şi săbii,
Şi lănci, şi lanţuri, arcuri şi săgeţi —
Cît n-au cîntat o mie de poeţi!
Cîmpii şi văi, pustiuri şi păduri,

[1] Aici batjocureşte pe poeţii de la curte (n.a.).
[2] Face epocă. Timpul pînă la Firdusi şi după el. În versurile ce urmează traducerea dă numai un rezumat, căci Firdusi înşiră o mulţime de nume proprii, care-ar cere prea multe note (n.a.).

Şi munţi, şi ape, oraşe mari şi sate
Şi clocot de mulţimi nenumărate
Cu vuiete de oşti, cu vai de guri
Şi tropot, freamăt, muget, şi-ntre ele
Şi zmei, şi gini [1], şi draci, şi duhuri rele
Şi regi cari-au făcut, de sînge uzi,
Cît nu vor face-o miie de Mahmuzi!
Am scos din cronici fapte şi istorii
Şi-am fost oglinda vecinicelor glorii.
Trecutul vechi, de praf acoperit,
Luceşte-acum, prin mine-ntinerit —
Iranul vechi, de mult făcut ruine,
Trăieşte-o viaţă-n veci, de-acum prin mine!

Acestea le-am făcut. Şi-aş vrea s-aud
Ce parte-ai tu la ele, şah Mahmud!
Vai, şah zgîrcit! Eu ţi-am lăsat avere,
Ce-a pururi e tot ea şi-n veci nu piere.
Cînd fi-vei mort de mult şi cînd uitat
Va fi chiar faptul c-ai trăit şi-ai stat,
Atunci, departe-a vremii-ngrămădire
Prin mine va mai da de tine-o ştire;
Atunci de tine-atîta scris va sta:
Că *eu*, Firdusi, am scris pe vremea ta!
Nu tu mă vei purta prin timp ce vine,
Povară pe-al tău gît, ci eu pe tine!
Acum văd eu ce vinovat îţi sînt!...
Bătute de furtuni, de ploi şi vînt,
Cu timpul cad palatele regale
Şi zboară stol de lilieci prin sale,
Clocesc pe scumpe tronuri cucuvăi
Şi regi ajung paiangenii-n odăi,

[1] *Gin* — demon.

Iar pe-unde vi-ați plimbat mărirea seacă,
Șopîrle și guzgani au să petreacă!
Dar ce-am clădit eu, rege, pentru voi,
Nu-i turn ca să-l dărîme vînt și ploi
Și nici furtuni pe lumea toată vruna!
Afară, poate, de-ar veni furtuna
Ce-ntregul neam ni l-ar strivi-ntr-un fel,
Că n-ar mai rămînea nici praf din el,
Și nici atunci! Mi-ar stinge, cred, cuvîntul,
Furtuna, numai, ce-ar strivi pămîntul!

Bătrîn de-optzeci de ani, bolnav ce zac
Și-acum aproape orb și om sărac,
Eu totuși ridicai și-acea povară
La care și-alții-o mie se-ncercară
Și n-au putut-o nici urni; dar eu
Cu drag am biruit și-atîta greu.
Trăiam în lipsă și scriiam cu anii;
Plîngeau amicii și rîdeau dușmanii
De truda mea și gîndul meu semeț.
Dar eu, acoperit de-al lor dispreț,
Mi-am rupt din nervi bucată de bucată,
Căci tu-mi promiseși altfel de răsplată.
Ușor îți este-a sta pe-un tron răpit,
Mîncînd și bînd, pe perne tolănit;
Dar eu, și zi și noapte-n trudă mare,
Treizeci de ani muncii fără-ncetare
Să-ți fac un monument — și l-am făcut!
Iar tu, nărodul de noroc bătut,
În loc să-mi dai făgăduita parte,
Spre-a nu mai fi sărac și mai departe
Și-n pace să-mi petrec al vieții rest,
Tu, șah Mahmud, în nobilul tău gest
Ți-ai strîns la piept enorma ta avere
Și plată tu mi-ai dat — un ol de bere!

Priviţi-l, veacuri! Şi vă fie-ndemn,
Poeţilor, de-a scrie pentr-un rege!
Acest lipsit de cinste şi de lege,
Ce nici de-un strop de apă nu e demn,
Îmi ia-n dispreţ puterea ce mi-e dată
De cel ce-ntregii lumi îi este tată,
De cel ce m-a ursit din veci să fiu
Firdusi-acel ce-acestea i le scriu!
Vai, tu, ciupercă de pe vîrf de cracă!
Bătrînule neghiob, ce crezi, că dacă
Îţi puse-o soartă tristă mîna-n păr,
Eşti mare om şi rege-ntr-adevăr?
Dar soarta asta, care-orbeşte vine,
Putea nălţa — cum te-a nălţat pe tine —
Pe-oricare-un biet golan şi prost la fel
Şi chiar şi pe-un nărod şi mai mişel
De cum eşti tu — deşi-n mişelătate
Nu cred că ai vrun naş, nici măcar frate!

De-ar fi acest Mahmud născut din rob,
Pe-atît de darnic cît e de neghiob
Iar mintea lui de nu i-ar sta-n picioare,
De mult el mi-ar fi dat regeasc-onoare!
De-ar fi el nobil cît e de poltron[1],
Alături lui el m-ar fi pus pe tron,
Dar ce să ceri acelui ce nu ştie
Ce-i drept şi demn şi ce-i mărinimie?
Cînd ia, e sănătos, cînd dă-i bolnav,
Şi ce să ştie-altce un pui de sclav!
Un fiu de sclav nu-nvaţă maiestate,
Şi teama lui e numai că-l vei bate!
Şi cînd ridici din pulbere-un mişel
Şi-apoi aştepţi răsplată de la el,

[1] Laş.

E ca şi cînd ai creşte-n sîn un şerpe
Şi-ai cere grîu din piatra stîncii sterpe,
Pe-un spine poţi să-l răsădeşti şi-n rai
Şi hrană, miere şi nectar să-i dai;
El tot ghimpos va fi şi-a pururi spine
Şi-amare boabe dînd, dar nu smochine!
De cei ce vînd parfum cînd eşti atins,
Tu-n haine prinzi mirosul lor distins;
Dar cînd te-ating acei ce vînd cărbune,
Pe haine-un scrum de zgură ţi se pune.
Poţi face strîmbături din drepţi copaci,
Dar drepţi pe cei ce-s strîmbi nu poţi să-i faci.
Pe-un negru nici trei mări nu pot să-l spele,
Şi-un rău născut va face-a pururi rele.
Învaţ-acestea, rege drept şi bun,
Şi ia-le-n cap, căci ţie ţi le spun!
În versuri tari şi pline de mînie
De-aceea scriu ce-am scris, ca să se ştie,
Ca nu cumva să crezi că eu mă tem
De ura ta şi-al popilor blăstem;
Şi nu cumva să lase-acum şi-odată
Becisnicul tău nume, rege,-o pată
Pe-al meu poem; şi minte ca să-nveţi
Să nu-ţi mai faci distracţie din poeţi,
Bătîndu-ţi joc de ei ca azi de mine!
Căci vrunul dintre ei — mîhnit, vezi bine —
Îţi toarnă-n cap mînia-i de poet
Şi-ţi zvîrle-n faţă-atare vrun pamflet,
Că zece mii de bivoli din rovine[1]
Să n-aib-atît noroi pe ei, ca tine.
Şi teme-te de el! Că-n zi de-apoi,
Cînd sta-veţi la judeţul sfînt, voi doi —
Tu mîndru şi neghiob privind profetul,
Dar blînd privindu-l şi-umilit poetul,

[1] *Rovină* — mocirlă, mlaştină.

Alah va zice îngerului său :
— „Fă mare-abisul între bun şi rău !
Şi-n foc să-l arzi pe şah, că e de vină !
Dar du poetu-n vecinica lumină !“ [1]

(1911)

---

[1] *Poezia a apărut precedată de următoarea notă a autorului :* „Abul Casim Mansur, cunoscut numai cu supranumele Firdusi, cel mai mare poet al literaturilor asiatice şi un Homer al persienilor (născut la 939 d. Hr. şi mort la 1020) a scris epopeea *Cartea regilor (Şah-nameh)* care cuprinde fapte istorice şi legendare din 36 de secole. De tînăr se ocupase cu adunarea materialului ; iar regele Mahmud l-a însărcinat oficial să scrie epopeea neamului persian, promiţîndu-i cîte un ban de aur pentru fiecare vers. Mahmud avea să dea banii din propria-i pungă (fiindcă era enorm de bogat şi iubitor de a încuraja literatura şi artele), dar duşmanii lui Firdusi, mai ales poeţii de pe la curte, i-au întors minţile, aşa că la plată a schimbat aurul în argint şi în loc să dea lui Firdusi 60.000 de galbeni (ban de cîte 12,50 lei) cîte erau versurile epopeei, i-a dat tot atîţia bani de argint. Deşi lucrase 30 de ani la epopee, în cursul vremii n-a cerut nici un ban, căci voia să aibă suma întreagă deodată, ca să poată face un apaduct în oraşul său natal. Cînd i-a adus banii, poetul era în baie ; indignat de purtarea regelui, el a împărţit toţi banii între servitorii băilor şi un cîrciumar la care băuse un pahar de bere. Regele, cînd a auzit acest lucru, a ameninţat pe Firdusi că-l va strivi cu tălpile elefanţilor. În urmă l-a iertat ; dar nu l-a iertat Firdusi pe rege şi a scris împotriva lui o satiră care a rămas vestită şi care atîta a înfuriat pe rege, încît căuta acum într-adevăr să-l strivească. Firdusi a fugit în Bagdad, dar, nefiind sigur nici aici, a fugit în Cuhistan. Se vede că în sfîrşit s-au împăcat, căci aproape de moarte găsim pe poet în oraşul său natal Tus, în regatul lui Mahmud.“

Sînt suflet în sufletul neamului meu
Şi-i cînt bucuria şi-amarul —
În ranele tale durutul sunt eu,
Şi-otrava deodată cu tine o beu
Cînd soarta-ţi întinde paharul.
Şi-oricare-ar fi drumul pe care-o s-apuci,
Răbda-vom pironul aceleiaşi cruci
Unindu-ne steagul şi larul[1],
Şi-altarul speranţei oriunde-o să-l duci,
Acolo-mi voi duce altarul.

Sînt inimă-n inima neamului meu
Şi-i cînt şi iubirea, şi ura —
Tu focul, dar vîntul ce-aprinde sînt eu,
Voinţa ni-e una, că-i una mereu
În toate-ale noastre măsura.
Izvor eşti şi ţinta a totul ce cînt —
Iar dacă vrodat-aş grăi vrun cuvînt
Cum nu-ţi glăsuieşte scriptura,
Ai fulgere-n cer, tu cel mare şi sfînt,
Şi-nchide-mi cu fulgerul gura!

Ce-s unora lucruri a toate mai sus
Par altora lucruri deşarte.
Dar ştie acel ce compasul şi-a pus,
Pe marginea lumii-ntre viaţă şi-apus,

[1] *Lar* — zeitate protectoare a căminului; aici cu sensul metaforic de „cămin" (în mitologia romană).

De-i alb ori e negru ce-mparte!
Iar tu mi-eşti în suflet, şi-n suflet ţi-s eu.
Şi secolii-nchid-ori deschidă cum vreu
Eterna ursitelor carte,
Din suflet eu fi-ţi-voi, tu, neamule-al meu,
De-a pururi, nerupta sa parte!

(1911)

FRAGMENT

Tristă-n zori stă-nţepenită
Pasărea pe-un ram, avînd
Aripa de-un plumb strivită.
Ochii ei ce căutară
Alte dăţi să le răsară
Semnul zilei mai curînd,

Ca din cuib ea guri s-audă
Dulci ciripituri cum scot
Şi să-nceapă dulcea-i trudă;
Azi n-au grija dimineţii,
Azi s-afundă-n noaptea ceţii
Ochii ei, şi ea, şi tot!

Îi aude-acum, de-aseară,
Noaptea-ntreagă cum au plîns.
Ea-i aici, dar au să piară!
Şi e plin de cîntec locul
Şi-i aşa de vesel jocul
Neamului prin ramuri strîns!

Dar pe ea o ţine rana,
Şi ea piere lîngă pui.
Ce să facă ea sărmana!
Unde-i mila şi-ajutorul?
Vai, neputincios e zborul,
Rob al libertăţii lui.

Neclintit să stea să-i vadă
Pînă mor? Ori încercînd
Ea departe jos să cadă!
Dar de-acolo, cum să ştie
Dacă-şi plîng o mamă vie,
Ori dac-au murit plîngînd?

Ori să-nchidă cu putere
Ochii stinşi, spre-a nu-i vedea?
Şi cînd toate-or fi-n tăcere,
Şi cînd n-o să-i mai audă,
Să-şi urmeze-o soartă crudă
Şi să moar-apoi şi ea?

Ieri, cînd făr'de veste-o soartă
I-a gătit cumplitul chin,
A zburat spre cuib mai moartă:
Dar scurgînd pe drum viaţa,
Rănile-o opriră-n faţa
Cuibului, pe-un ram străin...

Mai departe nu se-ncrede
Cîţi se-ncred, de-acolea mor,
Şi cu-ntinse ciocuri vede
Fîlfîiri de-aripi plăpînde,

Vede guri cum cer flămînde
De la dusă mama lor,

Vede supt un vesel soare
Largu-aceluiaşi senin,
Iar ea-nvaţă pui să zboare
Şi cîntînd le-arată chipul
Cum să schimbe-n cînt ciripul...
Vede iar un cuib vecin,

Şi spre frînta sa aripă
Lasă capul ca răpus...
Ar dori să doarm-o clipă,
Dar atît de dulce-i sună
Glasuri ce pe sus s-adună,
Şi ea vesel cată-n sus :

Şi-n lucoarea dimineţii,
Cîte-o dau seninii zei,
Vede farmecul vieţii
Cea cu-atîta drag văzută,
Vede-ntinderea tăcută —
Vede iarăşi cuibul ei...

(1911)

AGHIOTANTUL

Fugarule-al meu, tu te zbuciumi bătut
Şi te miri că mă clatin în scară!

Tu crezi că mi-e teamă de timpul pierdut?
Vai nu, ci de mine că-s fiară!

Atunci la plecare plînsesem tustrei
Şi mama, sărmana, bătrînă
Ţinîndu-ne-alături în mînile ei
De-o parte şi de-alta de mînă,

Sta-n poartă la drum şi vorbea-ncetinel,
Şi mie, zicîndu-mi pe nume:
„Eşti frate mai mare şi-ai grijă de el,
Voi singuri ai mamei pe lume!"

Acum el e mort şi departe de-ai săi
Şi parcă-mi tot sună cum geme
Dar eu alergam la redută, prin văi,
S-ajung cu porunca la vreme.

Muşcase cu gura pămîntul de chin,
Şi strînse pămîntul în mînă;
Întreaga sa faţă şi părul său plin
De sînge-nchegat cu ţărînă.

Luîndu-l în braţe mi-l dusei apoi
La umbră sub poala pădurii,
Spălîndu-i pe gene lipitul noroi
Şi spumele crunte-ale gurii,

Şi-ncet ridicîndu-l de spate puţin
Îi pusei la gura-ncleştată

Să prindă din ploscă vrun picur de vin,
    Dar moale căzut-a deodată.

Şi iarbă smulgînd i-am făcut căpătîi
    Şi tristă fu vorba ce-mi spuse,
Şi nu ştiam bietul ce-aş face dintîi,
    Dar calul aminte mi-aduse

Că nu era vreme, şi-acolo-l lăsai,
    Să-l văd la reîntoarcere iară,
Vai, frate, murind, tu de tine oftai,
    Ori poate de mine, că-s fiară?

La întoarcere-mi spuse străjerul un drum
    Mai scurt, şi fu scurtă şi-a gurii
Poruncă de spaimă, şi iată-m-acum
    Departe de poala pădurii,

Departe de unul ce-aşteaptă mîhnit
    Şi-n drumul meu ochii şi-i zbate,
Departe de unul ce poate-a murit
    Minţit de nevrednicu-i frate!

Fugarule-al meu, tu te zbuciumi bătut
    Şi cînd te-am bătut eu pe tine?
Dar iată-l, blăstămul trădării-a-nceput
    Şi plata cea jalnică-mi vine!

Nu-n faţa ta, Doamne, că ştii! şi mi-e greu
    Cuvîntul ce-n cumpăn-apasă:

Dar mamei, eu mamei, de fratele meu
Ce-oi spune eu mamei acasă ?

(1911)

POPORALĂ

Cînd geme şi urlă şi tună
În martie cerul cu ploi
Soseşte-n stîrnita furtună
Din nou primăvara la noi.

Ieri toată mînia naturii
Urlat-a-n văzduhul cu nori,
Iar astăzi copacii pădurii
Stau veseli cu proaspete flori.

Dar omul cînd fost-a sărmanul
Strivit de furtunile reci,
El nu mai renvie la anul,
Şi nu mai dă muguri în veci !

S-au dus primăverile-i, toate,
Şi iarna-l acopere grea,
Nici vînt şi nici soare nu poate
Zăpezile frunţii să-i ia.

(1913)

Și iarăși mi-e gîndul la patru nepoți,
    Copii ai surorilor mele,
Și iarăși la soarta ce-i bate pe toți.
Sînt patru mai vrednici de lacrimi, ori trei ?
Căci uneori milă mi-e numai de ei,
    Iar alteori numai de ele.

Al tău e la Crasnic, și-i mort. Și de-acum
    Ți-e-n liniște inima tristă.
Al alteia, bietul, e gata de drum,
De-al morții,-n spital, și rentors din război ;
Dar zilnic a treia își cată pe doi
    În șirul de morți de pe listă.

Sărmanii ! Vi-i văd cum se joacă-n nisip !
    Cum cresc, ca din apă de iute ;
Cum, ars și de soare, ia floare-al lor chip ;
Cum chiuie-n deal către casă-n amurg ;
Și-n mintea mea toate de-a rîndul se scurg
    Și-n ordinea vremii trecute.

Și-azi iată-i și-n vaiet, și-n vuiet, și-n foc,
    Și-n oarbă uitare de viață !
Și cad, și rămîn, și se zbuciumă-n loc,
Și-ai morții fiori îi zgîrcesc și-i întind :
Dar parcă-s asemeni cu cei ce zîmbind
    Prin somn, au lumină pe față.

Eu nu mai simt jale ; şi-n sufletu-nchis
Atît mi-e acuma de bine
Cu gîndul la dînşii ! Şi parc-ar fi-n vis,
Şi nu mă mai doare că-s morţi, şi-i privesc !
Mi-e parcă-s pe-o navă, şi-adorm, şi plutesc
Pe-ntinderi de ape senine.

Dar nu ştiu, vorbit-au ori morţii-ntre ei
Şi şoapta mi-e-n suflet ajunsă,
Ori fost-a cum este cînd nu-nţelegi ce-i :
Tresar şi-mprejuru-mi văd roi de români,
Vreau parcă să prindă şi nu mai au mîni,
Vreau strigăt, şi-au gura străpunsă.

Şi mor, şi mă mir şi mă prinde-un fior :
Cui duc ei ce duc să răpuie ?
Căci trista lor moarte nu nouă ni-o mor !
Şi caut cu spaimă răspunsul : „Dar cui ?"
Şi stau şi mă uit cu cutremur că nu-i
Vrun glas lîngă mine să-mi spuie.

(1914)

VULTURUL

Venind de departe cu zborul întins
S-oprise deasupra Ceahlăului nins,
Ş-apoi din rotiri tot mai strîmte-n cuprins
Căzu, ca să prindă vro pradă,
Cum uneori parcă vezi fulgerul stins
Pe cînd nici nu-ncepe să cadă.

Eu nu ştiu, fui vesel ori trist în acel
Ocol ce-l făcui împreună cu el,
Că-ntîi îmi păruse că-i vis şi mă-nşel —
Dar bine venitu-mi-a-n minte
Vulturul văzut în rotire la fel
Cu ani de viaţă nainte.

Un pisc singuratec al muntelui plin
De colţuri de stîncă, cu zborul său lin
Acela-l rotea prin văzduhul senin
În sute de cercuri egale,
Şi-n fiece zi şi tot timpul vecin
Umbririlor nopţii din vale.

Păstorii spuneau că păzeşte pe-ai lui,
Că-n rece cuib scoate părechea sa pui
Şi hrană-i ducea ori pe-aceea ce nu-i
La staul pe-amurg, din mioare,
Ori cerbi sugători ce se culcă sătui
Sub brazii ce-acopăr izvoare.

Şi parc-aş vorbi ca de lucruri de ieri,
Ce drag îmi era nesătulei vederi!
Cînd singur în largul înaltei tăceri
Brăzda cu rotirea sa golul;
Şi-uimit cum de-a lungul atîtora seri
Eu stam urmărindu-i ocolul.

Dar groaznic venit-a-ntr-o zi, din apus
O noapte cu-atîta-ntuneric c-a pus
În minte-ne stavili putinţii de-adus
Aminte ce-i timpul şi locul,

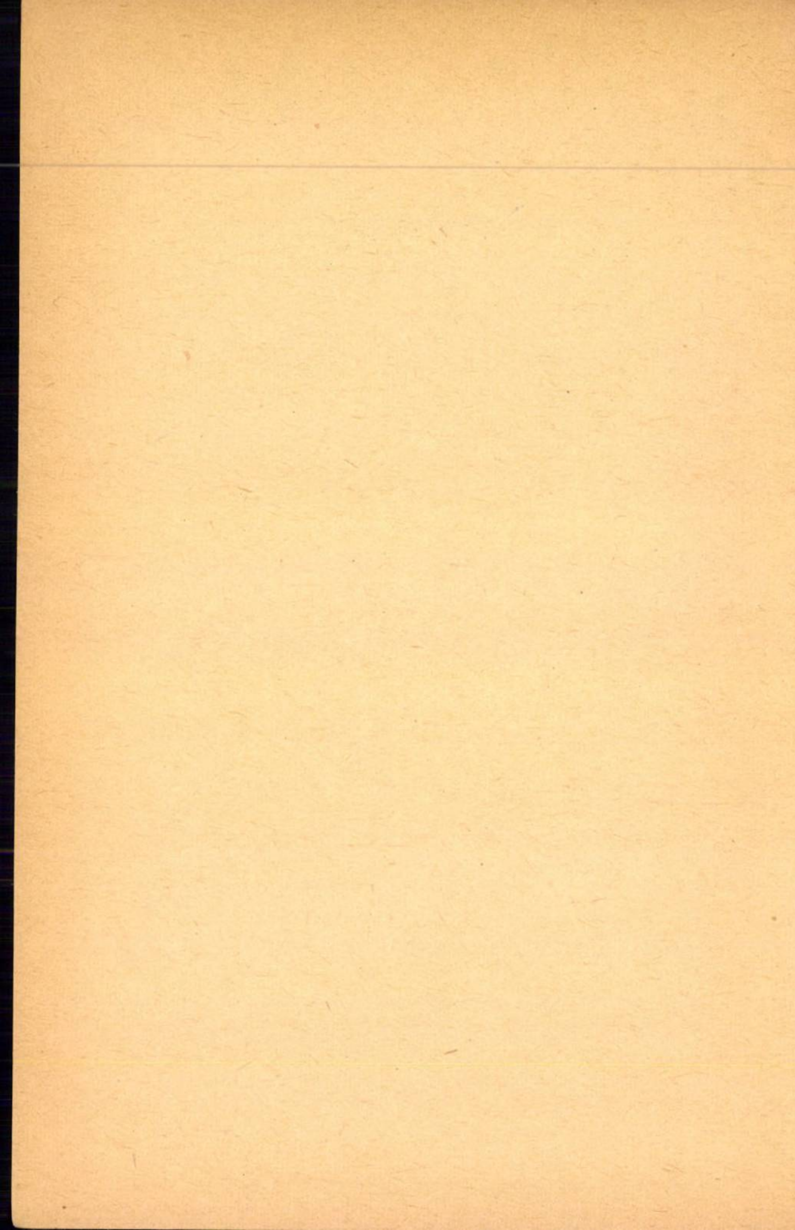
Şi-urlau în cumplita cădere de sus
De-a valma şi apa, şi focul.

Ci-ncet se făcu şi-o lumină ca-n zori,
Iar ziua, ce prinsă de-ai spaimei fiori
S-ascunse pitită-ntre ceruri şi nori,
Se-ntoarse, şi soare fu iară,
Şi-apusu-i stîrnit-a minuni de culori,
Cum nu mai fu-n lume vro seară!

Iar sufletu-n noi ce şi-acum tremura,
De farmec cuprins, ca pierdut se mira!
Dar unde-o fi piscul? Căci nu mai era
Şi-n locul lui gol şi lumină —
Vulturul, el însă şi-acu-nconjura
O stîncă trăsnită-n ruină.

Deodată cu ţipet se-ntoarse napoi,
Ca unul ce-şi schimbă gîndirea, şi-apoi
Spre văi, şi departe, cu zborul greoi
Încet ni se stinse vederii.
De-atunci nu-l văzură nici alţii, nici noi
Rotind în luminile serii.

(1918)

POSTUME

Bătrîn, de mult cu ochiul stins,
Cu părul lung, de vremuri nins
Cu barba albă pîn' la brîu,
E rătăcit într-un pustiu
Şi varsă lacrimile rîu,
Dar mut e al său plîns.

Oh, cît a fost un cîmp de lat
Tot pe cadavre a călcat,
Şi gem în vînturi norii suri
Şi urlă lupii prin păduri
Ş-aşteaptă prăzi la cotituri
Şi-n jur nu-i nici un sat!

Lui Mitras, preot credincios
A fost bătrînul — ce folos!
Aproape stinşi sunt dacii săi,
Ba sunt dărmaţi superbii zei
Şi geme vîntul preste ei,
Şi urlă fioros!

Înaintînd preste cîmpii
Făr'de speranţă mai privi
La timpul nu de mult trecut.
Cetăţi atîtea ş-au făcut
Ş-o ţară mare au avut,
Ce Roma umili!

El, Volos, doar-a-ncoronat
Pe Decebal cel luminat,
Pe Decebal, stăpîn lumesc!
Tot el, din neam dumnezeiesc,
Cu-nvăţături un foc ceresc
În inimi a vărsat!

A fost un om plin de virtuţi
Ş-aşa toţi dacii, dar temuţi
Au fost de-ntreg acest pămînt!
În zei avut-au crezămînt,
Căci zeii-ţi dau un rai în vînt
Deşi-s de mîni făcuţi.

Oh!... Iară-l tulbură-acel vis!
Înaltul cer parcă-i deschis
Pentr-un moment şi radios
S-arată-n zîmbete Hristos...
Zeu din femeie? Mincinos!
De alţi zei un proscris!

Nu-i mare, tare, nici nu-i sînt,
Cînd viermi urîţi de pe pămînt
I-au pus pe cap cununi de spini!
Ah! Unui laş să te închini?
Mişei sunt toţi acei creştini
În rîs purtaţi de vînt!

Hristos! Dar mori în el crezînd,
Căci el îţi cere să fii blînd
Pe-acest pămînt înviforat —
Credeau păgîn şi întrupat,
El, Volos, speră-a fi bărbat
În Roma fulgerînd!...

Așa e... n-a fost decît vis !
Ori de-a fost drept acel trimis
Al lui Hristos, făcea minuni,
Oprea cu vorba lui furtuni,
Făcea cuminți din cei nebuni
Şi... toate cu surîs !...

Că nu l-a prins săgeți și fier,
În adevăr e un mister.
Dar șarlatan a fost și hoț !
De ce pe rug fu ars ca toți ?
Cînd faci minuni, să nu te poți
Cu trup urca la cer ?...

De-ai crede lui, ești moleșit !
Dar Roma ai de umilit,
Ai să omori tot ce-i dușman
Şi ai să bei doar... peste-un an
Din țeasta mîndrului Traian
Să bei rîzînd cumplit !

Dar... nume dacic e mai fum
Cetățile-s cenușă, scrum,
De sînge codrii sunt stropiți !
Cari daci trăiesc, sunt umiliți,
De frica morții-s fugăriți
Şi casa li-e în drum !...

Mai doborît de cugetări,
Ca un strigoi pribeag în sări
S-avîntă ca purtat de-un val
Doar va-ntîlni pe Decebal —

Amurgu-n văi e tot mai pal,
Iar Volos piere-n zări.

(Mss. Mapa VII)

[LA BANI LI-E GÎNDUL TOT...]

Corabia-n zări, spre stînci acum pluteşte,
O vezi ? Şi nici un braţ n-o cîrmuieşte.
Piraţi în ea, şi numără grăbit
Averi, şi lacomi scot ce-au jăfuit.
Nici stînca nu o văd, n-aud furtuna,
La bani li-e gîndul tot, şi-mpart într-una,
Iar marea-i duce-ncet, dar drept spre stînci.
La ce-aş cînta, români, cuvinte-adînci...

(Mss. Mapa VII)

[N-AU PAT, N-AU VATRA...]

N-au pat, n-au vatră şi n-au masă,
Şi-o spuză de copii în casă.

Sînt multe guri de săturat,
Sunt multe spate de-mbrăcat.

Munceşte gol o săptămînă
Să vad-un leuşor în mînă.

Şi cînd să-l puie la chimir
I-l cere călăraşul bir.

Stau, nene, singur şi mă mir
La ce plătesc atîta bir.

Atunci să vezi! Ce trai:
N-au foc în vatră, n-au mălai.

Şi flămînzesc, şi-ngheaţă,
Blăstem pe ei aşa viaţă!

Şi subprefectul e un cîne —
Sărmanului ce-i mai rămîne?

(Mss. Mapa VII)

[ESTE OARE DUMNEZEU?]

De este Dumnezeu ori nu-i
Tu cel ce nu cunoşti ce-i plînsul
Eşti liber absolut s-o spui;
Nu-s liber eu, acel ce fui
Amar lovit de dînsul.

*

Este oare Dumnezeu?
Ori e numai o poveste —
    Dacă este,
El atunci e-n braţul meu!

Pentru neamuri apăsate,
Pentru drepturi el s-a bate,
Ceri mai mult lui Dumnezeu?

(Mss. nr. 3286, f. 23 r. şi 24 r.)

[SPÎNZURAŢI-L, DE-I MIŞEL...]

Spînzuraţi-l, de-i mişel,
De-i nebun, la gard cu el;
  De-i ciocoi cu fumuri,
Daţi-l celor lui de-un fel:
  Cînilor din drumuri!

Ce vă doare, cui i-aţi spus?
Pentru cine-aţi tot adus
  Smirna şi tămîia?
Latini jos şi lifte sus,
  Iar în vîrf momîia!

Buni ori răi, români sîntem,
Românesc pămîntu-l vrem,
  Românească ţara.
Noi ne suferim ce-avem,
  Noi purtăm ocara,

Cui nu-i place-aşa cum vrem
  Ducă-se la dracul.

Ai venit la noi golan,
Fără ţară, făr-un ban,
Fără neam şi nume,
Şi-astăzi, cîne, al meu duşman,
Vreai s-orbeşti o lume.

(Mss. nr. 3286, f. 25 v.)

[ALŢII VOR VENI SĂ-L FACĂ...]

Marghiloman a zis că dacă Brătianu nu vrea să facă acord cu nemţii, vor veni alţii care s-o facă.

Alţii vor veni să-l facă?
Eh! să nu dea Cel-de-sus
Să vă spuie ce-au de spus
Cei siliţi să tacă!
Nu hodorogiţi în vînt
Într-un parlament de clacă.

(Mss. nr. 3286, f. 26 r.)

[RĂDICĂ-TE, SĂ SCUTURI CE TE-APASĂ!]

„Rădică-te să scuturi ce te-apasă!
Voinţa-nvinge tot: de-o ai în tine,
Tu nu te temi de rău, de greu nu-ţi pasă!

Urca-vom şi-alte scări, de chin mai pline ;
Nimic au fost pe cîte le-am urcat,
De mă-nţelegi, şi vreai : să vii cu mine !"

Vergil aşa pe Dante l-a-nvăţat —
Bătrîne-al meu, Te văd cu dinadinsul
Că tu ne-ai fost Vergil ce ne-a-ndemnat

Să vrem şi să muncim ! Tu, nedeprinsul
A sta pe loc, ai alergat, ca norul
Cu rodnicele-i ploi, pe-ntreg cuprinsul

Latinilor şi ne-ai vestit poporul.
Oţel ne-ai pus şi Tu pe spada care
Ne-o va-nvîrti Ahil biruitorul.

Şi iat-avîntul vechi din nou răsare,
Vrăjiţi de vechiul duh, de fala veche,
Ies tinerii flăcăi, se-nşiră-n zare :

Cuvîntul i-a născut ! Al tău, Ureche !

(Mss. Mapa VII)

[BURGHEZI ! DESTUL AŢI GRĂMĂDIT...]

Burghezi ! destul aţi grămădit
Averi de noi muncite —

Comori ce voi ni le-aţi răpit!
Apusul vostru vine!

Lăpădături! V-aţi îngrăşat
Bînd lacrimile ce vărsară
Ai noştri cei „fără de ţară".
. . . .

(Mss. Mapa VII)

[COPILĂ, TU CREDE POEŢII CE SCRIU...]

Copilă, tu crede poeţii ce scriu,
Căci lor li s-a dat o putere
S-audă mai bine, să simtă mai viu
Întreagă a lumii durere.

Ei sînt ca oceanul ce-neacă vrun mal,
Dar cînd se retrage, el lasă
Mai fin nisipişul, şi-aduse de val
Ici-colo, şi perle ne lasă.

(Mss. nr. 3286, f. 49 r.)

[DIN URÎTUL CHIP AL VIEŢII...]

Din urîtul chip al vieţii
Mie-mi cereţi să v-aleg
Strălucirea frumuseţii.

Venerea vi-o scot din valuri,
Focul sfînt să-l smulg din cer
Şi spre sfinte idealuri,
Eu arăt mulţimii calea,
Să trezesc în inimi jalea
Pentru ce-i ce-n noapte pier.

Iată-n steaguri bate vîntul,
Cîntă trîmbiţi de război
Şi-i de vuiet plin pămîntul.
Eu sunt glasul care-adună
Şi mi-e cîntul de furtună
Ca s-aprind mînia-n voi.

Cît e neamul dat pierzării
Şi-n robie dăinuind,
Eu prin gemetul cîntării
Să deştept din somn poporul,
Şi dorul libertăţii vi-l aprind.

(Mss. Mapa VII)

COPILA CEA CU UMBLET DRAG...

Copila cea cu umblet drag
Şi cu obrajii albi şi rumeni
Sta singură cu furca-n prag.

Eu am trecut pe stradă-n jos
Şi mi-am întors anume capul,
Să vadă ea că-s mînios.

Dar nu eram. Voiam şi eu
Să mă arăt o dată straşnic,
Cum nu-s lăsat de Dumnezeu...

Ieri o-ntîlnii c-un măr prin sat...
„Că nu mi-l dă... că-l duce mă-sii..."
Şi-acum m-arăt că-s supărat.

Şi m-am întors pe drum curînd,
Să trec din nou pe lîngă dînsa,
S-o supăr, ca s-o văd plîngînd.

Şi foc ieşeau din ochii ei,
Şi grabnic ea s-a-ntors spre casă —
Eu ce-am crezut şi uite ce-i !

Să plec de-aci ? Ba n-am să plec !
Să stau aşa ? Mă rîd şi parii
Că stau la gard cînd pot să-l trec.

Şi stam aşa şi stam zevzec
Înfipt ca ghinărarii.
Dar parc-a răsărit din tun...
Cum stam, ea s-a întors deodată
Şi s-a pornit pe-un rîs nebun,
Rîdea, gîndeai că-i apucată
Şi... nu ştiu cum să-ţi spun —

„Ei ce te uiţi ? Nu sînt tot eu ?"
Mie-mi vinea s-o rup la fugă.
Ba zmei ! ziceam în gîndul meu.

Şi-ntr-un tîrziu, ca să nu tac,
I-am zis aşa cu frică:
— „Faci iar prostii... nu-mi plac —"

— „Da' cine-i vinovat, bădică,
Le faci, ca să le fac!"

(Mss. nr. 3286, f. 27)

[BĂLCESCU...]

Şi plîng mereu, şi plîng.
Şi iată-n faţa mea, oriunde-ntorc
Privirea, văd o umbră lîngă mine,
Un tînăr pribegit prin [ţări] străine
Bolnav şi slab, murind.
Şi ochii stînşi... Bălcescu! Ah, nu geme,
Va mai veni o vreme!
E cerul bun... o să învie-o vreme.

(Mss. Mapa VII)

[EU FRAZE NU ŞTIU SĂ-NVÎRTESC]

Eu fraze nu ştiu să-nvîrtesc —
Eu scriu aşa precum vorbesc
Părinţii mei acasă.

Sunt tot aşa precum am fost —
Ei m-au găsit grozav de prost
Că n-am cetit volume.

Acei ce cred că ei sînt tot,
Că lumea-i rea, iar dînşii pot
Cu umărul s-o-ndrepte,

Să rîzi de ei ! Să cazi pe brînci !
Dar numai apele adînci
Sînt ape-n lume oare ?

O ştiu şi eu că e sublim
Oceanul, dar nu găsim
Un farmec şi-n izvoare ?

(Mss. nr. 3286, ff. 36 r. — 37 v.)

[POPULARE...]

Toată lumea-i strigă lotru,
Dar eu nici n-am fost în codru ;

Să vedem de ce mi-s lotru,
Ori de fete şi neveste,
Ori de cai fără căpestre ?

*

Aşa-i rîndul fetelor
Ca şi rîndul merelor,
Că pînă ce-s mititele
Stau pe crangă frumuşele,
Iar dacă îmbătrînesc
Pică jos şi putrezesc,
La nime nu trebuiesc.

*

Vai de mine, multe ştiu,
Miru-mă unde le ţiu.
În lopată sub covată
Încuiate cu lăcată
Şi scot una cîteodată,
Cîteodată cînd şi cînd,
Cînd îmi vine mîndra-n gînd.

(Mss. Mapa VII, carnet E)

[LUI ALEXANDRU]

„O dat-o să mai merg spre-a mai vedea
Odaia-n care-a stat copilul nostru —
Şi niciodat-apoi în viaţa mea !“

*

Eu nu ştiu dacă mă iubea pe mine,
Pe tine însă atîta te iubea.

*

Mi-l văd în chipul unei dragi statui
Pe care-ar fi strivit-o cu ciocanul
Un braţ brutal în răzbunarea lui
Şi cum i-a folosit şi ce, şi cui?

*

Eu nu mai văd nimic acum,
Nimic n-aud, nimic nu-mi pasă,
Nici trist ori vesel şi nicicum.

*

Oricînd ochii-i ridic
Şi-ţi văd sfîntul chip, băiete,
Sînge-apoi îţi văd prin plete
Şi-apoi nu mai văd nimic.

*

„Uşa-ncet închide-o !"

*

Şi şopteşti din prag :
— „Noapte bună, tată drag,
Noapte bună, noapte bună !"

*

Taci şi-aştepţi, şi pleci apoi
Şi revii îndată —

*

Aplecat pe carte
Eu te văd în jur mereu
Şi te-aud, oh, dulce-al meu,
Dusule departe.

Simt pe umăr cum îmi pui
Foarte-ncet proptită
Mîna, şi te pleci să-mi spui,
Dar aştepţi, cum faci cînd nu-i
Vremea potrivită,
Taci şi tu şi tac şi eu —

*

Bate luna-n geamul odăiţei *tale*,
Cum bătînd adese nopţile-o văzui —
Vai cumplită-i vorba cum acum o spui:
„Bate luna-n geamul odăiţei *lui*".
Bate luna-n geamuri...

*

Ai durmit vrodată tu-n goale chilii,
Singur şi departe şi-ntr-un loc străin?

Spre păduri, la *Secul*, nou sosit de *ieri*,
Toamna cînd natura pune triste seri,
Singur în pustiul ultimei tăceri?

Ştii şi cît de tristă e tăcerea morţii ?
Ştii şi cît e de-amară jalea celui viu
Ce-i uimit de-atîta nepăsare-a sorţii ?

*

Domnii doctori.

Iar de-ai vrea, iubite tată, să le cînţi nemernicia
Cîntă-le-o, că eu din groapă nencetat o să te-ajut.

*

Mi-e bine-acum că taci. Şi nu mai plîng.
Ai plîns şi ieri cum n-ai mai plîns în viaţă
Şi-am plîns şi eu, dar nu cu el de faţă
Că-l pierd din braţe-oricînd încep să plîng.

*

Căci pe-al tău îl ştii departe şi ferit de ceasul rău.

*

Cum marea-n vînt azvîrle-agest —
Frînturi de nave, alge, scoici, nămol
De-a valma tot.......... [1]'n gol

*

Cunoaşte-ntîi că tot ce e şi-a fost
Ori are-ascuns, ori n-are nici un rost,
De n-are-atunci curg toate-n chip fatal,
Agest zvîrlit de-al mării vînt pe mal.

---

[1] Loc gol în manuscris.

De-l are-ascuns, de ce crezi tu să poţi
Să vezi ce este-ascuns şi pentru toţi —

*

Eu nu-mi pot da seama nici cum ţi-ai desprins
Din mîna mea mîna-ncleştată,
Nici *cum* ţi se-opri pe tăcute-al tău pas,
Nici unde, nici cum ai rămas
De mine şi-aşa dintr-o dată.

...mă uit înapoi
Cu-o clipă nainte eram amîndoi,
Iar unul acum e pierdut dintre noi,
Eşti tu, ori eu însumi pierdutul ?

*

Acum ţi-e bine, drag copil al meu,
Acolo-n lumea cea de sus, ţi-e bine.

*

Să ţi-l descriu :
Un cîmp de asfodel, cumplit de-ntins,
Şi-atît de monoton, că nu-i mai tristă
O zi de toamnă.

Noi trecem unii pe lîngă alţii,
Fără să ne cunoaştem.
Şi nu ştiu nici ce gînduri poartă-n minte
Acei ce trec şi nici ce gînduri, eu.
Aşa-i acum şi nu ştiu de se schimbă
Vrodată aceasta, dar cred c-aşa-i mereu.
Nu-i nimeni trist, nu-i nimeni vesel, tată,

Nu-i rîs şi-oftat, căci nimeni nu jăleşte
Nimic şi nimeni n-are dorinţă de nimic.

Ne-nchipuim
C-ar fi ceva mai trist şi decît noi
Şi-ar fi ceva nespus de vesel.

Ceteam şi eu copilul de Ahile cum vorbeşte,
De soarta sa-n Omer,
Aşa cum ai tradus-o tu, tată-n româneşte,
Cum zice lui Ulise că bietul pizmuieşte

De triste umbre amestecate cu ploi.

*

„Nunc video quanta sub nocte jaceret
Nostra dies“ [1], zicea . . . .

*

Bate luna-n uşa odăiţei tale
Cum bătînd adese nopţile-o văzui —

*

De-ai vrea tu, Alexandre, să stai şi să-mi vorbeşti
De-acolo d-unde eşti.
Dar eu sînt slab. M-apasă cu-atîta greutate
Cuvintele ce-mi spui.

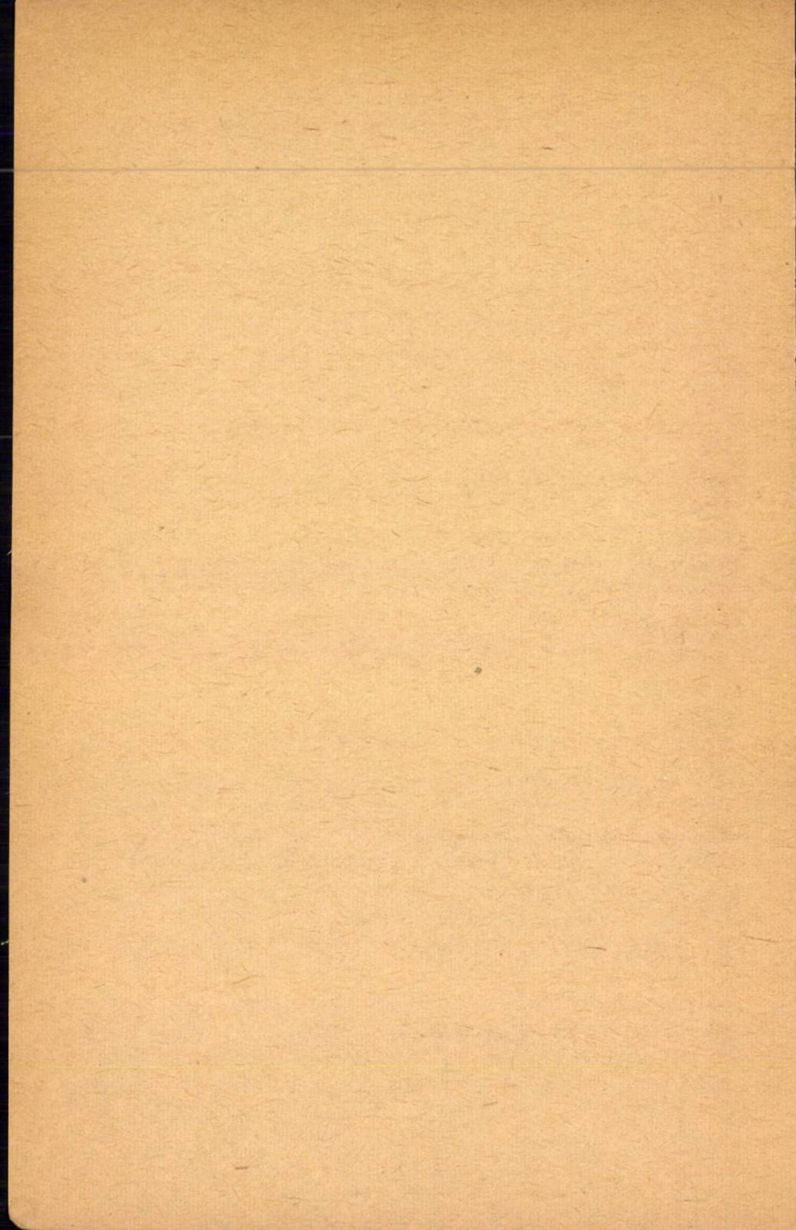
(Mss. Mapa VII, carnet B)

---

[1] Acum văd cît de mult vor zace zilele noastre sub semnul nopţii (lat.).

INDICE ALFABETIC AL POEZIILOR

(după titlu)

A

B

C

D

E

F

G

H

I

Î

J

L

M

N

O

P

S

Ș

Z

CUPRINS

CÎNTECE DE VITEJIE

NEPUBLICATE ÎN VOLUME

ANTUME

POSTUME

Redactor responsabil: ION NISTOR
Tehnoredactor: TRAIAN ARGETOIANU

Dat la cules 10.02.1969. Bun de tipar 01.03.1969. Apărut 1969. Tiraj 85 175 ex. broşate. Hîrtie ziar de 50 g/m². Format 700×920/32. Coli ed. 17,67. Coli tipar 14. A. nr. 5.364/1966. C.Z. pentru bibliotecile mari 8R. C.Z. pentru bibliotecile mici 8R—1.

Tiparul executat sub comanda nr. 90 134 la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii", Piaţa Scînteii nr. 1, Bucureşti — Republica Socialistă România

coşbuc

„Coşbuc înseamnă cea mai pură victorie literară, înseamnă poezia însăşi. Poemele lui principale circulau şi erau cunoscute pretutindeni ca şi azi, intrînd încă de-atunci în patrimoniul culturii româneşti. Nu există român cît de cît cultivat care să nu ştie aproape pe dinafară *Mama*, *Noapte de vară*, *Cîntecul fusului*, *La oglindă*, *Moartea lui Fulger*, *Trei, Doamne, şi toţi trei*, *Noi vrem pămînt*... Multe din ele erau melodizate şi astfel mai aproape de inima celor mulţi."

LIVIU REBREANU (1931)

„Coşbuc este nu numai un desăvîrşit tehnician, dar nu rare ori un poet mare, profund original, un vizionar al mişcărilor sufleteşti sempiterne, cu un accent de ardelean numaidecît evident, inimitabil şi tocmai pentru aceea aşa de des imitat. El a izbutit, ca şi Eminescu de altfel, să facă poezie înaltă care să fie sau măcar să pară pricepută poporului şi să educe astfel la marele lirism o categorie de oameni străini în chip obişnuit de literatură."

G. CĂLINESCU (1941)

„Poezia lui Coşbuc ne oferă, în concentrări de mărgăritare, viaţa satului românesc. Vuiesc în ea codri, se desfăşură în soare cîmpii, rîd lunci şi gîrle, rîuri şerpuiesc printre munţi, scînteiază lacuri, îşi unduiesc miresmele dumbrăvi. În mijlocul vastei privelişti, satul cu uliţele şi casele lui, cu biserica, moara, locul de horă. Decorul, în opera lui Coşbuc, nu e cultivat doar pentru pitorescul său. Esenţialul îl constituie prezenţa umană... Nelipsit, cum s-a putut constata, omul imprimă, în creaţia coşbuciană, peisajului amprenta existenţei şi aspiraţiilor sale... Natura creată de Coşbuc e o natură umanizată, asupra ei îşi exercită activitatea specifică ţăranul."

DUMITRU MICU (1961)

Vol. I şi II lei 10

editura pentru literatură